

STORTINGET

Stortingstidende

Referat fra møter i Stortinget

Nr. 85 · 31. mai
Sesjonen 2017–2018

Møte torsdag den 31. mai 2018 kl. 10

President: Nils T. Bjørke

Dagsorden (nr. 85):

1. Interpellasjon fra representanten Emilie Enger Mehl til justis-, beredskaps- og innvandringsministeren:
«Internasjonale regler slår fast at barn og psykisk syke ikke skal isoleres på glattcelle. Bergens Tidende har dokumentert at syke og mindreårige blir langtidsisolert på glattcelle i Bergen fengsel. Sivilombudsmannen har avdekket samme rutiner i andre norske fengsel, bl.a. i Ila fengsel. FNs menneskerettskomité har bedt Norge avskaffe isolasjon av psykisk syke på glattceller. Gjentatte budsjettkutt i kriminalomsorgen har ført til et kritisk lavt bemanningsnivå, dårligere rehabilitering og økt bruk av isolasjon og tvang. Flere innsatte med psykiske lidelser får ikke et verdig tilbud i fengsel, og det er flere eksempler på at akuttinnlagte til psykisk helsevern tilbakeføres etter kort tid, i strid med fengselsledelsens vurderinger. Sivilombudsmannen har kritisert situasjonen gjentatte ganger. Hvordan vil statsråden sørge for at praksisen med isolasjon av innsatte med psykiske lidelser avsluttes i norske fengsler?»
  2. Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Endringer i utlendingsloven (behandling av personopplysninger)
(Innst. 329 L (2017–2018), jf. Prop. 59 L (2017–2018))
  3. Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Endringer i introduksjonsloven (opplæring i mottak og behandling av personopplysninger mv.)
(Innst. 327 L (2017–2018), jf. Prop. 45 L (2017–2018))
  4. Innstilling fra utdannings- og forskningskomiteen om Endringer i barnehageloven mv. (minimumsnorm for grunnbemanning, plikt til å samarbeide om barnas overgang fra barnehage til skole og SFO mv.)
(Innst. 319 L (2017–2018), jf. Prop. 67 L (2017–2018))
  5. Innstilling fra utdannings- og forskningskomiteen om Representantforslag om behovet for evaluering av seksårsreformen med sikte på å innrette skolen slik at den bedre ivaretar behovene til de yngste elevene og Representantforslag om evaluering av seksårsreformen og en skolestart på barns premiser
(Innst. 317 S (2017–2018), jf. Dokument 8:149 S (2017–2018) og Dokument 8:150 S (2017–2018))
  6. Innstilling fra utdannings- og forskningskomiteen om Endringer i universitets- og høyskoleloven
(Innst. 318 L (2017–2018), jf. Prop. 64 L (2017–2018))
  7. Innstilling fra finanskomiteen om Endringer i verdipapirhandelloven og oppheving av børsloven mv. (MiFID II og MiFIR)
(Innst. 293 L (2017–2018), jf. Prop. 77 L (2017–2018))
  8. Innstilling fra finanskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentant Per Espen Stoknes om forbedring og forenkling av små og mellomstore bedrifters (SME) rapportering om vesentlig bærekraft- og samfunnspåvirkning
(Innst. 294 S (2017–2018), jf. Dokument 8:173 S (2017–2018))
  9. Referat
- Presidenten:** Det ligg føre ei rekkje permisjonssøknader:
- frå representantane Solveig Sundbø *Abrahamsen*, Norunn Tveiten *Benestad*, Nils Aage *Jegstad*, Bente Stein *Mathisen* og Marianne *Synnes* om permisjon i tida frå og med 1. juni til og med 7. juni – alle for å delta i sommarmøte i konservativ gruppe i Nordisk råd, i Canada.
  - frå representantane Jette F. Christensen, Svein Harberg og Tor André Johnsen om permisjon i tida frå og med 4. juni til og med 15. juni – alle for å delta i strategisk krisehandteringskurs ved Forsvarets høgskole.
- Etter forslag frå presidenten vart samrøystes vedteke:
1. Søknadene vert behandla straks og innvilga.
  2. Følgjande vararepresentantar vert innkalla for å møta i permisjonstida:
For Aust-Agder fylke: Arne *Thomassen*
For Vest-Agder fylke: Mathias *Bernander*
For Akershus fylke: Anne Kristine *Linnestad* og Kjartan *Berland*
For Hedmark fylke: Johan *Aas*
For Hordaland fylke: Leif Audun *Sande*
For Møre og Romsdal fylke: Anders *Riise*
For Telemark fylke: Emilie *Schäffer*
- Val av setjepresident*
- Presidenten:** Presidenten vil føreslå at det vert valt ein setjepresident for Stortingets møte i dag – og ser det som vedteke.
- Presidenten vil føreslå Svein Harberg. – Andre forslag ligg ikkje føre, og Svein Harberg er samrøystes vald som setjepresident for dagens møte.

Før sakene på dagens kart vert tekne opp til behandling, vil presidenten opplysa om at møtet i dag om nødvendig held fram utover kl. 16 til dagens kart er ferdigbehandla.

Sak nr. 1 [10:01:52]

Interpellasjon fra representanten Emilie Enger Mehl til justis-, beredskaps- og innvandringsministeren:

«Internasjonale regler slår fast at barn og psykisk syke ikke skal isoleres på glattcelle. Bergens Tidende har dokumentert at syke og mindreårige blir langtidsisolert på glattcelle i Bergen fengsel. Sivilombudsmannen har avdekket samme rutiner i andre norske fengsel, bl.a. i Ila fengsel. FNs menneskerettskomité har bedt Norge avskaffe isolasjon av psykisk syke på glattceller. Gjentatte budsjettkutt i kriminalomsorgen har ført til et kritisk lavt bemanningsnivå, dårligere rehabilitering og økt bruk av isolasjon og tvang. Flere innsatte med psykiske lidelser får ikke et verdig tilbud i fengsel, og det er flere eksempler på at akuttinnlagte til psykisk helsevern tilbakeføres etter kort tid, i strid med fengselsledelsens vurderinger. Sivilombudsmannen har kritisert situasjonen gjentatte ganger.

Hvordan vil statsråden sørge for at praksisen med isolasjon av innsatte med psykiske lidelser avsluttes i norske fengsler?»

Emilie Enger Mehl (Sp) [10:03:13]: Jeg vil begynne med å si at jeg er veldig glad for at justisministeren har kommet til Stortinget for å svare på spørsmål om et svært viktig tema, men jeg er skuffet over at ikke også helseministeren er her. Opprinnelig fremmet representanten Kjersti Toppe en lignende interpellasjon til helseminister Bent Høie, samtidig som jeg fremmet interpellasjonen som vi nå har til behandling. Intensjonen med det var å få til en debatt på tvers av helse og justis om hvordan vi kan løse situasjonen med psykisk syke som sitter i fengsel og utsettes for isolasjon og tvangsbruk i stedet for å få helsehjelp. Statsråd Høie oversendte interpellasjonen fra Kjersti Toppe til justisministeren, og representanten Toppe har derfor valgt å trekke sin interpellasjon.

Psykiske lidelser og rusproblemer er mer utbredt i fengsel enn i befolkningen for øvrig. En omfattende undersøkelse fra 2015 viste at så mange som ni av ti innsatte har tegn på psykiske lidelser eller personlighetsforstyrrelser. 42 pst. av de innsatte hadde symptomer på en pågående angstlidelse, 23 pst. hadde symptomer på pågående stemningslidelse, og 4,1 pst. hadde symptomer som er forenlige med en pågående psykose. Det synes ikke i dag å være grunn til å anta at dette bildet har endret seg vesentlig.

Innsatte i fengsel har samme rett til helsetilbud som resten av befolkningen, men det oppleves som vanskeligere å få tilgang til psykiatrisk helsehjelp. Helsetilbudet i fengsler er en del av den kommunale helse- og omsorgstjenesten. I noen fengsler gis polikliniske psykiatritjenester inne i fengselet, i andre fengsler må innsatte framstilles til psykiatrisk behandling utenfor fengselet. Statusundersøkelsen for sikkerhetspsykiatri fra 2015 viste at behandlingsskapiteten hadde gått ned siden forrige statusundersøkelse, i 2008, mens pasientantallet hadde gått opp. Fire av ti henvisninger til sikkerhetspsykiatrien ble på det tidspunktet avslått.

Utviklingen i kriminalomsorgen har gjennom flere år vært preget av stadige økonomiske kutt, bl.a. som følge av avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen. Senterpartiet er alvorlig bekymret for at økonomiske innsparinger over tid har hatt betydelige menneskelige kostnader. Realiteten er at budsjettkuttene i lang tid har gått direkte ut over førstelinjen og bemanningen i fengsler over hele Norge, og det har vært kutt i aktivitetstilbud og programvirksomhet. Det har ført til stort press og krevende arbeidsforhold for ansatte, dårligere rehabilitering for innsatte, en økning i volds- og trusselhendelser og økt bruk av isolasjon.

For den gruppen som er tema i dagens interpellasjon, psykisk syke innsatte, er denne situasjonen spesielt kritisk. I stedet for oppfølging, rehabilitering og helsehjelp blir mange møtt med innlåsing og isolasjon, noe som forverrer tilstanden, en situasjon som har møtt kraftig kritikk fra både fengselsansatte selv og instanser som Advokatforeningen, Sivilombudsmannen og FN.

Bruk av sikkerhetsceller og belter som tvangsmiddel overfor psykisk syke innsatte er grundig dokumentert fra flere hold. Jeg vil trekke fram et par eksempler.

Bergens Tidende har gjennom flere artikler redegjort for svært kritikkverdige forhold i Bergen fengsel, bl.a. i reportasjen «Fortvilelsen på celle 6143». Jeg siterer fra inngressen:

«De kutter seg med barberblad og skaller hodet i veggen til de blør. Psykisk syke innsatte isoleres på glattcelle i Bergen fengsel. Den yngste er 15 år.»

Fengselsinnsatte er allerede fratatt sin frihet som en reaksjon på kriminalitet. Å isolere noen på sikkerhetscelle eller bruke belter er det sterkeste maktmiddelet staten kan bruke. Mange av dem som utsettes for tvangsbruk, er personer med alvorlige psykiske lidelser, som forverres av en slik behandling.

I Sivilombudsmannens besøksrapport fra Ila fengsel og forvaringsanstalt av august 2017 heter det at det over flere år har vært en rekke langtidsutelukkede innsatte med alvorlige psykiske lidelser ved avdeling G. På besøkstidspunktet hadde to innsatte sittet nesten uavbrutt utelukket fra fellesskapet siden juli 2013 og april 2014.

Det var også jevnlig innsatte som ble isolert i kortere tidsrom på grunn av selvmordsfare, angst eller psykiske lidelser.

Det heter i rapporten at

«de fleste langtidsutelukkede burde vært overført til psykisk helsevern, og at enkelte innsattes tilstand ble forverret i fengselet. Flere hadde vært akuttinnlagt, men ble tilbakeført etter kort tid ettersom de ikke ble ansett å ha en alvorlig sinnslidelse, som er lovens hovedkrav for tvangsinnleggelse. Fengselet var uenig i dette, og mente det ikke ble benyttet nok tid på psykiatrisk diagnostisering».

Det heter videre at

«det er personer (...) med store psykiske lidelser som har blitt forverret under fengselsoppholdet (...) Fengselsledelsen har selv satt spørsmålsteget ved om det regimet som i dag kan tilbys (...) kan klassifiseres som umenneskelig eller nedverdiggende behandling».

Disse forholdene er ikke unike for Bergen fengsel og Ila fengsel. Fra fengsler over hele landet kommer det signaler om en prekær situasjon og bruk av isolasjon som følge av bemanningssituasjonen og et for dårlig helsetilbud i fengslene. Fengselsbetjenter, som ikke har medisinsk eller psykiatrisk kompetanse, blir i praksis satt til å håndtere svært krevende pasienter. De innsatte risikerer å få forverret tilstand under fengselsoppholdet, noe som er stikk i strid med formålet i kriminalomsorgen om å hjelpe innsatte til et bedre og kriminalitetsfritt liv etter soning.

Jeg tror vi med sikkerhet kan legge til grunn at norske fengselsansatte ikke har noe ønske om å måtte isolere alvorlig sinnslidende innsatte. Likevel skjer dette til stadighet, ofte som en følge av ressursknapphet. Personalet blir stående i situasjoner hvor de ikke har kapasitet eller andre virkemidler til å håndtere utagerende eller ustabile innsatte og samtidig ivareta sikkerhet og behov for øvrige innsatte. Løsningen blir da bruk av isolasjon eller tvangsmidler som sikkerhetsseng, med begrunnelse fare for alvorlig selvskading, selvdrap eller trusler om å skade seg selv eller andre.

Grunnleggende menneskerettigheter oppstiller et forbud mot nedverdiggende og umenneskelig behandling. I dag finnes det flere eksempler på at norske soningsforhold for innsatte med psykiske lidelser bryter med disse helt grunnleggende rettighetene. Umenneskelig behandling er spesielt alvorlig overfor personer som har alvorlige psykiske lidelser.

FNs menneskerettskomité har bedt Norge avskaffe isolasjon av psykisk syke på glattcelle. Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter anbefaler i sin årsmelding for 2017, i tråd med anbefalinger fra Sivilombudsmannen, at det iverksettes tiltak for å sikre at langtidsisolerte ved Ila fengsel og forvaringsanstalt får et be-

handlingstilbud, og at deres isolasjon avbrytes. Det er grunn til å understreke at dette må gjelde for samtlige innsatte med psykiske lidelser som isoleres, og at problemstillingen er relevant for fengsler over hele landet.

Jeg har da kommet til spørsmålet: Hvordan vil statsråden sørge for at praksisen med isolasjon av innsatte med psykiske lidelser avsluttes i norske fengsler?

Statsråd Tor Mikkel Wara [10:11:38]: Isolasjon kan være skadelig. I Jeløya-plattformen slås det fast at regjeringen vil redusere bruken av isolasjon. Det er en viktig oppgave for kriminalomsorgen både å begrense isolasjon og å motvirke isolasjonsskader hos innsatte som av ulike årsaker i perioder utelukkes fra fellesskapet.

Ved innsettelse i varetekt kan domstolene fastsette restriksjoner for den innsattes kontakt med andre. Slike restriksjoner kan ikke kriminalomsorgen overprøve. I tillegg har kriminalomsorgen adgang til å beslutte utelukkelse fra fellesskapet og bruk av tvangsmidler når lovens vilkår for dette er oppfylt. Bruk av sikkerhetscelle og sikkerhetsseng er eksempler på tvangsmidler det i unntakstilfeller kan være aktuelt å bruke.

En undersøkelse foretatt av Kompetansesenter for sikkerhets-, fengsels- og rettspsykiatri for Helseregion Sør-Øst, Cramer-rapporten, viser at forekomsten av psykiske lidelser blant domfelte er betydelig høyere enn i befolkningen ellers. 92 pst. hadde tegn på personlighetsforstyrrelser eller psykiske lidelser. Undersøkelsen tilsier også at en langt større andel blant innsatte enn blant befolkningen for øvrig har psykiske lidelser som varer livet ut.

Innsatte i norske fengsler har samme rett til helsehjelp som befolkningen for øvrig. Dette gjelder også spesialisthelsetjenester. Fengselhelsetjenesten er et sentralt bindeledd mellom fengsel, spesialisthelsetjeneste og hjemkommunen til den enkelte innsatte. Vertskommunen og den helseregionen der fengselet geografisk er plassert, yter helsetjenester til innsatte. Vertskommunen for fengslene får øremerkede tilskudd fra staten. I 2018 bevilget Stortinget 167,4 mill. kr i tilskudd til vertskommuner og vertsfylker for helsetjenester i fengslene. Regjeringen har styrket tilskuddet til fengselhelsetjenesten med 10 mill. kr i 2017 og 5 mill. kr i år.

I tillegg er det etablert rusmestringsenheter i 17 norske fengsler. Dette er enheter tilrettelagt for innsatte med rusproblemer. Det er ofte en sammenheng mellom rusmisbruk og psykiske lidelser. Ved hver av disse rusenhetene er det helsepersonell fra spesialisthelsetjeneste inne som kan bidra til at innsatte med rusproblematikk også får helsehjelp. Som ledd i regjeringens opptrappingsplan for rusfeltet ble det i 2017 etablert tre nye slike enheter etter Stifinner-modellen.

Videre er det i årets oppdragsdokument til de regionale helseforetakene satt mål om at det skal iverksettes tiltak for å øke tilgjengeligheten til psykisk helsevern for innsatte i fengsler. Når det gjelder regionale sikkerhetsavdelinger innen psykisk helsevern, har Helse Sør-Øst igangsatt prosjektering av en ny regional sikkerhetsavdeling ved Oslo universitetssykehus. Det legges opp til at byggingen av denne nye avdelingen skal skje like ved Ila fengsel. Det er bevilget 33 mill. kr til forprosjektering av den nye sikkerhetsavdelingen. En slik avdeling vil kunne gi et bedre helsetilbud og bidra til å styrke samarbeidet mellom kriminalomsorgen og spesialisthelsetjenesten om de aller sykeste innsatte.

Noen få innsatte i norske fengsler er i en helt spesiell situasjon. Dette er mennesker med omfattende psykiske lidelser. De har begått alvorlige kriminelle handlinger og har ofte en vanskelig bakgrunn og voldelig atferd. For dem kan fengselsopphold innebære isolasjon. Det er bl.a. et utslag av behovet for å beskytte andre innsatte og ansatte. Dette er en krevende gruppe, men selv om det er vanskelig, må vi arbeide for å finne gode løsninger. I 2014 sørget denne regjeringen for at det ble opprettet et ressursteam for de aller sykeste ved Ila fengsel. Ressursteamet har gitt innsatte som ikke evner å tilpasse seg en ordinær fellesskapsavdeling, aktivisering i form av lufting, trening, samtaler, matlaging og handling. Dette var et viktig tiltak, som har hatt positive virkninger for den aktuelle gruppen innsatte. Ettersom ressursteamet nå har eksistert i snart fire år, er det naturlig å oppsummere erfaringene med teamet før vi iverksetter nye tiltak. Ut fra det jeg har hørt, har ressursteamet vært nyttig.

Forholdene for psykisk syke i fengsel er et tema som vil måtte stå på dagsordenen framover. Regjeringen vil arbeide videre med å bedre forholdene for psykisk syke innsatte. Dette vil følges opp i et samarbeid mellom meg og helseministeren.

Emilie Enger Mehl (Sp) [10:16:14]: Jeg vil takke for statsrådets svar. Jeg synes det er bra at regjeringen har igangsatt enkelte prosjekter, bl.a. med å bygge flere sikkerhetsavdelinger, noe som vil bedre situasjonen med tilgang på psykisk helsevern. Men jeg synes statsråden var lite innom en av de grunnleggende utfordringene for situasjonen med psykisk syke i fengsel, nemlig at bemanningssituasjonen i norske fengsler er så kritisk at det er veldig vanskelig å følge opp innsatte som har sinnslidelser, som er utagerende, uten å isolere dem eller i verste fall bruke belteseng.

Justiskomiteen hadde for en tid tilbake bl.a. en komitéreise til Bodø. I Bodø fengsel kunne de fortelle at noen innsatte var så utagerende at man måtte ha tre til fire ansatte bare for å kunne åpne døren og gå inn til vedkommende. En hel avdeling på høysikkerhet hadde tre an-

satte på jobb. Når de tre ansatte som er på jobb, alle sammen må brukes bare for å kunne ta vare på én innsatt, sier det seg selv at regnestykket ikke går opp. Da må man enten velge å isolere den ene innsatte, sånn at man kan håndtere de øvrige innsatte på avdelingen, eller rett og slett stå i en veldig uhåndterlig situasjon. Den situasjonen går selvfølgelig ut over de innsatte, som får en forverret tilstand, men det går også ut over de ansatte, som har en svært krevende arbeidshverdag. De må stå overfor situasjoner de som fengselsbetjenter ikke burde ha stått i. Når innsatte har psykisk uhelse, psykiske lidelser, har de krav på helsehjelp i samme grad som øvrig befolkning. Den helsehjelpen er det helsepersonell som må yte, ikke fengselsbetjenter, som ikke har den kompetansen. Jeg vil gjerne oppfordre statsråden til å svare mer på konkret på hvordan han vil bedre situasjonen i fengslene.

I tillegg lurer jeg på hva ambisjonsnivået til regjeringen er, for det har framkommet en del viktige enkelttiltak, men faktum er jo at det på det nåværende tidspunkt er situasjoner man kan stille spørsmål ved om bryter med helt grunnleggende menneskerettigheter og også er brudd på forbudet mot tortur og umenneskelig og nedverdiggende behandling. Er det en situasjon som statsråden kan leve med at han er ansvarlig for?

Statsråd Tor Mikkel Wara [10:19:21]: La meg begynne med å si at dette er en svært vanskelig gruppe, og det er ingen tvil om at regjeringen de siste årene har økt ressursene til dem, bl.a. gjennom ressursteam. Så er det også helt korrekt, som representanten sier, at det ofte kreves veldig stor bemanning rundt disse.

Jeg tror det er viktig å minne om at det finnes noen viktige ting som må ligge til grunn, helt sentralt, og det er at man klarer å beskytte de ansatte, og at man klarer å beskytte andre innsatte. Men det er også viktig at denne gruppen beskyttes mot seg selv. Det er ressurskrevende, og det er vanskelig. Det tilligger helsevesenet, men det tilligger også fengselsvesenet. Det er jo ikke isolasjonen i seg selv som er et mål eller et virkemiddel; utelukkelse fra fellesskapet er noen ganger helt nødvendig for å kunne beskytte disse mot seg selv og mot de øvrige som er i fengselet.

Så er det slik at det er helsevesenet som har ansvar for psykisk helsevern, og de har fått styrket sine budsjetter til dette. Det er også gitt beskjed om at dette skal prioriteres, i tildelingsbrevet til helseregionen.

Det er viktig å si at det har jo ikke vært en generell nedskjæring innenfor helsesektoren – driftsbudsjettene har økt med mange hundre millioner kroner, fra 3,4 mrd. kr til 4,3 mrd. kr fra 2013 til 2018, så det er en styrking.

Etter hvert som vi nå har lyktes med å fjerne fengselskøene – det er viktig å si at det har vi mer eller mindre gjort helt for høysikkerhet, og vi går nå inn i en situasjon hvor vi har for mange på lavsikkerhet – er det veldig viktig at vi får lov til å legge ned fengsler som vi ikke har bruk for, slik at disse ressursene kan brukes til å styrke innholdet i soningen for dem som er igjen. Det å avvikle fengselskøene blir på mange måter jobb nummer én, og nå kan vi forhåpentligvis få ressurser til å styrke innholdet i soningen, samtidig som det er helt opplagt at de samme rettighetene til å få tilgang til helsetjenester gjelder for innsatte som for den øvrige del av befolkningen.

Espen Barth Eide (A) [10:22:20]: Et av de beste målene for kvaliteten i et samfunn er hvordan man behandler de aller svakeste. Alvorlig psykisk syke som befinner seg i fengsel og har en kombinasjon av utagerende oppførsel, psykiatriske problemer, rus og kriminalitet, må ses på som noen av de aller svakeste i vårt samfunn. Derfor skal man se dit for å se hvordan det står til i kongeriket.

Dette er mennesker som trenger nødvendig helsehjelp. Det er mennesker hvor målet er rehabilitering og hjelp til å vende tilbake til samfunnet, og isolasjon i fengsel er vel omtrent den aller minst egnede måten å forberede folk på en slik retur på. Det er også, noe som har vært tydelig dokumentert både her i salen og i flere oppslag i media om dette, slik at vi nå utsetter de ansatte i fengslene for en nesten umenneskelig forventning om at de skal gå inn som behandlere, noe de ikke har utdanning til, og på grunn av ressursknapphet, som igjen er et produkt av mange års sulteføring av fengslene. De ansatte blir tvunget til å velge tiltak som isolasjon, som de – slik det ble nevnt av representanten Enger Mehl – ikke egentlig ønsker. Dette er altså en konsekvens av hvordan man har behandlet fengslene, bl.a. gjennom såkalte avbyråkratiserings- og effektiviseringstiltak.

Det er bekymringsfullt at vi her så åpenbart oppfører oss i strid med helt grunnleggende menneskerettslige prinsipper. Det har FNs menneskerettskommisjon uttalt veldig tydelig, og det har også hjemlige institusjoner, som Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter og Sivilombudsmannen, påpekt. Da har jeg lyst til å si at menneskerettighetene er alvorlig ment. De er ment for å følges. Og et land som vårt, som har forpliktelser overfor egne borgere, må ta dem på alvor – også for å underbygge argumenter vi bruker ute i verden. For når vi ønsker å ha en klar og tydelig tone i det internasjonale menneskerettighetsarbeidet – som vi har, og som vi skal ha – må vi alltid huske at vårt eget arbeid for å opprettholde menneskerettighetene også hjemme hos oss, er en viktig start på det. Menneskerettighetsarbeidet begynner hjemme.

Jeg vil også si at jeg er glad for at statsråden gir uttrykk for at han erkjenner utfordringen, erkjenner problemet, og sier at regjeringen vil ta tak i det. Men her forventer vi fra Arbeiderpartiets side tydelig handling, både fra justisministerens side og fra helse- og omsorgsministerens side, for å ta tak i disse utfordringene, slik at vi i Norge kan komme på linje med de forpliktelsene vi har påtatt oss i det internasjonale samarbeidet.

Petter Eide (SV) [10:25:34]: Tusen takk for at vi har fått denne veldig viktige debatten, og takk til interpellanten, Emilie Enger Mehl, for at hun tar opp en viktig sak.

Jeg har aller først lyst til å si at selv om vi nå stiller justisministeren til ansvar for dette, er det ikke hans feil. Dette er en situasjon som har vart i mange år, og det var definitivt en slik situasjon også da de rød-grønne styrte. Selv om jeg har stor respekt for min navnebror Espen Barth Eide, som også viste til den internasjonale dimensjonen her, var det heller ikke slik at dette ble ryddet opp i da Arbeiderpartiet hadde justisministeren. Jeg tror vi i all ærlighetens navn skal si at dette har vært en unnlattelse gjennom mange, mange år – gjennom flere skiftende regjeringer – og nå tar vi det opp på denne justisministerens vakt. Men det er altså ikke slik at det er hans feil. Jeg har bare lyst til å understreke akkurat det.

Vi snakker om en ganske liten gruppe, det er sannsynligvis 15–20 personer på landsbasis. De har alle sammen gjort alvorlige forbrytelser og er dømt til lengre straffer. De har også blitt dømt straffetilregnelige, så de skal være i fengsel. Så vidt jeg forstår, er disse personene selv ofre, dette er personer som har vært sviktet i sin egen barndom, av barnevernet, av skolen. Dette er personer som har vært sviktet gjennom hele sin livskarriere, og de blir nå til slutt også sviktet når de havner i fengsel – både som fanger og som pasienter.

SV og undertegnede har vært veldig engasjert i denne saken, så i tillegg til interpellasjonsdebatten vi har her, har jeg nylig presentert for Stortinget et representantforslag som helt konkret har som mål å rydde opp i denne situasjonen. Jeg skal referere hovedpunktene i det forslaget som Stortinget får til behandling rett over sommeren.

Det ene konkrete forslaget er at vi ber regjeringen helt konkret om å unngå vedtak om isolering av psykisk syke – så enkelt som det. Psykisk syke skal ikke isoleres. Dette skal Stortinget behandle.

Så ber vi om at straffedømte som tas ut av fellesskapet på grunn av alvorlig psykisk sykdom, umiddelbart begjæres innlagt i det psykiske helsevernet – et helt konkret forslag som vi ønsker at Stortinget skal vedta. Jeg skal ikke ramse opp alle forslagene, men jeg vil ta et tredje som er viktig: om å be regjeringen lage en opptrap-

pingsplan for å styrke kapasiteten for å håndtere disse psykisk syke på en ordentlig måte.

Når jeg ønsker å bringe denne saken konkret til behandling i Stortinget, er det fordi vi vil at løsningen på situasjonen for disse innsatte og pasientene skal få en formell avklaring i Stortinget, både hvem som har ansvar for dem, og at situasjonen for dem skal festes veldig tydelig i framtidig statsbudsjett.

Jeg har vært opptatt av menneskerettsdimensjonen. Det har vært mistanke om at grunnleggende menneskerettigheter er blitt brutt, at torturforbudet i realiteten er blitt brutt i denne sammenhengen. Jeg stilte justisministeren et skriftlig spørsmål om dette for et par uker siden, hvor jeg ba om en garanti for at forbudet mot tortur eller grusom, umenneskelig behandling ikke blir brutt, altså at justisministeren skulle garantere at dette forbudet ikke blir brutt. Dessverre fikk jeg ikke noen garanti – det kom på ingen måte noen garanti. I svaret fra justisministeren kom det en rekke selvfølgeligheter, svaret touchet ikke engang innom det som var mitt spørsmål. Svaret handlet om helt andre ting.

Når jeg registrerer at justisministeren ikke kan gi Stortinget en garanti for at menneskerettighetene ikke er brutt, er jeg nødt til å tolke det svaret. Da tolker jeg det svaret slik at Justisdepartementet ikke kan garantere at menneskerettighetene ikke er brutt, med andre ord at fagfolk i Justisdepartementet selv har en mistanke om at menneskerettighetene er brutt. Det er en veldig alvorlig situasjon, som egentlig er veldig alarmerende, at det faktisk selv i Justisdepartementet er en mistanke om at menneskerettighetene her blir brutt, og at staten i sin håndtering av denne gruppen faktisk bryter norsk lovverk. Det er altså da grunnlag for å stille staten straffettslig ansvarlig for den situasjonen. Vi ønsker selvfølgelig ikke å gjøre det, vi ønsker å håndtere dette gjennom konkrete forslag i Stortinget. Men det er klart at løses ikke situasjonen på sikt, må vi også teste situasjonen i rettsapparatet.

Liv Gustavsen (FrP) [10:30:53]: Først vil jeg takke representanten Enger Mehl for å ha tatt opp et veldig viktig tema, et tema man egentlig aldri får snakket lenge og godt om. Jeg gleder meg over å høre at vi egentlig er ganske samlet i denne utfordringen man har, for dette er et kompleks. Det er mange innsatte som har en sammensatt utfordring med psykiske lidelser. Noen få innsatte har helt spesielle behov på grunn av sin psykiske helse. Dette er mennesker som har begått kriminelle handlinger, og som ofte har en vanskelig bakgrunn.

Det er en krevende gruppe, men de fortjener en veldig behandling, selv om det er utfordrende å finne gode løsninger. Vi vet at isolasjon kan være skadelig for innsatte, og vi må jobbe for å redusere bruken av isolasjon.

Statsråden nevnte selv Ila og dette ressursteamet som ble opprettet der for noen år siden. Dette var et viktig tiltak for å aktivisere de innsatte ved avdeling G. Vi har de senere årene sett at dette ressursarbeidet har virket positivt på de innsatte, så dette er veldig viktig. Det er ingen tvil om det.

Da er det naturlig at vi nå vurderer om det er behov for nye tiltak. Et av tiltakene som vurderes, er nasjonale forsterkede fellesskapsavdelinger, noe vi håper vi kommer til å se om ikke altfor lenge.

Representanten Enger Mehl nevnte de unge som sitter i fengsel. I Norge har vi syv stykker, og jeg har selv besøkt ungdomsfengselet på Eidsvoll, hvor fire av dem sitter. Der ble det meg fortalt om hvor gode resultater disse fire har fra de kom inn med sterke kompliserte lidelser innen rus og psykiatri, og hvordan de klarer å behandle dem der. Der kunne de fortelle at det ikke er brukt isolasjon, og det er heller ikke brukt noe tvang hos dem. Det er i hvert fall en veldig positiv ting.

Jeg er veldig glad for at jeg ser at regjeringens mål er å styrke tilbudet til de innsatte med psykiske lidelser. Derfor er et nært samarbeid mellom Justisdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet svært viktig.

Emilie Enger Mehl (Sp) [10:34:04]: Jeg vil takke for en debatt med gode innlegg, og jeg er glad for at flere partier engasjerte seg i dag.

Jeg vil starte med noe som representanten Petter Eide sa. Han sa at det er ikke justisministerens feil at situasjonen er som den er i dag. Det premisset kan jeg være enig i. Det er ikke hans feil, men det er hans ansvar å gjøre noe med det. Det må vi ikke glemme, for situasjonen er prekær. Den er prekær for de innsatte, for de ansatte og for samfunnet, og vi kan ikke mye lenger fortsette å håndtere psykisk syke i fengsel på denne måten og samtidig påberope oss å være en god rettsstat med god rettspleie.

Det er en svært krevende gruppe vi snakker om. Justisministeren sa selv at det er en gruppe som krever stor bemanning. Representanten Petter Eide refererte til SVs forslag om at psykisk syke ikke skal isoleres. Det tror jeg egentlig alle er enig i. I dag tror jeg man ville si at psykisk syke ikke skal isoleres. Det er ingen som vil si at psykisk syke skal isoleres. Men i den praktiske virkeligheten er det likevel det som skjer gang på gang. Det skyldes ikke at man har en intensjon om å gjøre det, men de faktiske forholdene gjør at man blir tvunget til å gjøre det. De fengselsansatte har ikke noe annet valg, som jeg var inne på i mine forrige innlegg.

Når man har så lav bemanning som man har nå, når det har vært kuttet i aktivitetstilbud, i rehabilitering og programvirksomhet, er det klart at vi ikke oppnår det jeg mener må være det grunnleggende i kriminalomsorgen, nemlig at de innsatte skal komme ut av fengsel bed-

re rustet til å møte samfunnet og holde seg til et liv uten kriminalitet enn de var da de kom inn. Nå risikerer vi i praksis at innsatte som har vært i fengsel med psykiske lidelser, blir sykere når de kommer ut igjen, de blir farligere for samfunnet, og gjentakelsesfaren risikerer å øke. Det kan jeg aldri tenke meg er noe Fremskrittspartiet ønsker, men det er det politikken i praksis fører til.

Ordene i Jeløya-plattformen om at regjeringen vil bedre rehabiliteringen i fengsel og det tilhørende, er bra, men nå er det helt uten innhold. Jeg vil til slutt minne om at direktøren for Kriminalomsorgsdirektoratet kommenterte budsjettssituasjonen for 2018 som tilnærmet uhåndterlig. Det er realiteten med Fremskrittspartiets politikk akkurat nå. Det blir det ikke bedre rehabilitering av. Jeg håper at justisministeren vil ta ansvar for situasjonen også i framtiden.

Statsråd Tor Mikkel Wara [10:37:17]: La meg understreke at jeg synes dette er en viktig debatt, og jeg synes at interpellanten skal ha ros for å engasjere seg i det. Det er viktig, og dette er en gruppe som vi veldig lett glemmer å fokusere på.

Jeg har noen merknader til innleggene. Først av alt: Det representanten Petter Eide sier om en tolkning av Justisdepartementets mening, kan vi selvfølgelig ikke gå god for. Det er ikke en tolkning som vi står inne for, men det er et forsøk fra Eide på å tillegge oss meninger vi ikke har.

Jeg tenker også det er nyttig å ha en liten merknad til dette begrepet «tortur» som brukes. I dette tilfellet er det ikke så presist som det høres ut til, for vi snakker her om utelukkelse fra fellesskapet i en institusjon fordi man er en fare for seg selv eller andre innsatte eller ansatte. Da er det en vurdering hvilken merkelapp man skal sette på det. Det er ikke en ønskelig situasjon å utelukke dem. Men en del, folk flest, forbinder kanskje ordet «tortur» med noe helt annet.

Det er også nyttig å minne om at i utgangspunktet er dette mennesker som har begått alvorlige kriminelle handlinger, og arbeidsdelingen i dette samfunnet er sånn at det er domstolene som avgjør hvor de skal være. Disse er ikke dømt til psykisk helsevern, de er dømt til å sone en fengselsstraff. Det er et premiss som vi ikke kan gjøre noe med, og som vi ikke skal gjøre noe med, for sånn er arbeidsdelingen i det. Når de så kommer til fengselet, har de krav på den samme helsetjenesten som alle andre borgere. Men det er opplagt at det er viktig for oss å fokusere særlig på dem, og derfor har man også styrket fengselshelsetjenesten med 10 mill. kr i fjor og 5 mill. kr i år. Derfor er det også prioritert i oppdragsbrevet til de regionale helseforetakene, og derfor er vi i gang med å prosjektere en ny regional sikkerhetsavdeling på Ila.

Men det er selvfølgelig ikke nok. Dette er en sak som vi må følge hele tiden. Det er selvfølgelig mitt ansvar, og det er helseministerens ansvar, for vi har hver vår del av dette. Jeg kan forsikre at dette er noe som jeg og helseministeren har diskutert mange ganger, og også kommer til å diskutere igjen – også neste uke.

Avslutningsvis vil jeg igjen si at dette er en viktig debatt. Det er nyttig å fokusere på denne gruppen. Jeg synes at debatten egentlig har vært god, den har vært nyttig, så jeg vil gjerne si tusen takk for det.

Presidenten: Debatten i sak nr. 1 er dermed avslutta.

Sak nr. 2 [10:40:15]

Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Endringer i utlendingsloven (behandling av personopplysninger) (Innst. 329 L (2017–2018), jf. Prop. 59 L (2017–2018))

Presidenten: Etter ønske fra kommunal- og forvaltningskomiteen vil presidenten foreslå at taletida vert avgrensa til 3 minutt til kvar partigruppe og 3 minutt til medlemmer av regjeringa.

Vidare vil presidenten foreslå at det – innanfor den fordelte taletida – vert gjeve anledning til fem replikkar med svar etter innlegg frå medlemmer av regjeringa, og at dei som måtte teikna seg på talarlista utover den fordelte taletida, får ei taletid på inntil 3 minutt.

– Det er vedteke.

Mari Holm Lønseth (H) [10:40:59] (ordfører for saken): La meg få starte med å takke komiteen for et godt og effektivt samarbeid. Regjeringen har fremmet et forslag til tillegg og endringer i utlendingsloven, og bakgrunnen for det forslaget er å sørge for at utlendingslovens bestemmelser er i samsvar med EUs personvernforordning.

Behandling av personopplysninger er veldig relevant i utlendingssaker. De som skal få adgang til landet vårt, må også oppgi opplysninger om seg selv. Skal man søke asyl i Norge, er det ganske åpenbart at hvis vi i det hele tatt skal klare å behandle den søknaden, er man nødt til å gi fra seg personopplysninger. Det kan være identitetsopplysninger, kontaktinformasjon og opplysninger om økonomiske forhold, men også opplysninger om straffbare forhold, etnisk opprinnelse, politisk eller religiøs overbevisning eller seksuell orientering kan være relevant for å behandle en søknad i utlendingssaker. Dessuten kan det også være relevant å innhente og lagre opplysninger om en større personkrets enn utlendingen selv. Det kan f.eks. være relevant å behandle og oppbevare tilsvarende opplysninger om utlendingens familie eller omgangskrets.

Selv om det er helt nødvendig å samle inn og behandle personopplysninger i utlendingssaker, er det også en helt grunnleggende menneskerett at vi alle sammen har krav på et godt personvern. Det skal være en god balanse mellom å beskytte de individuelle personverninteressene på den ene siden og samfunnsbehovene som begrunner at det er et behov for å samle inn personopplysninger i bl.a. utlendingssaker, på den andre siden.

Den nye personvernforordningen krever tydeligere hjemler for å behandle sånne personopplysninger, og det er positivt at det innføres strengere og tydeligere personvernregler, bl.a. ved at det blir mer åpenhet rundt innsamling, bruk og behandling av personopplysninger som vi gir fra oss. Med dette forslaget som er fremmet fra regjeringen, får myndighetene en klar hjemmel til å behandle personopplysninger i utlendingssaker, og det tilfredsstillende også kravene i EUs personvernforordning. Det framgår klart i forslaget at opplysningene kun innhentes når det er nødvendig, og at det også er adgang til å utarbeide forskrift om behandlingen av denne type personopplysninger.

Med det anbefaler jeg komiteens enstemmige innstilling.

Willfred Nordlund (Sp) [10:43:43]: Departementet sier at begrunnelsen for lovforslaget som er fremmet, er å gi myndighetene en klar hjemmel for behandling av personopplysninger i utlendingssaker. Formålet med lovforslaget er derfor positivt etter Senterpartiets syn og styrker også rettssikkerheten til dem som berøres.

Når nå dette lovforslaget kommer, er det som følge av at EUs personvernforordning skal gjøres gjeldende i Norge gjennom ny personopplysningslov. I denne sammenheng har vi fra Senterpartiets side en merknad hvor vi stiller spørsmål ved om ikke norsk personvernlovgivning i større grad burde vært utformet ut fra nasjonale behov, og ikke som en ren avskrift av EUs nye lovgivning. Senterpartiet mener altså at norsk lovarbeid skal være basert på større nasjonal innsats for å avveie ulike sider ved beskyttelse av samfunnets og norske interesser på den ene siden og ikke minst individuelle personverninteresser på den andre siden. Vi er imidlertid fullt ut enig i behovet for en tydeliggjøring av personvernbestemmelsene både generelt og ikke minst i utlendingssaker.

Jeg ser at enkelte av høringsinstansene også spør om det samme som oss når de mener at departementet på en del punkter burde vært tydeligere ut fra hva loven skal beskytte. Datatilsynet sier f.eks. at de er skuffet over at departementet ikke benytter anledningen til å få på plass en mer presis hjemmel, og ikke minst en helhetlig regulering. Datatilsynet mener altså at de foreslåtte lovbestemmelser om behandlingen av personopplysningene er formulert så åpent og skjønnsmessig at en i rea-

liteten ikke sier noe mer enn det som er omfattet av forordningen.

Generelt sett gir altså høringsinstansene tilslutning til det lovarbeidet som gjøres, med flere innspill til konkretiseringsgrad. Senterpartiet kommer til å følge nøye med på hva departementet legger seg på i praksis, og eventuelt må vi komme tilbake til saken når vi ser resultatene av dette.

Karin Andersen (SV) [10:45:50] (komiteens leder): Jeg har bare behov for å gi noen korte presiseringer.

SV har vært enig i at vi trenger en ny personopplysningslov, og det får sjølsagt konsekvenser også for utlendingslovgivningen. Det er viktig å understreke at det kan være svært sensitive opplysninger som flyktninger har, og som faktisk kan være livsfarlige hvis de kommer på avveier. Her er det viktig at personvernet virkelig blir godt ivaretatt.

Det andre er det punktet som representanten Nordlund fra Senterpartiet nå var inne på, nemlig Datatilsynets klare påpekning av at de mener at lovforslaget er for åpent og skjønnsmessig, og at det er usikkert hvordan dette vil fungere i praksis. SV vil følge nøye med på det, for det er viktig at vi har et lovverk som er strengt, og som gjør at personopplysninger blir håndtert på en korrekt og sikker måte. Det skal være håndterbart for dem som skal bruke det, men det kan ikke gå på bekostning av tryggheten, og man skal ikke ha flere opplysninger enn strengt tatt nødvendig om dem det gjelder.

Til slutt vil SV understreke at vi er enig i at man trenger ny personvernlov, men vi har vært uenig i at man implementerer forordningen rett i norsk lov, særlig fordi EØS-komiteens framforhandlede resultat er noe annerledes enn det som er lagt til grunn i denne saken, da saken ble behandlet i justiskomiteen i sin helhet. Det er derfor noe usikkert hvordan dette regelverket vil bli framover. Det mener vi viser at det kanskje skjer litt for raskt, at norske myndigheter har ønsket å være raske. Det kan sikkert ha sine grunner, men noen ganger er det lurer å vente til et klart resultat ligger på bordet når det gjelder implementering av en forordning. Det forhindrer ikke Norge fra å vedta nye og bedre personvernopplysningslovverk.

Statsråd Tor Mikkelt Wara [10:48:43]: Jeg er glad for at komiteen enstemmig ser ut til å støtte forslaget om å innføre en generell hjemmel for behandling av personopplysninger i utlendingsloven. Utlendingsloven har hittil ikke hatt noen generell hjemmel for behandling av personopplysninger. Dagens rettsgrunnlag bygger på de alminnelige reglene i personopplysningsloven, samtykke fra den registrerte og konsesjon fra Datatilsynet. Ved å gi en egen bestemmelse i utlendingsloven blir vilkårene for bruk av personopplysninger tydelige-

re både for den som innhenter opplysninger, og for den opplysningene innhentes fra. Det styrker også hjemmelsgrunnlaget.

For å kunne behandle utlendingssaker må myndighetene samle inn, oppbevare og behandle personopplysninger om et stort antall norske og utenlandske borgere. Mange av de opplysningene som behandles, er såkalt særlige kategorier av personopplysninger, som opplysninger om etnisitet, seksuell legning og helseforhold. Slike opplysninger krever et særskilt vern.

Opplysninger må dessuten lagres over lang tid. Behandlingens omfang og varighet og opplysningens karakter tilsier at bruken bør hjemles i lov. Det kan ikke være tvil om at utlendingsmyndighetene gjennom sin saksbehandling ivaretar viktige samfunnshensyn og utfører oppgaver som er i allmennhetens interesse. Det er i samfunnets interesse å kjenne identiteten til utlendinger som kommer til Norge, og å kontrollere innvandringen på de vilkår som følger av regelverket, et regelverk som også skal ivareta utlendingenes rettssikkerhet.

Det er derfor viktig at det legges til rette for at myndighetene får tilgang til de opplysningene de har bruk for i sin saksbehandling. Forslaget gir kun hjemmel til å behandle personopplysninger som er nødvendig i de konkrete sakene. Vilkårleg behandling som ikke har relevans for saken, avskjæres. Behandling av personopplysninger må videre være knyttet til oppgaver myndighetene er pålagt gjennom lov, med enkelte presiserte unntak. Disse begrensningene er nødvendig for å oppfylle lovens krav som stilles for å gjøre inngripen i privatlivet. Samtidig bidrar begrensningene til å bevisstgjøre dem som innhenter opplysningene. Behandlingen av utlendingssaker byr på omfattende og krevende vurderinger, og det er viktig å sikre et så bredt og godt beslutningsgrunnlag som mulig innenfor de rammene som kravet til personvern setter. Jeg mener dette forslaget ivaretar begge hensynene.

Svein Harberg hadde her overtatt presidentplassen.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 2.

Sak nr. 3 [10:51:02]

Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Endringer i introduksjonsloven (opplæring i mottak og behandling av personopplysninger mv. (Innst. 327 L (2017–2018), jf. Prop. 45 L (2017–2018))

Presidenten: Etter ønske fra kommunal- og forvaltningskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir

begrenset til 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det – innenfor den fordelte taletid – blir gitt anledning til fem replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Jon Engen-Helgheim (FrP) [10:52:04]: Først vil jeg takke komiteen for et godt samarbeid. Nå har ikke jeg vært saksordfører i denne saken, men jeg tar dette innlegget for Kari Kjønaas Kjos, som har vært saksordfører.

Aldri tidligere har så mange blitt bosatt så raskt som man gjør i dag. Denne regjeringen har klart å bosette flere flyktninger på ett år – i 2016 – enn det forrige regjering klarte på fire år i sin første periode. Det er veldig positivt. Det er veldig bra at den utviklingen går mye fortere. Det er viktig for integreringen. Når vi klarer å bosette flyktninger mye raskere, er det også ekstremt viktig at vi følger det opp med tidlig innsats for å starte god integrering. Et veldig viktig tiltak i så måte er å starte tidlig med norskopplæring og opplæring i norsk kulturforståelse og norske verdier. Det er veldig viktig fordi vi ser at det gang på gang er utfordringer med dårlig forståelse av norske verdier og norsk kultur.

Det er en veldig bra proposisjon fra regjeringen, men det er ikke sånn at dette er alt regjeringen ønsker å gjøre med introduksjonsloven. Regjeringen har varslet at det kommer en ny, stor gjennomgang av hele introduksjonsloven som vil ivareta veldig mange av de innspillene som opposisjonen har kommet med i denne saken.

En viktig ting denne proposisjonen peker på, er mer arbeidsretting og utdanningsretting i opplæringen i introduksjonssentre. Det er viktig på et tidlig tidspunkt å kartlegge hva ønskene, evnene og kvalifikasjonene til den enkelte er fra før, for så å tilpasse opplæringen videre for å nå ut i arbeid. Det har nok vært sånn at man tidligere i litt for stor grad har drevet opplæring som har ført til at mange har blitt gode til å tråkle seg gjennom det norske systemet, hvordan man skal komme fram i f.eks. Nav og andre steder. Det er ikke riktig måte å gå fram på. Den riktige måten å gå fram på er å starte fra dag én med en plan for hvordan man kommer seg ut i arbeid. Lykkes vi ikke med å få nye innvandrere ut i arbeid, kommer vi heller ikke til å lykkes med integreringen.

Det er veldig bra at det egentlig er en samlet komité som står bak innstillingen. Det kommer noen tilleggsforslag fra andre som vi tar med oss som innspill videre.

Siri Gåsemyr Staalesen (A) [10:55:36]: Endelig får vi et lite vink om statsråd Sanners heidundrende integreringsdugnad, som ble lansert av både representanten Abid Q. Raja og statsråd Sanner da regjeringserklæring

gen var klar i vinter. Denne dugnaden har det så blitt snakket om et helt halvår uten at noe politikk er blitt lansert. Endelig har vi nå fått et lite signal om en endring som kan bety noe for dem som ønsker å bli kvalifisert til arbeid gjennom introduksjonsordningen. Dette er langt fra godt nok, men et lite skritt på veien.

Vi står overfor en ny frihetskamp. Veien til selvforsørgelse og muligheten til å stå på egne bein er lang for mange. Vi må skape frihet for den enkelte, formet av og i et fellesskap. Skal vi få flere i jobb, må vi stille krav til opplæringen og kvalifiseringen som tilbys. Skal vi klare dette, må vi satse på språkopplæring og arbeidspraksis for dem som er under opplæring i introduksjonsprogram, kvalifiseringsprogram og voksenopplæring. For få av dem som deltar i disse programmene, blir selvforsørgende. Slik det er nå, klarer vi ikke å gi god nok kompetanse til dem vi ønsker å kvalifisere for jobb. Vi må våge å stille det grunnleggende spørsmålet om ordningene fungerer etter hensikten. Derfor støtter vi forslaget om at regjeringen må gå tilbake og finne ut hvordan de ulike opplæringsløpene i introduksjonsprogrammet, norskopplæringen og voksenopplæringen kan samkjøres og effektiviseres, slik at deltakelsen i disse programmene i større grad tilrettelegger for yrkesdeltakelse.

Hvorfor får ikke innvandrere jobb etter endt program, som introduksjonsordningen? Hva må til for at de faktisk får relevant kompetanse som skaffer dem en jobb? Vi sier i våre merknader at vi må satse massivt på språkopplæring og arbeidspraksis framover. Derfor foreslår flertallet i komiteen at regjeringen må komme tilbake til Stortinget med en plan for hvordan Nav, IMDi og kommunene gjennom introduksjonsprogrammet kan jobbe sammen og skaffe flere relevante praksisplaser for deltakerne i introduksjonsprogrammet. Videre blir regjeringen bedt om å vurdere å innføre utdanningsløp for noen fagbrev i introduksjonsordningen. Dette er altså regjeringspartiene imot.

Hvordan skal vi få integrert våre nye naboer bedre og raskere? Det må regjeringen snart svare på. For få av dem som deltar i dagens kvalifiseringsløp, kommer i jobb eller utdanning, slik at de kan være gode forbilder for barna sine. Vi kan ikke akseptere den utviklingen vi ser i gjengmiljøene i enkelte områder i Oslo. Det må tas grep som forhindrer gjengdannelse og utenforskap. Foreldrenes tilstedeværelse i barnas liv er avgjørende for barnas oppvekst. Vi må derfor kreve at foreldrene stiller opp i barnas liv og er gode rollemodeller. Å komme i jobb er første skritt til en aktiv deltakelse i barnas liv.

Olemic Thommessen (H) [10:58:51]: Med de foreslåtte endringene i introduksjonsloven inviterer regjeringen Stortinget til å gjøre målrettede og viktige grep for å styrke integreringsarbeidet i vårt land. Helheten i

de fremlagte forslagene tydeliggjør den kursen som regjeringen legger opp til, nemlig deltakelse i arbeidslivet som det viktigste politiske mål, og at veien til dette går gjennom det enkelte menneskets ressurser og muligheter.

Det er fint og godt å konstatere at alle partier på Stortinget er enige om denne tilnærmingen, og at det er bred tilslutning til de fremlagte forslagene. Vi noterer oss også den utålmodigheten som opposisjonen har på dette området. Det er bra, ikke bare for den enkelte innvandrere, som selvfølgelig er den sentrale i dette, men også for Norge som nasjon, hvis vi ser det i et litt lengre tidsperspektiv.

I globaliseringens tidsalder er integreringsarbeid og våre grunnleggende holdninger til det som er nytt og annerledes, viktigere enn noen gang. Jeg er helt sikkert på at morgendagens vinnere er de samfunn som vokser på nye impulser, og som tar de menneskelige ressursene i bruk, uavhengig av bakgrunn – samfunn som bygger på toleranse, og som gir alle trygge rammer om forskjellige liv. Taperne blir de samfunn som gjennom beskyttelsesmekanismer marginaliserer det nye, og som henviser dem som faller utenfor, til trygdekantor og kriminalstatistikk. Ingen beskytter seg til fremgang.

Det er løfterikt med de signalene som kommer fra regjeringen, om nye tiltak. Jeg er sikker på at statsråd Santer på sin turné opplever en stor entusiasme, forventning og pågangsmot hos svært mange av dem han møter. Det har iallfall vært min erfaring i møte med nye landsmenn. Jeg synes det er viktig at det arbeidet vi går inn i, som vil handle om nye saker og nye initiativer, er bygget på en positiv inngang – en inngang som handler om forventning til våre nye landsmenn – og ikke på elendighetsbeskrivelse, selv om det selvsagt er mange som har en krevende livssituasjon og sterke livshistorier i dette.

Introduksjonsprogrammet med opplæring i norsk og samfunnskunnskap er det viktigste virkemiddelet vi har for å bidra til integrering av nye landsmenn. Det er mye bra i norsk integreringspolitikk, men statistikken forteller oss dessverre at det fortsatt er mye å ta tak i. For Høyre er integreringspolitikken et satsingsområde i tiden som kommer, og vi gleder oss til de initiativene regjeringen har bebudet.

Willfred Nordlund (Sp) [11:02:08]: Senterpartiet mener at det er av stor betydning for integreringen at asylsøkere i mottak får opplæring i norsk og samfunnskunnskap. Dette gjør tiden i mottak mer meningsfull, det bereder grunnen for gjennomføringen av introduksjonsprogrammet ved bosetting i kommunene, og ikke minst medvirker det til at flyktninger kan komme seg raskere ut i arbeid eller videre utdanning – et mål den-

ne salen deler. Vi har derfor støttet forslaget om at asylsøkerne får en plikt til å delta i opplæring i norsk og i samfunnskunnskap, og at kommunene får plikt til å gjennomføre denne opplæringen.

Departementets lovforslag begrunnes med at opplæringen i norsk og i norsk kultur er et av de viktigste virkemidlene for å bidra til at nyankomne innvandrere kommer seg ut og forblir i arbeidslivet. Det tror jeg nok er riktig å slå fast. Senterpartiet støtter altså forslagene som gjør introduksjonsperioden mer fleksibel gjennom at arbeid og utdanning kan ses mer i sammenheng. Slik søker man å nå målet bedre og ikke minst raskere.

Alle deltagere i introduksjonsprogram og norskopplæring skal ha en individuell plan. Planen skal si noe om mål med deltagerens program og opplæring, og hvilke aktiviteter og tiltak som må til for å nå disse målene. Kommunen skal revidere planene gjennom det.

Senterpartiet støtter altså forslagene som fremmes, men vi mener likevel det er grunn til å merke seg en del av motforestillingene som er reist fra høringsinstansene som har uttalt seg i saken. Flere, bl.a. IMDi og KS, er skeptiske til å bruke lovfastssettelse som virkemiddel. IMDi har vist til at 90 pst. av vertskommunene tilbyr norskopplæring til asylsøkere, og KS mener at mange kommuner vil ha problemer med å skaffe lærere og tolkebistand – en utfordring vi kjenner også fra andre områder av opplæringen. Noe som kan gjøre det mulig for kommunene å følge opp det lovpålegget, blir altså vanskelig, i og med tilgangen på lærere.

Høringsinstansene er også delt i synet på forslaget som presiserer at individuell plan skal bygge videre på tiltak som vedkommende har gjennomført før bosettingen i en kommune. Både KS og Oslo kommune sier at det er kommunene som har best oversikt over mulighetene til arbeid og utdanning lokalt. Det er helt åpenbart for Senterpartiet.

Individuell plan må ikke bli et tiltak som gir kommunene lovpålegg om å følge opp tiltak som ikke er hensiktsmessige for den som skal bistås til plass i samfunnet og arbeidslivet.

Det er viktig at vi merker oss motforestillingene mot lovforslagene som er foreslått. Selv om man støtter lovforslagene, slik Senterpartiet gjør, må vi være åpen for meninger om at et lovvedtak ikke må bli til hinder for at det skal skje en tilpasning som kan gagne både asylsøkerne og kommunene. Praktiseringen der ute blir altså viktig.

Vi må også være villig til å se at nye pålegg til kommunene gir nye kostnader. Lovfesting av oppgaver må følges opp gjennom finansiering. Jeg ser med spenning fram til om det blir en realitet under denne regjeringen.

Karin Andersen (SV) [11:05:23] (komiteens leder): Jeg er glad for at det nå endelig kommer et lite forslag for å bedre integreringen. Men først har jeg lyst til å takke representanten Thommessen for hans innlegg, for det han gjør, er å fortelle at integrering skjer best i et klima der man snakker respektfullt om hverandre, og det er en korreks av den linja som regjeringspartiene har hatt hittil, og kanskje særlig Fremskrittspartiet. For det er ikke lett å integrere seg når man blir fortalt at man er uønsket og ubrukelig, og det hele tida blir spredd skremmehistorier.

Jeg har tatt med meg en bok i dag – jeg vet at det ikke er så populært, men jeg har tatt med meg én – og det er Fafos forskning på introduksjonsprogram og norskopplæring. Jeg har en bunke på kontoret mitt, så hvis noen er interessert i å se all den forskningen som er gjort på dette området de siste årene, er den hos meg. Den er entydig på hva vi må gjøre, og det har vi visst lenge. Vi er nødt til å kvalifisere folk for det arbeidslivet vi har. Vi må tette gapet mellom hva folk kan, og hva arbeidslivet trenger. Da er vi nødt til å individualisere oppleggene, og vi er nødt til å la folk få fullføre kvalifisering. SV foreslår det i dag, for vi mener at det er langt på overtid. I dag er det altfor mye av at folk puttes inn i de samme oppleggene, og det passer ikke, og man får heller ikke lov til å fullføre nødvendig kompetanse. Det må man få til. Det kommer til å koste litt mer i en overgangsperiode, men vi kommer til å tjene på det på sikt, for da får folk jobb.

SV er ikke redd for å stille krav til folk. Vi mener at de skal få tilbud om å fullføre dette, og man skal ha krav om å stå. Da opplever man også en stayerevne som arbeidsgivere setter pris på når de ser på cv-en til folk, at man har klart å gjennomføre opplæring, og klart å gjennomføre kvalifisering. Derfor foreslår SV store endringer i dag, som er nødvendig, for nå kastes det bort mye penger på kurs som ikke fører til jobb, både i introduksjonsordningen og i Nav, fordi man er så livende redd for at det skal ta litt lengre tid, og at folk ikke skal ta den første og beste lille jobben som kanskje gir lite grann inntekt, sånn at man får familiegjengforening f.eks. Det er ødeleggende for integreringen, og det er ødeleggende for integreringen også at man nå hele tida i årevis leter etter om det er en eller annen bitte liten feil på søknaden som ble levert for 20 år siden, sånn at folk ikke får slå rot – for det må de få. Så vi skal stille strenge krav, vi skal lage opplegg som gjør at arbeidsgivere ser at dette er kvalifisert, god utdanning, som arbeidslivet trenger, og som jammen Norge trenger også.

Jeg vil ta opp forslagene i innstillingen, som Sosialistisk Venstreparti står bak.

Presidenten: Representanten Karin Andersen har tatt opp de forslagene hun refererte til.

Presidenten vil replisere at det var godt at i hvert fall ikke hele bokbunken var med på talerstolen.

Torhild Bransdal (KrF) [11:08:56]: I dag synes jeg det er på sin plass å si kjære president!

Skal vi lykkes med innvandringspolitikken vår, er vi helt avhengig av en god integreringspolitikk. Jeg vil derfor starte med å takke regjeringen for at de har lagt fram denne proposisjonen. Den bidrar til viktige skritt i riktig retning. Skal vi sikre at de som kommer til oss på grunn av krig og forfølgelse blir godt integrert, er vi helt avhengig av at vi starter med språkopplæring så tidlig som mulig. Det er derfor veldig bra at det nå tas inn i loven at de som bor på asylmottak, får rett og plikt til å delta i opplæring i norsk kultur og i norske verdier, og at kommunene får plikt til å tilby dette. Kunnskap og kompetanse er helt avgjørende for å forstå det samfunnet man skal bli en del av.

I tillegg er det veldig bra at vi i dag vedtar at tiden man kan være en del av introduksjonsprogrammet, kan forlenges til tre år når det vil styrke den enkeltes mulighet til å komme i arbeid eller utdanning. Det er positivt for den enkelte, men også for samfunnet som helhet. Mennesker er forskjellige og har ulike utfordringer. Vi må da sikre fleksibilitet i introduksjonsprogrammet, slik at ordningen ikke hemmer integreringen, men faktisk fremmer den.

Språk er nøkkelen til så mye. Ikke bare gjør det muligheten til å få jobb og utdanning større, men det bidrar også til at man kan delta mer aktivt i samfunnet. Selvforsørgelse er viktig for å sikre et bærekraftig samfunn, men vel så viktig er det for det enkelte mennesket. Vi har alle lyst til å bidra i samfunnet, men da må vi som politikere legge bedre til rette for at man skal kunne lykkes. Vi må absolutt tørre å stille krav – det er mye menneskeverd i å stille krav, men vi må også ta vårt ansvar for at de skal lykkes. Sammen kan vi skape et varmere samfunn for alle.

Statsråd Jan Tore Sanner [11:11:30]: Et av regjeringens viktigste prosjekter denne perioden er å gjennomføre et integreringsløft. Innvandrere skal som alle andre ha mulighet til å skape et godt liv for seg og sine og bli en del av store og små fellesskap i det norske samfunnet. Det viktigste er at flere kommer i jobb. Høy yrkesdeltakelse er helt nødvendig for å sikre et bærekraftig velferdssamfunn.

Det er også viktig at vi lykkes med hverdagsintegring, slik at vi sikrer den tilliten og det samholdet som det norske samfunnet kjennes ved. Endringene vi nå foreslår i introduksjonsloven, er et første steg i arbeidet med integreringsløftet.

Veien til arbeid, selvforsørgelse og deltagelse i det norske samfunnet går gjennom kunnskap og kompe-

tanse. Norsk kunnskap og forståelse for det norske samfunnet er avgjørende for å lykkes. I dag er det opp til vertskommuner for mottak å avgjøre om de vil tilby opplæring i norsk og opplæring i norsk kultur og norske verdier. Jeg har selv møtt noen av dem som ivrer etter å komme i gang med å lære seg norsk, men som ikke fikk et tilbud.

Vi mener det er viktig at alle kommuner kommer raskt i gang med opplæringen. Vi foreslår derfor at det innføres en plikt for kommunene til å gi et tilbud om opplæring i mottak og en plikt til å delta for alle i målgruppen.

Regjeringen har allerede satt i gang flere andre tiltak for beboere i mottak. Blant disse er kompetansekartlegging og karriereveiledning. I lovforslaget presiserer vi at de tiltakene som iverksettes i introduksjonsprogrammet, skal bygge på den kartleggingen som er gjennomført. Vi vet at arbeidsrettede tiltak og utdanning virker. Vi vet også at det er for få som per i dag har slike tiltak. Derfor foreslår vi å lovfeste at alle skal ha arbeids- eller utdanningsrettede tiltak som del av sitt introduksjonsprogram. Slike tiltak kan f.eks. være arbeidspraksis, yrkesprøving, grunnskole og godkjenning av medbrakt utdanning.

Dersom man f.eks. skal fullføre grunnskole eller videregående skole, kan man trenge noe mer tid enn to år. Omtrent halvparten av kommunene bruker ikke muligheten i introduksjonsloven til å forlenge introduksjonsprogrammet utover to år. Vi presiserer derfor at programmet kan forlenges til tre år dersom dette vil styrke den enkeltes mulighet for overgang til arbeid eller ordinær utdanning.

Jeg er glad for at Stortinget slutter seg til de lovendringene regjeringen har foreslått, som vil gi raskere og bedre integrering for mange. Dette er imidlertid bare første steg i arbeidet med integreringsstrategien. De neste stegene vil bl.a. handle om hvordan vi kan få formell kvalifisering som en del av introduksjonsprogrammet, tydeligere krav til språkopplæring og en sterkere arbeidsretting. Det er gledelig at flere partier gir uttrykk for at de støtter denne linjen.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Siri Gåsemyr Staalesen (A) [11:14:49]: Ja, det skulle bare mangle at ikke vi støttet dette. Det er altfor lite og altfor sent.

Velferdssamfunnets bærekraft er helt avhengig av at så mange som mulig av oss jobber. Derfor er det også avgjørende at selvforsørgingsgraden blant dem som kommer som flyktninger, øker betraktelig. Da må vi ha flere relevante praksisplasser for deltakerne i introduksjonsprogrammet, og da er innføringen av utdanningsløp for noen fagbrev i introduksjonsordningen noe som må

vurderes. Vi foreslår også at Nav og landets kommuner bør jobbe sammen og skaffe flere relevante praksisplaser.

Oslo kommune gjør noe fantastisk på voksenopplæringen på Helsfyr og har nå lansert en modell der deltakerne kan få fagbrev etter fire år. Hvorfor støtter ikke statsråden forslaget om å gi mulighet for noen deltakere til å ta fagbrevet i løpet av denne ordningen?

Statsråd Jan Tore Sanner [11:15:39]: La meg først si at «for lite, for sent» ikke er spesielt tillitvekkende retorikk i denne saken. Jeg har vært kunnskaps- og integreringsminister i fire måneder, og vi har staket ut retningen for den fremtidige integreringspolitikken. Jeg reiser land og strand rundt for å løfte frem de gode eksemplene – f.eks. på Lillehammer, hvor innvanderne har mulighet til å ta fagopplæring. Vi skal legge frem et integringsløft til høsten og en reform av introduksjonsprogrammet neste vår. Vi er godt i gang.

Så er jeg glad for utålmodigheten, jeg er glad for innspill i denne prosessen, jeg er glad for at det er et samlet storting som peker i samme retning. Det er ikke riktig at regjeringen eller regjeringspartiene er imot disse forslagene, men når en regjering skal fremme forslag, må det være kunnskapsbasert, og det må tas i sammenheng. Vi har varslet at dette kommer til høsten og neste vår.

Siri Gåsemyr Staalesen (A) [11:16:41]: Arbeiderpartiet mener at dersom en deltaker mangler grunnskole og dette ikke vurderes som et aktuelt opplæringstilbud, skal det begrunnes i individuell plan. Skal man bli selvforsørgende over tid, vil de fleste trenge grunnskolen. Tilbud om grunnskole for voksne finnes ikke i alle kommuner, derfor er en slik begrunnelsesplikt viktig i kartleggingen av kommunenes tilbud.

Å bli kvalifisert for norsk arbeidsliv kan være et langt lerret å bleke for en del av våre nye naboer. Hvorfor er det så vanskelig for regjeringen å se nettopp dette, at noen trenger et lengre løp og tettere oppfølging enn andre? Spørsmålet er: Hvorfor prioriterer ikke statsråden å få kvalifisert dem som mangler grunnskolen, til norsk arbeidsliv? Tror statsråden mange av flyktningene vil greie å bli varig selvforsørgende uten grunnskolenivå?

Statsråd Jan Tore Sanner [11:17:32]: Svaret på det spørsmålet er nei. Statsråden tror ikke det. Det er derfor vi nå gjennomfører en reform av introduksjonsprogrammet. Det er derfor vi skal gjennomføre et integringsløft. Det er derfor vi satser på reell kvalifisering. Men en regjering kan ikke vedta denne type forslag over bordet. Vi utreder dem. Vi henter inn kunnskap. Vi ser hva som virker, og vi gjennomfører tiltak som gjør at vi skal lykkes. Vi er nødt til å lykkes for å sikre et samfunn som fortsatt skal preges av tillit, åpenhet og små

forskjeller, og da er det formell kvalifisering som er veien å gå, i et arbeidsmarked som nettopp krever det.

Willfred Nordlund (Sp) [11:18:24]: Det var mye man kunne tatt tak i i statsrådets innlegg, bl.a. at nå var utredning plutselig blitt så viktig. Man vet jo hva en del andre saker, som ikke er blitt utredet tilstrekkelig, har gjort. Inngangen statsråden hadde, var at han i fire måneder har vært kunnskaps- og integreringsminister. Representanten Engen-Helgheim fra Fremskrittspartiet, et av regjeringspartiene, viste til at det ble gjort for lite under den forrige regjeringen. Denne regjeringen har nå sittet i fem år, og jeg noterte med interesse at statsråden etter fire måneder tok tak i introduksjonsprogrammet og fikk revidert det. Jeg kan vanskelig oppfatte det som annet enn kritikk av forrige statsråd.

Da er spørsmålet: Er det slik at statsråden deler Engen-Helgheims beskrivelse, at den forrige regjeringen hadde et introduksjonsprogram der man arbeidet for at mange skulle bli «gode til å tråkle seg gjennom det norske systemet»? Det var vel det uttrykket Engen-Helgheim brukte.

Statsråd Jan Tore Sanner [11:19:31]: Jeg har ikke fremført kritikk mot noen, verken mot mine tidligere eller nåværende regjeringskolleger eller mot Stortinget. Jeg gleder meg over at vi nå ser i samme retning.

Så må vi også ha i bakhodet at vi i 2015 opplevde en flyktningkrise som jeg ikke tror noen annen regjering har stått i. Det betyr at det som var hovedoppgaven i forrige periode, var å håndtere flyktningkrisen. Det var å sørge for at vi fikk kontroll ved grensene. Det var å sørge for å samarbeide med kommunene for å få til god bosetting. Og det lyktes vi med.

Nå er vi i den situasjonen at det er mange som går på introduksjonsordningen, og det er min oppgave nummer én å sørge for at de får det best mulige utgangspunktet for å lykkes i arbeid, i å bli en del av små og store lokalsamfunn. Jeg ser frem til samarbeid med alle partier i Stortinget for å lykkes med dette.

Karin Andersen (SV) [11:20:41]: Vi ser også fram til nye forslag, for det er på tide. Jeg vet at statsråden har sittet kort tid, men den kunnskapen og kompetansen vi trenger til dette, har vi. Vi trenger ikke nye forskningsrapporter. Her foreligger det NOU-er og forskningsrapporter. Jeg har som sagt stabelen nede på kontoret mitt.

Da er spørsmålet hvorfor man ikke kan være klarere på dette i vedtaksform nå, når til og med statsråden svarer så klart på representanten Gåsemyr Staalesens spørsmål om statsråden tror at noen får jobb hvis de ikke har denne kompetansen. Statsråden svarer at nei, det tror han ikke. Hvorfor kan vi ikke da slå fast nå at den kompetansen må kunne fullføres innenfor introduk-

sjonsordningen, når alle er enige om at den er nødvendig for å kunne få jobb i Norge?

Statsråd Jan Tore Sanner [11:21:37]: Jeg skjønner veldig godt at både SV og andre partier i opposisjon gjerne vil at regjeringspartiene skal stemme for deres forslag, men når vi sitter i regjering og er i ferd med å gjennomføre dette og forbereder saker for Stortinget, er det ikke nødvendig å stemme for opposisjonens forslag. Men som jeg sier i mitt innlegg: Jeg registrerer at vi nå peker i samme retning. Jeg er glad for de forslagene som kommer, og jeg tror at flere kommer til å gjenkjenne sine forslag når regjeringen etter hvert kommer med både en strategi og en reform av introduksjonsprogrammet.

Jeg er enig i at vi har mye forskning på dette. Det er ikke slik at vi har behov for masse ny forskning. Men når jeg reiser rundt, ser jeg også at man løser oppgavene litt forskjellig. Det er litt av poenget med å bruke lite grann tid nå for å lære av de beste, de som faktisk lykkes, enten det er med hverdagsintegrasjonen, slik man gjør på Furuset med Alnaskolen, om det er med arbeidsretting, som man lykkes med mange andre steder, eller om det er med kompetanseheving.

Karin Andersen (SV) [11:22:48]: Den erfaringen har jo også funnes der lenge, og den har vært meddelt veldig lenge. Det er på grunnlag av de praktiske erfaringene og forskningen vi har fremmet disse forslagene. Det er overmodent, og da er det jo veldig dumt at regjeringen har valgt å legge ned mottakene i noen av de kommunene som har vært aller best på integrering. Det har liksom ikke hengt så godt sammen.

Jeg har ett spørsmål til slutt. Vi diskuterer det ikke så mye akkurat nå, men det er et problem for noen av våre innvandrere som skal ut i arbeid, at det i Norge faktisk også eksisterer rasisme – søknader fra folk som har et utenlandsk navn, blir lagt ganske langt ned i bunken, på tross av at de er kvalifisert. Det er en del av problemet med å få jobb. Hva vil statsråden gjøre på det området, samtidig med at vi nå bedrer kvalifiseringen – det skjønner jeg at vi er enige om retningen på – for det må også løses hvis vi skal få alle i jobb som er kvalifisert for jobb?

Statsråd Jan Tore Sanner [11:23:54]: La meg først si at når det legges ned mottak, er det jo fordi innvandringen går ned. Men det er også slik at man opprettholder dem i de kommunene som lykkes godt. Jeg har selv hatt gleden av å besøke Vinje, som har vært trukket frem i denne sal ved flere anledninger som et eksempel på en liten kommune som lykkes godt med integrering og har satset lenge på god hverdagsintegrasjon og kvalifisering.

Jeg deler analysen at det er vanskelig for en del å få jobb fordi de har et utenlandsk klingende navn. Jeg tror at arbeidspraksis og de programmene vi kan kjøre gjennom introduksjonsprogrammet, kan være med på å bidra til at det blir lettere. Har man først vært ute i praksis og vist hva man kan, er det også lettere å få jobb i neste omgang.

Så har vi en jobb å gjøre i offentlig sektor. Både stat, kommuner og fylkeskommuner kan gå foran. Vi har i Jeløya-erklæringen også noen formuleringer som knytter seg til nettopp det.

Presidenten: Replikordskiftet er omme.

De talerne som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Masud Gharahkhani (A) [11:25:14]: Vi er nødt til å lykkes bedre med å få mennesker inn i arbeidslivet. Det er avgjørende for at de skal kunne stå på egne bein og for deres familier, men like viktig for velferdssamfunnet Norge og bærekraften i det.

Det finnes kommuner som får det til, og suksessfaktoren for de kommunene som får det til – og som jeg regner med at statsråden har opplevd på samme turné som meg – er todelt. Det ene er at de lykkes med kvalifisering av nyankomne flyktninger, men de lykkes også med å få dem til å bli en del av lokalmiljøet. Det er de to tiltakene som gir best effekt.

Derfor er det bra at vi allerede ønsker å sette i gang med kvalifisering på asylmottakene, at man skal ha norsk og samfunnskunnskap der. Det tenker jeg også er en erkjennelse fra en regjering som tidligere har foreslått å kutte i norskopplæring på asylmottakene: at det er viktig allerede der å sette i gang norskopplæringen.

Så er det viktig at vi både klarer å få nyankomne flyktninger inn, og ser på de erfaringene vi har gjort historisk sett: at mange ikke holder ut i arbeidslivet over tid. Den erkjennelsen er alvorlig, for det handler igjen om velferdssamfunnets bærekraft, og om hvordan vi skal gi de menneskene de grunnleggende kunnskapene de trenger. Da er det slik at de kommunene som lykkes, som f.eks. Sunndal, som jeg har besøkt, gir folk grunnskole og et fagløp og en mulighet til å komme seg inn i arbeidslivet, i kombinasjon med praksis underveis – hvor man stiller opp og dermed får en inngang til arbeidsmarkedet, noe som er trygt og som står seg over tid, og på den måten bidrar til fellesskapet. Da tenker jeg at når disse eksemplene finnes, må ikke vi vente: Vi må iverksette. Det er avgjørende.

Så tenker jeg at vi er nødt til å ha en diskusjon – det er i hvert fall helt klart for Arbeiderpartiet – om at enkelte kontantytelser, som også er omtalt i merknader komiteen har overlevert, som eksempelvis kontantstøtten, ikke er bra for å få innvandrere til å stå i arbeidslivet over tid.

Også er det spesielt det som gjør at Norge er et fantastisk og rikt land – det er ikke bare oljen eller fisken: Det er menneskene, og det er høy sysselsetting blant kvinner og menn. Da må vi ikke ha ordninger som gjør at når de er kvalifisert og skal inn i et arbeidsliv, velger de å være hjemme, og at ungene ikke kommer seg i barnehage, slik at de kan norsk til skolestart.

Willfred Nordlund (Sp) [11:27:56]: Jeg tror nok, som statsråden var inne på, at vi er enige om retningen, og jeg ser fram til at man skal revidere introduksjonsprogrammet med mål om at flere skal komme seg ut i varig arbeid eller over i videre utdanning.

Det som fikk meg til å ta ordet, var at statsråden nevnte spesielt at man ikke hadde lagt ned de mottakene som hadde veldig gode resultater å vise til. Men i Meld. St. 30 for 2015–2016, altså fra denne regjeringen, dro man f.eks. fram Sunndal mottak som et mottak som hadde lyktes veldig godt med integreringen, langt over landsgjennomsnittet, av dem som man bosatte. Det mottaket la den forrige integreringsministeren ned. Det er klart at hvis vi legger ned dem som har bygd opp kompetanse, i dette tilfellet i over 30 år, tar vi i hvert fall ikke vare på den kunnskapen som er der ute, for faktisk å sørge for at våre nye landsmenn blir integrert. Det er beklagelig, men det er litt spesielt at statsråden dro det opp, slik han gjorde.

I tillegg fikk jeg ikke svar på mitt spørsmål – nemlig det spørsmålet jeg stilte her i replikkrunderen, om statsråden deler beskrivelsen fra representanten Engen-Helgheim, at den forrige regjeringen la opp til at man skulle sørge for at innvandrerne ble «gode til å tråkle seg gjennom det norske systemet» – det var vel ordene som ble brukt – eller om han ikke gjør det. Som statsråden var inne på, fikk vi i 2015 en svært stor utfordring med å ta imot alle som kom. Statsråden har altså nå tatt tak i introduksjonsprogrammet for å sørge for at de nye som etter hvert kommer, og som man ønsker å ta imot, skal klare å kvalifisere seg for god integrering og ikke minst språkopplæring. Og det er jo det det handler om. Det handler om hvilke muligheter vi gir våre nye landsmenn for å lære seg språk, slik at vi kan sørge for god integrering.

Men det trengs jo penger til det. Jeg hadde et oppspill til det i det første innlegget mitt, nemlig: Hvordan ser man for seg at dette skal finansieres ute i kommunene, når man ser lærermangelen og andre utfordringer, herunder på tolkesiden, som jeg går ut fra at statsråden er vel kjent med? Det ønsket ikke statsråden å svare på, og jeg noterer meg at det er flere partier i denne salen som ikke har gått inn på den merknaden som sier at dette må finansieres dersom kommunene skal ha mulighet til å lykkes. Man ønsker i hvert fall ikke å gå inn på hvilke

områder kommunene eventuelt skal nedprioritere. Det er klart at når man skal prioritere opp alt, er det noen statsråder som er glad i å si at det ikke er mulig. Det er det heller ikke, med mindre man faktisk lar penger følge oppgavene man pålegger dem. Her gir man altså et pålegg, som Senterpartiet er enig i, men det Senterpartiet ikke er enig med regjeringen i, er hvordan det eventuelt skal finansieres. Jeg gjentar spørsmålet: Har statsråden tenkt å finansiere de økte kompetansemålene?

Karin Andersen (SV) [11:31:11]: Jeg merker meg at statsråden begrunner manglende satsing med at det var flyktningkrisen. Ja, nettopp derfor skulle man vel satset mer på integrering og ikke vente. Da er det jo så avgjørende viktig at de som nesten kan gå rett ut i arbeidslivet, kan få gjort det, og at de som trenger opplæring, får startet med den veldig tidlig. Da kan man ikke kutte i norskopplæringen, slik som regjeringen gjorde. Man kuttet altså i et av de viktigste virkemidlene for integrering, sjøl om man visste at mange av dem som kom, kom til å få bli, fordi det var flyktninger fra Syria. Etter mitt syn beviser det at regjeringen til nå ikke har hatt, virker det som, verken et hjerte eller engasjement for dette. Men jeg er glad for at statsråden nå ser ut til å ha en annen holdning.

Vi må analysere hva slags arbeidsliv vi har i Norge. Det er et arbeidsliv som krever høy kompetanse. Det må vi ta inn over oss både når vi snakker om tiltak og kvalifisering for alle dem som går på Nav, men også for flyktninger. Det eksisterer et arbeidsliv også for dem som er ufaglærte, men det er ikke så stort, og det krever ofte veldig god fysisk kondisjon. Det krever også at man kan norsk.

Veldig mange av dem som kommer hit, har høy kompetanse med seg og ikke minst mange talenter og evner som kan utløses gjennom god, meningsfylt og kvalifiserende kompetanseheving. Da er SV og min påstand at det er mye bedre at vi sikrer økonomi til at folk kan stå tre år i kvalifisering, enn at de havner på trygd resten av livet. Det er bedre for oss, det er bedre for dem, det er bedre for alle. Vi er nødt til å gjøre dette fordi arbeidslivet krever det.

Jeg vil vise til det representantforslaget, ett av dem, som SV fremmet i forrige periode der vi fremmet over 50 forslag når det gjaldt integrering. Der man kobler videregående fagopplæring med introduksjonsordningen, får man dem som gjør det, mye raskere igjennom – til jobber som Kommune-Norge og arbeidslivet i Norge skriker etter. Det er smart å gjøre det slik, og det er mulig. Noen har gjort det, så det er egentlig bare å sette i gang.

Så til Jobbsjansen. Det er ordningen for de kvinnene som står lengst unna arbeidslivet. Der har regjeringen begrenset personkretsen. Hvis man er så ille ute at man

kommer på sosialhjelp, kan man ikke få Jobbsjansen. Jobbsjansen må utvides i personkrets og omfang, for det trengs skal kvinner komme i arbeid.

Siri Gåsemyr Staalesen (A) [11:34:30]: Jeg synes nok statsråden er noe høy og mørk i sine svar, men jeg vil takke for at han er åpen for våre forslag, selv om han ikke kan støtte dem før han lanserer dem som sine egne. Jeg må bare få ønske velkommen etter. Regjeringen har hatt fem år på seg. Trenger statsråden mer inspirasjon, kan han bare lete opp alle de gode forslagene vi fremmet i forrige periode, som regjeringspartiene stemte ned.

Stein Erik Lauvås (A) [11:35:18]: Dobbelkommunikasjonen slår ut i full blomst i Stortinget. Regjeringen – Fremskrittspartiet, Høyre og nå også Venstre – ved statsråden, og representantene Engen-Helgheim og Thommessen har vært glimrende eksempler.

Engen-Helgheim åpner med å si at introduksjonsloven har lagt opp til å lære innvandrerne å tråkle seg gjennom systemet, implisitt for å grafse til seg mest mulig av velferdsgodene, uten at de er interessert i å yte noe tilbake. Det er Fremskrittspartiets inngang. Dette er Fremskrittspartiets holdning og syn i saken – og uten å ha gjort noe med det i de snart fem årene som Fremskrittspartiet har sittet med ansvaret i regjering. Det er dette bildet Fremskrittspartiet ønsker å tegne. De gjør det helt med åpne øyne. Det er den retorikken Fremskrittspartiet presenterer.

Så kommer regjeringspartner Høyre, ved representanten Thommessen, på banen med det innlegget han holder, som har en helt annen vinkling. Representanten Thommessen setter egentlig skapet litt på plass overfor representanten Engen-Helgheim, og det er bra. Det var riktig av representanten Thommessen å gjøre det, slik jeg oppfattet hans innlegg.

Så kommer statsråden på banen, irectsetter Arbeiderpartiet og legger vekt på betydningen av tillitvekkende retorikk – og svarer ikke på spørsmålet fra representanten Nordlund om hva statsråden synes om retorikken til regjeringspartner Fremskrittspartiet og representanten Engen-Helgheim. Jeg håper statsråden tar sin regjeringspartner Fremskrittspartiet i skole om temaet «tillitvekkende retorikk». Det er det sterkt behov for. At statsråden ikke vil irectsette sin regjeringskollega her i stortingssalen, kan jeg for så vidt ha forståelse for, selv om det hadde vært helt på sin plass.

Torhild Bransdal (KrF) [11:37:54]: Jeg synes det er på sin plass å minne Stortinget om at temaet for denne saken faktisk er endringer i introduksjonsloven og hvordan vi skal få til språkopplæring i mottakene. Jeg stiller meg i rekken av de utålmodige. Jeg har også for-

stått at statsråden står i samme rekke. Derfor blir jeg ganske forbauset når jeg hører den retningen som debatten utvikler seg i. Vi skal vel ikke diskutere hvem som er best, hvem som er dårligst, og hvem som sa hva? Jeg er opptatt av at det leveres resultater på dette området. Dette er første skritt, og for meg er det revnende likegyldig om det er Arbeiderpartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti eller Fremskrittspartiet som fremmer forslagene. Jeg er opptatt av menneskene dette gjelder, for dette må til for å få en god integrering.

Jon Engen-Helgheim (FrP) [11:39:08]: Noen ganger er det sånn at jo større enigheten er i salen, jo høyere skinnuenighetsfaktor blir det i debatten. Dette er faktisk en sak hvor alle har pekt i samme retning. Vi er enig i at noe skal gjøres. I mitt innlegg sa jeg noe om hva som har skjedd tidligere. Vi har vært for dårlige til å saksbehandle søknader raskt nok. Vi har vært for dårlige til å bosette raskt nok. Det har denne regjeringen gjort noe med og fått de tidene dramatisk ned.

Jeg pekte videre på at det er viktig at vi kommer tidligere i gang med integreringsarbeidet, noe vi alle sammen er enige om. Det har blitt pekt på at det var en stor utfordring etter 2015 med alle dem som kom da. Vi klarte til og med da å få bosatt folk og satse på integrering med våre integreringsmottak, som har hatt stor suksess – og regjeringen tar med seg de erfaringene videre i arbeidet.

Når jeg sier at vi i for stor grad har manglet fokus på arbeidsretting i introduksjonsordningen, er det helt riktig. Det har i for stor grad vært fokusert på hvordan man tråkler seg gjennom det norske systemet – kanskje litt uten mål og mening. Det er derfor vi gjør noe med det. Det er derfor hele Stortinget er enig i det vi nå skal vedta. Vi skal endre det vi har holdt på med, til noe som er nytt og bedre. Hvis det er dårlig retorikk å peke på hva som er grunnlaget for det vi gjør, ja så blir jeg veldig overrasket. Det tyder bare på at opposisjonen i sak etter sak bare er ute etter å skape uenigheter som egentlig ikke finnes, i stedet for å diskutere sakene.

Det har også blitt varslet fra regjeringen at det vil komme en ny og større gjennomgang av introduksjonsloven, og da kan man gå enda lenger for å få på plass alle de gode tiltakene som jeg er helt sikker på at vi er enige om. Regjeringen vil ta med seg – det er jeg helt sikker på – de innspillene som har kommet. Å komme her og skape uenighet og kritisere en retorikk som vi egentlig alle er enig i, synes jeg er rart. Det tyder vel bare på at opposisjonen i denne saken ikke tør å peke på hvorfor de faktisk er enig med regjeringen – at det var for dårlig, at vi vil forbedre det, slik at det faktisk kan begynne å fungere.

Presidenten: Representanten Karin Andersen har hatt ordet to ganger tidligere og får dermed ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Karin Andersen (SV) [11:42:02]: Først til innlegget som ble holdt sist, om å skape uenighet: Det er vel et gammelt ordtak som sier at på seg selv skal man kjenne andre. Noe mer tror jeg ikke det er nødvendig å si om den saken.

Jeg har lyst til å si til representanten Bransdal at grunnen til at det blir litt temperatur, er at alle vi som har fremmet forslag om dette, er opptatt av saken. Vi er opptatt av menneskene, og det har vi vært i mange år. Det er overmodent for å ta større grep – og vi vet det. To regjeringer har satt ned to offentlige utvalg, det er forskningsrapport på forskningsrapport, det er rapporter fra dem som jobber med dette ute på mottakene og i kommunene, som forteller oss hva vi må gjøre. Og det haster, for vi vet at hvis det går år etter år uten at folk kommer i arbeid, eller man kanskje får mange negative opplevelser – man kommer i arbeid, men får ikke fast arbeid, ut igjen og ut igjen, mange tap – så heves også terskelen for å lykkes til slutt.

Det er alvorlig, og engasjementet kommer fordi vi er opptatt av menneskene.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 3.

Sak nr. 4 [11:43:12]

Innstilling fra utdannings- og forskningskomiteen om Endringer i barnehageloven mv. (minimumsnorm for grunnbemanning, plikt til å samarbeide om barnas overgang fra barnehage til skole og SFO mv.) (Innst. 319 L (2017–2018), jf. Prop. 67 L (2017–2018))

Presidenten: Etter ønske fra utdannings- og forskningskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det – innenfor den fordelte taletid – blir gitt anledning til inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Martin Henriksen (A) [11:44:09] (ordfører for saken): Saken gjelder Innst. 319 L for 2017–2018, om endringer i barnehageloven mv. Regjeringen foreslår i proposisjonen at det lovfestes et minimumskrav til grunnbemanning i barnehagene. Videre foreslås det å lovfeste en plikt til samarbeid om barns overgang fra barnehage til skole og SFO, krav til norskferdigheter for

styrer og pedagogisk leder, og tilbud ved behov for alternativ og supplerende kommunikasjon. En samlet komité er enig i at det bør innføres en bemanningsnorm i barnehager. Det er det også stor tilslutning til fra høringsinstansene. Deretter skiller de ulike partiernes syn seg helt eller delvis.

Fra Arbeiderpartiets side fremmer vi i dag ti forslag, med håp om å forbedre normen og rette opp svakhetene i forslaget fra regjeringen og i komitéflertallets innstilling. Arbeiderpartiet har i mange år jobbet for innføring av en bemanningsnorm i barnehagen som sikrer at barna møter nok trygge voksne hver dag. For oss er det åpenbart at det å investere i barnehage er noe av det lureste og viktigste vi som politikere kan gjøre. Det lønner seg for arbeidslinjen og for likestillingen, og det gir ungene våre et bedre utgangspunkt for møtet med resten av livet. I barnehagen skal ungene våre ha et godt sted å være. De skal sosialiseres, integreres, lære språk og ferdigheter gjennom leken. Nok ansatte med riktig kompetanse er den viktigste faktoren for god kvalitet.

Det er bred støtte for bemanningsnorm i barnehage-sektoren, men likevel har regjeringen greid å møte motstand fra nærmest alle hold mot sitt forslag. Arbeiderpartiet er, i likhet med KS, PBL, ansatte og foreldre, ikke fornøyd. Regjeringen mangler løsninger på det mange er opptatt av, som lange åpningstider, økt deltid eller vikarbruk. Regjeringen legger heller ikke en eneste krone på bordet for å betale for sin egen norm, men skyver regningen over på andre.

Arbeiderpartiet bryr seg om at barna våre skal få et best mulig tilbud. Regjeringspartiene har ikke lagt fram noen løsninger for hvordan man kan sikre tilstrekkelig bemanning også tidlig og seint på dagen. Vi foreslår derfor krav som sørger for at barna har mange nok voksne rundt seg i barnehager med særlig lange åpningstider, og vi ønsker også mer kunnskap om barnas oppholdstid i barnehagen.

Regjeringspartiene foreslår ingen løsninger for hvordan man skal unngå økt bruk av deltid i barnehagesektoren. Vi ønsker et vedtak som sikrer at ikke deltidsbruket i kommunene og barnehagene øker. I stedet for å skyve hele regningen over på barnehagene og kommunene ønsker Arbeiderpartiet en overgangsordning med ekstra midler fra høsten 2018.

I denne saken fremmer Arbeiderpartiet, SV og Senterpartiet også forslag om at normen skal evalueres skikkelig, slik at man holder øye med innføringen og får et grunnlag for å gjøre forbedringer. Til og med det har regjeringspartiene og Kristelig Folkeparti varslet at de vil stemme imot.

Når Stortinget i dag skal behandle saken, er ikke regjeringspartiene og Kristelig Folkepartis viktigste forslag å rette opp svakhetene med normen, men å be om

en overgangsregel som betyr utsettelse av innføringen av bemanningsnorm i barnehagen. I stedet for å løse problemene velger Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og dessverre Kristelig Folkeparti å utsette normen i ett år. Det svarer ikke på utfordringene, det er lite offensivt, og regjeringa setter barna på vent.

Det hadde ikke vært nødvendig. Opposisjonen på Stortinget ba allerede i 2015 regjeringa om å komme med en plan for hvordan man skal nå kravet om en bemanningsnorm. Regjeringa har hatt muligheten til å ta grep og forbedre innføringa av normen og forberede den. Det har ikke regjeringa gjort.

Resultatet er, som vi vet, at KS, en rekke kommuner og Private Barnehagers Landsforbund protesterer kraftig, bl.a. mot underfinansiering. Utdanningsforbundet og Fagforbundet og andre peker på klare svakheter ved normen.

For å sikre at bemanningsnormen gir barna flere voksne og blir et reelt kvalitetsløft for barnehagebarna, mener Arbeiderpartiet det er nødvendig med forbedringer. De ansatte, foreldre og barnehagene stiller opp for barna. Det må vi gjøre også.

Jeg vil med det fremme de forslagene Arbeiderpartiet står bak.

Presidenten: Representanten Martin Henriksen har tatt opp de forslagene han refererte til.

Kent Gudmundsen (H) [11:49:08]: Jeg vil starte med å takke for et godt samarbeid i komiteen rundt en sak som har skapt mye engasjement, og hvor det har vært viktig å komme sammen om gode løsninger. Tidlig innsats er utrolig viktig, og forskningen har vist hvordan målrettede tiltak kan bidra sterkt til å løfte ungene våre opp og fram, sånn at vi alle kan få et likere utgangspunkt i livet.

Barnehagens rolle som en viktig og tidlig del av et opplæringsløp, står sentralt i dagens debatt. Jeg hilser velkommen foreldrenes engasjement og tror oppriktig at samfunnets og Stortingets økte fokus på kvalitet og innhold i barnehagene vil bidra sterkt til at flere av våre barn får en god oppvekst og et bedre utgangspunkt når de nå skal starte sin skolegang også.

Selv er jeg far til to små, og jeg vet hva barnehagen har gjort for min fireåring, sånn at han håndterer sosiale situasjoner, lærer seg lek og å dele med andre, knytte vennskap, mestre, bli utfordret og bygge selvtillit. Det læres gjennom lek, og den sosiale kompetansen bidrar til å løfte mer enn vi som foreldre hadde klart alene.

Jeg forstår godt at en stor andel av foreldrene i undersøkelser derfor egentlig uttrykker en stor tilfredshet rundt dagens barnehagetilbud. Men samtidig vet vi at det kan bli bedre, derfor også denne loven. Innføring av rammeplan, eksempelvis, bidrar til å sikre fokus på kva-

litet, innhold og et felles mål for sektoren. Når vi nå øker pedagogtettheten, er vi med på å løfte at antallet med faglig bakgrunn, noe som gir større muligheter til utviklings- og kvalitetsarbeid, sikres i sektoren. Det er tilsvarende med innføring av bemanningsnorm nå, en norm vi ikke har fra før, som vil bidra til en voksentetthet og kapasitet i barnehagesektoren som er med på å gi flere muligheter og ikke minst støtte opp under det pedagogiske arbeidet som barnehagepedagogene og de med faglig fordypning gjør daglig i sitt virke i barnehagene.

Det er viktig å presisere også her i dag at dette er en minimumsnorm. Det betyr at alle barnehageeierne har et ansvar for å sikre en forsvarlig bemanning gjennom hele åpningstiden. I så måte er det bare å se på at sektoren allerede, gjennom en rekke grep, faktisk har strukket seg lenger enn det vi gjennom lov her på Stortinget har vedtatt. Det betyr at vi gjennom mangfoldet egentlig har bidratt til en kvalitetsutvikling som jeg tror også dette mangfoldet framover vil være med på å utvikle videre, og det er en kvalitet vi skal verne sterkt om. Jeg registrerer at det er ulike syn på dette mangfoldet også når vi tar denne debatten.

Vi vet at 73 pst. av barnehagene oppfyller disse kravene. Det betyr at mer enn hver fjerde barnehage vil ta grep i tiden som kommer. Dermed er det all grunn til å tro at de som har uttrykt at de er litt misfornøyde, og som ønsker at vi skal nå lenger, vil se reelle endringer ute i sektoren. Jeg mener at den overgangsordningen vi nå har kommet sammen i flertallet om, bidrar til å sikre nødvendig fleksibilitet når vi sier at loven skal innføres to år før det vi lovet i Sundvolden-plattformen. Vi skal sette den i kraft fra 1. august i år, men vi sikrer en overgang fram til 1. august neste år og gir da den fleksibiliteten som trengs, og som jeg vet veldig mange har ønsket.

Det er også viktig å si at det som finnes av dispensasjonsordninger i loven, skal brukes veldig smalt, for det er ingen tvil om at vi skal ha høyt trykk når vi framover skal ha store ambisjoner for sektoren. Når vi i tillegg strammer inn og sender klare signaler om dette med stedlig leder, når det kommer til vikarbruk – som selvfølgelig skal gjelde for hele sektoren, privat som offentlig – når vi peker på behovet for et uavhengig tilsynssystem som skal følge opp den enkelte barnehageeier, og når man i tillegg også ser på finansieringsordningen og skal adressere bl.a. private barnehagers utfordringer nå i denne overgangsperioden, mener jeg at vi har kommet dem som har ytret seg og pekt på en del av utfordringene, langt i møte, at vi nå kommer til å se at store grep tas der ute i sektoren, og at det blir bedringer. Vi kommer til å følge dette tett, i motsetning til hva representanten Martin Henriksen måtte si. Vi fra regjeringspartiene og

Kristelig Folkeparti har bedt om at vi skal ha en evaluering, og at vi skal få rapport våren 2019 og våren 2020.

Åshild Bruun-Gundersen (FrP) [11:54:28]: Denne saken handler om flere tiltak vi gjør for å sikre en mykere og bedre overgang for barna fra barnehage til skole. Det ligger på bordet bl.a. et forslag om plikt til å samarbeide om barnas overgang fra barnehage til skole og SFO, noe Fremskrittspartiet synes er et veldig bra forslag, fordi det er viktig at barna får en myk overgang fra barnehage til skole. Den gjensidige plikten som nå etableres mellom barnehagene og skolen, vil sørge for at barna vil få en introduksjon til skolen som vil gjøre det enklere når de skal begynne første skoledag.

Saken inneholder også krav om norskferdigheter for styreere og pedagogiske ledere i barnehagen. Det er også et forslag Fremskrittspartiet støtter helhjertet opp om, for at en nå lovfester at styreere og pedagogiske ledere må dokumentere grunnleggende norskferdigheter for å få disse stillingene i barnehagene, betyr også at satsingen på tidlig innsats og bedre språkopplæring i barnehagen vil sikre bedre integrering.

Så er det saken om bemanningsnorm, grunnbemanning for barnehagen, som har vakt en del reaksjoner. Stortingsflertallet er enige om at det skal være én ansatt per tre barn under tre år og én ansatt i barnehage for seks barn over tre år. Med det fastsetter man altså en nasjonal forventning om hva en bemanning i barnehagesituasjonen skal være. Jeg mener dette er veldig viktig, for man ser at det er stor forskjell i Kommune-Norge nå. Tre fjerdedeler av norske kommuner innfrir allerede denne normen, men det er viktig at man nå tar faste grep om hvilke forventninger man har til barnehager, uavhengig av om det er offentlige eller private.

Så er det viktig å si at generelt er innbyggerne i Norge godt fornøyd med barnehagetilbudet sitt. Man har i år gjennomført tidenes største foreldreundersøkelse, hvor 94 pst. av foreldrene svarer at de er godt fornøyd med barnehagetilbudet sitt, uavhengig av om det er offentlig eller privat. Det skal vi være utrolig stolt av. 78 pst. av de samme foreldrene svarer at de er fornøyd med dagens situasjon med hensyn til personaltetthet – ja, det er faktisk 78 pst. av kommunene som i dag innfrir normen, noe jeg antar er grunnen til det.

Et annet viktig element i den undersøkelsen som er gjennomført, er at foreldre jevnt over er bedre fornøyd med de private barnehagene enn med de offentlige. Derfor er vi i Fremskrittspartiet nå opptatt av at vi sikrer at denne normen innrettes på en sånn måte at både offentlige og private har anledning til å følge den opp. Vi sikrer med dette bedre overgangsordninger for å sørge for at de private får samme tilskudd å drive barnehage for. Man har i dag et finansieringssystem som gjør at de

private barnehagene får tilskudd ut fra to år gamle regnskap i kommunene. Det er viktig at man nå tetter dette gapet. Med nye krav til bemanning skal også de private få bedre tilskudd.

Når vi i Fremskrittspartiet snakker med de private barnehagene, er noe av det de ofte trekker fram, at tilskuddsordningen i Norge er så forskjellig. Det kan variere fra 40 000 kr til 100 000 kr for én barnehageplass hva man får i tilskudd fra det offentlige, helt avhengig av hvilken kommune man bor i. Det mener vi er feil. Fremskrittspartiet hadde ønsket seg en nasjonal sats for hvor mye en barnehageplass i Norge skulle koste. Det har vi dessverre ikke flertall for. Men det vi kan gjøre, er å sikre at innretningen på tilskuddet blir bedre, at stedlig leder er et krav som kommunene nå må følge opp og sørge for at blir med i tilskuddsberegningen, og at man også sørger for at vikarbruken for kommunene blir med i tilskuddsberegningen. På den måten sikrer man et bedre og mer rettferdig finansieringssystem for alle de private barnehagene fra dag én. De får nå ett års overgangsperiode, og vi forventer at alle barnehagene i Norge innfrir denne normen innen august 2019.

Så er det et annet element som Fremskrittspartiet har vært opptatt av over tid, og det handler om et uavhengig tilsyn. Vi kan ikke i dag ha kommuner som både eier barnehager og er ansvarlig for å føre tilsyn med sine konkurrenter. Når denne normen skal innfris, er det viktig at både de offentlige og de private barnehagene tar ansvar for å sikre en forsvarlig bemanning, og da må vi ha et uavhengig tilsyn som påser at både de offentlige og de private barnehagene klarer å levere på det. Jeg mistenker at en del av kommunene rundt i Norge ikke ønsker å innfri denne normen, og det skal vi ikke ha noe av. Vi aksepterer ikke at kommunene unnlater å ta det ansvaret de faktisk har for å drive barnehagene. Det er et kommunalt ansvar. Det er ikke sånn at vi på Stortinget skal detaljstyre hvordan alle barnehagene i Norge skal drives, kommunene har ansvaret for det.

Denne bemanningsnormen betyr altså at kommunene står fritt til å prioritere mer penger til barnehage hvis de ønsker det. Med det mener jeg også at kommunene er finansiert. De har fått penger over budsjettetrammen hvert eneste år for å sikre en rekke tjenester, bl.a. barnehagene. Kommune-Norge har rekordoverskudd. Samtlige av de kommunene som nå ikke har innfridd normen, har anledning til å gjøre det. Det handler om prioritering, og Fremskrittspartiet har en klar forventning om at kommunene prioriterer å innfri denne normen.

Marit Knutsdatter Strand (Sp) [11:59:32]: Forutsigbarhet er noe av det viktigste for å ha trygge og gode rammer for å utvikle seg til å bli god, og fortsette å være god. Barnehagene i vårt langstrakte land risikerer i dag

å få store endringer i sine rammevilkår og krav uten noen som helst kompensasjon. Det var ikke forutsigbart. At det i økt grad fokuseres på overgangen fra barnehage til skole og på norskferdigheter, er bra.

Vi er alle glade for at bemanningsnormen blir vedtatt. Problemet er at når vi har innført en lærernorm og pedagognorm som har fått kompensasjon, men barnehagenormen ikke gjør det, er ikke det god forvaltning. Det gir ikke gode rammer for driverne av barnehager og de ansatte i barnehagene, og til sjuende og sist gjør det framtiden for mange familier og barn usikker.

I en undersøkelse gjennomført av Private Barnehagers Landsforbund varslet én av fire små, private barnehager at de, som konsekvens av bemanningsnormen, ikke lenger kan drive fra august. Regjeringens åpning for bruk av dispensasjon er også kritikkverdig. Da risikerer vi å få et A- og B-lag av barnehager, der B-laget spiller på lånt tid.

Ytterligere tall viser at det i 2016 var 111 kommuner som hadde en gjennomsnittlig bemanning med 6,1 barn eller mer per årsverk. I disse 111 kommunene gikk det 75 420 barn i de private barnehagene, noe som tilsvarte over halvparten av alle barna i barnehagealder i disse kommunene.

Hvis kommunene nå bemanner opp i egne barnehager slik at de oppfyller bemanningsnormen fra 1. august i år, vil det bety at de private barnehagene ikke får tilskudd til å bemanne opp før høsten 2020. Det er ikke holdbart i en offentlig finansiert sektor. Finansieringssystemet er overmodent for endring. Det er bra at vi får flertall for å se på modeller som skal ivareta mangfoldet av barnehager.

Samtidig, når regjeringspartiene og Kristelig Folkeparti her i Stortinget ber regjeringen se på en overgangsordning fram til 1. august 2019, risikerer vi at ikke alle barna i disse barnehagene vil være sikret et tilbud i tråd med de nye nasjonale bemanningskravene før tidligst i 2021. Da er nok mange av disse barna ferdig i barnehagen, og nye barn har kommet til.

Det er ikke vanskelig å ta inn over seg at dette er praktisk utfordrende. Barnehageopptaket er for mange allerede avsluttet og plassene fylt, de ansatte har forhandlet fram sine arbeidsavtaler, og bemanning og ferieavvikling er fastsatt, for ikke å glemme budsjettet for 2018, som skal få endene til å møtes.

Hvordan skal det være praktisk mulig for disse barnehagene å drive på en god måte uten noen som helst form for økonomisk kompensasjon? Hvordan skal barna i små, private barnehager kunne være trygge på at deres barnehage fortsetter å eksistere?

Bemanningsnormen kommer mens en debatt om fortjeneste i barnehagene pågår. Senterpartiet mener det er et feilgrep å skjære alle barnehagene over én og

samme kam i denne saken. Barnehagesektoren er like mangfoldig som landet vårt er det. Noen få bør ikke kunne få ødelegge for de mange som driver seriøst og ikke minst ideelt. Når departementet nå innfører en bemanningsnorm, og beregner kostnadene og konsekvensene av dem på et landssnitt, er det helt åpenbart for de fleste av oss at det slår enormt skjevt ut. Skal bemanningsnormen ha betydning, må den gjelde alle barn i alle barnehager, og den må være finansiert. Fra høsten av gir allerede innføring av pedagognorm en viss uro i barnehagene, uro i den forstand at folk og lønnsutgifter må stokkes om på. Å omdisponere folk og midler tar tid.

Senterpartiet tok til orde for ett års utsettelse av ikrafttredelse av bemanningsnormen for å kunne gi barnehagene ett år på å ivareta sitt arbeidsgiveransvar og regjeringen ett år på å finansiere sine lovnader. Det hadde også kunnet åpne for en overgangsordning for de små og private barnehagene, som per i dag får tilskudd basert på to år gamle regnskapstall fra de kommunale barnehagene.

Normen skulle gi ro, ikke uro, ba barnehageopprøret om. Vi ønsket oss økt trygghet for barna og de ansatte. I verste fall får vi nedleggelse av barnehager. I beste fall får vi redusert antall barn i barnehagene, men da risikerer vi også å miste dekningen vi har jobbet hardt og lenge for å få på plass.

Dette er en gledens dag: Vi får vedtatt en bemanningsnorm, og vi får vedtatt at det i økt grad skal fokuseres på overgangen fra barnehage til skole og på norskferdigheter i barnehagene. Det er bra. Men finansieringen skulle vært på plass.

Jeg tar opp forslagene Senterpartiet står alene om, og det vi har sammen med SV.

Presidenten: Representanten Marit Knutsdatter Strand har tatt opp de forslagene hun refererte til.

Mona Fagerås (SV) [12:04:44]: Først har jeg lyst til å si at norske barnehager gir barna et trygt, godt og forsvarlig tilbud, og at en god bemanningsnorm er viktig for å sikre at alle barn får et godt barnehagetilbud. Likevel vet vi at det er store variasjoner, og nettopp derfor er innføring av en nasjonal bemanningsnorm svært viktig og noe som har vært etterlengtet av foreldre og ansatte. Og det har vært tverrpolitisk enighet om det lenge.

Når forslaget så legges fram for Stortinget, har regjeringen likevel klart å ødelegge en gladsak og en festdag for barnehagene. Bemanningsnormen, som i utgangspunktet skulle være en gladsak, har skapt frustrasjon og stort engasjement blant foreldre og ansatte gjennom barnehageopprøret og foreldreopprøret, og det skjønner jeg godt.

Fredag i forrige uke var jeg og besøkte en barnehage i Østfold. Der fortalte de ansatte ærlig om mange barn per

voksen, særlig ved dagens begynnelse og slutt, om rammeplaner som de ikke har nubbesjanse til å oppfylle på grunn av lav bemanning, og at det i realiteten bare er få timer midt på dagen alle er på jobb samtidig. Disse barnehagelærerne hevdet at en barnehagenorm bare ser bra ut på papiret fordi den ikke skal gjelde gjennom hele åpningstiden. En historie fra de barnehageansattes historier i #uforsvarlig er:

«Jeg har ofte sittet på gulvet fra kl. 16.00 til 17.00 som eneste voksen. Alene med 10 barn. Bare ventet på foreldre og passet på at ingen skader seg.»

Man kan ha så mange kompetente ansatte en bare vil, men når en er alene med ti barn, er det ikke mye annet å gjøre enn det denne barnehagelæreren forteller om.

Denne historien er dessverre ikke unik.

Jeg kan ikke etter en dag med så åpenhjertige beretninger konkludere med noe annet enn at det er oppsiktsvekkende at når et forslag om bemanningsnorm omsider blir fremmet i Stortinget, blir det møtt med massiv kritikk fra flere hold. Dette vitner om dårlig politisk håndverk fra regjeringens side. Ikke bare har regjeringen sviktet når det gjelder å legge til rette for en god implementering i barnehagesektoren, de har heller ikke lagt en eneste krone på bordet for å kompensere barnehagene for økte utgifter.

Mer alvorlig er bekymringen for at dette blir en bemanningsnorm som ser fin ut på papiret, men som ikke løser bemanningsbehovet ute i barnehagene og på avdelingene. Regjeringen viser nok en gang sitt sanne ansikt – de er kjipe med barna, samtidig som de gir store skattelettelser til de aller rikeste i dette landet.

SV mener at de store pengene må gå til de små barna, og jeg er enig med de ansatte og foreldrene i at normen må styrkes for å sikre god bemanning i hele barnehagens åpningstid. SV fremmer derfor forslag om at denne må styrkes, bl.a. ved at

- minimum 50 pst. av de ansatte skal være barnehagelærere
- forholdstallet mellom barn og ansatt ikke skal beregnes prosentvis
- det skal stilles krav om ekstra årsverk ved lang åpningstid og sist, men ikke minst, at
- det må settes inn vikar ved fravær

Dette er svært viktige tiltak for å imøtekomme foreldrenes og de ansattes bekymringer og helt betimelige advarsler mot regjeringens forslag. Det er åpenbart at kunnskapsministeren ikke har vilje til å finne konstruktive løsninger når han avviser både foreldre og ansatte med at deres krav om at normen skal være effektiv i hele åpningstiden, koster 14 mrd. kr.

Jeg vil vise til SVs forslag, som viser at det er mulig å styrke bemanningen slik at det får reell effekt for hele barnehagens åpningstid, og jeg oppfordrer denne salen til å lytte til dem som kjenner hverdagen best – slik at dette kan bli en barnehagefest.

Guri Melby (V) [12:10:06]: En av de viktigste oppgavene vi har som politikere, er å sørge for at ungene våre får en god oppvekst. En lekende og lærerik barn- dom legger grunnlaget for et godt voksenliv. Barnehagen og skolen er våre viktigste fellesinstitusjoner, og de skal sikre alle barn like muligheter til å leve sine liv slik som de ønsker.

Vi har heldigvis veldig mange gode barnehager i Norge i dag, og jeg er helt sikker på at de aller fleste norske foreldre har den samme opplevelsen som jeg har når jeg leverer toåringen i barnehagen. Vi føler at ungene våre er i gode hender. Vi vet at de har det fint når de er i barnehagen mens vi er på jobb, og vi er ikke minst imponert hver gang vi får høre om alt det morsomme og spennende som de ansatte finner på med sammen med ungene våre, og når vi ser hvordan de bidrar positivt til våre barns utvikling. Men vi vet også at bemanningen og dermed også kvaliteten varierer for mye. Vi kan snakke mye om viktigheten av kompetansen til de ansatte, og denne regjeringen stiller også krav til det, men i mange situasjoner er det viktig rett og slett å være nok voksne. Inntil nå har det ikke vært noe nasjonalt minstekrav til antall ansatte i barnehagene. Det foreslår regjeringen i denne saken å gjøre noe med, og det er vi i Venstre veldig glade for.

Barnehagens bemanning og samlede kompetanse har stor betydning for hvor godt tilbudet er. For å greie å sørge for barnas behov for omsorg, lek og læring er det viktig med et tilstrekkelig antall voksne – dyktige voksne – i barnehagen. I dag er det sånn, som også flere representanter har pekt på før meg, at de aller fleste barnehager faktisk allerede oppfyller det vi har satt som en minimumsnorm, og mange steder vil derfor ikke en nasjonal bemanningsnorm nødvendigvis føre til store endringer fra dag én. Men i de barnehagene som i dag har for lav bemanning, vil denne normen gi flere ansatte på jobb, og det vil helt konkret føre til at flere unger enn i dag får en god oppfølging.

Så vil jeg, som bl.a. representanten Gudmundsen gjorde i sitt innlegg, understreke at bemanningsnormen er et minimumskrav. Barnehageeierne står fritt til å ha flere ansatte enn normen. Det er kommunene og andre barnehageeiere som har ansvaret for at bemanningen til enhver tid er tilstrekkelig for å gi et tilfredsstillende pedagogisk tilbud. Mange steder kan det bety at man trenger flere ansatte enn det som er normen Stortinget her i dag vedtar. For kravet om et tilfredsstillende peda-

gogisk tilbud gjelder uavhengig av den bemanningsnormen som vi nå foreslår. Så til de foreldre og barnehageansatte som mener at denne normen er for lite ambisiøs, vil jeg si at det alltid er rom for å prioritere å bruke mer ressurser lokalt for å styrke barnehagetilbudet ytterligere.

Så er det mange, særlig små private barnehager, som frykter at det blir for krevende økonomisk å gjennomføre dette løftet. Til det vil jeg si at Venstre er opptatt av å bevare et mangfold i sektoren. Vi ønsker ikke å forsterke en trend der vi får stadig færre av de uavhengige aktørene. Vi vil derfor følge nøye med på utviklingen og sørge for at vi greier å gjennomføre dette kvalitetsløftet uten at vi tar knekken på de mange små som gjør en fantastisk jobb.

Til slutt vil jeg, som representanten Bruun-Gundersen også gjorde i sitt innlegg, framheve at denne saken handler om mer enn bemanningsnorm, selv om det er det forslaget som har vært mest omtalt og debattert i forkant av behandlingen. I tillegg til bemanningsnorm har vi på bordet her i dag forslag om å lovfeste et krav om norskferdigheter for styrer og pedagogisk leder og om å tydeliggjøre barnehagetilbudet til barn med behov for alternativ og supplerende kommunikasjon. Regjeringen foreslår også i denne saken at det lovfestes en plikt for barnehageeiere og skoleeiere til å samarbeide om den viktige overgangen fra barnehage til skole og skolefritidsordning – et tema som vi kanskje vil komme tilbake til i en senere debatt i dag. Dagens regelverk gir ikke klare regler for samarbeid på dette området, og det å lovfeste en plikt til samarbeid om barns overgang vil bidra til å gjøre den tryggere og bedre for alle barn.

Til sammen er vi helt sikre på at disse fire lovforslagene vil gi en enda bedre barnehagehverdag for alle norske barnehagebarn.

Hans Fredrik Grøvan (KrF) [12:14:45]: Barna våre fortjener bare det beste, og vi som politikere har et ansvar for å sikre at alle barn har gode barnehager. Kristelig Folkeparti har derfor lenge jobbet for å få på plass en bemanningsnorm i barnehagene, og jeg er glad for at det nå er et samlet storting som vil vedta dette. Flere voksne i barnehagen vil sørge for økt kvalitet og sikre at barna som går i barnehagen, som jo er de aller fleste norske barn, vil få flere voksne som kan se dem, trøste dem, gi omsorg og legge til rette for en kvalitetsøkning i tilbudet. Det at vi i dag vedtar en bemanningsnorm, er derfor en stor seier – først og fremst for barna våre – som sikrer mer likhet i tilbudet rundt om i vårt land.

Denne saken har vært preget av mye debatt og ønsker om forbedringer fra ulike hold. Jeg vil gjerne benytte denne anledningen til å takke foreldre, barnehagelærere, private barnehager og kommuner for det engasje-

mentet som er vist i denne viktige saken for våre barn. Det er godt å se at vi alle har et felles ønske om en god barnehage for barna våre.

For Kristelig Folkeparti har det vært viktig å sikre at bemanningsnormen faktisk vil bidra til en forskjell, og at forholdene ligger godt til rette for at både private og kommunale barnehager kan innfri normen. Vi er derfor ikke tilfreds med at regjeringens forslag til bemanningsnorm kommer uten midler til å finansiere dette nye kravet, og har forståelse for barnehageeierne bekymring, både de kommunale og – ikke de minst – de private, for hvordan dette vil slå ut for barna våre. Særlig er dette en utfordring for de private barnehagene, som med dagens ordning ikke vil få økt tilskudd før om to år. Vi er spesielt bekymret for de små og ideelle barnehagene, som varsler om nedleggelse og for stram økonomi til å bære et sånt løft. Vi har derfor foreslått at regjeringen må komme tilbake med en plan for finansiering som ivaretar disse bekymringene og dekker merkostnader for kommunene etter en rettferdig fordeling og en overgangsordning for de private barnehagene.

Det er naturlig når Stortinget vedtar et nytt krav som skal innfris raskt, at det også følger midler med. Vi trenger disse barnehagene, og vi må legge til rette for et mangfold i tilbudet ved særlig å ivareta de små, ideelle barnehagene.

Et annet punkt som har ført til bekymring, er innføringstidspunktet. Regjeringen har levert denne saken nå rett før sommeren 2018, med forslag om innføring av normen fra 1. august dette året. Vi i Kristelig Folkeparti er enig i at det haster å få på plass en norm, men vi har også forståelse for at kommuner og private trenger noe tid til å omstille seg og bemanne opp for å innfri normen. Vi er derfor glade for at det er enighet om at normen innføres fra 1. august 2018, men at det gis ett års innfasingsstid, noe som sikrer en god implementering fram til 1. august 2019. Dette kaller jeg ingen utsettelse, som representanten Henriksen betegner det som, jeg vil kalle det tid til å gjøre de nødvendige forberedelser. Vi skriver i dag 31. mai. Det er to måneder til 1. august. Dette er et krav som bl.a. PBL og Martin Henriksens partikollega med ansvar for barnehager i Bergen har bedt om. Vi gir dem litt mer tid, sånn at dette kan bli en god reform, som kan være godt forberedt.

Kristelig Folkeparti har lenge vært opptatt av at det er behov for et uavhengig tilsyn med barnehagesektoren. At kommunene skal drive tilsyn med seg selv og de private, er ikke godt nok og har ført til at mange private melder at de opplever tilsynet som skjevt mellom dem og de kommunale. Jeg er derfor svært glad for at regjeringspartiene nå sier seg enig i behovet for dette, og at det nå skal etableres et uavhengig tilsyn.

Til slutt vil jeg si at det i fortsettelsen blir viktig å overvåke hvordan denne normen slår ut, evaluere og følge opp de ulike problemstillingene som kommer opp i denne debatten, sånn at vi kan få på plass en norm som kan fungere for våre barn. Vi forventer derfor fortløpende oppdateringer om dette fra regjeringen og vil, basert på disse, vurdere behovet for endringer, eventuelt i bemanningsnormen. Jeg fremmer det forslaget som Kristelig Folkeparti står bak.

Presidenten: Representanten Hans Fredrik Grøvan har tatt opp det forslaget han refererte til.

Bjørnar Moxnes (R) [12:19:46]: Barnehagen skal være et sted for omsorg, lek og læring og gi barnet et godt selvbilde, sosial kompetanse og språk. Det som skjer i barnehagen, er en viktig del av livet til barna våre. Rødt vil gi alle barn mulighet til å gå i barnehage, og at de som har barn i en barnehage, opplever at den tar utgangspunkt i barnas behov.

Barnehagene er også arbeidsplassen for veldig mange mennesker, og vi vet at det aller viktigste for tilbudet til barna våre er at det er nok ansatte i barnehagene, og at de har riktig kompetanse. Derfor lytter vi i Rødt til både Barnehageopprøret, Foreldreopprøret, Utdanningsforbundet og Fagforbundet fordi de vet hvor skoen trykker når det gjelder situasjonen i barnehagene.

Det er bra at det kommer en nasjonal bemanningsnorm, men regjeringens forslag har mange åpenbare mangler. Rødt vil ha en bedre norm, som også tar høyde for at ettåringer trenger ressurser. Vi vet at 73 pst. av barnehagene innfrir den normen som nå innføres. Den er med andre ord altfor lite stram. Den tar heller ikke høyde for åpningstid, oppholdstid eller arbeidstid, og det vi hører fra barnehagene, er at ansatte ikke er til stede med barna fullt ut i mer enn et par timer midt på dagen.

Mange har også opplevd og opplever at barnehagene ikke setter inn vikarer ved fravær før etter 16 dager når staten tar regningen. Kampanjen #uforsvarlig avdekker mange historier som er bekymringsverdige. Det som er bra, er at modige ansatte har gått i spissen for å fortelle om dette og krever bedre bemanning, fordi de på nært hold ser konsekvensene av for dårlig bemanning. Kravet deres er helt tydelig: Bemanningsnormen må gjelde i hele barnehagens åpningstid. Det er vi enig i. Vi må også gå inn for at det tilkalles vikar fra dag én ved fravær hvis bemanningsnormen skal være reell. Vi er også imot å gi dispensasjon fra kravene. Det vil bli en låvedør for dem som ikke ønsker å oppfylle kravene ut fra f.eks. kommersielle motiver. Den døra må etter vårt syn stenges.

Rapporten som statsråden mottok for et par dager siden, slår fast at de store kommersielle barnehagekjedene har en fortjeneste på 28 pst., altså mer enn tre ganger

fortjenesten på børsen – penger som tas rett ut av barnehagene – våre felles skattepenger. Tirsdag sa kunnskapsministeren at disse overskuddene gjør at vi må se på regelverket på nytt. Det er på høy tid at også regjeringen innser at når penger tas ut fra barnehagene til privat profitt, er det et problem fordi pengene tas fra barna. Rapporten fra Telemarkforskning viser at de store kommersielle barnehagekjedene har større overskudd enn andre typer private barnehager, og de har også lavest bemanning av de private barnehagene. Dette tyder på at de kommersielle har holdt igjen på bemanning for å øke overskuddene. Det er ikke Stortingets oppgave å belønne en sånn politikk med å øke tilskuddene til disse barnehagene. Vi må sikre at pengene går til barnas beste – ikke til velferdsprofitørene. Derfor er vi for en bedre bemanningsnorm med økte overføringer til kommunene for å kompensere for dette, men vi er imot økte bevilgninger som subsidierer overskudd hos velferdsprofitørene. Det er en helt meningsløs bruk av skattepenger som Stortinget må sikre ikke skjer. Vi foreslår derfor at ekstrabevilgninger til å finansiere bemanningsnormen forbeholdes ideelle og kommunale barnehager eller på annet vis sikrer at barnehager og barnehagekjeder med lavere bemanning og store overskudd ikke får ekstra bevilgning.

Jeg vil på denne bakgrunnen ta opp Rødts forslag.

Presidenten: Representanten Bjørnar Moxnes har tatt opp de forslagene han refererte til.

Statsråd Jan Tore Sanner [12:24:57]: Barnehagene er viktige som felles arena for oss som samfunn, og de er viktige hverdagsarenaer for mange tusen barn hver dag. Det gjør barnehagene til en viktig arena for lek og utvikling, men det pålegger oss også et stort ansvar for å sikre at barna har trygge og gode dager i barnehagene.

Vi har hatt kvalitetskrav i barnehagene, men frem til i dag har det ikke vært noe nasjonalt minstekrav til bemanning.

Regjeringen ønsker å sikre nok voksne i barnehagene gjennom en ansvarlig bemanningsnorm. Barnehagen er en del av utdanningsløpet og en viktig arena for integrering og tidlig innsats. For at barna skal få den oppfølgingen de trenger, er det viktig at barna møter kompetente, engasjerte og omsorgsfulle voksne.

Det er for store forskjeller mellom barnehagene i dag, både hva gjelder antall voksne, og hvilken kompetanse disse har. Gjennom aksjonsgruppen Barnehageopprør 2018 har barnehageansatte den siste tiden delt historier fra barnehagehverdagen. Disse historiene treffer meg, og de viser at det er behov for en tydeligere regulering. Samtidig viser historiene og historier om hvordan de får det til å fungere mange steder, at god organisering og god ledelse er viktig.

Vi foreslår som et nasjonalt minstekrav at det skal være minst én ansatt per tre barn under tre år og én ansatt per seks barn over tre år. Dette vil gi flere barn bedre oppfølging enn tidligere.

Bemanningsnormen har vært varslet siden barnehagelovutvalget i 2012, og Stoltenberg-regjeringen foreslo denne normen i 2013. Kostnadsberegningen og innretningen av forslaget har altså vært det samme siden 2012. Jeg er derfor forundret over at flere partier nå mener noe helt annet enn da de selv satt med regjeringsansvar.

Forslaget til bemanningsnorm vil gi flere ansatte i barnehager som i dag har lav bemanning.

Barnehagene beholder fleksibiliteten til å kunne organisere hverdagen ut fra barnas behov og planlagte aktiviteter. Denne fleksibiliteten er viktig for at vi skal kunne ha idrettsbarnehager, friluftsbarnhager, musikkbarnehager, menighetsbarnehager – ja, at vi tar vare på det mangfoldet som gir barna spennende hverdager.

Det vil, som i dag, være barnehageeierens ansvar å sørge for at bemanningen til enhver tid er tilstrekkelig til å gi et tilfredsstillende pedagogisk tilbud.

Jeg mener at en lovfestet bemanningsnorm vil bidra til å sikre kvaliteten i barnehagene. Samtidig har vi foreslått en dispensasjonsordning som vil sikre fleksibilitet. Det vil bl.a. være viktig for små og enkeltstående barnehager og private barnehager i kommuner som i dag ikke oppfyller bemanningsnormen.

Forslaget om bemanningsnorm er en del av vårt store arbeid for å bedre kvaliteten i barnehagene. Den nye rammeplanen for barnehagene har tydelige ambisjoner som krever både nok ansatte og god kompetanse hos ansatte. Derfor har vi også skjerpet kravet til antall barnehagelærere, og vi fortsetter satsingen på etter- og videreutdanning.

Regjeringen foreslår også å lovfeste en plikt for barnehageeiere og skoleeiere til å samarbeide om barns overgang fra barnehage til skole og SFO. Denne overgangen kan være vanskelig for mange barn, og spesielt barn med særlige behov.

Vi foreslår også å lovfeste at personer med utenlandske yrkeskvalifikasjoner må dokumentere norskferdighetene sine for å bli ansatt som styrer eller pedagogisk leder. Kravet om norskferdigheter er en videreføring av tidligere regulering.

Proposisjonen inneholder også forslag om å tydeliggjøre barnehagetilbudet til barn med behov for alternativ og supplerende kommunikasjon. For disse barna er det avgjørende at de får bruke slike kommunikasjonsformer i barnehagen for å kunne forholde seg til de voksne, utvikle seg, få venner og leke.

Dagens forslag har det til felles at de skaper bedre barnehager og bedre overgang til skole for barna, som er fremtiden vår.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Martin Henriksen (A) [12:29:44]: Vi er glad for at det kommer på plass en bemanningsnorm i barnehagen. Vi er kritisk til at regjeringa har gjort et dårlig forarbeid og skapt mye uro i sektoren blant foreldre og ansatte. Og vi er uenige med regjeringa om at man ikke skal legge én krone på bordet.

Statsråden sier at Arbeiderpartiet mener noe annet enn det man har gjort før. Vel, jeg viser til det Kristin Halvorsen sa i Stortinget, nemlig at hun skulle diskutere innføringen av bemanningskravet med kommunesektoren og komme med et konkret forslag til utforming av bestemmelsen og sikre at kommunene fullt ut skulle bli kompensert for merutgiftene med bemanningskravet.

Regjeringa foreslår at pedagognormen finansieres på en annen måte enn dette. De foreslår og har gått med på at lærernormen finansieres på en annen måte enn dette. Hvilke prinsipper er det regjeringa mener bør anvendes på en norm for pedagoger i skolen og barnehagen hvis den ikke skal gjelde for andre ansatte i barnehagen?

Statsråd Jan Tore Sanner [12:30:47]: Jeg vil anbefale representanten Henriksen å lese det avsnittet som står om økonomiske og administrative konsekvenser i den meldingen som Arbeiderpartiet la frem da de satt i regjering. Der har man lagt til grunn nøyaktig de samme prinsipper når det gjelder både hvor mange ansatte det skal være, og hvordan det skal finansieres. Det forunderlige i denne saken er at Arbeiderpartiet i opposisjon mener noe helt annet enn man gjorde i posisjon.

Vi mener at vi skal forholde oss til de prinsipper som er for finansiering av nye oppgaver for kommunene. Det gjorde Arbeiderpartiet da de satt i regjering, det gjør vi når vi sitter i regjering, og vi mener at bemanningsnormen er finansiert.

Det viser seg at noen av de store kjedene har store overskudd og lav bemanning. Det viser også at det er mulig å få til det som står i forslaget som vi har fremsatt, og som Stortinget ser ut til å slutte seg til.

Tone Wilhelmsen Trøen hadde her overtatt presidentplassen.

Martin Henriksen (A) [12:31:53]: Jeg registrerer at tidligere kunnskapsminister Kristin Halvorsen mener noe annet enn dagens kunnskapsminister. Halvorsen sa at kommunene burde bli fullt ut kompensert for merutgiften. Dagens kunnskapsminister mener at kommunene har penger nok.

Det er veldig mye som er uklart på grunn av et dårlig forarbeid, en dårlig utredning fra regjeringa – men også i innstillingen som er kommet til Stortinget, og som vi behandler i dag. Jeg har lyst til å spørre statsråden om det som går på finansiering for private barnehager. I

innstillingen ber regjeringspartiene om at det skal innføres «midlertidige beregningsmetoder» som gir private barnehager «justerte tilskudd». Hva betyr det? Betyr det at man skal gå bort fra at private barnehagers tilskudd beregnes fra to år gamle regnskapstall? Betyr det at alle kommunene skal tvinges til å legge nasjonale tilskudds-satser til grunn? Eller er det som vi frykter, at kommunene skal betale regningen for framlegget av egen norm, som regjeringa egentlig burde tatt? Det er to måneder til ikrafttredelse – dette burde regjeringa gi et svar på i dag.

Statsråd Jan Tore Sanner [12:32:58]: Det er naturlig at vi venter til Stortinget har tatt sine beslutninger. Når Stortinget har tatt sine beslutninger i denne saken, vil vi vurdere hvordan dette skal følges opp.

Men jeg registrerer at representanten Henriksen fortsetter å henvise til tidligere kunnskapsminister fra SV, Kristin Halvorsen. Hun sa omtrent det samme som jeg også har sagt, at barnehagenormen, bemanningsnormen, er finansiert. Og vi legger nøyaktig de samme prinsippene til grunn som Arbeiderpartiet gjorde da de satt i regjering.

Det er helt fair å endre standpunkt, det er helt fair, men da får man si at det er det man gjør – fra man går til posisjon og har ansvar til man går i opposisjon og kan stille krav.

Martin Henriksen (A) [12:33:48]: Jeg registrerer at statsråden ikke svarer på spørsmålet. Han viser til Stortinget og til at Stortinget skal fatte sine vedtak. Alle som har vært med på slike prosesser, vet at det er tett dialog mellom regjeringa og regjeringspartiene før de legger fram slike innstillinger. Jeg er helt sikker på at statsråden har vært involvert og vet hva midlertidig beregning for justert tilskudd, betyr.

Jeg har lyst til å spørre om en annen ting. Nå sa Høyres representant, Gudmundsen, at overgangsregler ikke skulle bety utsettelse, men til VG 22. mai sier altså Høyres utdanningspolitiske talsperson at hovedregelen er at bemanningen innføres fra 1. august 2019. Det er vanskelig å tolke på noen annen måte. Hva betyr det f.eks. når det står i innstillingen at det skal innføres «en viss fleksibilitet»? Betyr det at det skal være noen form for sanksjoner overfor barnehager som bryter normen i det neste året, eller betyr dette at vi i realiteten har en utsettelse, en papirnorm, i ett år – der barna settes på vent?

Statsråd Jan Tore Sanner [12:34:51]: La meg bare først si at jeg har svart på spørsmålene. Så registrerer jeg at representanten Henriksen er mest opptatt av å være i opposisjon og å kritisere, og det er helt fair.

Det som gjelder, er det som sies her i salen. Vi tar sikte på at bemanningsnormen skal gjelde fra 1. august 2018. Men det er også slik at vi gjennomfører denne beman-

ningsnormen to år tidligere enn den opprinnelige planen. Det betyr at vi tar sikte på at barnehageeier kan beslutte at man først gjennomfører dette fra 1. august 2019. Det gir en viss fleksibilitet i overgangen fra ikke å ha noen krav til at vi faktisk gjennomfører en minimumsbemanning. Det er bra for barnehagene, og det er bra for barna våre at flere barn nå får flere trygge voksenpersoner rundt seg.

Marit Knutsdatter Strand (Sp) [12:35:49]: Dette er både en gledens dag og potensielt en tragisk dag for en del barnehager.

Senterpartiet er opptatt av den praktiske innføringen av bemanningsnormen og det faktiske antallet ansatte i barnehagen i dag og etter innføringen av en norm for grunnbemanning. Finansieringen er et ankepunkt, og mye har skjedd siden 2012. I dag har vi kommunens egenrevisjon og Fylkesmannen, som kontrollerer at lovverket blir fulgt. Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti fremmer forslag til vedtak om å etablere et uavhengig tilsynssystem for barnehagesektoren. Hva tenker statsråden om potensielt å bruke ressurser på et nytt system for tilsyn, framfor å legge inn midler til kompensasjon eller eventuelt en overgangsordning for barnehagene?

Statsråd Jan Tore Sanner [12:36:38]: Jeg er glad for at representanten er opptatt av den praktiske gjennomføringen, det er jeg også. Jeg mener ikke at dette er ukomplisert – selvsagt er det krevende – men her har vi noen høye ambisjoner, og så gir vi en viss fleksibilitet i gjennomføringen og overgangen.

Når det gjelder tilsyn, er det vist at det er veldig få kommuner som har økonomisk tilsyn med de private barnehagene. Det mener jeg tilsier at vi bør se på tilsynssystemet for barnehagesektoren. Derfor er jeg glad for det vedtaket som gjøres i dag. Så må vi vurdere hvordan dette skal gjøres. Jeg har også varslet at vi skal se på reguleringen for de private barnehagene, som gjør at vi kan sikre både legitimitet og tillit, men også bevare det viktige mangfoldet som er i barnehagesektoren.

Marit Knutsdatter Strand (Sp) [12:37:34]: Det er interessant å diskutere tilsyn. Jeg opplever dessverre av proposisjonen – og for så vidt fra statsrådens side – at en del av utgreiingsansvaret ble lagt til Stortinget og utdannings- og forskningskomiteen, kanskje delvis også i denne saken.

Når det nå blir varslet en gjennomgang av finansiering og tilsyn, hva vil statsråden si til dem som varsler at det blir faktiske merkostnader ved innføringen av bemanningsnormen?

Statsråd Jan Tore Sanner [12:38:05]: Det bl.a. BDO-rapporten har vist, er at noen av de store barnehagekjedene som har de største overskuddene, har lavest bemanning. Der vil bemanningsnormen bidra til at flere av ressursene kommer barna til gode. Det er jeg glad for.

Så er det – som det også er påpekt – en utfordring knyttet til de private barnehagene fordi tilskuddet beregnes med utgangspunkt i kommunens kostnader, og man har to års etterslep. Det er en utfordring. Det er et spørsmål som jeg vet også diskuteres i andre forhandlinger i Stortinget i disse dager.

Mona Fagerås (SV) [12:38:53]: En av de viktigste grunnene for å innføre en bemanningsnorm, er at ungene skal møte kjente, trygge voksne i barnehagen gjennom hele uken. Derfor vil økt bruk av deltid i barnehagesektoren være en negativ utvikling både for barn og for ansatte.

SV mener at bemanningsnormen må oppfylles ved å øke de eksisterende stillingsbrøkene i barnehagen, og mener at regjeringen må uttrykke en klar forventning om dette overfor barnehagene og kommunene. Vil ministeren uttrykke denne forventningen? Og hva vil ministeren gjøre for at bemanningsnormen ikke skal føre til mer bruk av deltid i sektoren?

Statsråd Jan Tore Sanner [12:39:43]: Jeg ønsker økt bruk av fulltid. Når vi har lagt inn de formuleringene vi har gjort, er det også for å illustrere at en liten barnehage ikke nødvendigvis trenger å ansette en helt ny person. Det kan også innebære at en ansatt i barnehagen som f.eks. har en 80 pst.-stilling, kan få en 100 pst.-stilling. Så bemanningsnormen og måten den er innrettet på, kan også bidra til at det blir mer heltid i barnehagene.

Dette er en problemstilling som jeg vet at også KS, kommunene, både administrativt og politisk er opptatt av – at det skal være mer fulltidskultur i kommunene. Jeg har både et sterkt ønske og et håp om at det vil skje.

Presidenten: Replikordskiftet er omme.

De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Elise Bjørnebekk-Waagen (A) [12:41:10]: Høy voksentetthet og dyktige fagpersoner er avgjørende for god kvalitet i barnehagen. Det tror jeg vi alle er enige om. Arbeiderpartiet vil ha det beste laget rundt barna, men utfordringen i denne saken er at gode intensjoner ikke følges opp med nødvendige utredninger og nødvendige midler. Kommunene og barnehagene drives ikke med knapper og glansbilder. Med det forslaget vi nå diskuterer, sendes en stor ekstraregning til barnehage-

ne og til kommunene. Sarpsborg, som er min kommune, får en ekstraregning på 50 mill. kr i året. For Fredrikstad, nabokommunen, tilsvarer det 40 mill. kr. Det er påpekt at bemanningsnormen ikke er oppfylt på kommune- og barnehagenivå, og det er fra KS påpekt at den er underfinansiert med 1 mrd. kr.

Min kommune er en lavinntektskommune. Der har vi ikke for mye av noe. For hvert eneste budsjett snur vi på hver krone for å finne penger til gode formål – for å få mest mulig skole, mest mulig velferd og best mulig barnehage av hver eneste krone. På dagens forside av Sarpsborg Arbeiderblad kan man lese at rådmannen foreslår å legge ned 35 sykehjemsplasser som en direkte konsekvens av bemanningsnormen, til tross for at det er mennesker som ligger og venter på plass. Sarpsborg har også høyere utgifter til barnevern. Jeg skjønner det ikke – mener statsråden at vi skal kutte her?

I Sarpsborg er omtrent 70 pst. av barnehagene private. For de private og ideelle barnehagene kan dette bety kroken på døren. Det er en ærlig sak å prioritere skatteuttak framfor velferd, men da mener jeg at man skal være ærlig om det. Regjeringen har løpt fra bordet uten å betale regningen. Jeg mener at ordføreren i Sarpsborg oppsummerer det godt – «ansvarsfraskrivelse».

En kuriositet er jo at Høyre og Fremskrittspartiet i Sarpsborg i sine budsjettforslag ikke har foreslått en eneste krone mer til barnehage. Så kan man spørre: Hvorfor ikke? Svaret er enkelt. Det er ikke mer penger. Jeg ser også at regjeringspartiene peker på at en ekstraordinær skatteinngang skal brukes til å finansiere driften. Det vet vi alle er dårlig politikk. Vi kan ikke betale regningen med Mastercard. Arbeiderpartiet vil ha en overgangsordning med penger til kommunene og til de private og ideelle barnehagene.

Nina Sandberg (A) [12:44:18]: Arbeiderpartiet vil at alle barn skal få et best mulig tilbud når regjeringens barnehagenorm trer i kraft om vel to måneder fra i dag. Derfor fremmer vi elleve forslag for å rette opp svakhetene i forslaget til regjeringen.

Arbeiderpartiet har jobbet for en bemanningsnorm lenge, men det er en norm det følger penger med. Kommunene har aldri hatt flere og større oppgaver. Velferd til de eldste og til de yngste tar mest og stadig mer av budsjettene. Derfor er det ikke bare altfor lettvindt – det vitner om manglende respekt og forståelse for utfordringene kommunene står i, når kunnskapsministeren sier at dette klarer kommunene bare de prioriterer, og eldreministeren anklager kommunene for å prioritere badeland foran sykehjem.

Arbeiderpartiet er enig med KS i at det er en skandale at det ikke kommer friske midler fra regjeringen til normen. Det mangler en milliard, og i lys av det er det ure-

delig og skuffende at regjeringen fortsetter å opptre som om normen er fullfinansiert. Arbeiderpartiet vil ha penger til innføring og en overgangsordning. Vi vil unngå at normen fører til økt deltid og fremmer flere forslag for å besørge at normen gir flere voksne rundt barna, for det er urovekkende mye uklart i den dårlig forberedte bemanningsnormen.

Det finnes f.eks. ingen løsninger for å unngå bruk av deltid i barnehagene. Statsråden sa akkurat fra talerstolen at han ønsket og håpet på en fulltidskultur, men det er berettiget grunn til å tro at økt deltid blir en konsekvens av regjeringens forslag til norm. Derfor har vi foreslått at Stortinget ber regjeringen presisere overfor kommunene at normen fortrinnsvis skal oppfylles gjennom å øke allerede eksisterende stillinger, og iverksette tiltak for å øke andelen heltidsstillinger i barnehagesektoren. Vi har også foreslått tiltak mot manglende vikarbruk, som bl.a. PBL sier kommer til å bli et problem.

Regjeringspartiene stemmer oss ned, så hva vil de selv gjøre for å sikre seg mot at bruken av deltid går opp? Kunnskapsministeren fikk et opprop fra 106 Arbeiderparti-styrte kommuner der ett av kravene var at normen ikke skal gi økt bruk av deltidsstillinger. På dette oppropet svarte Sanner at regjeringen selvsagt var åpen for å se på justeringer for å få en god innfasing av minimumskravet til bemanning. Hva slags konkrete justeringer er det regjeringen ser for seg?

Mathilde Tybring-Gjedde (H) [12:46:48]: Jeg vil gjerne begynne med å takke alle som har engasjert seg i aksjonen Barnehageopprøret. Det har vært sterke historier, og vi har lyttet. Vi foreslår nå en ansvarlig bemanningsnorm for å sikre flere trygge voksne rundt de yngste barna. Regjeringen er med dette forslaget to år foran skjema for innføring av bemanningsnorm samtidig som vi er godt i rute med innfasing av pedagognormen, og vi har doblet satsingen på etter- og videreutdanning for barnehageansatte.

Det handler om å skape de trygge rammene for de minste barna. Samtidig er det veldig viktig å gjennomføre våre høye ambisjoner på en forsvarlig måte og ta hensyn til mangfoldet i barnehagesektoren og barnehagers mulighet til å organisere hverdagen ulikt. Overgangsordningen vil sikre noe fleksibilitet samtidig som det ikke er noen tvil om at det nå kommer en bemanningsnorm. Over 100 kommuner vil måtte øke sin bemanning, og det er en minimumsnorm. Kommuneøkonomien har ikke vært så god siden forrige årtusen. Vi bruker 40 mrd. kr på barnehage i året, og jeg forventer at norske lokalpolitikere som er barnehageeiere, og som stiller til valg neste år, også er sitt ansvar bevisst og sikrer at bemanningen og kvaliteten er forsvarlig.

Vi vet dessverre at kvaliteten varierer. Det gjelder ikke bare bemanning, men sykefravær, god ledelse, kvaliteten på tilsynet og pedagogisk praksis. I tillegg til å innføre en etterspurt bemanningsnorm foreslår derfor Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti i dag en rekke andre tiltak for å styrke kvaliteten i sektoren. Vi vil stille strengere krav til stedlig leder i barnehager fordi vi vet at god ledelse er avgjørende for å ha god pedagogisk praksis. Vi vil etablere et uavhengig tilsyn, og vi vil stramme inn på vikarbruken. Dette er særlig viktig for de mindre, private barnehagene som har et toårig etterslep på sitt driftstilskudd.

Det er påfallende hvordan opposisjonen i denne debatten prøver å ri flere hester samtidig når de bestemmer seg for å kritisere at det er en borgerlig regjering som går foran og innfører en bemanningsnorm. Jeg konstaterer at vi innfører en norm med samme finansieringsmodell som de rød-grønne la opp til, og samme finansieringsmodell som vi har brukt til å finansiere andre regelverksendringer de siste årene, inkludert f.eks. utvidelse av retten til barnehageplass og billigere barnehage for lavinntektsfamilier. I tillegg til dette innfører regjeringspartiene og Kristelig Folkeparti en rekke andre viktige innstramminger som gjør at kvaliteten i barnehagesektoren blir bedre. Det er endringer som de rød-grønne ikke gjorde, og som de ikke har foreslått.

Bemanningsnormen og overgangen mellom barnehage og skole er et av flere viktige tiltak vi nå tar for å heve kvaliteten i barnehagesektoren. Vi skal følge implementeringen av den nøye og gjøre justeringer når det er nødvendig, for vårt mål er at alle barn opplever en god barnehagehverdag uansett hvor de bor, uansett hvilken barnehage de går i.

Åshild Bruun-Gundersen (FrP) [12:49:56]: Noen av innspillene som har kommet i debatten, har handlet om at de private barnehagene ikke har hatt gode nok overgangsordninger, og at Private Barnehagers Landsforbund har hatt en bekymring over at flere barnehager måtte legges ned som følge av normen.

Vel, det har Fremskrittspartiet, Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti tatt ansvar for. Vi har gjennom denne saken fremmet forslag for å sikre gode overgangsordninger for de private. Vi sikrer en overgangsordning på ett år, fram til 2019, vi reduserer etterslepet, og vi skaper en ny modell som sikrer en finansiering slik at de private barnehagene også kan tilfredsstille den nye normen. Det er et viktig prinsipp for Fremskrittspartiet at ingen skal miste barnehageplassen til høsten eller noen annen gang. Full barnehagedekning er avgjørende i det norske samfunnet. Derfor stiller vi også krav det er realistisk å gjennomføre.

Så blir jeg nødt til å påpeke Rødts innlegg, som kritiserer de store barnehagekjedene. Det må Rødt gjerne gjøre, men realiteten er at de aller fleste barnehagene i dag driver på marginen. Vi har 800 private barnehager i Norge som faktisk går med underskudd. Vi er reelt bekymret for at de private barnehagene ikke skal ha gode nok overskudd. Derfor er vi nødt til å sikre et finansieringssystem som gjør at det er mulig å drive i privat sektor i Norge i dag. Det Rødt i realiteten foreslår her, er at man skal begynne å forskjellsbehandle ut fra hvor stort overskudd man har i kjeden sin. Det går faktisk ikke an. I Norge bør man ha like tilskudd til alle barnehager, uavhengig av hvem som driver dem. Det viktigste for oss må være at foreldrene er fornøyd med barnehagen og har reell valgfrihet til selv å velge den barnehagen de ønsker å sende barna sine til.

Barnehagene er et kommunalt ansvar. Det virker på meg som om Arbeiderpartiet ikke ønsker å ta ansvar for barnehagene i sine kommuner, og det synes jeg er beklagelig. Over halvparten av de barnehagene som ikke har innfridd denne normen, er Arbeiderparti-styrte barnehager, og det må de ta ansvar for selv. Hvis de mener at bemanningssituasjonen i deres egne barnehager ikke er forsvarlig nok, ja vel, så må de prioritere det.

Rødt og SV ønsker at denne normen skal gjelde i hele barnehagens åpningstid. Det er lett for Rødt og SV å mene, for de ønsker å sende den regningen over til skattebetalerne. Man har beregnet at dette vil koste 14 mrd. kr. Det vil enten føre til økt foreldrebetaling med 21 000 kr i året eller at man sender en regning på 3 500 kr i året direkte til alle skattebetalerne. Det er enkelt å bruke andres penger. Fremskrittspartiet mener det er helt feil, spesielt i en sektor der 94 pst. av foreldrene allerede er fornøyd.

Så blir det vist til Sarpsborg og Fredrikstad. Sarpsborg hadde et overskudd på 100 mill. kr. Det er utrolig mye penger. Å bruke 24 mill. av det til barnehagene klarer de. Fredrikstad hadde 163 mill. kr i overskudd, den planlagte normen vil koste 5,8 mill. kr, for dette overskuddet alene kan Fredrikstad øke bemanningsnormen i 28 år framover. Det handler om prioritering. Arbeiderpartiet må ta ansvar for egne kommuner.

Jorodd Asphjell (A) [12:53:18]: Som far til fire har jeg hatt gleden av å være med unger i barnehagen i mange, mange år, både i ideelle barnehager, i private barnehager og i kommunale barnehager. Nå, som bestefar til seks, har jeg hatt mulighet til å være med og levere og hente barnebarn i barnehagen, og det er noe besteforeldre synes er veldig artig – å møte de aller minste, som med store øyne gjerne vil vise hva de har laget i dag, hva de har holdt på med, og vise fram hele barnehagen. Men det som kanskje gjør meg mest stolt, er å se alle de

ansatte som jobber der, som møter oss blide, hyggelige og med gode ord, på tross av at de har både en og to og tre unger i armene, og som skal gi disse barna en god oppvekst og et godt innhold i barnehagen, som skal gi barna både trøst og omsorg og ikke minst aktiviteter som de kan glede seg til og utvikle seg gjennom. Det er derfor vi skal ha en bemanningsnorm. Det viktigste i en barnehage er å skape kvalitet, og det er klart det er viktig at vi har voksne som er der, og som kan ta seg av ungene på en god måte, ikke bare sosialt og alt dette, men som også kan gi dem god veiledning språkmessig osv.

Det skal være en god overgang fra barnehage til skole. Vi snakker alle sammen om tidlig innsats, men tidlig innsats er ikke i videregående skole, det er allerede i barnehagen, i starten på en lang og krevende skolegang. Skal vi lykkes med dette, tror jeg det er helt nødvendig at det følger ressurser med. Alle tilbakemeldingene vi har fått fra kommunene i Norge, er at det krever større ressurser å få til dette på en god måte. De er bekymret både for at dette skal innføres midt i et budsjettår, for om de har nok folk til å søke på stillingene, og for om de får utdannet folk til disse stillingene. Derfor tror jeg det er helt nødvendig å gi kommunene en ekstra påskjønning, slik at dette kan gjennomføres på en god måte.

Arbeiderpartiet er svært bekymret når vi ser på ikke minst de små ideelle og private barnehagene, ikke de store kjedene. Jeg tror representanten før meg kanskje misnakkert seg litt da hun snakket om Arbeiderparti-styrte barnehager, det kan kanskje være Arbeiderparti-styrte kommuner som har barnehager. Det er viktig at de små ideelle som sliter i dag, ikke må legges ned og eventuelt bli kjøpt opp av kommersielle aktører. Vi ønsker et mangfold som gir et godt tilbud, og da må vi satse på dette mangfoldet og gi dem forutsigbare rammer, slik at de kan eksistere også i fremtiden. Det mangfoldet skal bety at det er flere ansatte med god utdanning.

Jeg har en sønn som er barnehagelærer. Når han forteller om sin hverdag i barnehagen, er det om en ganske krevende hverdag, fra tidlig om morgenen til sent på dagen. Da må bemanningsnormen være oppfylt ikke bare noen timer, men hele tiden mens ungene er i barnehagen. På den måten gir vi dem et godt tilbud, som også er tidlig innsats, som gir trygge rammer for de aller minste i samfunnet vårt.

Nina Sandberg (A) [12:56:42]: I Ås kommune, der de nå budsjetterer med et marginalt overskudd, har de saken om barnehagenorm til behandling denne uken. I utgangspunktet hadde Ås måttet finansiere åtte–tolv nye stillinger i de kommunale barnehagene, og det er et tungt løft å ta. Nå reddes de i siste runde av lavere søkertall enn forventet, men det er en veldig midlertidig situasjon – det er bare dette året. Neste år øker barne-

kullene igjen. Som ordfører Ola Nordal sa da vi snakket om denne saken – han skulle gjerne sett at staten var aktivt med i finansieringen. Staten har imidlertid varslet kommunene om avtakende, ikke økende, kommunale inntekter framover.

Så vil jeg, som hører hjemme i Akershus, samme fylke som statsråden, minne ham om at bemanningsnormen rammer vekstkommuner som fortsatt har en ung befolkning, store fødselstall og relativt få feite 50-åringer, ekstra hardt. I Akershus er vi så heldige å ha vekst. Rundt Oslo treffes vi mer av en yngreølge enn av en eldreølge. Regjeringen bruker gjennomsnittstall for kommunene når de hevder at normen er fullfinansiert. Det som er det reelle utfordringsbildet, er det som mitt eksempel var ment å illustrere. En norm uten tilstrekkelig finansiering svekker det lokale selvstyret, og det kan forsterke ulikhetene i tjenestetilbudet rundt om i landet når kommunene må nedprioritere andre tjenesteområder, f.eks. eldreomsorg.

Torstein Tvedt Solberg (A) [12:58:24]: Det er bra at vi i dag får på plass en bemanningsnorm. Dette har vi kjempet for lenge. For Arbeiderpartiet har målet hele tida vært at de ansatte skal få flere dyktige kollegaer, og at barna skal få flere dyktige voksne.

Kanskje noen i dag tar seg en liten fest for å feire vedtaket om at vi får på plass en bemanningsnorm, men dessverre vil de våkne i morgen med kraftig hodebank. For høyrepartienes vedtak vil skape en beksvart dagen derpå. Det kommer til å være mange skuffede foreldre og mange skuffede ansatte som ser at de tingene de har kjempet for, de historiene de har fortalt, ikke har ført til at regjeringspartiene har lyttet. De vil se at de vedtakene som gjøres i dag, dessverre endrer lite.

Hører en debatten som går her i salen nå, driver vel både Høyre og Fremskrittspartiet egentlig med en tåkelegging – de tåkelegger realitetene: at de ikke har svart på hva en vil gjøre med bemanning i hele åpningstida, hva de vil gjøre med vikarbruken og den eventuelle bruken av dispensasjoner, og hva de vil gjøre for å møte økende deltid. Dette betyr jo en reell utsettelse av normen i ett år, og realiteten er at den kommer uten finansiering.

Men hjemme i Rogaland blir i hvert fall noe av denne tåkepraten avslørt. I Stavanger-barnehagene vil dagens vedtak ikke endre noe, og gruppeleder for Rogaland Høyre, Janne Johnsen, har skrevet et ganske bra leserinnlegg i Stavanger Aftenblad i dag, der hun skriver at en bemanningsnorm uten finansiering er en skandale, at vedtaket i dag ikke vil løse utfordringene i barnehagen, og at denne typen detaljstyring svekker det lokale handlingsrommet. Hun trekker fram at i Rogaland mangler en hele 79 mill. kr for finansieringen av dette, og Høyre-

representanten er skuffet over egen regjering, som opptrer som om normen er fullfinansiert.

Jeg synes Janne Johnsen har en ganske god beskrivelse av realiteten i denne saken. Og jeg må utfordre høyrepartiene nå på slutten av denne debatten til å gi noen svar på hva det betyr med disse midlertidige beregningene, denne økte fleksibiliteten og ikke minst hvor det skal kuttes. Det fortjener alle de ansatte og foreldrene som nå skal prøve å se på og forstå hvordan dette vedtaket i dag skal innføres.

Representanten Melby fra Venstre sa at det er rom til å prioritere i kommuneøkonomien. Ja, men hvor skal det kuttes? Jeg utfordrer Venstre til å svare: Hvem skal få mindre?

Høyre og Fremskrittspartiets representanter gjemmer seg bak tom retorikk, men om normen som ikke er finansiert, vil de ikke svare på: Hvem er det som skal få mindre, representanten fra Fremskrittspartiet? Er det de eldre?

Mye kunne vært løst i dag om høyrepartiene hadde støttet våre ti gode forslag. Det gjør de ikke. De lukker ørene, og de gjemmer seg i tåka.

Marit Arnstad (Sp) [13:01:34]: En del av debatten her i dag har dreid seg om usikkerheten når det gjelder plan for finansiering og dekning av merkostnader knyttet til innføring av normen. Vi har valgt litt ulike løsningsalternativer. Senterpartiet ønsker en utsettelse, nettopp for å få den hele og fulle oversikt over hva dette koster, før en norm blir innført.

Så har jeg merket meg under debatten at statsråden til dels velger å gå i en polemikk med Arbeiderpartiet i stedet for å gå inn i problemstillingene omkring fullfinansiering og drøfte realitetene knyttet til det spørsmålet.

Jeg merker meg også at representanten Tybring-Gjedde her sier at kommunene må være seg sitt ansvar bevisst når det gjelder gjennomføringen av normen. Her må også regjeringen være seg sitt ansvar bevisst for å få en oversikt over både hvordan man skal få fullfinansiert normen og hvordan man skal få gjennomført det. Derfor ønsker Senterpartiet å stemme subsidiært for Kristelig Folkepartis forslag, slik at man i forbindelse med statsbudsjettet 2019 kan få en plan for gjennomføring av bemanningsnormen, som inneholder en dekning av merkostnadene, og som gir en oversikt over hvordan fordelingen blir mellom kommunene og også mellom kommunale og private barnehagetilbud.

Jeg ber om at voteringen legges opp på en slik måte at det blir mulig for oss å stemme subsidiært for Kristelig Folkepartis forslag.

Mona Fagerås (SV) [13:03:28]: Representanten Mathilde Tybring-Gjedde sier at hun har lyttet. Over

100 kommuner vil måtte øke bemanningen. Representanten Tybring-Gjedde har lyttet, men jeg vil hevde at regjeringspartiene ikke har gjort nok for å legge til rette for en god implementering i barnehagesektoren. Og jeg vil hevde at det er kritikkverdig at regjeringen ikke er villig til å finansiere det en sån reform koster. En har fått tydelige signaler fra KS og mange kommuner om manglende finansiering, og at når normen innføres midt i et budsjettår, har en ikke mulighet til å planlegge kommunebudsjettene på en god måte. Dette gjør at gjennomføringen vil bli svært krevende.

Så sier også representanten Tybring-Gjedde at regjeringens finansiering er den samme som tidligere kunnskapsminister Kristin Halvorsen hadde. I Kristin Halvorsens siste budsjett startet hun en opptrappingsplan, en opptrappingsplan SV har lagt inn i sine alternative budsjetter, en opptrappingsplan som regjeringen Solberg stoppet.

Til slutt sier Åshild Bruun-Gundersen i sitt innlegg at vårt opplegg vil koste 14 mrd. kr. Da tror jeg ikke hun har lyttet veldig godt til mitt innlegg. Jeg har lyst til å gjenta det som er vårt opplegg: Minimum 50 pst. av de ansatte skal være barnehagelærere, forholdstallet mellom barn og ansatte skal ikke regnes prosentvis, det skal stilles krav til ekstra årsverk ved lang åpningstid, og sist, men ikke minst skal det settes inn vikar ved fravær. Våre tiltak som i sum vil koste 1 mrd. kr, er en del av vårt alternative budsjett, og vi har allerede lagt inn en opptrappingsplan i vårt alternative budsjett.

Kent Gudmundsen (H) [13:05:59]: Når jeg nå tar ordet en gang til, er det fordi det har sprikt voldsomt her og kommet en god del påstander som ikke kan stå uimotsagt. For eksempel i replikkordvekslingen er det dratt fram at jeg visstnok skulle sagt til VG at loven egentlig i praksis ikke skal tre i kraft før 1. august 2019. Vel, det er både feil media og helt feilsitert. Det var i NRK at jeg viste til at når overgangsordningen er over, fram til 1. august 2019, vil det kun være adgang for dispensasjoner. Og som jeg har pekt på i mitt hovedinnlegg, skal det være en smal adgang fordi det er noe med at vi har høye ambisjoner for barnehagesektoren. Det er tydeligvis litt vanskelig å få med seg for opposisjonen, men det er altså sån at vi har hatt høyt trykk på denne saken. Det er derfor vi går inn for at loven skal tre i kraft nå 1. august 2018. Samtidig er vi kommet sektoren i møte med den nødvendige fleksibiliteten som kreves når man skal rekruttere personale og flytte på ansatte i store organisasjoner som kommuner og de private barnehageaktørene er. Dermed synes jeg den tilnærmingen som enkelte her har i denne saken, er noe forunderlig. Det virker som om man lukker øynene for at det finnes en virkelig verden der ute, der folk har job-

ber, er nødt til å flytte på seg, og er nødt til å finne nye oppgaver hvis man skal greie å stokke dette store mannskapet som skal på plass for å fylle både pedagog- og bemanningsnormen innen de fristene og de ambisjonene som vi vedtar i denne salen.

Så vil jeg også trekke fram at selv om det alltid er hyggelig med mer penger inn i enhver sektor – det er vel ingen som sier nei til økte bevilgninger – er det et faktum at kommuneøkonomien er romslig under de borgerliges budsjetter. Når det gjelder Bergen kommune, som eksempelvis har vært den som har vært høyest på banen når det kommer til å peke på hvilke økonomiske svakheter denne barnehageloven vi innfører, vil ha, er det interessant å høre byråden si at man mangler 160 mill. kr. Så vet jeg at Bergen kommune i 2016 hadde et overskudd på 1 097 mill. kr – over 1 mrd. kr, nesten 1,1 mrd. kr. Og så har flere pekt på: Dette kan kanskje være engangspenger? Vel, de gikk i 2017 – året etterpå – med mer penger i overskudd. Da hadde de 1 135 mill. kr i overskudd. To år på rad er det over 1 mrd. kr i overskudd, og så kommer de til Stortinget og sier at de mangler 160 mill. kr for å innføre et krav som 73 pst. av barnehagene allerede i dag møter. Det er et faktum.

Så er det likevel ønskelig, selvfølgelig, å følge denne prosessen tett. Derfor har vi bedt om en rapport våren 2019 og våren 2020, for vi er også opptatt av at dette er en norm som skal innføres på en god måte.

Presidenten: Representanten Åshild Bruun-Gundersen har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Åshild Bruun-Gundersen (FrP) [13:09:19]: Arbeiderpartiet spør altså i denne salen om hva regjeringen vil gjøre med dispensasjonen og deltid og bemanning hele døgnet. Forstår Arbeiderpartiet fremdeles ikke at dette er et kommunalt ansvar? Det er kommunenes ansvar å drive et barnehagetilbud og håndtere dispensasjonen og deltid og bemanning hele døgnet på en forsvarlig måte. Arbeiderpartiet styrer altså 50 pst. av de kommunene som ikke lykkes. Det er ikke regjeringens ansvar. Nå innfører vi en nasjonal minimumsnorm. Det behøver ikke kuttes noe sted, for Kommune-Norge har rekordoverskudd. Jeg vil trekke fram Bergen eksplisitt med 1 140 mill. kr i overskudd i år, og så får de en bemanningsnorm som krever at de bruker 83 mill. kr. Jeg kan ikke forstå at dere vil gi Bergen kommune mer penger. Vil Arbeiderpartiet gi kommuner mer penger som en belønning for at de ikke har prioritert barnehage? Tre fjerdedeler av Kommune-Norge har allerede nådd målet, nå må resten av kommunene prioritere det enorme overskuddet og sikre bedre barnehager.

Martin Henriksen (A) [13:10:30]: Jeg registrerer at regjeringspartiene nok en gang er mer opptatt av å snakke om Arbeiderpartiet enn å forsvare sine egne løsninger – eller mangel på løsninger.

Jeg vil først si at jeg synes det er veldig bra at regjeringspartiene og Kristelig Folkeparti sier noe om vikarbruk i innstillingen. Arbeiderpartiet vil gå lenger – men det er bra. Det er også bra at man varsler at man vil se på finansieringssystemet for private barnehager. Det har jeg tatt opp med statsråden før. Da mente han det ikke var nødvendig. Så debatten har ført til bevegelse.

Det er også fint at regjeringspartiene her i salen sier at de ser utfordringene, at de i merknader skriver noe om de utfordringene de ser, enten det gjelder finansieringssystem, små, ideelle barnehager eller lange åpningstider. Men det holder ikke at man sier det eller skriver om det, man må bidra til å løse det.

Jeg mener realiteten er at vi i denne saken fra regjeringspartiene får en rekke vage eller uforpliktende vedtak. Det er vagt når det gjelder den såkalte overgangsordningen, som i realiteten fort blir en papirnorm, i ett år, framfor at man bidrar til å finansiere ordningen, og helt, totalt uforpliktende når regjeringspartiene i salen her sier at de er for en evaluering.

Det hadde vært fint hvis regjeringspartiene var for en evaluering. En bemanningsnorm vil tross alt berøre nesten 6 000 barnehager, over 280 000 barnehagebarn, 75 000 årsverk, 94 500 ansatte og samtlige norske kommuner. Med den usikkerheten som finnes, bør vi sikre oss at vi har kunnskap om virkeligheten der ute i barnehagene. SV, Senterpartiet og Arbeiderpartiet ønsker en evaluering av normen innen to år, som kan bidra til at kommuner og private eiere tar normen riktig i bruk, og gir oss kunnskap til å avgjøre hva slags endringer som eventuelt bør gjøres for å sikre at normen blir et godt verktøy.

Regjeringspartiene og Kristelig Folkeparti sier nei til det. Deres alternativ er at regjeringa skal komme tilbake til Stortinget med informasjon om hva som skjer med pedagogtetthet og voksentetthet i barnehagene. Det er forslaget. Jeg forstår ikke hva regjeringspartiene ønsker å oppnå med det. Det er totalt meningsløst og et forslag til vedtak uten innhold, for dette er tall og statistikk som allerede finnes, som rapporteres inn til rapporteringssystemet BASIL. Tallene ligger tilgjengelig på nett. Og med respekt å melde: Stortinget er ikke så lite oppegående at vi må be regjeringa referere fra en nettside. Den jobben kan jeg gjøre for regjeringspartiene. Etter debatten kan jeg sende en e-post til samtlige stortingsrepresentanter med følgende lenke: basil.udir.no – eller til SSB, der tallene også refereres.

Vi trenger ikke en lenke til en nettside. Det vi trenger, er en skikkelig evaluering, at Stortinget blir informert

om normen, hvordan den slår ut bredt i kommuner og barnehager, og at man sørger for å involvere sektoren.

Ja, det er kanskje vanskelig å få øye på regjeringas høye ambisjoner for barnehagene. Når en samlet bransje, forskere, Utdanningsforbundet, Fagforbundet, Foreldreutvalget, Skolelederforbundet, Private Barnehagers Landsforbund, PBL, og tusenvis av enkeltmennesker er bekymret, bør regjeringa gå i seg selv og kanskje tenke over om det er deres egne manglende løsninger som er utfordringen.

Torstein Tvedt Solberg (A) [13:13:48]: Jeg synes nesten det er på grensen til arroganse når jeg hører representantene fra Høyre og Fremskrittspartiet snakke om kommuneøkonomi. Innleggene deres viser vel kanskje at de ikke har lyttet til verken foreldrene eller de ansatte når det gjelder de bekymringene som er kommet, når en tillater seg å bruke tall fra 2017 som en i denne sal vet var engangstilfeller, og i tillegg gjemmer seg bak den realiteten som er beskrevet i revidert budsjett av egen regjering, at forventningene til kommuneinntektene er at de skal gå nedover. Jeg er glad for at statsråden skal ta ordet etterpå. Han bør vel kanskje avklare om det er sånn at dette hardkjøret på at det er overskudd i kommunene betyr at denne regjeringa går bort fra kravet om at kommuner skal gå med overskudd, som jeg forstår regjeringa – enn så lenge i hvert fall – har stilt seg bak. Men en går kanskje bort fra det.

Jeg vil også utfordre statsråden til å svare på noen av de utfordringene som partikollega Janne Johnsen, som jeg tror han kjenner godt, også gir ham, når hun sier dette som hans kolleger ikke vil svare på, at en bemanningsnorm uten finansiering er og blir en skandale. Det er bare å konstatere at i hvert fall representantene i denne sal lukker ørene og – som jeg sa – gjemmer seg i tåken.

Debatten er ennå ikke over. Det er ennå tid til å gi noen svar på hvordan dette med fleksibilitet skal forstås, hva denne midlertidigheten er, og ikke minst om en klarer å rette opp i finansieringen. En del av løsningen hadde vært å stemme for Arbeiderpartiets ti gode forslag. Det hadde i hvert fall vært med og løst en del.

Statsråd Jan Tore Sanner [13:15:35]: Man kan ha forståelse for at Arbeiderpartiet har et behov for å vise seg frem som opposisjonsparti. Men når realiteten er at vi foreslår – og nå får gjennomført – det samme som Arbeiderpartiet var for da de satt i regjering i 2012 og 2013, blir denne retorikken lite meningsfull. Man snakker om papirnorm uten innhold, arroganse, at man gjemmer seg i tåken – det er ingen som gjemmer seg her. Vi er tydelige på at bemanningsnormen skal gjennomføres. Jeg er glad for at vi nå får gjennomslag for viktige reformer som vil bedre kvaliteten i barnehagene. Og vi skal videre.

Det er den blå-grønne regjeringen som i samarbeid med Kristelig Folkeparti har gjennomført en pedagognorm – med andre ord flere kvalifiserte i barnehagene. Det er den blå-grønne regjeringen som i samarbeid med Kristelig Folkeparti gjennomfører en minimumsbemanningsnorm, som man ikke hadde før. Og det er den blå-grønne regjeringen som i samarbeid med Kristelig Folkeparti satser på etter- og videreutdanning også for ansatte i barnehagene, slik at det blir flere kvalifiserte og trygge personer rundt barna våre. Vi gjør det fordi vi mener det er viktig. Det er viktig at barna får flere trygge voksenpersoner rundt seg.

Jeg har stor forståelse for at noen sier at det ikke er bra nok, at de vil ha det enda bedre. Men det er jo ikke slik at det blir uforsvarlig eller dårligere kvalitet når vi gjennomfører en pedagognorm og en bemanningsnorm. Tvert imot – det blir flere voksne, flere trygge voksne. Og vi skal videre. Vi har høye ambisjoner for barna og for barnehagene. Vi satser på tidlig innsats i barnehage og skole, og vi gjør det fordi vi mener at det er viktig.

Martin Henriksen (A) [13:18:02]: Statsråden er, som han ofte har vært før, opptatt av Arbeiderpartiet. Det synes vi er fint. Vi blir smigret av oppmerksomhet. Han sier at Arbeiderpartiet er opptatt av å vise seg fram som opposisjonsparti. Ja, det stemmer.

Statsråden viste til finansieringssystemet. Jeg har lest det avsnittet statsråden refererte til i replikkvekslingen, og jeg kan ta kortversjonen av det. Nemlig: Daværende kunnskapsminister sa til Aftenposten i 2013, da meldingen ble lagt fram, at bemanningsnormen skal innføres innen 2020, altså en gang før det, og da skal kommunene få det det koster. – Det er kortversjonen.

Når statsråden også sier at historiene til barnehageopprøret treffer han, er jeg veldig glad for det. Det er fint, men jeg skulle ønske de traff regjeringspartiene litt bedre.

Vi i Arbeiderpartiet har prioritert både kompetanse i barnehagen, kvalitet og plasser i tillegg til en lavere barnehagepris over flere budsjetter. Når regjeringa nå legger regningen over på kommunene og skyver ansvaret videre, mener jeg det er veldig uheldig. Regjeringspartiene får også tillate oss å ikke være veldig imponert over det som skjer akkurat nå. Barnehageløftet, som Stoltenberg II-regjeringa innførte, er en av de viktigste velferdsreformene i moderne tid. Da innførte man rett til barnehageplass med makspris for foreldrebetaling og en rekke andre satsinger og la fram to stortingsmeldinger om kvalitet i barnehagen. Hva skjedde på de åtte årene? Det som skjedde, var at barnehagene fikk en realøkning i bevilgingene på 15,5 mrd. kr – i overkant av 1,9 mrd. kr i året, en reell vilje til å satse. Derfor får regje-

ringspartiene unnskyldte at vi tillater oss å ikke være veldig imponert over den manglende satsingen vi ser nå.

Marit Arnstad (Sp) [13:20:17]: Jeg skjønner at budskapet fra den blå-blå regjeringen i etterkant av dette skal være at det er den blå-blå regjeringen som gjennomfører, som statsråden sa. Men en gjennomføring uten finansiering er ingen gjennomføring. Det er å stoppe halvveis i løpet. Det er å aldri bryte målsnora. Derfor ønsker hele komiteen, alle partier i den salen, å gjennomføre bemanningsnormen, men det er noen av oss som også ønsker at den skal fullfinansieres. Det er der skillet går, og det er der debatten står i dag. Da er min påstand at hvis de blå-blå skal gjennomføre uten å finansiere, er det ingen gjennomføring.

Derfor ble jeg også meget overrasket da jeg hørte Fremskrittspartiets representant, som egentlig sa at så lenge kommunene kan vise til at de går med overskudd, skal de heller ikke få noen midler fra staten til å gjennomføre de reformene som staten pålegger dem. Det må jeg virkelig si er et nytt og meget grensesprengende prinsipp i norsk forvaltning. Det må da bety at det er først når kommunene går med underskudd de kan forvente at staten skal bidra til å finansiere reformer som staten sjøl pålegger kommunene å gjennomføre. Slik kan vi faktisk ikke ha det. Jeg vet ikke hva det er som gjør at Fremskrittspartiet kommer inn på slike tanker. Det er mulig at det er Sylvi Listhaugs reise i Finnmark, der hun begynte med å anklage ordførerne for ikke å gjøre jobben sin, som gjør at det er den typen strategi og løp Fremskrittspartiet legger opp til framover. Men det er en helt feilslått forestilling av hvordan forholdet mellom stat og kommune som forvaltningsnivå og utfører på velferdssiden i Norge, fungerer.

Presidenten: Representanten Kent Gudmundsen har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Kent Gudmundsen (H) [13:22:15]: Det er litt oppsiktsvekkende å høre hvordan enkelte rød-grønne representanter fortolker den blå-grønne regjeringen og Kristelig Folkepartis intensjon i denne saken, spesielt når det kommer til mitt innlegg knyttet til finansiering. Jeg har bare pekt på det enkle faktum at svært mange i dag oppfyller disse kravene, og det finnes en god del kommuner som går med overskudd. Når man har foretatt en nasjonal beregning som viser at dette er en reform som er finansiert på samme måte som tidligere, mener jeg å ha belegg for den sammenhengen. Da blir det ekstra merkelig å høre f.eks. Asphjell stå her på talerstolen og snakke om at normen skal være oppfylt gjennom hele åpningstiden, kostnadsberegnet til 14 mrd. kr, uten at jeg har hørt Henriksen nevne at de

legger inn 14 mrd. kr i sitt reviderte budsjett. Eller når Henriksen snakker varmt om alle tiltakene de har gjort og om hele sektoren, og så kutter man 300 mill. kr til ikke-kommunale barnehager i sitt statsbudsjett for 2018. Det er faktum i saken.

Martin Henriksen (A) [13:23:42]: Jeg ville ta ordet for å si et par ting. Jeg har snakket med representanten Asphjell som tok mye Møllers tran og var veldig ivrig på vegne av barnehagebarna, men Arbeiderpartiet har ikke gått inn for forslaget som representanten Kent Gudmundsen refererte, men vi ønsker å ha løsninger som sikrer bedre bemanning i barnehagene med lengre åpningstid, og det har vi foreslått her i salen i dag.

Så har jeg en kommentar til det som gjelder finansiering. Regjeringspartiene må selv ta ansvar for at de innfører en ordning som én av fire små private barnehager, i en undersøkelse i februar, sa de frykter vil føre til nedleggelse eller salg til større kommersielle kjeder.

Når vi hører innleggene om kommuneøkonomi og overskudd i kommunene, er det litt oppsiktsvekkende at regjeringspartiene mener kommunene skal løse utfordringene på den måten de nå sier.

Kommunene fikk høyere engangsinntekter bl.a. i 2017 på grunn av høyere skatteinngang, og man forventer ikke at det skal fortsette. Tvert imot, det er små forventninger om at kommuneøkonomien blir like god i år, og i årene framover. Ingen ansvarlige kommuner vil bruke engangsinntekter på varige driftsutgifter, det er uforvarlig. Det som ville vært forvarlig og å ta ansvar, er å legge opp til bedre finansiering av denne bemanningsnormen som gjør at man faktisk får resultater. Det er helt åpenbart en utfordring for kommunene når normen både blir lagt fram og skal innføres midt i et budsjettår, og en utfordring for de private barnehagene som får finansiering to år på etterskudd.

Alle disse innvendingene og innspillene kom i høringsrunden. Regjeringa valgte da ikke å ta høyde for det, og nå frykter jeg at vi får flere slike papirvedtak, papirnormer og papirtigre som ikke hjelper til med situasjonen.

Til slutt vil jeg si at når det gjelder Arbeiderpartiets holdning til dispensasjoner, mener vi det ikke skal være dispensasjon i barnehager én dag lenger enn nødvendig. Når normen er innført, skal adgangen til dispensasjon fjernes, helst før det. Etter å ha hørt debatten, mener jeg dette kanskje er noe vi må ta opp til vurdering tidligere enn det.

Statsråd Jan Tore Sanner [13:26:16]: Først noen få ord om kommuneøkonomi. Jeg mener det er grunn til å glede seg over at vi har hatt en blå-grønn regjering som i samarbeid med Kristelig Folkeparti nå gjennom fem år har sikret kommunene god og forutsigbar økonomi,

som viser at kommunene har rekordoverskudd, og at det aldri noen gang har vært så få kommuner på RO-BEK-listen, under økonomisk administrasjon. Dette er ikke engangsinntekter i 2017. Det har vært en realitet over de fem årene vi har sittet med regjeringsmakt, at det har vært god utvikling i økonomien.

Tilsvaret som har kommet fra Fremskrittspartiet her, er mer for å vise at når Arbeiderparti-ordførere sier de har så trange økonomiske vilkår, er realiteten at det har vært en romslig økonomi, og at man har godt rom for å prioritere både barnehage og andre spørsmål.

Så gjentas det at reformen ikke er finansiert. La meg bare slå fast at vi bruker nøyaktig de samme prinsippene som Arbeiderpartiet gjorde da de satt med regjeringsmakt. Arbeiderpartiet bør tenke seg litt om om hvilken kurs man nå velger. Det kan hende at Arbeiderpartiet, en eller annen gang i fremtiden, vil komme tilbake til regjeringsmakt. Når man nå legger seg på helt andre prinsipper for finansiering av oppgaver for kommunesektoren, vil det kunne ha noen store konsekvenser, også for fremtiden. Da Arbeiderpartiet, Senterpartiet og SV satt i regjeringskontorene, gikk de inn for samme bemanningsnormen med samme finansiering som den blå-grønne regjeringen nå har lagt til grunn. Reformen er finansiert. Så kan man gjerne diskutere om det skal smøres i en overgangsperiode, og om det skal være økt fleksibilitet. Det er jeg helt sikker på man finner gode løsninger på i samtalene mellom partiene.

Marit Knutsdatter Strand (Sp) [13:28:40]: Jeg synes det er en interessant debatt å følge, og de viktigste poengene har definitivt kommet fram. Men jeg føler for å ta ordet for å gi uttrykk for noen tanker som også kan være greit å ha med seg videre inn i komiteens arbeid og ikke minst i statsrådets arbeid.

Først til finansiering: Det er jo enorme ytterpunkter hvorvidt vi legger beste eller verste eksempel fra kommunesektoren til grunn for forvaltningen og for hvilke økonomiske rammer kommunene har for å finansiere innføring av bemanningsnorm. Det er ingen tvil om at det er mange kommuner som har mulighet til å gjøre mye innenfor barnehagesektoren og for å omdisponere, ikke minst. Det er ingen tvil om at det er mange som allerede ivaretar dette kravet langt på vei. Men å legge alle de til grunn og skjære alle over en og samme kam – det er nettopp det mye av kritikken fra Senterpartiet gjelder.

Vi må også ta høyde for at det er noen kommuner som ikke er så godt rustet eller har så gode forutsetninger for å kunne iverksette bemanningsnormen i barnehagene, og da faller det på stengrunn at bemanningsnormen blir innført og gjennomført. Det vil den ikke – ikke i alle barnehager, ikke i alle kommuner, og den vil ikke gjelde for alle barn.

Mangfoldet av barnehager hyllet også statsråden i sitt innlegg, og det er jeg veldig glad for, men da er nok en gang spørsmålet hvordan vi sikrer at mangfoldet av barnehager fortsetter å bestå. Da er det nettopp de økonomiske forutsetningene som er helt avgjørende. Det er, som også statsråden trakk fram i replikkvekslingen, noen av de større kjedene som har større økonomiske muskler, større handlingsrom enn det de mindre, små og kanskje også ideelle aktørene har. Det er nettopp dem vi må sørge for å ta vare på i vår behandling og i vår forvaltning, for det er de som har vært med på å sørge for at vi har full barnehagedekning i vårt langstrakte land.

Jeg synes det er enormt overveldende å høre hvordan Høyres og Fremskrittspartiets representanter roser Kommune-Norge og det økonomiske handlingsrommet de har, særlig i lys av kommunereformen og alt som pågår i kommunal sektor. Men det tar vi med inn i videre debatter og gleder oss over det. Så håper vi virkelig at det går så godt med bemanningsnormen som det kan høres ut som herfra.

Presidenten: Representanten Torstein Tvedt Solberg har hatt ordet to ganger tidligere i debatten og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Torstein Tvedt Solberg (A) [13:31:17]: Jeg måtte bare kommentere Sanner. Selvfølgelig gleder også Arbeiderpartiet seg over positive resultater for kommunene, men jeg merker meg at dette er en del av strategien til denne regjeringa – en ønsker å ta æren for alt som går bra i kommunene, men gjemmer seg i denne såkalte tåken med det som går dårlig. Men jeg synes egentlig det er litt oppsiktsvekkende at det eneste svaret regjeringspartiene kan gi på utfordringen som er kommet fra kommunene, ansatte og foreldre på den dårlige finansieringen, er litt prat om overskudd i kommunene. En skyver altså barna foran seg.

Jeg vil oppfordre representanten Bruun-Gundersen fra Fremskrittspartiet å ringe sine kollegaer i Bergen, for i Bergen har også Fremskrittspartiet stilt seg bak en høringsuttalelse der en krever fullfinansiering av normen.

Når debatten nærmer seg slutten, må jeg bare konstatere at det ikke har kommet noen svar på de spørsmålene vi har stilt angående hva «en viss fleksibilitet» i overgangsreglene betyr, og hva disse midlertidige beregningsmetodene vil innebære.

Magne Rommetveit hadde her teke over presidentplassen.

Mathilde Tybring-Gjedde (H) [13:32:38]: Jeg ønsker å avslutte debatten med å kommentere noen påstander som har dukket opp de siste minuttene.

Representanten Arnstad er bekymret for at kommunene ikke skal få finansiert nye statlige satsinger og lov-

endringer, men det er jo nettopp det de gjør. De får det finansiert i tråd med den statlige veilederen om kompensasjon til kommunene for oppgave- og regelverksendringer – den samme type kompensasjonsmodell som Senterpartiet har lagt til grunn i alt annet av regelverksendringer i barnehagesektoren. Og det samme gjorde den rød-grønne regjeringen da de foreslo en bemanningsnorm.

Det er nettopp fordi vi lytter til de ulike aktørene i barnehagesektoren at vi nå legger fram denne bemanningsnormen, og jeg må si at det er ganske urovekkende at Senterpartiet i denne innstillingen foreslår å utsette innføring av bemanningsnormen enda et år. Tilbakemeldingen fra alle aktørene vi har snakket med – absolutt alle, inkludert barnehageoppørret, inkludert de ulike organisasjonene – er at endelig får vi i hvert fall en bemanningsnorm på plass, og det er det viktigste. Så skal vi følge tett med på måten den innføres på, og vi skal gjøre justeringer underveis, men det viktigste er at den kommer på plass og ikke blir utsatt enda et år.

Representanten Henriksen viser bekymring for de mindre, private barnehagene, men det er nettopp derfor Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti nå ber regjeringen se på modeller som vil redusere etterslepet i tilskuddsgrunnlaget overfor private barnehager. Dette er detaljerte tilskuddsberegninger, som vi ikke driver med på Stortinget i saksbehandlingsforstand, men som regjeringen selvfølgelig har muligheter til å kunne utrede nærmere for å sikre de mindre, private barnehagene og mangfoldet i barnehagesektoren.

Men det er ikke bare det vi gjør. Når vi nå foreslår å stramme inn kravet til stedlig ledelse, når vi nå foreslår et uavhengig tilsyn, og når vi nå foreslår å stramme inn vikarbruken, er det nettopp for å sikre at også de private barnehagene får et tilskuddsgrunnlag som representerer de faktiske utgiftene i den kommunen. Og det handler nettopp om å sikre at barn – uansett om det er privat eller kommunal barnehage de går i – får et godt tilbud og opplever å ha trygge fagpersoner rundt seg.

Alle disse tiltakene som vi foreslår, og som vi nå får flertall for i denne salen, handler om å heve kvaliteten i barnehagesektoren. Det er en borgerlig regjering som nå innfører en bemanningsnorm, det er en borgerlig regjering som har kommet med pedagognorm, og det er en borgerlig regjering som har doblet innsatsen for etter- og videreutdanning i barnehagesektoren. Det er et stort ettermæle, det er gode tiltak, og det er en utrolig viktig videreføring av den satsingen som regjeringen og Kristelig Folkeparti begynte med i forrige periode.

Statsråd Jan Tore Sanner [13:35:23]: Bare to punkter helt på tampen av debatten:

Tvedt Solberg lurer på hva som ligger i punktet om «en viss fleksibilitet». Det står i innstillingen. I innstillingen står det at bemanningsnormen skal gjennomføres fra 1. august 2018, men så står det at «barnehageeiere har frem til 1. august 2019 til å oppfylle kravet til minimumsbemanning». Det innebærer at man får en fleksibel og myk overgang til de nye reglene – utover det som var det opprinnelige målet. Dette er bl.a. begrunnet i at mange har fryktet at det skulle bli mange dispensasjonsøknader, som ville innebære mye kommunal saksbehandling, og derfor gjør man det på en enklere og mer fleksibel måte.

Så helt til slutt: Tvedt Solberg hevder også når det gjelder finansiering, at man bare henviser til god kommunøkonomi. Nei, vi henviser til grundig utredning – fra to regjeringer. To ganger er de økonomisk-administrative konsekvensene utredet – først av regjeringen Stoltenberg, hvor Senterpartiet, Arbeiderpartiet og SV satt, og som kom frem til at de kommunale kostnadene var dekket. Og vi har lagt nøyaktig de samme beregningene til grunn. Det er med andre ord utredet av to regjeringer – én rød-grønn og én blå-grønn – og vi kom frem til det samme resultatet.

Presidenten: Representanten Marit Arnstad har hatt ordet to ganger tidlegare i debatten og får ordet til ein kort merknad, avgrensa til 1 minutt.

Marit Arnstad (Sp) [13:37:15]: Representanten Tybring-Gjedde sa at alle aktørene de har vært i kontakt med, sa at en nå ville ha en bemanningsnorm. Ja, det er riktig. Det er den første setningen av det de sier. Den andre setningen av det de sier, er at de er bekymret for finansieringen. De er bekymret, særlig for de små, private og ideelle, og de ønsker også en fullfinansiert bemanningsnorm – hvis ikke, vil det gå ut over barnehagetilbudet. Jeg tror at når Høyre har hørt på aktørene, har de hørt den første setningen, men kanskje ikke den andre setningen, men den er også viktig å ta med seg.

Så angrep representanten Tybring-Gjedde Senterpartiet for å ville utsette reformen. Ja, vi ville utsette den ett år. Grunnen til det er at vi – klok av skade – gjerne vil se rammene for finansiering som regjeringen legger opp til i budsjettet for 2019, før en iverksetter selve normen.

Martin Henriksen (A) [13:38:29]: Når man går opp og holder siste innlegg, pleier man vanligvis å si: Jeg ønsker ikke å forlenge debatten. Jeg vet ikke om det ville vært ærlig av meg.

Jeg er veldig glad for at det i komiteen nå er enighet om krav til stedlig ledelse, og for at alle partiene er positive til tilsyn. Arbeiderpartiet har elleve forslag i saken,

som vi hadde håpet å få flertall for, bl.a. når det gjelder åpningstid, deltid og, ikke minst, evaluering av normen.

Det som er realiteten, er at det er regjeringens partienes forslag som kommer til å få flertall i dag. Derfor synes jeg det hadde vært bra om man kunne forklart og ryddet opp i noen av uklarhetene. Statsråden sa at det er forklart i innstillingen hva en viss fleksibilitet i overgangsreglene betyr. Det er det ikke. Vil det f.eks. være sanksjoner mot barnehager allerede fra august 2018 dersom de ikke oppfyller normen, eller vil det være sånn som statsråd Sanner nå sa, at man har til 2019 med å oppfylle normkravet? Spørsmålet er: Gjelder det fra august 2018, eller gjelder det fra august 2019? Det er åtte uker til august 2018, og det er greit for alle barnehageeiere å vite hva de skal forholde seg til.

Det er i motsetning til det representantene fra Høyre sa, ikke alle forslagene i denne saken som handler om å heve kvaliteten. At Stortinget skal be regjeringa sende over informasjon fra nettsiden BASIL, handler neppe om økt kvalitet, men det er klart at det at stortingsrepresentanter har oversikt over situasjonen, er viktig.

I tråd med det representanten Arnstad sa om at man klok av skade venter og ikke tar alt for god fisk, synes vi at denne saken har vært preget av for dårlig utredning, f.eks. da man glemte 55 000 barn i proposisjonen. Det var regnet ut hvor mange kommuner som hadde en bemanning for over 6,3 barn per voksen. Statsråden sa at dette, altså finansiering og det å oppfylle normen, vil bli et begrenset problem da det kun var 33 kommuner per desember 2016 som hadde mer enn 6,3 barn per voksen i sine barnehager.

Det er ganske meningsløst å undersøke hvor mange kommuner som har mer enn 6,3 barn per voksen, når normen skal være 1 voksen per 6 barn – altså en norm på 6. Resultatet viste at det var 106 kommuner i 2017 som hadde mer enn 6 barn per ansatt. Men da hadde man utelatt store kommuner som Trondheim, Bergen, Bodø, Tønsberg og Sandefjord, til sammen over 55 000 barn og over 1 300 barnehager, mange av dem private, der regjeringa ikke hadde lagt inn noen form for finansiering for de barnehagene, særlig de private, i kommuner som ikke oppfylte normen. Det mener vi bare er ett eksempel på hvorfor det er viktig for oss å foreslå flere forbedringer her i dag.

Turid Kristensen (H) [13:41:44]: Jeg hadde virkelig ikke tenkt å ta ordet i denne saken, for jeg synes at ting har blitt sagt ganske mange ganger.

Men jeg blir litt forundret når representant etter representant går opp og påstår noe som er avklart og svart ut flere ganger. Nå sist var det Henriksen, som fremdeles ikke ser ut til å ha fått med seg hva denne overgangsordningen betyr, og sier at det er uklart om det vil bli straf-

fereaksjoner dersom en barnehage ikke oppfyller kravene. Vel, jeg kan lese teksten:

«Stortinget ber regjeringen fastsette overgangsregler for bemanningsnorm i barnehagen i forskrift, slik at barnehageeiere har frem til 1. august 2019 til å oppfylle kravet til minimumsbemanning.»

Det er en masse frykt – en masse redsel – for hva som kan komme til å skje. Man spekulerer helt unødvendig i ting. Det mener jeg er med på å gjøre det som mange her beskriver som en gledens dag, også om til en veldig trist dag. Men det er faktisk mange politikere i denne salen som er med på å gjøre det.

Dette er en gledens dag. Vi innfører en bemanningsnorm. Det blir en styrking av barnehagesektoren. Vi har innført en pedagognorm. Vi har gitt over 400 mill. kr til etter- og videreutdanning i barnehagesektoren for å øke kvaliteten. Vi kan ha dette som en gledens dag. Det har vært snakket masse om finansiering. Nå sist var statsråd Jan Tore Sanner oppe igjen og sa at dette er måten vi finansierer kommuneøkonomien på. Og som representanten Bruun-Gundersen sa: Vi er så heldige nå at det går bra i kommuneøkonomien. Kommunene har rom for å øke.

Jeg har full forståelse for dem som skulle ønske at vi kunne gått enda lenger i kravet til antall voksne per barn osv. Men det er faktisk noen grenser for hva vi har muligheten til å gjøre i det økonomiske handlingsrommet vi har, og da synes jeg faktisk vi skal være fornøyd med at vi får på plass en norm nå. Og så er dette noe som vi fokuserer på. Vi ønsker å jobbe videre med det, men da behøver man ikke å gjøre dette som er en gledens dag, om til en noe tristere dag ved å spre bekymringer eller misnøye.

Så er jeg enig med representanten Henriksen; jeg synes det er helt greit at man også hører om de gode tiltakene som den rød-grønne regjeringen har gjennomført. Det er jo ikke sånn at det er den ene eller den andre siden i denne salen som er opptatt av barnehagene våre og at barna våre skal ha det best mulig. Jeg synes det er helt greit å bli minnet på hva den rød-grønne regjeringen gjorde, men da synes jeg faktisk opposisjonen her i dag også kunne ta inn over seg at dette er et godt tiltak og kunne være med og glede seg uten å spre en masse frykt og bekymringer som ikke er reelle.

Presidenten: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 4.

Sak nr. 5 [13:44:40]

Innstilling fra utdannings- og forskningskomiteen om Representantforslag om behovet for evaluering av seksårsreformen med sikte på å innrette skolen slik at den

bedre ivaretar behovene til de yngste elevene og Representantforslag om evaluering av seksårsreformen og en skolestart på barns premisser (Innst. 317 S (2017–2018), jf. Dokument 8:149 S (2017–2018) og Dokument 8:150 S (2017–2018))

Presidenten: Etter ønske frå utdannings- og forskningskomiteen vil presidenten foreslå at taletida vert avgrensa til 5 minutt til kvar gruppe og 5 minutt til medlemmer av regjeringa.

Vidare vil presidenten foreslå at det – innanfor den fordelte taletida – vert gjeve høve til inntil seks replikkar med svar etter innlegg frå medlemmer av regjeringa, og at dei som måtte teikna seg på talarlista utover den fordelte taletida, får ei taletid på inntil 3 minutt.

– Det er vedteke.

Mathilde Tybring-Gjedde (H) [13:45:47] (ordfører for saken): Jeg vil starte med å takke komiteen for et konstruktivt og godt samarbeid i denne saken. Vi har kommet fram til forslag til vedtak som jeg tror vi alle er godt fornøyd med. Det er viktig, og det er noe vi ønsker, nemlig å få mer informasjon om hvordan de yngste barna har det i skolen i dag.

En omfattende undersøkelse fra Hedmark tyder på at de yngste elevene trives godt i skolen og har en god relasjon til læreren sin. Men vi vet at det er forskjeller innad i skoler, mellom skoler og mellom kommuner. Det gjelder også den pedagogiske praksisen som de yngste barna møter. Vi vet også at det er forskjell i læringsutbytte mellom gutter og jenter. Derfor har regjeringen nå nedsett Stoltenbergutvalget, som skal se nærmere på mulige årsaker og tiltak. Jeg håper at det arbeidet som vi nå igangsetter, vil gi oss enda mer informasjon om hvordan de yngste barna har det i skolen, og hvilke tiltak vi bør satse på.

For Høyre er det i utgangspunktet ikke så viktig om det står «Barnehage» eller «Skole» på inngangsporten. Vi vil se framover. Det avgjørende er at seksåringer møter en skole som tar hensyn til deres styrker og behov. Seksåringer lærer på en helt annen måte enn tiåringer. De trenger varierte og praktiske læringsformer. For oss er det aller viktigst å satse på dyktige lærere og ledere og gode profesjonsfellesskap som sammen vet hvordan barn utvikler seg, og hvordan de skal tilpasse undervisningen. Det er ikke politikerne som skal vedta hvor mange minutter lærere skal bruke på én pedagogisk metode. Høyre og regjeringen satser på lærernes faglige, pedagogiske og etiske kompetanse, fordi vi vet at det er det som er avgjørende.

Vi utdanner nå flere begynnerspesialister i skolen, som skal jobbe med de yngste barna. Vi skal i dag vedta en samarbeidsplikt mellom barnehage og skole, slik at de jobber sammen for å skape gode overganger, som

særlig er viktig for de mest sårbare barna. I den nye, fem-årige masterutdanningen har lærerstudenter praksis i fem dager i barnehagen. Vi er i gang med fagfornyelsen, bl.a. for å sikre at lærere har et større handlingsrom til å variere undervisningsmetodene og ha en mer praktisk tilnærming. Vi har ansatt mange flere lærere på 1.–4. trinn, og Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti står nå sammen om å gjennomføre en lærernorm. Det handler om å bygge et lag rundt de yngste elevene.

Jeg ønsker å kommentere bare noen påstander og argumenter som er blitt trukket fram i debatten. Det ene er at selv om det er riktig at SSB kom fram til at tidligere skolestart i seg selv ikke førte til at eleven lærte mer, er det viktig å understreke at de tok utgangspunkt i Reform 97, en reform som gjorde det obligatorisk for seksåringer å starte i et førskolelignende program. I evalueringen skriver de:

«En mulig årsak til de manglende positive effektene av tidligere skolestart kan være at programmet var lite intensivt og strukturert.»

Manglende systematisk og pedagogisk satsing på lesing, skriving og regning resulterte nettopp i at for mange lærevillige, klare barn falt fra tidlig i skoleløpet, og at skolen reproduserte sosiale forskjeller. Det var derfor viktig og riktig at Bondevik-regjeringen fremmet Kunnskapsløftet og innførte grunnleggende ferdigheter.

Nå ser vi resultater som Skole-Norge skal være veldig stolt av, og som mange har jobbet for. Flere elever fullfører videregående skole. Resultatene fra leseundersøkelsen PIRLS viser at norske 5.-klassinger leser mye bedre enn før, særlig barn med minoritetsbakgrunn.

Det er viktig å understreke at det er ingen motsetning mellom en variert og praktisk hverdag for de yngste barna og det å lære å lese, skrive og regne, det å fokusere på læring. Det er ingen motsetning mellom å ha intensiv oppfølging av de barna som sliter med de grunnleggende ferdighetene, og det å utvikle hele mennesket. Skolen skal både danne og utdanne.

Det er dessverre ikke mulig å ha en forskningsmessig evaluering av Reform 97 i seg selv, fordi den har blitt erstattet av andre tiltak, inkludert Kunnskapsløftet, men disse representantforslagene var gode initiativ.

Høyre er glad for at vi nå skal få enda mer informasjon om de yngste barna i skolen, fordi vi vil prioritere tidlig innsats. Men da må vi ha en skole som tilpasser seg eleven, og ikke elever som må tilpasse seg skolen.

Torstein Tvedt Solberg (A) [13:50:09]: Mitt sterkeste minne av seksårsreformen, eller Reform 97, var at jeg slapp å gå i 6. klasse. Da var jeg veldig glad for det, for jeg hadde hørt at i 6. klasse skulle vi ta BCG-sprøyte, og den gruet jeg meg veldig til. Nå er det 20 år siden, og det er

på høy tid med en evaluering, men også å gjøre noen justeringer.

Arbeiderpartiet mener at norsk skole har blitt for teoretisk, stillesittende og akademisk, spesielt for de minste barna. Jeg synes at Fremskrittsparti–Høyre-regjeringa har gjort for lite for å fremme mer praktisk og variert læring for elevene.

Arbeiderpartiet har i denne salen flere ganger tatt til orde for mer praktisk læring i skolen. Skolen skal se alle og gi alle elevene mestring. Da må en også legge til rette for at barn lærer ulikt. Elevene må også kunne få tilegne seg kunnskap gjennom praktiske oppgaver, aktiviteter og deltakelse, ikke kun løse oppgaver rent teoretisk.

Det er ingen motsetning mellom lek og læring, tvert imot innebærer det å ta i bruk de læringsmetodene forskningen viser gir best læring og motivasjon for elevene. Det er enormt mye læring gjennom både lek, dans, sang og andre aktiviteter. I høst rapporterte, f.eks., The Guardian fra en barneskole i Bradford i Storbritannia, som gjennom en målrettet satsing på sang, drama og kunst i alle fag har gått fra nasjonal bunnplassering til topplassering i resultater i lesing, skriving og regning. Gjennom seks musikktimer i uka per elev har elevene også blitt bedre i matte, lesing og skriving.

Jeg vil takke saksordføreren og alle partiene for at det i dag er en samlet komité som ber om en evaluering. Arbeiderpartiet er spesielt fornøyd med at vi har fått gjennomslag for at dette arbeidet skal få konsekvenser også i fagfornyelsen, det pågående arbeidet. Det er bra og viser at Stortinget sier at vi ikke ønsker å vente, men at vi gjennom de vedtakene vi gjør i dag, gjør koblingen til det arbeidet som pågår, tydelig.

Det jeg synes fortsatt er litt usikkert, er viljen fra høyresida til å gjøre justeringer i etterkant av evalueringen, for når lek i skolen diskuteres, er det uten tvil mye skepsis fra høyresida. Jeg ber dem ikke om å forskuttere resultatene av selve evalueringen, men jeg vil utfordre både statsråden og høyrepartiene til å klargjøre om en i dag også forplikter seg til en oppfølging av resultatene, og om en er beredt til å gjøre de nødvendige endringene.

Saksordføreren hadde en fin, historisk gjennomgang av skrytelisten regjeringa har, som vi titt og stadig får høre, men har hun også noen ambisjoner for framtida? Kan en forvente, nå når en sier ja til en evaluering, at en også forplikter seg til en oppfølging av de resultatene?

Når vi spør lærerne om hvorfor en har endt her, peker de på at rammevilkårene i skolen – som tid, ressurser, krav, målinger og forventninger – fører til at mange opplever at ikke de har en mulighet til å ta i bruk mer lek og praktisk læring i skolen. Dette synes jeg det er verdt å lytte til, for det er rammevilkårene fra regjeringa, som regjeringa har ansvar for, som legger bakteppet for dette. Derfor bør disse signalene tas på alvor. For Arbeiderpar-

tiet er det derfor viktig at denne evalueringen i etterkant får konsekvenser og ikke havner i en mørk skuff.

Åshild Bruun-Gundersen (FrP) [13:53:39]: Fremskrittspartiet har behov for å opplyse om at det i dag er anledning til å få utsatt skolestart, men at det er veldig få norske elever som benytter seg av den muligheten. Fremskrittspartiet ønsker å løfte det opp. Vi mener at tidlig skolestart, som vi har sett etter Reform 97, ikke har gitt noe læringsutbytte, men det har for oss handlet mest om modenheten til de barna som starter på skolen. Det er helt åpenbart at modenheten til barna som starter på skolen, er avgjørende for barnas læringsutbytte gjennom hele skoleløpet.

Vi ser i dag at norske skoler har store kjønnsforskjeller, særlig mellom de jentene som er født tidlig på året, og de guttene som er født seint på året, som starter på skolen i samme klasse på seksårstrinnet. Den forskjellen blir nesten ikke redusert gjennom hele skoleløpet, og det tyder kanskje på at flere burde benyttet seg av muligheten til å utsette skolestarten, og at flere burde benyttet seg av muligheten til å framskynde skolestarten. Dette er en praksis som er mer vanlig i andre land. I Danmark ser man at rundt 10 pst. av årskullene velger å flytte på tidspunktet for skolestart, og det har de også fått større utbytte av. Man ser at kjønnsforskjellene i skolen er mindre i Danmark enn det de er i Norge.

Dette er noe regjeringen kommer til å se videre på gjennom det ekspertutvalget som nå skal samle kunnskap om hvorfor kjønnsforskjellene oppstår i skolen, og foreslå tiltak for å motvirke dem. Ekspertutvalgets innstilling blir lagt fram 1. februar 2019. Sammen med den saken vi behandler nå, som handler om kunnskapsinnhenting, mener vi det vil være et godt grunnlag for å diskutere videre hvordan man skal redusere kjønnsforskjeller i skolen, hvordan man skal sikre en mykere overgang mellom barnehagen og skolen, og hvordan man skal sikre at flere lykkes i den norske skolen.

Til representanten Torstein Tvedt Solberg fra Arbeiderpartiet, som ønsker å snakke om praktisk undervisning: Fremskrittspartiet er også opptatt av det. Vi mener at man bør ha mer nivådeling i norsk skole, etter både kunnskapsnivået og hvilke læringsmetoder man lærer av. Det er helt åpenbart at flere barn ville hatt god nytte av mer praktisk undervisning. Alle disse tiltakene ønsker vi å komme tilbake til.

Men først og fremst er jeg glad for at det er et bredt flertall som stiller seg bak at vi nå skal ha mer kunnskapsinnhenting om Reform 97 og seksårsreformen, og at man allerede neste år vil kunne diskutere hvilke tiltak vi skal gjøre for å gjøre skolehverdagen bedre for alle.

Marit Arnstad (Sp) [13:56:22]: Som en av forslagsstillerne, er det med stor glede at Senterpartiet i dag kan

konstatere at det er en samlet komité som står bak innstillingen. Vi er veldig fornøyd med at en enstemmig komité gir tilslutning til de forslagene som først Senterpartiet og deretter også Kristelig Folkeparti fremmet i sine respektive representantforslag. Jeg vil gjerne takke saksordføreren og resten av komiteen for et konstruktivt arbeid med saken.

I august 1997 åpnet skolen dørene for seksåringene for første gang. Prosessen fram til vedtaket om senket skolealder skjedde ikke uten debatt. Motstanden og skepsisen var stor, ikke bare i det politiske miljøet, men også i ulike fagmiljø. Resultatet ble, som vi alle vet, et kompromiss. Seksårsreformen skulle sjøsettes med ballast både fra det beste i førskolepedagogikken og fra skolen. Det første skoleåret skulle gi rom for mye lek og tid utenfor skolerommet, og det skulle være en glidende og myk overgang til den skoledagen som ventet på 2. trinn.

Men den videre historien er også kjent. Med kunnskapsløft og PISA-sjokk ble mange av de gode intensjonene glemt og måtte vike for leseopplæring og innføring av læringsmål også for de aller yngste elevene. På en måte fikk seksårsreformen, slik som den i sin tid ble vedtatt, aldri sjansen til å feste seg ordentlig. I stedet ble seksåringene presset inn i en skoledag som mange ikke var modne for. Det er ikke vanskelig å forstå at det er utfordrende for en lærer med ansvaret for over 20 førsteklassinger og med en forventning fra ledelsen om at klassen skal innfri læringsmål og skåre bra på kartleggingsprøver på 2. trinn. Det er også noe av kjernen, tror jeg, i den debatten som antagelig kommer videre framover i tid, nemlig den tiltakende målstyringen som har vært ødeleggende for læring generelt og for de yngste elevene spesielt. Dette er fordi målstyringsregimet forutsetter arbeidsmåter som ikke er i tråd med de faglige prinsippene for små barns læring og utvikling.

I arbeidet med denne saken har vi hørt mange historier, og vi har lyttet til erfaringer fra både lærere, foreldre, forskere og andre fagpersoner. Det har gjort et stort inntrykk. Vi har hørt om førsteklassinger som gruer seg til ukeprøver på fredager fordi de aldri føler mestring. Vi har lyttet til foreldre som forteller om elever som uke etter uke må evaluere seg sjøl med grader av smilefjes og sure fjes. Vi har møtt overleger og professorer som slår alarm over veksten i antall elever som påføres psykiske påkjenninger som følge av skolehverdagen.

En fellesnevner i alt dette er at forventningene og kravene til prestasjoner ved summen av målinger og rapporter til dels overstyrer lærerens faglige vurderinger og innretning av skoledagen er store. En kan ikke tvinge fram læringsresultat ved å prøve å forsere den fysiologiske utviklingen hos unger, slik at de skal passe inn i skolens rammer. Det vet kloke og erfarne lærere, det vet også barnehagelærerne, og det vet mange av de foreldre-

ne som fortvilet ser på at ungene deres strever og opplever nederlag helt fra starten av skolehverdagen.

Det er ikke Norges skår på internasjonale tester som skal være noen målestokk for norsk skole. Det er ikke et mål på suksess om skole A skårer høyere på kartleggingsprøver enn skole B i nabobygda. Dersom vi fortsetter å la slike parametere overstyre undervisningen i norsk skole, gjør vi elevene en stor urett, og særlig elevene på de laveste trinnene. I stedet må vi vise seksåringene respekt og ta på alvor det som er naturlige variasjoner i deres utvikling og i en klasseromstilværelse.

Som politikere er vi ombud som skal ivareta interessene til alle grupper i befolkningen. Spesielt er det viktig å ivareta behovene til dem som ikke sjøl kan målbære sine behov, slik som små seksåringer, som er prisgitt de voksnes betingelser. Derfor er ikke den saken vi behandler i dag, heller noen liten sak. Tvert imot er dette en sak med stor betydning for å kunne gi alle en god skolestart. Det er nemlig ikke slik at det er ungene som skal klargjøres for skolen, det må være skolene som er klare til å ta imot ungene.

Vi kan sikkert være uenige om beskrivelsen og om skolehverdagen, og det tror jeg også vi kommer til å se gjennom debatten, men Senterpartiet er altså veldig fornøyd med at vi nå får gjennomslag for en ekstern evaluering av seksåringenes inntreden i skolen. Vi mener det er på høy tid, og det bør også legges grunnlaget for en bred debatt om hvordan man skal gi framtidens seksåringer en bedre skole.

Mona Fagerås (SV) [14:01:28]: Vårt mål er en skole for hele ungen – en mer praktisk og variert skoledag, der ungene kommer til skolen med hele seg, og der de kan leke, trives og få venner. Det er en skole som ikke bare skal forberede for videre utdanning og arbeidsliv, men som også tar på alvor barndommens egenverdi her og nå. Det som er så bra, er at forskning viser at gjør man dette, lærer ungen også mer. Premisset om at et slikt barneperspektiv står i et motsetningsforhold til det å skulle lære alle barn å lese, skrive og regne, aksepteres ikke av SV. Høyresidens overdrevne tro på at mål, pugging, rangering og konkurranse er de viktigste drivkreftene for kunnskap og kvalitet, står derfor i skarp kontrast til det opprøret som vokser blant elever, foreldre og lærere, og det bekreftes av forskere.

Det er ikke uten grunn at den rød-grønne regjeringen satte ned det offentlige Ludvigsen-utvalget, som skulle komme med anbefalinger om framtidens skole. Dette ble gjort på bakgrunn av evalueringen av Kunnskapsløftet, som nettopp viser en skole som har blitt for ensrettet og teoritung. Det er åpenbart, ikke minst også på bakgrunn av de forskerne som påpeker at seksårsreformen ikke har ført til bedre læringsresultater, at tiden er

overmoden for endringer av skolen. Stortinget har vedtatt at det skal lages nye læreplaner gjennom fagfornyelsen. Dette er det bred enighet om, men det er likevel ikke svaret på alt – slik det synes som om regjeringen mener.

SV vil fornye skolen slik at den blir mer tilpasset ungenes behov. Skoledagen skal ta hensyn til et moderne familieliv, der begge foreldrene som regel er yrkesaktive. Ved å utvide skoledagen noe og bruke tiden da mange unger likevel er på et dyrt SFO med varierende kvalitet, kan ungene få mer tid til lek, være kreative og fysisk aktive. Det kan også bli tid til en skikkelig lunsj midt på dagen.

Vi mener at skolen er blitt for akademisert, og at regjeringen Solberg har gjort lite for å fremme en mer praktisk og variert læring for elevene. Vi har gjentatte ganger tatt til orde for mer praktisk læring i skolen og mener dette er viktig, særlig for de yngste elevene. Det er mulig for skoler og den enkelte lærer å bruke lek og andre praktiske læringsmetoder i undervisningen, men dette brukes i for liten grad. En av forutsetningene ved Reform 97 var at leken skulle ha en framtrødende plass i hele småskolen, og at ungene kunne veksle mellom fysisk aktivitet og stillesitting. Signalene fra lærerne er at rammevilkår i skolen – som tid, ressurser, krav, mål og forventninger – i dag har ført til at mange lærere opplever at det ikke er mulig å ta i bruk mer lek og praktisk læring i skolen.

Leksene bør gjøres unna på skolen med hjelp av en lærer, slik at ungene kan ha fri når de kommer hjem. En slik skole er kort og godt en skole som tar hele ungen på alvor. Skolen skal fremme læring og trivsel gjennom å utvikle elevenes kreative evner, skape variasjon i skoledagen og fremme god konsentrasjonsevne ved at elevene får være fysisk aktive og spise sunn skolemat. Da vil flere unger lære, mestre og trives bedre.

Fokuset må dreies fra teori til praksis og aktivitet, fra stillesitting og bøker til barns naturlige utvikling, fra detaljerte kompetansemål og stadig måling og rapportering til forståelse og aksept for at ungenes utvikling helt normalt skal være individuell og uten krav til gjennomsnittlige og teoretiske normalitetsmål.

Guri Melby (V) [14:06:47]: Reform 97 trådte i kraft 1. august 1997. Skolestart for seksåringer, 10-årig skolegang og et nytt læreplanverk var sentralt i reformen. Skolestart for seksåringer skulle gi alle barn et likeverdig pedagogisk tilbud uavhengig av bosted og familiens økonomi.

Lek sto sentralt i reformen. For de yngste barna er det viktig at læring skjer gjennom lek. Men det er også viktig at læring skjer på ulike måter, for barn er ulike og trenger ulik tilnærming.

Venstre er positiv til å se nærmere på effekten av reformen for de yngste barna, og imøteser dermed det initiativet som har kommet gjennom de to forslagene vi behandler her i dag. Vi vet allerede en god del om reformens effekter, men det er viktig at kunnskapen sammenstilles, og at vi også henter inn ny kunnskap.

For oss er det imidlertid viktig å understreke at vi ikke ønsker noen reversering av reformen. Etter fem år i barnehage er mange barn veldig klare for å starte på skolen. Det er mange som kanskje føler seg litt store i barnehagen, og som søker nye utfordringer. Selv fulgte jeg en seksåring til barnehagen i dag. Hun teller ned hvor mange dager hun har igjen i barnehagen før hun skal få lov til å begynne på skolen. Viljen til læring i denne alderen er stor, og det er viktig at vi legger til rette for videre utvikling, både faglig og sosialt, for barn lærer også ved å strekke seg etter eldre barn.

Jeg tenker det er viktig at vi har med oss at de yngste barna i skolen i dag har det helt annerledes enn da vi gikk i barneskolen. Selv var jeg med på en forsøksordning med seksåringer i skolen i 1987, da jeg var seks år. Da hadde vi relativt korte dager og en helt annen hverdag enn det barn har i dag. Svært mange barn har lange dager på skolen og AKS/SFO. Det er ikke uvanlig å bli levert før kl. 08 og bli hentet nærmere kl. 17. Dette trenger absolutt ikke å være negativt, men det gir oss noen problemstillinger vi må ta på alvor, bl.a. knyttet til mer uro og mer stress fordi barn opplever at de har lite fritid, og at det meste av dagen er organisert av oss voksne. Jeg håper derfor at man i evalueringen ser på hvilken rolle AKS og SFO spiller i barnas hverdag. Noen steder er skolefritidsordningen så integrert i skolehverdagen at barna opplever det som en del av skoledagen.

Videre er det viktig å understreke barnehagens avgjørende rolle for barnas utvikling. En av barnehagens viktigste oppgaver er å gi ungene sosial kompetanse. Gode sosiale ferdigheter og forståelse for egne og andres grenser er viktig kompetanse for alle barn. Man må lære hvordan man kan se at andre f.eks. er lei seg, sinte eller glade. Man må lære å si stopp når man ikke vil være med på leken, og ikke minst hva man skal gjøre når andre sier stopp. Dersom barnehagen lykkes i dette arbeidet, blir det enklere for skolen å følge opp elevene i neste omgang. Jeg mener at dette er vel så viktig som læring av mer «skolske» ferdigheter i barnehagen. Læring på skolen går mye lettere om barna har grunnleggende sosial kompetanse i bunnen.

Overgangen fra en trygg og kjent barnehage til en ny og mer utfordrende skolehverdag kan være skremmende for mange, både faglig og sosialt. Noen starter i klasse sammen med barn man har kjent fra barnehagen, barn man kjenner fra nærmiljøet, kanskje også lærere man kjenner fra nærmiljøet, mens andre starter i en klasse

der man ikke kjenner noen, og på kort tid skal bli kjent med mange barn og voksne. Derfor må barnehagen og skolen samarbeide godt om overgangen, og derfor er det så viktig at vi tidligere i dag debatterte saken der vi lovfester en plikt for barnehageeiere og skole til å samarbeide om barns overgang fra barnehage til skole og skolefritidsordning. Man kan ikke velge om man skal legge til rette, man skal legge til rette. Det gjøres mye godt arbeid i dag i barnehager og skoler over hele landet, men med den lovfestingen håper jeg at arbeidet forsterkes.

Alle barn bør få en mulighet til å delta på AKS og SFO, uavhengig av foreldrenes inntekt. Derfor har Venstre i regjeringserklæringen fått gjennomslag for at vi skal innføre ordninger med redusert foreldrebetaling og gratis halvdagsplass i SFO, slik vi har gjennomført for barnehagene. Når så mange barn deltar på skolefritidsordningen de første skoleårene, kan man risikere å bli sosialt ekskludert dersom man ikke deltar. Derfor er det veldig viktig at alle barn får de samme mulighetene. En god start på SFO og AKS gir det beste grunnlaget for en god skolestart. Derfor er Venstre opptatt av å heve kvaliteten på skolefritidsordningen og overgangen her.

Lek skal være sentralt i SFO, men lek må ikke bety fri lek bestandig. Organiserte aktiviteter legger til rette for variert lek og sikrer at alle får være en del av leken. Dette er viktige prinsipper både i skolefritidsordningen og i skolen, og vi håper at dette er elementer vi kan greie å forbedre ytterligere i etterkant av en evaluering av en slik reform.

Hans Fredrik Grøvan (KrF) [14:11:57]: Vi skriver kanskje et lite stykke skolehistorie gjennom dagens vedtak om evaluering av seksårsreformen. Etter forslag fra Senterpartiet og Kristelig Folkeparti er det svært gledelig at en samlet komité i dag sier ja til å utarbeide en kunnskapsoversikt om forskning på de yngste barna i skolen, som kan tas i bruk i arbeidet med fagfornyelsen, for bedre å tilrettelegge undervisningssituasjonen for de yngste barna i skolen. Men det sies også ja til en ekstern evaluering av forholdet mellom intensjonene og prinsippene for skolestart for seksåringene, slik som de ble uttrykt i Reform 97, sammenlignet med dagens situasjon for seksåringene i skolen. Jeg vil benytte anledningen til å takke saksordføreren og en samlet komité for et godt og konstruktivt arbeid.

I 2017 var det 20 år siden en av de største endringene i norske barns hverdag fant sted gjennom at seksårsreformen ble innført. Intensjonen var at det første året på skolen skulle være et overgangså, hvor barna fikk, som flere har vært inne på, det beste av barnehage og skole samtidig. Barna skulle få leke, de skulle ikke sitte stille lenge, og pedagogikk i klasserommet skulle være preget av barnehagepedagogikk.

Reform 97 og seksårsreformen fikk en kort levetid. De gode intensjonene med å ta seksåringene inn i skolen ble raskt endret da Kunnskapsløftet ble innført. Og hva var konsekvensen? Leken og læring på barns premisser forsvant mye ut av 1. klasse, og skoledagen til de yngste ble formet på premisser som på mange måter fratok barnet å lære gjennom lek og seksåringens naturlige aktiviteter.

Så registrerer vi at i den debatten som har gått i media om denne saken, er det noen som kaller dette for «dill og dall og lek og fjas». Dette mener jeg viser liten innsikt i hvordan små barn lærer å utvikle seg. Det er nettopp gjennom leken at barn opparbeider seg sosiale, motoriske og kognitive ferdigheter og lærer å kommunisere med hverandre og ikke minst mestre utfordringer. Dette finnes det heldigvis mye forskning på som kan dokumentere. Gjennom pedagogikk som bygger på denne forståelsen, vil barna få en skolestart som gir det beste utgangspunkt for både læring og trivsel, og som bygger på hvor barna er i utviklingen, i stedet for at skole-systemet krever av dem i form av ferdigheter. Lek er ingen motsetning til læring.

En studie gjort av SSB viser at elever som starter på skolen som seksåringer, heller ikke har bedre karakterer eller høyere gjennomføringsgrad på videregående. Forskere har fram til nå ikke funnet noen læringseffekter av innføringen av seksårig skolestart, og sier at de fortsatt vet for lite om hvordan man best legger til rette for de minste barna.

Så er det også noen andre problemstillinger og utfordringer som kan ha sammenheng med at skolestarten er lagt for mye på skolens og ikke barnas premisser. Over tid har vi sett at flere og flere gutter har utfordringer på skolen, og at antallet som får ADHD-diagnose, øker. Forskning fra Folkehelseinstituttet, publisert i 2017, viser at barn født sent på året oftere får ADHD-diagnose enn barn født før sommeren. Studien viser faktisk at gutter født sent på året har 40 pst. større sannsynlighet for å få ADHD-legemidler enn gutter født tidlig på året. Dette er kunnskap som det er viktig å bore i, og som man må stille spørsmål om kan henge sammen med innholdet i den skolen vi i dag inviterer seksåringen til.

Det er behov for en helhetlig gjennomgang av innhold og organisering av de første skoleårene, og særlig det aller første. Målet med en slik gjennomgang er at pedagogikken som brukes på seksåringene, skal være tilpasset barnas modenhetsnivå og kunnskap om hvordan små barn lærer.

Dagens fokus på kartlegging og læringstrykk på ferdigheter som lesing, skriving og regning må evalueres og vurderes opp mot kunnskap om hvordan barn lærer best. En slik kunnskapsinnhenting må ha en bred tilnærming til hvilke elementer som evalueres, fordi en

skole ikke bare skal dreie seg om læringseffekter, men også om trivsel og dannelse og skal være et sted hvor hele mennesket blir sett. Får vi dette til – ja, da skriver vi et viktig stykke norsk skolehistorie.

Kristelig Folkeparti vil i tiden framover jobbe videre for å få på plass endringer som nettopp er nødvendige for at skolestarten blir på barnas premisser og ikke på skolens.

Statsråd Jan Tore Sanner [14:17:02]: Alle som har hatt gleden av å følge et barn til første skoledag, vet hvor mange forventninger og undringer barna har til det som skal møte dem. Er læreren snill? Får jeg nye venner? Hva skal vi lære? Jeg er opptatt av at alle barn skal få oppleve en skole som er tilpasset deres alder og behov. De må møte voksne som skaper en trygg og lærerik skolehverdag. Jeg har tillit til at lærerne tilrettelegger skolehverdagen for de yngste barna, og at de bruker både kompetanse og skjønn.

Dyktige pedagoger vet at lek og læring ikke står i motsetning til hverandre, slik debatten om skole og opplæring ofte kan gi inntrykk av. Barn lærer gjennom lek. Leken har en egenverdi samtidig som den kan være et verdifullt pedagogisk virkemiddel. Nettopp derfor har regjeringen slått fast i den nye, overordnede delen av læreplanverket at lek er nødvendig for trivsel og utvikling, spesielt for de yngste i skolen.

Vårt mål er at ingen elever skal gå ut av skolen uten å ha lært å lese, skrive og regne skikkelig. Dette målet kan vi bare nå hvis elevene opplever trygge og gode læringsmiljøer. Det er heldigvis mye som tyder på at skolen er på riktig vei. De yngste elevene har gode resultater i matematikk, naturfag og lesing, og Elevundersøkelsen viser at ni av ti elever trives godt i skolen.

Det vi burde få mer kunnskap om, er hvordan de aller yngste barna har det i skolen. Det er ikke faglig belegg for å si at de mistrives, men vi vet for lite om skolehverdagen til disse barna. Enkeltundersøkelser finnes. En undersøkelse om de yngste elevene i Hedmark viser at elevene trives godt på skolen, har venner og liker fagene.

Mye har endret seg både i skolen og i samfunnet siden de første seksåringene satte sine små føtter i skolegården. Når vi vet hvor viktig de første årene i barnehaugen og skolen er for barnas faglige og sosiale utvikling, må vi også sørge for å ha kunnskap om hvordan elevene opplever denne tiden. Derfor vil vi gå grundig til verks for å få vite mer om hvordan de yngste barna har det i dagens skole. På kort sikt vil vi bestille en kunnskapsoversikt om forskning på de yngste barna i skolen. Videre vil vi sette i gang et eksternt, uavhengig forskningsoppdrag som kan vurdere hva som kjennetegner lærernes pedagogiske praksis overfor de yngste barna, hvilke forventninger som stilles til barna, hvilke tilbud de får,

hvordan skoledagen organiseres, og hvordan de opplever læringsmiljøet. Vi trenger å vite mer om hvordan vi på best mulig måte kan bygge et sterkere lag rundt barna, slik at de får en trygg og lærerik skolehverdag.

Presidenten: Det vert replikkordskifte.

Torstein Tvedt Solberg (A) [14:20:27]: Som jeg sa i mitt innlegg, er jeg glad for at vi i dag samles om et vedtak, og, som statsråden også sa, at et samlet storting ønsker mer kunnskap. Jeg er enig i det statsråden sa i sitt innlegg, om at det er veldig mye bra arbeid som gjøres i den norske skolen, men det er også en del utfordringer som det er verdt å ta tak i, og som jeg tror dette vedtaket vil bidra til å få til.

Så mitt spørsmål er, som jeg også sa i mitt innlegg: Kan statsråden si noe om regjeringas ambisjon for oppfølgingen av den evalueringen en får – om en kan forplikte seg til et videre arbeid? Kan han si noe om hva en forventer blir det neste skrittet for å gjøre noe for de yngste barna, som statsråden var inne på?

Statsråd Jan Tore Sanner [14:21:12]: La meg først si at vi har gjort mye allerede. Vi har akkurat lagt bak oss en debatt om bemanningsnorm og pedagognorm, vi vedtar en lovfestet plikt for kommunene til samarbeid mellom skole og barnehage, vi har innført en plikt for kommunene til tidlig innsats, vi gjennomfører en lærernorm i samarbeid med Kristelig Folkeparti, og vi gjennomfører nå fagfornyelsen, som vil bidra til en fornyelse av hele skolen. Dette ligger også nedfelt i den overordnede delen av læreplanverket, hvor det er lagt vekt på trivsel, lek og utvikling – spesielt for de yngste barna.

Når jeg har varslet at vi ønsker å innhente dette faglige grunnlaget, er det fordi jeg mener det er behov for det. Vi må vite mer om hvordan de yngste barna har det i skolen, og når vi har fått kunnskapsgrunnlaget, er vi selvsagt opptatt av å følge det opp, slik at vi kan skape en trygg og god ramme rundt barna.

Marit Knutsdatter Strand (Sp) [14:22:26]: Leken er barnas viktigste måte å uttrykke seg på. Lek utvikler barna, både sosialt og faglig. Prinsipp for «småskulesteg» i L97 lød:

«Gjennom leik skal elevane utforske omgivnadene, arbeide med inntrykka sine og prøve ulike roller og praktiske løysingar.»

Etter 1997 blir dette prinsippet mindre vektlagt. Lærerne forteller at lekbasert innlæring og tid til uteaktiviteter er fortrent på grunn av tidspress for å nå både læringsmål og lokale delmål og å forberede elevene på kartleggingsprøver. Jeg lurer da på: Når lærerne opplever krysspress og konflikt mellom det som er pedago-

gisk riktig og de krav og forventninger som følger målstyringen i skolen, hva mener statsråden at lærerne skal prioritere?

Statsråd Jan Tore Sanner [14:23:25]: Lærerne skal selvfølgelig forholde seg til den overordnede delen for læreplanverket og for de læreplanene som utarbeides. Jeg siterte fra den overordnede delen som regjeringen har fastsatt, nemlig at lek er nødvendig for trivsel og utvikling, spesielt for de yngste barna i skolen. Dette er den overordnede – jeg holdt på å si – grunnloven for skolen, som den blå-grønne regjeringen har fastsatt.

Samtidig som vi nå skal innhente mer informasjon om hvordan de yngste barna har det, skal vi også glede oss over at veldig mye går bra. Vi har nå fått resultater om fullføring av videregående skole, som viser at det er flere som fullfører enn noen gang, og at de som løfter seg mest, er barn som har det svakeste utgangspunktet, enten gjennom foreldrenes utdanning eller gjennom karakterer. Så mye går i riktig retning. Og så skal vi ta tak i det kunnskapsgrunnlaget vi etter hvert får, for å gjøre det enda bedre.

Marit Knutsdatter Strand (Sp) [14:24:29]: Jeg er glad for at leken også har fått sin plass i overordnet læreplan. Men jeg vil fortsatt stille spørsmål om kompetansemålene. I dag er det ikke kompetansemål for 1. klasse, men i praksis er det mange skoler som har mange kompetansemål for sine førsteklasse. Ser statsråden det som aktuelt å presisere at 1. klasse ikke skal ha egne kompetansemål?

Statsråd Jan Tore Sanner [14:24:55]: Nå er det jo slik at vi gjennom fagfornyelsen skal fornye alle læreplanene i skolen. Vi skal nå gå i gang med selve læreplanverket, og da er det naturlig at man ser på hvilke kompetansemål som skal settes. Jeg vil ikke forskuttere det arbeidet som gjøres, men man skal forholde seg til de vedtak som er gjort i Stortinget, og til den overordnede delen for læreplanverket.

Så understreket jeg også i mitt innlegg at det ikke er noen motsetning mellom lek og læring. Samtidig må vi også være opptatt av at alle barn har rett til å bli møtt med forventninger. For noe av det mest skremmende er jo at for mange har fått lov til å gå gjennom hele grunnskolen uten å ha lært å lese, skrive og regne. Det er derfor vi er så opptatt av de første årene: både at vi har en trygg ramme rundt læringen, og at vi fanger opp dem som blir hengende etter.

Presidenten: Replikkordskiftet er omme.

Dei talarane som heretter får ordet, har ei taletid på inntil 3 minutt.

Marit Knutsdatter Strand (Sp) [14:26:12]: Det er over 20 år siden seksårsreformen ble innført. Nå er det på tide å ta et steg til side, trekke pusten godt ned i magen, sette ambisjonene, som ingen ende vil ta, på vent og tenke over: Hvordan er det å være seks år i dag? Hvordan er det å begynne på skolen?

Vi mangler kunnskap om effekten av tidlig skolestart. Vi vet at effekten på karakterer i ungdomskolen, valg av utdanningsprogram og gjennomføring av videregående skole er liten. En annen ting vi vet, er at motivasjon er viktig for læring. Elevene har både ytre og indre motivasjon. Mange elever opplever testing og tilbakemelding som næring for sin læring – de mestrer det. Men mange elever opplever stillesitting og teori som demotiverende og kanskje til og med umulig. Disse elevene fortjener også en opplæring som er motiverende, disse elevene fortjener også å oppleve mestring.

Vi hadde nylig en debatt om intensivopplæring i skolen. Der ble forholdet mellom grunnleggende ferdigheter knyttet til teoretisk arbeid løftet som regjeringens prioritet. Senterpartiets prioritet er større enn som så, det er elevenes motivasjon.

Når elevene gang på gang opplever nederlag, får det konsekvenser. Professor Trond H. Diseth ved Universitetet i Oslo og overlege ved Oslo universitetssykehus Stein Førde har påvist at psykiske og somatiske lidelser øker i omfang, og ser dette i sterk sammenheng med skolegang og testing. De peker på at de kroppslige forutsetningene barna har for å mestre skolen, ikke er i tråd med de kravene som blir stilt når de kommer inn i klasserommet. Det viser seg faktisk at utviklingen av hjernen ikke er kommet langt nok for all den leseferdigheten som regjeringen gjerne ser for seg for å øke leseferdighetene allerede i 1. klasse.

Jeg er veldig glad for den eksterne evalueringen vi nå vil få. Nettopp det å bedre ivareta behovene til de yngste elevene er Senterpartiets store ambisjon. Vi må jobbe for å bygge mestring allerede i 1. klasse. Selv om ting er nytt, selv om ting er annerledes og kanskje litt skummelt, er det også da det er store muligheter for å ta godt imot disse elevene og gi dem det de trenger. Lærerne i skolen i dag ønsker å imøtekomme dette, de ønsker å gjøre det beste for elevene, så da må vi også gi dem mulighetene til det.

Martin Henriksen (A) [14:29:17]: Det var et tankevekkende innlegg i Aftenposten i dag, skrevet av Helene Skjeggstad. Hun skriver om en mor som skal følge sønnen sin til innrulling i skolen i mai. Hun skriver:

«Gutten er 5 år og 5 måneder når de i mai møter til innrulling i skolen. Mamma svelger hardt flere ganger. Setningen «han er ikke klar» dukker opp igjen og igjen mens hun ser på den altfor store skolesekken

som danser på den lille ryggen.»

Mange foreldre føler nok ikke den tryggheten de burde, i skolen. Derfor er det avgjørende at vi ser på hvordan vi kan gjøre skolen mer tilpasset de yngste, en mer praktisk og variert skole. En forutsetning for det er flere lærere, at man involverer foreldrene mer, og at man gjør noe med SFO, slik Venstre fortjenstfullt tok opp her i debatten – men også at vi tenker på læringssynet. Hvor instrumentelt skal vi behandle og måle en fem- eller seksåring?

Jeg synes det er gledelig at partiene står sammen om mye av virkelighetsbeskrivelsen, om å møte de yngste barna på deres egne vilkår, om å vektlegge leken og stå sammen om mer kunnskap om de yngste.

For å være ærlig er jeg usikker på om denne debatten hadde vært den samme uten Ludvigsen-utvalget, som kom for noen få år siden. Ludvigsen-utvalget spurte seg om hva det er elevene trenger, og hva som er veien til læring. Og bare så vi skal huske grunnlaget for hvorfor den rød-grønne regjeringa satte ned Ludvigsen-utvalget, var det at det som dominerte debatten etter Kunnskapsløftet, var målstyring, nasjonale prøver og grunnleggende ferdigheter. Spørsmålet som ble stilt, var: Har vi en skole som er for smal for det elevene trenger å lære i framtida? Det handlet om å justere kursen – en skole som tenkte mer helhetlig på å rydde opp i mål og læreplaner.

Jeg tror det er vanskelig å overvurdere hvor viktig Ludvigsen-utvalgets innstilling var. Resultatet ble da også til både inspirasjon og korreks til de politiske partiene: til oss, til Høyre – som i 2013 gikk til valg på å doble antall mål i læreplanene og pålegge alle lærere å skrive rapporter om alle elever i norsk, matte, engelsk og naturfag, eller karakterer fra 5. klasse. Det er forslag som senere er lagt på is, og det synes jeg er viktig.

Ludvigsen-utvalget var utgangspunktet for fagfornyelsen som vi nå har i skolen. Ett ønske fra oss er at konsekvensen av Ludvigsen-utvalget også må være at man ser på kvalitetsvurderingssystemet i skolen, samtidig som fagfornyelsen pågår.

Uansett er jeg glad for vedtakene vi gjør i dag, og jeg vil gi en takk til Kristelig Folkeparti og Senterpartiet som foreslo det. Det er en helt nødvendig debatt om hvordan man møter de yngste i skolen, men også – håper vi – en debatt om læringssynet som skal prege skolen.

Mathilde Tybring-Gjedde (H) [14:32:24]: Jeg er også glad for at vi tar denne skolepolitiske debatten. Jeg synes den er utrolig interessant.

Jeg vil starte med å berolige representanten Tvedt Solberg, som var bekymret for Høyres syn på lek. I den nye overordnede delen framgår det helt tydelig at lek er nødvendig for trivsel og utvikling, og det kan også bidra til kreativ og meningsfull læring. Høyre er positiv til alle

pedagogiske metoder som er forskningsbasert, og som lærerprofesjonen i fellesskap ønsker å benytte seg av, og som de ser at elevene trives med og lærer av. Derfor er jeg enig med representanten Grøvan i at lek er en pedagogisk metode, det er ikke «dull og dall».

Lek er heller ikke én aktivitet, lek er mange ulike aktiviteter. Noen er bedre enn andre, slik det er med mange pedagogiske metoder. Et eksempel på det er da Reform 97 ble evaluert fra 1998 til 2003. Et av delprosjektene undersøkte bl.a. det pedagogiske opplegget for de yngste elevene, altså for seksåringene. Forskerne fant ut at seksåringene lekte mye, men at det var hovedsakelig frilek uten innblanding fra lærere, og de fant få eksempler på at lek ble brukt systematisk som et pedagogisk virkemiddel. Men det betyr ikke at det ikke kan gjøres. Vi har mange skoler hvor det er nettopp det man gjør, og som lykkes i å bruke varierte praktiske metoder for de yngste barna, for å gi tilpasset undervisning og et godt læringsmiljø.

Så må jeg bare understreke til representanten Knutsdatter Strand at det ikke er slik at lesing, skriving og regning er teoretiske fag. Lesing, skriving og regning er ikke fag – lesing, skriving og regning er ferdigheter som vi trenger til absolutt alt, også kreative, estetiske og praktiske fagområder. Det er nettopp det som er så bra med Ludvigsen-utvalget som nå er blitt nevnt: at man snakker om ferdigheter som noe man skal lære seg, og som er gjennomgående viktig.

Jeg vil også vise til at rapporten som ekspertgruppen ledet av Thomas Nordahl nylig la fram om spesialundervisning, understreket én ting, og det var at spesialundervisningen er veldig mangelfull i dag, bl.a. fordi man har for lave forventninger til de elevene som får vedtak om spesialundervisning. Man forventer rett og slett ikke at de kommer til å lære noe, og så blir de satt til å gjøre andre ting enn å fokusere på fagene og kompetansemålene. Det viser faktisk at vi skal være litt forsiktige med å stille lave forventninger til barn og til elever, for det kan være at det ikke hjelper dem i framtiden.

Kort til representanten Tvedt Solberg, som utfordret meg på ambisjoner framover: Fagfornyelsen, læreplangruppene som nå nedsettes, skal jobbe med nye læreplaner. Der er fagpersoner involvert, fagpersoner som vet hvordan de yngste utvikler seg. Ny lærerutdanning med mer praksis i barnehagen er et veldig godt virkemiddel, og ikke minst er det det jeg først og fremst vil trekke fram: utviklingen av lærerspesialistordningen innen begynneropplæring, det at vi får flere eksperter på hvordan de yngste barna utvikler seg i skolen. For det er ekspertene som skal ta avgjørelsene om hvilke metoder som brukes, ikke politikerne.

Presidenten: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 5.

Sak nr. 6 [14:35:32]

Innstilling fra utdannings- og forskningskomiteen om Endringer i universitets- og høyskoleloven (Innst. 318 L (2017–2018), jf. Prop. 64 L (2017–2018))

Presidenten: Etter ønske frå utdannings- og forskningskomiteen vil presidenten foreslå at taletida vert avgrensa til 3 minutt til kvar partigruppe og 3 minutt til medlemmer av regjeringa.

Vidare vil presidenten foreslå at det – innanfor den fordelte taletida – vert gjeve høve til seks replikkar med svar etter innlegg frå medlemmer av regjeringa, og at dei som måtte teikna seg på talarlista utover den fordelte taletida, får ei taletid på inntil 3 minutt.

– Det er vedteke.

Marianne Synnes (H) [14:36:23] (ordfører for saken): Jeg vil først takke komiteen for samarbeidet. I Prop. 64 L om UH-loven fremmes en rekke forslag til endringer av bestemmelsene om eksamen og klage på eksamen. Komiteen støtter de foreslåtte endringene og vil særlig framheve forslaget om sensorveiledning til alle eksamener, et tiltak som regjeringen bør sørge for at raskest mulig iverksettes for å bidra til det viktige formålet å sikre alle studenter en mest mulig forutsigbar og rettferdig eksamensvurdering.

Komiteen støtter også lovforslaget som skal legge til rette for overføring av forvaltningsoppgaver fra departementet til NOKUT, samtidig som den nødvendige uavhengigheten sikres et tydelig vern gjennom loven. Det bør i loven framkomme tydelig hvilke deler av NOKUTs virksomhet som er omfattet av departementets styringsmyndighet og konstitusjonelle ansvar, for at det ikke skal herske tvil om NOKUTs uavhengighet i de lovpålagte oppgavene akkreditering, evaluering og faglig tilsyn med norske utdanninger og institusjoner samt behandling av enkeltsaker om generell godkjenning av utenlandsk høyere utdanning.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Framskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, påpeker at muntlig eksamen er en eksamensform som det er vanskelig å klage på ettersom eksamineringen ikke blir filmet, og at muntlig eksamen bør filmes i de tilfellene kandidaten selv ønsker det, slik at kandidaten får et bedre utgangspunkt ved en eventuell klage. Vi ber derfor regjeringen i sammenheng med den varslede gjennomgangen av UH-loven vurdere om en ordning med videoopptak av muntlig eksamen kan la seg gjennomføre.

Komiteen støtter forslaget om å endre loven slik at det ikke bare er ved dom, men også ved vedtatt forelegg

for de overtredelsene som framkommer ved en politiat- test, at det kan være grunnlag for utestenging fra praksisstudier eller klinisk undervisning.

Komiteen støtter også departementets vurdering om å lovfeste en tydelig hjemmel i universitets- og høyskoleloven for registrering og annen behandling av personopplysninger om studenter, doktorgradskandidater og ansatte i universitets- og høyskolesektoren – dette for å kunne innhente god kunnskap om resultater i sektoren og om hvilke tiltak som fungerer og hvilke som ikke fungerer.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre, støtter videre forslaget fra departementet om at institusjonene skal ha mulighet til å sette spesielle og strengere krav for opptak til enkeltstudier når hensynet til gjennomføring av studiet gjør dette nødvendig. Disse partiene ønsker at institusjonene skal ha denne autonomien og fremmer derfor forslag om at det likevel skal gjennomføres.

Presidenten: Representanten Marianne Synnes har teke opp det forslaget ho refererte til.

Nina Sandberg (A) [14:39:31]: Det gjøres en rekke lovendringer her i dag. Noen av disse justeringene er særlig viktig for studentene, og jeg vil spesielt løfte fram mentorordningen, som Arbeiderpartiet har jobbet for lenge. Allerede i forbindelse med statsbudsjettet for 2016 foreslo vi å innføre incentivmidler for at lærestedene kunne prøve ut mentorer for studentene. Forslaget ble da dessverre nedstemt av regjeringspartiene. Vi mener det ville gitt institusjonene mulighet til å gjøre en innsats for å øke gjennomføringen og få ned frafallet, og ikke minst ville det gitt viktig erfaring i arbeidet med å bedre studiekvaliteten.

Flertallet har her gjentatt anmodningen som Stortinget kom med for snart et år siden, under behandlingen av kvalitetsmeldingen i juni 2017. Komitéflertallet venter fortsatt på utredningen fra regjeringen, og vi ønsker å komme i gang med en mentorordning så snart regjeringen har tatt det første steget, som vi ba om i fjor. At opposisjonen er mer offensiv enn regjeringen når det gjelder studiekvalitet, er ikke noe nytt. Sånn er det også i denne saken.

Så kan vi glede oss over ordningen med sensorveiledning til alle eksamener, et tiltak som styrker studentenes rettssikkerhet og gir mindre vilkårlige vurderinger – håper vi.

Når det gjelder regjeringens forslag om lokalt styrte opptakskrav, som Høyre opprinnelig ville ha inn for å legge til rette for flere prestisjeutdanninger, er det ikke flertall for det forslaget i komiteen. Arbeiderpartiet synes det er gode grunner til heller å beholde den nasjonale adgangen til å fastsette særskilte krav og advarer

egentlig mot den praksis som kunne medført ulike krav til like studier og gjøre det både uoversiktlig og vanskelig for studentene å orientere seg.

Vi synes regjeringen fortsatt har mye å hente når det gjelder å legge til rette for undervisningskvalitet og oppfølging av studentene, studentvelferd og infrastruktur. Vi mener at det heller ikke bidrar positivt til studiekvaliteten at regjeringen i en årrekke har foretatt flate kutt ved lærestedene.

Avslutningsvis ser vi at regjeringspartiene i en merknad skriver at videofilming av muntlig eksamen skal utredes. Arbeiderpartiet har ikke noe imot at dette utredes, men vi registrerer at det ikke er fremmet som et eget forslag i innstillingen. Så hvis partiene virkelig mener at dette skal utredes, må de foreslå det.

Med det anbefaler jeg komiteens innstilling.

Åshild Bruun-Gundersen (FrP) [14:42:05]: Jeg registrerer at tre av ti studenter ved Universitetet i Oslo fullfører studiet sitt på normert tid. Tre av ti er et utrolig lavt tall. Når vi nå fra regjeringens side fremmer dette lovforslaget, ønsker vi å se nærmere på dette, og et av tiltakene universitetene bør vurdere for å sikre en bedre gjennomstrømning ved universitetene, er nettopp det å fastsette egne, strengere og spesielle opptakskrav. Det kan være studier man har erfaring med vil kreve en viss forhåndskunnskap for i det hele tatt å klare å mestre. Det er forslag universitetene bør ha muligheten til å vurdere selv. Det kan være å innføre krav om motivasjonsbrev, rett og slett for å sikre at de studentene som søker opptak ved universitetet, er motivert for å gjennomføre studiet, eller det kan være å etablere muligheter for intervju, som vi kjenner til er vanlig praksis i andre land, og som er greit å kopiere inn til Norge.

Normalt når utdanningskomiteen diskuterer saker om universiteter og høyskoler, snakker man om universitetenes autonomi. Det er et begrep som brukes når det passer den enkelte representants utgangspunkt, men ikke i andre saker, når vi ser på Arbeiderpartiet i dag, hvor det å støtte opp om universitetenes autonomi ikke er viktig. Institusjonene selv ønsker nemlig mulighet til å fastsette egne, strengere og spesielle opptakskrav. Derfor er jeg glad for at Fremskrittspartiet, Høyre og Venstre i hvert fall står samlet om det, og jeg håper at Arbeiderpartiet med tid og stunder ser at det hadde vært lurt å støtte. Det er ingen tvil om at det er sammenheng mellom opptakskvalitet, motivasjon og frafall, og da mener jeg at universitetene burde få muligheten til det. Nå vil de fortsatt ha det, og jeg vil oppfordre departementet til å se rundhåndet på søknader som vil komme fra institusjonene i etterkant av det.

Så er det filming av muntlig eksamen, som har vært en viktig sak for Fremskrittspartiet. På vårt landsmøte

tidligere i år har vi vedtatt en resolusjon om å utrede og få på plass filming av muntlig eksamen, og nå ser det ut til at vi får flertall for det. Jeg er veldig glad for at Kristelig Folkeparti har støttet oss i den saken. Det handler om å gi elevene og studentene mulighet til å klage på karakterene sine. Når de gjennomfører muntlig eksamen uten filming, vil det være vanskelig å vise i etterkant at her er det gjort feilvurderinger, eller klage på oppførsel under eksamen. Det vil vi nå gi mulighet til. Jeg oppfatter ikke at det er nødvendig å ha et eget forslag på det, for så lenge regjeringspartiene med støtte av Kristelig Folkeparti synliggjør at dette er noe vi ønsker at regjeringen skal jobbe med, antar jeg at regjeringen ønsker å jobbe med det.

Så kan jeg signalisere at Fremskrittspartiet ønsker at dette også skal være praksis i videregående skole, men det må da tas i en annen lov. Det som er viktig i utredningsarbeidet nå, er å ta hensyn til personvernet, lagring av disse filmene, hvem som skal bruke dem. Hvordan man skal sikre hver enkelt students personvern, er veldig viktig. I tillegg må man se på utstyr og praktiske forhold rundt universitetene, men jeg er glad for at det nå kommer til å bli flertall for dette.

Marit Arnstad (Sp) [14:45:18]: Det er i og for seg brei enighet i komiteen om mange av de endringene som blir foreslått, så jeg skal bare knytte noen korte kommentarer til et par av punktene i innstillingen.

Det ene gjelder spørsmålet om det å innføre trinnvis en mentorordning i høyere utdanning. Det synes Senterpartiet er et positivt forslag. Vi registrerer at også Venstre på vegne av regjeringspartiene har lagt fram et forslag med en litt annen type ordlyd i salen i dag, og vi ser ikke noen grunn til ikke også å kunne støtte det forslaget subsidiært, fordi begge forslagene etter vår mening vil bidra til at en kommer i gang med et arbeid for akkurat det.

Jeg har også lyst til å si at Senterpartiet ikke er med på merknaden om det å vurdere om det lar seg gjøre å innføre en ordning med videopptak på muntlig eksamen, men vil varsle at jeg i og for seg synes det er et godt forslag å gjennomføre en slik vurdering, og at regjeringen ser nærmere på om det er mulig dersom kandidaten ønsker det. Det er jo ikke noe forslag som ligger til akkurat det punktet, men Senterpartiet vil i alle fall signalisere at vi ikke har noe imot at regjeringen gjør en slik gjennomgang, og ser på om det lar seg gjennomføre i enkelte tilfeller.

Det er et punkt i innstillingen der det er en viss uenighet i komiteen, men det er ikke noen grunnleggende uenighet i og for seg. Det er ikke noen uenighet om at det i enkelte tilfeller skal være mulig å stille tilleggskrav. Vi var nok enige om at det kan være mulig. Det går mer på

systemet en skal gjøre det ut fra, om det skal være slik som i dag at det faktisk er betinget av en godkjenning fra departementet, eller om det skal være institusjonene sjøl som avgjør det. Senterpartiet mener i grunnen at den ordningen man har i dag, fungerer godt. Den gir enkelte institusjoner mulighet til å stille tilleggskrav når det er nødvendig, men den gir samtidig en viss overordnet styring fra departementets side når det gjelder omfanget av tilleggskrav. Det synes vi er en fornuftig og grei ordning å kunne fortsette med, og er glad for at det står et flertall bak akkurat det.

Mona Fagerås (SV) [14:47:47]: Lovforslagene som fremmes i dag, er det i hovedsak stor tilslutning til og tverrpolitisk enighet om.

Jeg vil imidlertid uttrykke at jeg er kritisk til regjeringens forslag om at universitetene og høyskolene skal få mulighet til å sette spesielle opptakskrav selv. Jeg frykter at dette vil føre til økt sentralisering og skape et a- og b-lag. De store og mest konkurransedyktige institusjonene vil lettere kunne rekruttere de antatt beste studentene. Jeg mener det vil være en styrke for kvaliteten på studietilbudet og utviklingen av høyere utdanning at studentmangfoldet ivaretar en stor bredde. Pedagogstudentene mener f.eks. at spesielle opptakskrav som fastsettes av institusjonene selv, vil være svært negativt for den helhetlige og nasjonale rekrutteringen til læreryrket.

Vi har dessverre lærermangel i norsk skole i dag. Antall ufaglærte lærere har økt med 40 pst. under denne regjeringen. Det viser at vi har en regjering som ikke tar dette på alvor. Mattekravet for opptak på lærerutdanningen og avskiltingen av 33 000 lærere bidrar ikke akkurat i så måte. Ei heller mener vi at flere og mange ulike opptakskrav som institusjonene selv kan bestemme, vil virke heldig i denne sammenheng. Ikke bare må vi sørge for at motiverte studenter kommer inn på den utdanningen de ønsker, men vi må også sikre oss at studiekvaliteten og studentoppfølgingen er så god at studentene klarer å gjennomføre.

Resultatene fra Studiebarometeret som ble gjennomført i 2015, inneholder tydelige signaler om at studenter i for liten grad er en del av et faglig fellesskap, og at 50 pst. av studentene aldri har diskutert sin faglige utvikling/resultater med faglig ansatte. Mange studenter mangler en faglig tilhørighet på studiet. Skal institusjonene kunne motvirke frafallet i høyere utdanning og bygge opp under studentenes faglige motivasjon og trivsel, må studentene kunne inkluderes i et fagmiljø de er knyttet til, også tidlig i studieløpet.

Norsk studentorganisasjon mener løsningen på dette er å sikre en bredere faglig inkludering og oppfølging i en faglig mentorordning, slik at studentene har en person de kan henvende seg til for faglige spørsmål. På den-

ne måten vil studentene få hjelp til å velge en faglig retning for sitt studium, og det er SV helt enig i. Derfor fremmet vi, sammen med Venstre, forslag om dette da stortingsmeldingen ble behandlet. Dessverre fikk ikke det flertall da, men jeg ser at regjeringspartiene har kommet med et løst forslag. Det synes jeg er gledelig og håper dette raskt blir fulgt opp.

Grunde Almeland (V) [14:51:09]: Dette lovforslaget løser flere utfordringer, bl.a. er det fornuftig med en overføring av forvaltningsoppgaver fra departementet til NOKUT. Det er gjort flere gode grep rundt eksamen med sensorveiledning, og ikke minst er vi i Venstre veldig fornøyd med at en nå kan kreve dokumentering gjennom film av muntlig eksamen. Så skulle jeg gjerne sett at institusjonene også fikk mulighet til å sette spesielle og strengere krav til opptak til enkeltstudier når hensynet til gjennomføringen av studiet gjør dette nødvendig, men dette stemmer dessverre flertallet imot.

Det har vært en del diskusjon rundt mentorordningen. Venstre er for akademisk frihet og mest mulig selvstyre. I tillegg mener vi at beslutninger bør tas på faglig grunnlag, og at det bør legges stor vekt på offentlige utredninger. Dette er bakgrunnen for at Venstre er for en mentorordning, men imot overstyrende lovfesting, slik forslaget fra Arbeiderpartiet med flere legger opp til. Regjeringen mottok i går en utredning om mentorordningen fra Kunnskapsdepartementet. Utredningen fokuserer på Universitetet i Bergen og gjør rede for de ulike mentorordningene som allerede praktiseres der. Den viser at ulike typer mentorordninger kan være et godt virkemiddel for institusjonene for å integrere nye studenter i fagmiljøene, forbedre gjennomføringen og fremme tilknytningen til arbeidslivet. Dette er viktige mål for institusjonene og departementet. Det er veldig positivt at mange av institusjonene allerede er i gang med å innføre ulike mentorordninger på fakultets- og instituttnivå. Dette er gode initiativer, og vi gleder oss til å se resultatene av disse tiltakene.

Likevel mener vi at en pålagt nasjonal mentorordning for alle studenter vil være et vesentlig inngrep i universitetenes og høyskolenes selvstyre. Mentorordninger for alle studenter vil være ressurskrevende og en form for detaljstyring av hvordan universiteter og høyskoler organiserer sin utdanning, som Venstre ikke ønsker.

Det siste momentet er at et lovforslag vil ta unødvendig lang tid, gjerne opp til halvannet år. Regjeringen ønsker å få mentorordningen inn i budsjettet allerede til høsten som en del av statsbudsjettet for 2019. Slik slipper vi lange og omfattende prosesser. Universiteter og høyskoler får gode incentiver for å innføre mentorordninger, og studentene får i langt større grad enn i dag tilgang til mentorer. Dette mener vi er fornuftig politikk.

Det går raskere, og man slipper den negative påvirkningen av institusjonenes frihet som flertallets innstilling vil føre til. Derfor vil jeg på vegne av regjeringspartiene fremme følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget i statsbudsjettet for 2019 med en redegjørelse om oppfølgingen av utredningen av mentorordning i høyere utdanning, samt gi en beskrivelse av hvordan det trinnvis kan innføres en mentorordning for bachelorstudenter og studenter i andre deler av studieløpet.»

Helt til sist vil jeg si at det er en feil i innstillingen i II B. Regjeringspartiene støtter ikke dette forslaget, men i stedet det forslaget jeg refererte.

Presidenten: Representanten Grunde Almeland har teke opp det forslaget han refererte.

Hans Fredrik Grøvan (KrF) [14:54:27]: I arbeidet med kvalitetsmeldingen ble det løftet fram mange viktige saker og problemstillinger som gjelder universitets- og høyere utdanningssektoren. Jeg er glad for at regjeringen nå følger opp og i denne proposisjonen kommer med forslag til gode og viktige endringer i universitets- og høyskoleloven.

Det er i tillegg bra at regjeringen også varsler at det skal gjøres et eget helhetlig arbeid og revisjon av regelverket som gjelder for universiteter og høyskoler. I denne prosessen er det etter Kristelig Folkepartis syn viktig at universitetene og høyskolene selv får ta del og løfte fram utfordringer og saker som de mener må vurderes i dette arbeidet.

Kristelig Folkeparti støtter det meste som ligger i proposisjonen, og er glad for at komiteen i stor grad står samlet, men det er et par saker jeg vil berøre spesielt.

Det første er institusjonenes adgang til å stille tilleggskrav ved opptak. Kristelig Folkeparti mener det er viktig med frihet til institusjonene, og at det kan være riktig med egne faglige opptakskrav for noen studier. Samtidig er vi bekymret for at regjeringens forslag om å slippe dette løst og la institusjonene selv avgjøre om de skal ha egne krav eller ikke, vil føre til et uoversiktlig landskap for studentene og store forskjeller mellom tilsvarende utdanning på ulike institusjoner. Det kan bli et problem. Vi støtter derfor ikke regjeringens forslag til endring på dette punktet og mener at dagens ordning hvor departementet skal godkjenne spesielle opptakskrav, sikrer både muligheten til å stille egne krav og at en unngår u hensiktsmessige konsekvenser av frislipp av spesifikke krav.

I arbeidet med kvalitetsmeldingen ba flertallet regjeringen om å utrede en trinnvis mentorordning i høyere utdanning. Det er bra at departementet har gjort dette og bestilt en utredning fra Universitetet i Bergen som nå

foreligger. En sånn mentorordning er viktig for studentene, og vi mener at det kan bidra til høyere fullføringsgrad og en bedre studiehverdag for studentene. I tillegg vil en slik ordning sikre god faglig progresjon og veiledning. Vi stiller oss derfor bak forslaget om at regjeringen skal komme tilbake til dette i arbeidet med gjennomgangen av regelverket på sektoren og se hvordan en sånn trinnvis mentorordning kan innføres. For Kristelig Folkeparti er det viktig at denne ordningen skal gjelde alle studenter, og at ikke tilbudet varierer fra institusjon til institusjon når det gjelder ordningen. Men innholdet kan variere. Vi ser fram til at regjeringen kommer tilbake til Stortinget med et forslag om hvordan dette kan gjennomføres.

Også vi i Kristelig Folkeparti støtter det forslaget som representanten fra Venstre har fremmet. Vi synes det er en konstruktiv tilnærming som gjør at en raskt kommer i gang, og at vi kan starte på dette allerede kommende studieår, i alle fall gjennom en orientering og et forslag til hvordan en tenker å gjøre dette, allerede i forbindelse med statsbudsjettet for 2019.

Statsråd Iselin Nybø [14:57:33]: Regjeringen har lagt fram flere forslag, og de aller fleste av disse forslagene har fått bred tilslutning i komitéinnstillingen. Jeg viser derfor til proposisjonens omtale av disse.

Regjeringen foreslår flere endringer som omhandler eksamen og klage på eksamen, som skal styrke studentenes rettigheter. Forslaget om at det skal utarbeides sensorveiledning til alle eksamener, er en oppfølging av kvalitetsmeldingen. Systematisk bruk av sensorveiledning skal bidra til bedre kvalitetssikring av det fastsatte læringsutbyttet, og til å redusere ulikhet i sensur og mellom sensorer.

Det har vært tilfeller der enkelte studenter, etter klage over eksamenskarakter med ny sensur, har fått endret resultat med to karakterer eller mer. Jeg synes det gir en lite forutsigbar situasjon for studentene, og regjeringen mener derfor at utdanningsinstitusjonene i sånne tilfeller må pålegges å foreta en ytterligere vurdering før endelig karakter kan fastsettes. Regjeringen mener også at det vil styrke studentenes rettigheter ved at det lovfestes en individuell klagerett ved gruppeeksamen.

Det ble i kvalitetsmeldingen også lagt fram forslag om at universitetene og høyskolene selv bør kunne stille andre «utfyllende spesielle opptakskrav» til enkeltstudier enn de som følger av dagens universitets- og høyskolelov, eller opptakskravet. Bakgrunnen for forslaget er bl.a. at det er en høy andel som stryker i sentrale emner, og at flere institusjoner ser at generell studiekompetanse for enkelte studier ikke gir tilstrekkelig grunnlag for å gjennomføre studiet. Jeg har merket meg at komiteens flertall ønsker å videreføre dagens ord-

ning, hvor departementet fastsetter spesielle opptakskrav.

Jeg vil også kommentere forslaget i innstillingen, om å henvise det pågående arbeidet med mentorordning til gjennomgangen av UH-loven. Mentorordning kan være et godt virkemiddel for å integrere nye studenter i fagmiljøene, forbedre gjennomføringen og fremme en større tilknytning til arbeidslivet. Som stortingsrepresentant var jeg forslagsstiller til forslaget som ble vedtatt i forrige stortingsperiode, om å utrede dette. Vi har nettopp mottatt utredningen fra Universitetet i Bergen, og jeg ønsker å følge den opp allerede til høsten. Jeg mener at forslaget om å henvise det arbeidet til gjennomgangen av lovverket er en dårlig løsning av flere grunner. Først og fremst vil lovutvalget levere sin innstilling i årsskiftet 2019–2020, og en oppfølging av denne lovproposisjonen vil sannsynligvis først kunne finne sted i 2021. Det er en unødvendig forsinkelse av den prosessen. For det andre: Å henvise til lovutvalget gir et tydelig signal om at dette er en ordning som bør lovfestes, men det er en prematur konklusjon, på et tidspunkt der vi ikke engang har hatt en ordentlig behandling av utredningen. Det er et virkemiddel som vil være et overtramp eller et inngrep i universitetenes og høyskolenes selvstyre.

Svein Harberg hadde her overtatt presidentplassen.

Presidenten: De talere som heretter får ordet, har også en taletid på inntil 3 minutter.

Marianne Synnes (H) [15:00:57]: Jeg er glad for at komiteen står samlet om å styrke studentenes rettigheter, men jeg noterer meg at komiteen er splittet når det gjelder institusjonenes selvstyre, hvor opposisjonen ønsker å begrense institusjonenes autonomi. Forslaget vedrørende mentorordning er en slik begrensning.

I proposisjonen til UH-loven, universitets- og høyskoleloven, opplyser Kunnskapsdepartementet om at de har bedt Universitetet i Bergen utrede en mentorordning for studenter. Det er bra. Da saken ble avgitt i komiteen, hadde Kunnskapsdepartementet akkurat mottatt resultatet av utredningen. Til tross for det velger opposisjonen å be regjeringen i den helhetlige gjennomgangen av UH-loven utrede og foreslå hvordan man trinnvis kan innføre en faglig mentorordning for alle studenter på bachelornivå i høyere utdanning. Det er nokså spesielt å vedta at mentorordningen skal innføres ved lov før man ser resultatet av utredningen. Slik formuleringen i flertallsvedtaket nå lyder, med tydelig henvisning til gjennomgangen av UH-loven, vil det være ytterligere detaljering og regulering av UH-institusjonenes virksomhet, istedenfor autonomi og mindre detaljregulering fra statlig hold.

Vårt mål er at studentene skal bli fulgt opp på best mulig måte. Vi ber derfor – sammen med Venstre og Fremskrittspartiet – regjeringen om å komme tilbake til Stortinget i statsbudsjettet for 2019 med en redegjørelse om oppfølgingen av utredningen av mentorordning i høyere utdanning. Den bør inneholde en beskrivelse av beste praksis på området, slik at UH-institusjonene kan få en kunnskapsbasert anbefaling om hvordan de selv kan følge opp en mentorordning.

Studenttrivsel, gjennomføring og frafall er i dag en del av styringsdialogen mellom institusjonene og Kunnskapsdepartementet. Institusjonene har stort fokus på dette. Mange institusjoner har i dag mentorordninger, men vi vet for lite om hva som fungerer bra, og hva som gir resultat med hensyn til gjennomføring av studier. UiBs erfaringer er at det for nye studenter er lavere terskel for å snakke med viderekommende studenter enn med ansatte, og at de fremdeles leter etter den gode modellen og hvem som er de gode mentorene. UiB viser til at de ikke har funnet formatet for å kunne lovfeste mentorordningen ennå, og at en slik oppfølging allerede er forventet fra institusjonene gjennom nettopp kvalitetsmeldingen.

Denne saken er nok et eksempel på at det beste blir det godes verste fiende. Man er så opptatt av å pålegge tilsynelatende omsorgsfull symbolpolitikk at man ser bort fra om det vil utgjøre en positiv forskjell. Å ta mentorordningen inn i lovs form før en vet om det vil fungere, i hvilken form den vil fungere best, og hvilke ressurser dette vil kreve, er dessverre bare nok et eksempel på en lite konstruktiv detaljstyring av UH-sektoren.

Marit Knutsdatter Strand (Sp) [15:04:16]: Jeg ønsker ikke å oppildne debatten noe videre, men jeg må spille inn en refleksjon om at studenter har vært en gruppe som alle partier har støttet kravene fra i lang tid – uten at de nødvendigvis har blitt prioritert. Selv har jeg påstått at det har en sammenheng med antall studenter og ferske kandidater i Stortinget. Flere unge i Stortinget og statsråden har neppe æren alene for dagens saker, men jeg er glad for gjennomslagene studentene her får.

Sensorordning og klageadgang er to eksempler, mentorordningen er et tredje. Det er leit å høre regjeringspartiene ha et annet syn på mentorordningen enn opposisjonen har. Men vi skal alltid klare å evaluere og vurdere underveis også her. Det ser ut som at begge forslagene potensielt kan få flertall. Det bør være en seier for studentene.

Nina Sandberg (A) [15:05:24]: Vi foreslår i denne saken at

«Stortinget ber regjeringen som del av den helhetlige gjennomgangen av regelverket for universiteter og høyskoler, utrede og foreslå hvordan man trinnvis

kan innføre en faglig mentorordning for alle studenter på bachelornivå i høyere utdanning».

Det er fordi regjeringen selv har varslet en gjennomgang av regelverket, og opposisjonen, inkludert Kristelig Folkeparti, mener en slik gjennomgang også må omfatte et av de viktigste tiltakene Stortinget har vedtatt om studiekvalitet og studentoppfølging. Det er godt begrunnet, bl.a. i Studiebarometeret, at studenter over det ganske land etterlyser bedre oppfølging i studiene. Det er også Norsk studentorganisasjon svært tydelig på. Det er Arbeiderpartiet for, og det vil vi sørge for at blir gjort mer med så snart det går.

Det er derfor ikke, sånn som enkelte Høyre-representanter synes å tro, snakk om å sette mentorordningen inn i selve loven – det er ikke det vi vedtar i dag. For det første må det gjøres et arbeid, og så sikres at alle studenter i grunnutdanningene våre får en faglig mentorordning. Det er en oppfølging av loven, og det er til og med tydelig plassert under «Videre arbeid med universitets- og høyskoleloven» i innstillingen.

Hvis regjeringen kan levere på dette allerede til høsten, er ingen ting bedre enn det. Vi er allerede ett år på etterskudd, uten at partiene, sektoren eller studentene har sett verken utredning eller forslag fra regjeringen. Det er jo Stortingets ansvar å følge opp regjeringen, og det gjør vi i dag i spørsmålet om mentorordning for studenter.

For å runde av: Arbeiderpartiet er konstruktive, og vi vil gjerne stemme for det løse forslaget fra regjeringspartiene. Det er ikke i konflikt med komitéflertallets eget forslag, og vi tar gjerne en redegjørelse i forbindelse med budsjettet. Men vi vil fremdeles ha både utredning og konkrete forslag til mentorordning.

Turid Kristensen (H) [15:07:25]: Igjen en hyggelig dag på jobben. Det er mye bra som vil bli vedtatt med denne loven.

Når jeg tar ordet her i dag, er det fordi at noen ganger blir det så utrolig tydelig hvor forskjellig vi ser på verden, avhengig av hvilket parti vi representerer. Jeg må si at jeg virkelig sperret øynene opp da jeg hørte flere representanter her i dag stå og si at det å gi institusjonene selv mulighet til å fastsette spesielle opptakskrav i de tilfelle gjennomføringen av studiet tilsier det, er å bidra til at det skapes eliteutdanninger. Jeg må si at den så jeg ikke komme. Dette handler om å få tilpassede opptakskrav for å være med og bedre gjennomføringen.

Jeg mener også å ha registrert at Arbeiderpartiet selv mener at det er for få studenter som fullfører utdanningen sin, men de har altså ikke tiltro til at det er institusjonene selv som best kan avgjøre hvilke opptakskrav det er behov for. Det ble også sagt her at det var nødvendig at departementet hadde en overordnet styring med det.

Jeg må si jeg synes det er underlig. Det snakkes veldig mye om tillit til skolen og tillit til universitets- og høyskolesektoren, men når det kommer til praktiske vedtak, er vi altså ikke der. Vi stoler ikke på at universitetene og høyskolene selv er de beste til å fastsette spesielle opptakskrav der de trenger det. Vi stoler ikke på at universitetene og høyskolene selv er best til å avgjøre hva slags mentorordning de skal ha, og selv kan ta initiativ til å få innført det. Jeg har lyst til å sitere statsråd Iselin Nybø, som nylig uttalte at hun syntes det var litt spesielt at «stortingsflertallet har mer tillit til statsråden enn til landets universiteter og høyskoler når det gjelder hvem som skal tas opp som studenter». Jeg synes det er veldig gledelig at man har enda større tiltro til statsråden – det har jeg også – men jeg har faktisk også tiltro til institusjonene.

Jeg har også lyst til å kommentere det at jeg hører politikere gå opp her og uttale gjentatte ganger at deres eget parti er mer utålmodig når det gjelder å sikre kvaliteten i høyere utdanning, at de har høyere ambisjoner enn alle andre når det gjelder å sikre kvalitet i høyere utdanning. Vi har kanskje et litt ulikt syn på hva som skal prioriteres, vi har kanskje litt ulikt syn på hvordan vi skal løse utfordringene, og vi er kanskje litt for preget av janteloven i dette landet, men jeg må si det framstår som en litt underlig øvelse å stå her og slå seg på brystet og framstille seg selv som bedre enn alle andre. Denne regjeringen har gjort mye for å heve kvaliteten i høyere utdanning, og det kommer de til å fortsette med.

Åshild Bruun-Gundersen (FrP) [15:10:28]: Selv om det nå ikke blir flertall for å la institusjonene selv bestemme spesielle opptakskrav, kan jeg i hvert fall informere om at de fleste institusjonene som så langt har ønsket å innføre spesielle opptakskrav, har fått et ja fra departementet. For eksempel har sykepleierutdanningen ved OsloMet nå stilt krav om 3 i norsk og 4 i matte, noe de mener er en forutsetning for de elevene som skal lykkes i å gjennomføre sykepleierutdanningen. Journalistutdanningen ved OsloMet har stilt krav om 4 i norsk, og det høres ganske logisk ut at man bør være sterk i norsk for å kunne gjennomføre en journalistutdanning. Krav om 4 i engelsk ved NMBU for å komme inn på engelskspråklige bachelorutdanninger høres også ganske logisk ut. Man bør ha en viss grad av engelskkunnskaper for å komme inn på et studium som gjennomføres på engelsk.

Universitetene og høyskolene har ønsket denne fleksibiliteten selv. De ønsker at de skal kunne stille disse kravene for å få en fleksibilitet, for å styrke opptakskravene og for å sikre en bedre gjennomføring av studiene. Da synes jeg det er veldig spesielt at Arbeiderpartiet me-

ner at dette er de bedre til å vurdere enn universitetene selv.

Vi får nok ikke flertall for det i dag, og det synes jeg er leit. Heldigvis har vi et løsningsorientert departement som sikkert klarer å håndtere dette likevel og sikre at universitetene får mulighet til å stille de kravene de mener er nødvendig.

Til slutt vil jeg ta ordet når det gjelder filming av muntlig eksamen, som har vært debattert her i dag. Jeg synes det er positivt at både Senterpartiet og Arbeiderpartiet signaliserer at de ønsker å støtte et slikt forslag. Nå er det sånn at det er ikke framsatt noe forslag i saken, kun i merknads form, men jeg oppfatter at alt muntlig som er sagt fra denne talerstolen, er like gjeldende som merknader i saken. Statsråd Iselin Nybø sitter også i salen og får med seg stemningen, så jeg vil bare be statsråden bekrefte at hun også oppfatter disse signalene om at det er et klart flertall som ønsker at muntlig eksamen i høyere utdanning skal filmes.

Marit Arnstad (Sp) [15:12:44]: Jeg hadde ikke tenkt å ta ordet flere ganger, men jeg lurte på om blodsukkeret begynner å bli lavt hos enkelte representanter i denne salen, for nå synes jeg ærlig talt at en overdriver en ulik vurdering hos flertall og mindretall når det gjelder tilleggskrav, på en måte som går over alle støvleskaft. Jeg hadde egentlig ikke tenkt å ta ordet, men når representanten Kristensen antyder at dette betyr at noen av oss har liten eller ingen tiltro til institusjonene, må jeg få lov til å gå opp og korrigere det.

Jeg har lang erfaring med enkelte av institusjonene på universitets- og høyskolesiden. Jeg har vært ekstern styreleder på NTNU i årevis. Jeg har definitivt tiltro til institusjonene. Det er ikke noe grunnlag for å tolke ulike meninger om måten man skal gå fram på for å stille tilleggskrav, som en dyp og vedvarende ideologisk konflikt eller en konflikt knyttet til tiltroen til institusjonene. Hvis en velger å gjøre det, må en slutte med det, for da overdriver en fullstendig det som står.

Jeg må bare peke på at også flertallet her viser til at regjeringen sjøl har presentert motforestillinger mot at dette systemet skal overlates til universitetene og høyskolene på egen hånd. Det har vært en pro/kontra-vurdering også fra regjeringens side tidligere – om ikke akkurat i dagens proposisjon, så har det vært det tidligere.

Det finnes fordeler og ulemper med det. Det tror jeg vi må erkjenne både fra flertallets og fra mindretallets side. Flertallet har kommet til at vi synes dagens system i grunnen fungerer godt. Det stenger ikke for at man kan innføre tilleggskrav når det er ønskelig og nødvendig, men samtidig gir det en litt overordnet styring fra departementets side.

Ærlig talt – det er ikke noe dypt ideologisk skille mellom oss. Hvis noen synes det, tror jeg det snart er på tide at vi avslutter debatten og går i restauranten og tar oss noe mat.

Statsråd Iselin Nybø [15:14:59]: Det kan sikkert være en fordel med mat for noen hver.

Blant annet fra Senterpartiets representant ble det sagt at regjeringens partiene har et annet syn på mentorordningen enn opposisjonen har. Det stiller jeg meg veldig undrende til, for jeg opplever at vi alle sammen heier på mentorordningen. Det vi er uenige om, er hvorvidt alle gode tiltak bør lovfestes eller ikke.

Min motstand mot å ta det inn i det lovarbeidet handler om to ting. Det handler for det første om at det er langt fram i tid. Det skal leveres en innstilling i 2020, og en oppfølging av det vil tidligst kunne komme til Stortinget i 2021. Jeg mener at hvis vi ønsker å heie på mentorordningen, hvis vi ønsker å stimulere til at universitetene skal ta den i bruk, er det ingen grunn til å vente til 2021 med det. Da kan vi begynne å bruke de virkemidlene vi har.

Så er det en annen ting, og det er den prinsipielle forskjellen mellom regjeringens partiene og opposisjonen. Det handler ikke om mentorordningen som sådan – vi synes mentorordningen er bra. Men vi mener at det å lovfeste alle gode tiltak er feil vei å gå. Det er lett å snakke om autonomi, det er lett å snakke om selvstyre, det er lett å snakke om tillit. Men da må vi vise at vi mener det når det kommer til stykket.

Jeg vil også bare gjøre Stortinget oppmerksom på at vi trenger ikke vente til 2021 med å jobbe med mentorordningen. Vi trenger ikke engang vente til statsbudsjettet for 2019 for at universitetene og høyskolene våre skal jobbe med mentorordningen. For nå har vi fått denne omtalte rapporten – som jeg innrømmer at jeg ikke har lest, jeg har bare bladd i den, for jeg fikk den ganske nylig. Men de to første setningene er som følger:

«Universitetet i Bergen ser på mentorordninger som et viktig redskap i arbeidet for å videreutvikle utdanningskvaliteten innenfor høyere utdanning. Universitetet har derfor vedtatt å etablere mentorordning for alle studentene innen 2019.»

Så når det gjelder å vente på lovfesting til 2021: Det skjer mye allerede, og vi kan heie på det.

Jeg vil til slutt kommentere litt den utfordringen vi fikk på det med filming av eksamen. Det er riktig at det ikke er fremmet noe forslag, men både statsråden og departementet er ganske gode til å lese. Vi har lest saken. Vi har fått med oss at et flertall på Stortinget ønsker at departementet skal se nærmere på det, og selvfølgelig skal departementet samvittighetsfullt følge opp det stortingsflertallet ønsker. Jeg synes også det er gledelig at

også andre partier signaliserer at dette er noe som er verd å se nærmere på.

Så er det fordeler, så er det ulemper, så er det for-argumenter og mot-argumenter – men det er jo dem vi må få fram, og den jobben skal vi gjøre.

Presidenten: Det er betryggende å få bekreftet at regjeringen følger opp Stortingets ønsker.

Turid Kristensen (H) [15:18:13]: Det er helt greit at representanten Marit Arnstad kommer opp og påpeker at man kanskje ikke har tillit til alt når det gjelder universitets- og høyskolesektoren. Men jeg mener faktisk at når vi her i dag behandler to forslag som går ut på om institusjonene i sektoren selv skal få lov til å bestemme om de skal ha spesielle opptakskrav eller ikke, om vi kan ha tillit til at de vil iverksette en mentorordning eller ikke, og om vi, som det ble sagt her, trenger at departementet har en overordnet styring med dem, eller at Stortinget faktisk vedtar det ved lov – da er det to ganske gode eksempler på at man ikke viser sektoren tillit. Da får man tåle å høre det.

Når det gjelder det med blodsukker, kan jeg kanskje innrømme at det begynner å bli på tide med mat. Det skulle ha vært lunsj for lenge siden, vi startet tidligere enn vi skulle, så jeg skal love å gå og få påfyll. Men dette handler ikke bare om manglende blodsukker.

Martin Henriksen (A) [15:19:25]: Nå tar jeg forbehold om at alt jeg sier, kan bli sagt i affekt på grunn av manglende blodsukker. Jeg har vanskelig for å se at det å innføre en mentorordning for studenter vil overstyre institusjonenes autonomi i den grad det blir sagt her. Det synes jeg er et svakt argument mot vårt forslag.

Jeg hører også at statsråden leter med lys og lykte etter argumenter mot flertallets forslag. Da er det synd at statsråden tar feil. Hun framførte to argumenter mot flertallets forslag om mentorordning. Det første var at regjeringens plan er å legge fram endringer av universitets og høyskoleloven i 2021, og at hun ikke nødvendigvis ville vente til det med å jobbe med en mentorordning. Det er flott. Det er ingenting i forslaget fra flertallet som hindrer statsråden i å legge fram et forslag om mentorordning når statsråden selv vil. Men forslaget sier at gjennomgangen av regelverket er en anledning til å ta opp en mentorordning. Dersom statsråden har lyst til å legge fram en mentorordning før 2021, er ingenting bedre enn det.

For det andre står det ingen steder i vedtaket at dette må fremmes i lovs form. Det står at vi ber regjeringa foreslå hvordan man trinnsvis kan innføre en faglig mentorordning for alle studenter, og da velger regjeringa selv i hvilken form det skal skje. Da håper jeg vi har ryddet det av veien.

Så vil jeg si at det som viser forskjellen på flertallet og mindretallet i saken om mentorordning, er det representanten Marianne Synnes sa om at de ønsker at regjeringa kommer med en anbefaling om hvordan institusjoner best kan følge opp sine studenter. Det er fint. Vi kan stemme for forslaget Venstre har fremmet på vegne av regjeringspartiene, men forskjellen er at der regjeringspartiene vil gi en beskrivelse av hvordan mentorordningen kan innføres, ønsker flertallet et konkret forslag fra regjeringa om hvordan man kan sikre at alle studenter på bachelornivå får en mentorordning.

Helt til slutt: Når representanten Kristensen sier at ulikhet i synet på opptakskrav i høyere utdanning betyr at man har helt forskjellig verdensbilde, bor man på en fryktelig liten klode.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 6. Det kan ha med blodsukker å gjøre.

Sak nr. 7 [15:21:52]

Innstilling fra finanskomiteen om Endringer i verdipapirhandelloven og oppheving av børsloven mv. (MiFID II og MiFIR) (Innst. 293 L (2017–2018), jf. Prop. 77 L (2017–2018))

Presidenten: Etter ønske fra finanskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det – innenfor den fordelte taletid – blir gitt anledning til replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Helge André Njåstad (FrP) [15:22:37] (ordfører for saka): Eg registrerer at utdanningskomiteen slit med blodsukkeret. Finanskomiteen slit med tida, for me har mange store saker, både revidert nasjonalbudsjett og ei rekkje andre saker. Likevel vil eg takka komiteen for godt samarbeid om denne og andre saker i ein hektisk innspurt.

I samband med denne proposisjonen gjer me ein overordna gjennomgang av det norske verdi- og børsregelverket, samlar reglane i verdipapirhandelloven og opphevar børsloven. Med MiFID II og MiFIR får me nye reglar om handel i finansielle instrument. Med dette utvidar og vidarefører me dei omsyna som låg til grunn i MiFID.

Med MiFID II kom det regulering av datarapportering i form av krav om løyve for leverandørane av denne typen tenester. Sidan investor er avhengig av å ha til-

gang til handelsinformasjon for å ha tillit til både marknaden og prisinga, er dette positivt. Det blir fastsett strengare reglar om vederlag frå andre enn kunden, om kva slags informasjon alle investorar og småspararar har krav på, og ikkje minst om løn og kunnskap hos tilsette. For meg er det særleg viktig at norske investorar får god nok informasjon, og at rådgjevarane deira har eit kunnskapsnivå som er høgt.

Me har sett mange eksempel på investeringsrådgjeving som har bore gale i veg. Eit eksempel er den såkalla Røeggen-saka, som sjokkerte mange. Ein småsparar frå Averøy på Nordmøre fekk dårlege investeringsråd og vann seinare mot DNB i Høgsterett. Heldigvis har det vore ei enorm utvikling når det gjeld både regelverket og bransjen si bevisstheit etter dette, men det er like fullt viktig å fortsetja jobben med eit regelverk som støttar forbrukarane. Med MiFID II skal beskyttelsen av investor styrkjast, bl.a. ved innføring av nye krav til produkt-handteringa og produktkunnskapen i føretaka, og ein skal òg styrkja prosessen med eignaheitsvurdering av kundane.

Eg synest det er veldig positivt – og òg eit sterkt signal som no blir sendt – at formålsføresegna i verdipapirhandelloven blir endra, slik at det klart og tydeleg går fram at investorbekyttelse er eit formål med loven.

Sigbjørn Gjelsvik (Sp) [15:24:58]: Vi sliter vel litt med sukker i finanskomiteen også, men det får vi komme tilbake til.

I denne saken er det utrolig viktig også å slå fast noen prinsipper når det gjelder hvordan Stortinget skal behandle saker som er tatt opp fra regjeringens side. I Grunnloven § 49 står det:

«Folket utøver den lovgjevande makta gjennom Stortinget.»

Maktfordelingsprinsippet er et helt grunnleggende prinsipp ikke bare i Grunnloven, men i det norske demokratiet. Nå har vi en situasjon her der regjeringen altså har implementert innholdet i MiFID-direktivet og MiFID-forordningen i norsk rett uten å involvere Stortinget, og så legger en fram en omfattende sak med forslag om lovendringer, men der det materielle innholdet allerede er gjennomført. Det er særdeles problematisk. Derfor legger vi fram forslag om å be om en uavhengig juridisk vurdering av om implementeringen av MiFID II og MiFIR før behandling i Stortinget er i strid med intensjonen i Grunnloven § 49.

Hasteinnføringen av dette regelverket er ikke bare problematisk med hensyn til Grunnloven, det kom også svært overraskende på næringslivet. Så sent som 29. august i fjor var DNBs vurdering at regelverket antagelig ikke kom til å bli implementert i juli i år, kanskje ikke før i 2019. Så, den 9. november i fjor, kom Finanstil-

synet med en forskrift for en såkalt minimumsløsning. Noen få uker etterpå, den 4. desember, ble den samme forskriften opphevet. Istedenfor kom en med en ny forskrift, uten at det hadde vært noen ordinær høring, og der forskriften skulle gjennomføres få uker senere. Dette er en særdeles problematisk måte å håndtere berørt næringsliv på, men det er også et stort problem for det norske demokratiet.

Senterpartiet ser ikke noen grunn til hvorfor tredjestatsforetak skal få lempeligere vilkår enn det de er forpliktet til gjennom det nye direktivet, og vi fremmer derfor forslag i tråd med det. Dernest mener vi at en skal bruke handlingsrommet vi har etter direktivet, til å kunne stille strengere krav ut fra forbrukerinteresser, og vi bør bruke dette til å forby såkalte returprovisjoner, som bl.a. Forbrukerrådet har vært særdeles opptatt av.

Jeg vil med dette ta opp de forslag som Senterpartiet er med på i innstillingen.

Presidenten: Representanten Sigbjørn Gjelsvik har tatt opp de forslagene han refererte til.

Åsunn Lyngedal (A) [15:28:03]: Arbeiderpartiet slutter seg til de foreslåtte endringer i lov om verdipapirhandel, lov om finansforetak og finanskonsern, og at en opphever lov om regulerte markeder, børsloven. Arbeiderpartiet er tilfreds med at det kommer på plass et regelverk som gir økt transparens og investorbeskyttelse ved verdipapirhandel. For Arbeiderpartiet er det viktig at Stortinget nå vedtar en forskriftshjemmel, sånn at regjeringen kan forby returprovisjon, hvis det skulle vise seg nødvendig. Vi ønsker foreløpig ikke å innføre et forbud mot returprovisjon, men legger vekt på at en forskriftshjemmel etter Arbeiderpartiets medlemmers syn vil pålegge regjeringen og departementet et ansvar for å følge med i markedet og bruke hjemmelen til å gripe inn, hvis vi ser tendenser til uheldig bruk av returprovisjon.

Statsråd Siv Jensen [15:29:15]: I lovproposisjonen foreslår regjeringen endringer i verdipapirhandelloven og oppheving av børsloven. Formålet er en overordnet gjennomgang av det norske verdipapir- og børsregelverket.

I 2014 ble det vedtatt nytt verdipapirmarkedsregelverk i EU i form av et verdipapirmarkedsdirektiv, omtalt som MiFID II, og en verdipapirmarkedsforordning, omtalt som MiFIR. Direktivet og forordningen fikk anvendelse i EU fra januar 2018, men er foreløpig ikke innlemmet i EØS-avtalen. En samtykkeproposisjon vil bli fremlagt for Stortinget senere.

MiFID II bygger videre på MiFID I fra 2004. Et sentralt formål med MiFID II er økt transparens i handelen av finansielle instrumenter, for å gi et bedre og mer effektivt

marked og unngå at risiko bygger seg opp i det skjulte. Handel som før foregikk utenfor handelsplassene, skal nå sluses inn i transparente handelsplasser med informasjon om ordrer og transaksjoner.

Et annet sentralt formål er å styrke investorvernet. Blant annet pålegges verdipapirforetakene økte krav til informasjon til kundene og prosess for godkjenning av produkter før de selges. Det innføres også økte krav til egnethetsvurderingen, og adgangen til å motta returprovisjon innsnevres.

Et totalforbud mot returprovisjon, som foreslått av komiteens mindretall, vil kunne ha uforholdsmessig negativ virkning på distribusjon av verdipapirfond og andre egnede spareprodukter til ikke-profesjonelle investorer. Videre vil det kunne styrke den konkurransemessige posisjonen til de store bankkonsernene på bekostning av andre aktører uten egen forvaltning og distribusjon. Det er foreslått en forskriftshjemmel som kan benyttes dersom det oppstår behov for ytterligere innstramming for særskilte produkter eller markeder.

Regler som samsvarer med endringer etter MiFID II eller MiFIR, ble i desember 2017 fastsatt i forskrift av Finanstilsynet med hjemmel i gjeldende verdipapirhandellov og børslov. Dette var sentralt for en homogen rettsanvendelse i EØS og fortsatt tilgang til det indre markedet for norske verdipapirforetak, og derigjennom et velfungerende norsk verdipapir- og kapitalmarked og effektiv kapitaltilgang for norsk næringsliv.

Selv om det allerede er på plass regler i nasjonal rett som samsvarer med MiFID II og MiFIR, er det behov for en overordnet gjennomgang av regelverket med formål å forbedre strukturen og gjøre de nye reglene lettere tilgjengelig. Det er også behov for å ta stilling til nasjonale valg etter MiFID II.

Det foreslås å oppheve børsloven, slik at alle bestemmelsene om handelsplasser samles i verdipapirhandelloven.

Med gjennomføringen av regler som samsvarer med MiFID II og MiFIR og øvrige endringer som foreslått i denne proposisjonen, vil vi ha et oppdatert, tidsriktig verdipapirmarkedsregelverk som utbedrer svakheter avdekket under finanskrisen, med økt vern for investorene og bedret transparens på markedsplassene, og en lov- og forskriftsstruktur som er tilpasset det kommende EØS-regelverket.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Sigbjørn Gjelsvik (Sp) [15:32:20]: Til innføring av det nye regelverket, som kom særdeles overraskende på bransjen: Den 5. desember i fjor, i etterkant av innføringen av den nye forskriften, skriver PricewaterhouseCoopers:

«Finanstilsynet har de siste månedene kommuni-

sert muntlig til bransjen ved en rekke anledninger at MiFID II ikke vil innføres fra årsskiftet, og dagens pressemelding kom som en stor overraskelse.»

De skriver videre:

«Den rettslige situasjonen fra nyttår blir ganske uvanlig. Dagens verdipapirhandellov med tilhørende forskrift vil bli stående, og det samme gjelder børsloven. Samtidig gjelder to nye forskrifter (...). Det kan ikke utelukkes at det vil være motstrid mellom bestemmelser i dagens regelverk og nye forskrifter.»

Et av problemene som de bl.a. viser til, er hvordan en skal tilpasse seg i løpet av så kort tid, og at det f.eks. kan føre til at norske foretak ikke vil kunne erklære seg som «compliant» med gjeldende nasjonalt regelverk overfor internasjonale samarbeidspartnere. Ser finansministeren problemer med denne innføringen?

Statsråd Siv Jensen [15:33:28]: Jeg kan forsikre representanten Gjelsvik om at jeg har vært svært opptatt av å ivareta nettopp norsk næringslivs interesse i håndteringen av denne saken. Det har vært en krevende prosess også på EU-siden i tilknytning til dette. Det har vært viktig for meg å legge et best mulig grunnlag gjennom håndteringen av denne saken, slik at vi har en best mulig tilknytning til dette markedet, som er så viktig for våre egne finansinstitusjoner.

Jeg mener at vi på en god måte har ivaretatt dette. Jeg mener det er ingen grunn til de bekymringene som representanten Gjelsvik gir uttrykk for.

Sigbjørn Gjelsvik (Sp) [15:34:05]: Her refererer jeg altså hvordan aktørene i markedet selv beskriver hvor overraskende beslutningen kom. Først ble det en ny forskrift fra Finanstilsynet, som kom i november i fjor, på en minimumsløsning. Så kom det en ny forskrift til erstatning for den i desember, på kort varsel uten forutgående ordinær høring, og totalt overraskende på dem som skulle leve med dette regelverket. Ser ikke finansministeren i ettertid at en kunne ha håndtert denne prosessen på en bedre måte?

Statsråd Siv Jensen [15:34:37]: Nei, det mener jeg vi ikke kunne gjort. Jeg mener vi har håndtert den så godt vi har kunnet med de forutsetningene vi har hatt i sakens anledning. Jeg kan forsikre om at vi har løpende og tett kontakt med aktørene i markedet på disse sakene, fordi de er viktige.

Det har vært, som jeg sa, betydelig usikkerhet knyttet til gjennomføringen av mange av disse spørsmålene fra EUs side, og det har vært viktig for oss med tilknytning til det indre marked å sikre at vi følger dette så godt som mulig fra norsk side, sånn at vi ikke skaper usikkerhet om markedsadgangen.

Sigbjørn Gjelsvik (Sp) [15:35:13]: Det å skape forutsigbarhet handler også om å gi de aktørene som skal bli berørt av regelverket, tilstrekkelig med tid både i forhold til informasjon om når en ser for seg at dette nye regelverket skal innføres, og hva som vil være innholdet i regelverket.

Men til det andre temaet som jeg tok opp i mitt spørsmål, nemlig forholdet til Stortinget. Her har en altså gjennom forskrift gjennomført endringer, og så kommer en i etterkant med en proposisjon som både har endringer i verdipapirhandeloven og fjerner børsloven. En tar det i en rekkefølge der de materielle endringene først gjennomføres, og så kommer en til Stortinget med saken. Ville det ikke vært fornuftig, spesielt sett i lys av Grunnlovens bestemmelser, å gjøre det i motsatt rekkefølge?

Statsråd Siv Jensen [15:35:59]: Først til den første kommentaren. Jeg mener at det som er viktig når det gjelder forutsigbarhet, er å sørge for markedsadgang. Hadde ikke regjeringen håndtert denne saken, kunne altså markedsaktørene mistet markedsadgang, og det ville vært betydelig mer dramatisk.

Så til spørsmålet om forholdet til Grunnloven. Jeg mener at mindretallet lager et problem som ikke er her. MiFID II bygger videre på MiFID I, som er gjennomført ved lov. Det er endringene fra MiFID I til MiFID II og MiFIR som ble gjennomført ved forskrift fra Finanstilsynet i desember 2017. Forskriftene ble vedtatt med hjemmel i lov.

Presidenten: Replikskordskiftet er dermed omme. Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 7.

Sak nr. 8 [15:36:52]

Innstilling fra finanskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentant Per Espen Stoknes om forbedring og forenkling av små og mellomstore bedrifters (SME) rapportering om vesentlig bærekraft- og samfunnsnivåvirkning (Innst. 294 S (2017–2018), jf. Dokument 8:173 S (2017–2018))

Presidenten: Etter ønske fra finanskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlem av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det – innenfor den fordelte taletid – blir gitt anledning til replikker med svar etter innlegg fra medlem av regjeringen, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Dette anses vedtatt.

Kjell Ingolf Ropstad (KrF) [15:37:41] (ordfører for saken): Som presidenten refererte, gjelder dette forslag fra Miljøpartiet De Grønne og representanten Per Espen Stoknes om hvordan en kan forbedre og forenkle rapporteringen til små og mellomstore bedrifter når det gjelder vesentlig bærekraft- og samfunnspåvirkning.

Komiteen har for så vidt delt seg i to, der et flertall, partiene Høyre, Fremskrittspartiet, Senterpartiet, Venstre, Kristelig Folkeparti og Rødt, velger ikke å vedta forslaget, mens partiene Arbeiderpartiet, SV, Miljøpartiet De Grønne – og Rødt, som står i begge leire her – anbefaler at regjeringa skal utrede løsning for hvordan norske foretak best og enklest kan rapportere om sine vesentlige påvirkninger på arbeidsforhold, likestilling og ytre miljø.

Forhistorien for denne saken, i hvert fall fra flertallets side, er at en i desember i fjor vedtok å fjerne krav til årsberetning for små bedrifter. For bare å dra historien tilbake til den saken som en også viser til i innstillinga, sa Regnskapslovutvalget i sin tid:

«Årsberetningen for små foretak er ofte utarbeidet basert på eksempel-beretninger, det vil si at den i liten grad oppfattes å være tilpasset det foretaket den vedrører. Utvalget oppfatter utarbeidelse av årsberetning for små foretak i stor grad som en pliktøvelse, som ikke gir informasjon der nytten overstiger kostnaden ved utarbeidelsen.»

Sånn jeg oppfatter komiteen, er en enig om at det ikke nødvendigvis er sånn at en er uenig i det, at en kan støtte fjerningen av årsberetningene, men at en likevel bør jobbe bedre for hvordan en kan få bedre rapportering på viktige felt.

Flertallet – som Kristelig Folkeparti er en del av – argumenterer med at vi nettopp har fjernet dette kravet, og at Nærings- og fiskeridepartementet har beregnet en årlig innsparing på 700 mill. kr knyttet til forenklingene rundt det. Vi viser også til at det ikke er sånn at fordi en er fritatt for årsberetning, er en ikke fritatt for de andre kravene knyttet til f.eks. likestilling og miljø, som det blir referert til. Vi har mer tro på andre målrettede virkemidler, som f.eks. miljøfyrtårnordningen. Så mener vi også at det er viktig å høste erfaringer av de forenklingene som har vært gjort, før en eventuelt vedtar andre endringer.

Så her er flertallet tydelig på at en støtter intensjonen om hvordan en kan få bedre små bedrifters utslipp eller bærekraft eller likestilling, men en mener at en ikke bør gjøre endringer nå, og at en heller får komme tilbake til dette på et senere tidspunkt.

Ingrid Heggø (A) [15:40:58]: Eg vil starta med å gje ros til forslagsstillaren for å setja fokus på eit viktig te-

ma, nemleg korleis Noreg framleis kan liggja i forkant når det gjeld arbeidsforhold, likestilling og ytre miljø. Dette er vi i Arbeidarpartiet opptekne av, noko som òg vart presisert då vi støtta vedtaket om å fjerna årsmeldinga for små foretak i desember. Det var under føresetnad av at rapporteringskravet om samfunnsansvar vart vidareført.

Avbyråkratisering og forenkling er viktig for næringslivet generelt og spesielt for dei små foretaka. Eg meiner framleis det var rett å fjerna kravet om årsmelding for små selskap, og dette framlegget varetek på ein god måte den føresetnaden vi i Arbeidarpartiet hadde. Det er ikkje tvil om at det er mogleg å rapportera på ein enklare og mindre byrdefull måte. Vi som står bak forslag nr. 1, ber nettopp regjeringa greia ut og anbefala korleis dette kan gjerast betre og enklast mogleg. I merknadene har vi vist til bruk av app eller fotnote. Det er heller ikkje tvil om at då stortingsfleirtalet 21. juni i fjor vedtok å styrkja utgreiingsplikta, var intensjonen at plikta skulle omfatta alle verksemder som hadde plikta på vedtaks-tidspunktet, altså også dei som no ikkje lenger er pålagde å utarbeida ei årsmelding.

Det er viktig å ha med seg at uansett rapporteringsplikt eller ikkje, er dei små foretaka ansvarlege etter arbeidsmiljølova, likestillingslova, forureiningslova osv. Dei krava som desse lovene stiller, gjer at små foretak framleis må ha ei aktiv og kritisk haldning til korleis bedriftene påverkar arbeidsforhold, likestilling og ytre miljø.

Rapporteringsplikta som var under årsmeldinga, fungerte ikkje heilt etter hensikta, bl.a. fordi kriteria om vesentlegheit var uklære. Mangelfull rapportering gav heller ikkje noka form for konsekvensar. Samstundes gav rapporteringa verdifull statistikk og moglegheit for det offentlege til å kontrollera at norske bedrifter jobba for auka likestilling, betre arbeidsmiljø og også for mindre påverknad på det ytre miljøet. Det at norske bedrifter ligg i forkant, er faktisk eit konkurransefortrinn, men denne rapporteringa må skjje på ein enkel og lite byrdefull måte. Som sagt er det nettopp det vi ber om i denne saka.

Aleksander Stokkebø (H) [15:44:01]: For Høyre er det viktig at norske gründere og bedrifter får bruke mer tid på å skape jobber og verdier, og mindre på utfylling av skjemaer. Siden 2013 har regjeringa derfor gjennomført forenklinger som årlig sparer bedriftene for langt over 10 mrd. kr. Sammen med Kristelig Folkeparti skal vi få ned kostnadene enda mer.

Velferden kommer ikke av seg selv, og vi må gjøre at engasjerte folk som står opp om morgenen for å bidra, får bruke tiden sin på det som er viktig: å skape mer, ikke å skatte og rapportere mer.

Ni av ti bedrifter er små foretak. Når veksten nå går opp og det skapes nye jobber, har de mye av æren. De er ryggmargen i norsk økonomi, hverdagsheltene som holder Norge i gang.

Høyre vil la småbedriftene blomstre. I fjor ryddet regjeringen opp i regnskapsloven, slik at de ikke lenger må rapportere årsberetning til staten. Det sparer dem for 700 mill. kr og frigjør tid til å skape verdier. Det er bra.

Det som ikke er bra, er at Arbeiderpartiet, Miljøpartiet De Grønne og venstresiden nå vil gjeninnføre papirmøllen, bare få måneder etter at vi tok den bort. Det begrunnes med at flere rapporter til staten er viktig for miljøet. Men jeg har ennå til gode å se en standardisert papirrapport redde verden.

Det som betyr noe, er det tydelige ansvaret bedriftene har etter bl.a. arbeidsmiljøloven, likestillingsloven og forurensningsloven. Norske bedrifter har og skal ha en aktiv holdning til hvordan de påvirker miljøet og samfunnet rundt seg, også framover.

Det som betyr noe, er konkret handling, ikke byråkratisk symbolpolitikk. Og med Høyre i regjering skal norske gründere og bedrifter få bruke mindre tid på utfylling av skjemaer og mer energi på å skape jobber og verdier. Dette er en viktig del av det.

Jan Steinar Engeli Johansen (FrP) [15:46:31]: Da Stortinget vedtok at små foretak ikke trenger å utarbeide en årsberetning, var det for å gi litt mindre administrativt arbeid til alle de tusener daglig ledere som ofte er alene eller er en av få ansatte i egne, små bedrifter. Dette er næringsdrivende som selv er ute i produksjonen, som er ute og selger sine tjenester, som kjører ut sine varer til kunden, eller som sitter bak spakene i sin egen gravemaskin, for å skape et levebrød for seg selv og andre. Felles for de aller, aller fleste av dem, er at de er opptatt av å levere gode tjenester og sørge for at de får et godt rykte. Dette er selskaper som ikke bruker store summer på reklame eller markedsføring, men som får nye oppdrag og flere kunder fordi de gjør en god jobb.

Alle forstår at små selskaper som ikke bryr seg om lover og regler, eller som bryter med normer eller forventninger som kundene stiller, ikke vil greie seg i markedet. Selv om dette er små selskaper, er det ofte de som tar ansvar for at idrettslag, ungdomslag, svømmeklubber eller musikkorps over hele landet greier seg økonomisk. Overskudd er et resultat av møysommelig arbeid, hvor bedriften trykkes økonomisk over tid ved å bygge stein på stein, dag etter dag.

Dette er ikke store selskaper som er avhengig av intern rapportering oppover i et system eller i ukentlige rapporteringsmøter for å kunne konstatere at de er på den rette siden av loven. Her er antallet ansatte ofte så få

at medarbeidersamtalene gjennomføres daglig, og avvik rettes fortløpende.

Forslaget som er fremmet av mindretallet, er isolert sett kanskje ikke det som det ville tatt mest tid å rapportere på, men vi skal huske på at for hver enkelt rapportering, for hvert enkelt skjema, for hver eneste time disse selskapene slipper å bruke på byråkrati og papirarbeid, vil det bli gitt mer tid og større muligheter til å sette bedriftene i stand til å utvikle seg, få bedre økonomi og dermed også bli bedre i stand til å gjøre positive tiltak for både arbeidsmiljøet og nærmiljøet, og bli enda mer samfunnsnyttige.

For Fremskrittspartiet er målet at næringslivet skal bruke enda mindre tid på rapportering og få enda færre skjema som de må fylle ut. Hovedtyngden av norske arbeidsplasser er i små og mellomstore bedrifter, spredd over hele landet, og målsettingen må være at disse skal få bruke mest mulig tid på å utvikle seg videre, for å skape flest mulig trygge og gode arbeidsplasser. Da er ikke forslaget fra Miljøpartiet De Grønne, Arbeiderpartiet, SV og Rødt, om enda mer rapportering, den rette veien å gå.

Sigbjørn Gjelsvik (Sp) [15:49:28]: Det er særdeles viktig at det norske samfunnet har tydelige kjøreregler og klare lover og regler knyttet til ivaretagelse av både arbeidstakerrettigheter, arbeidsmiljø og likestilling, til det å ivareta miljø, til kampen mot forurensning og til det å bidra til en positiv utvikling når det gjelder både miljø og klima. Men denne saken handler ikke om endrete regler i det norske samfunnet knyttet til disse spørsmålene. Det handler om endret rapportering for små og mellomstore bedrifter inn til statens side.

Fortsatt vil de samme forpliktelsene som i dag, i henhold til arbeidsmiljøloven, likestillingsloven og forurensningsloven, gjelde. Små og mellomstore bedrifter er, slik som andre bedrifter og andre aktører i det norske samfunnet, selvsagt forpliktet til å følge norsk lov og til å rette seg etter de bestemmelsene som følger av både lov og forskrift. På samme måte har det selvsagt konsekvenser for små og mellomstore bedrifter og andre aktører i det norske samfunnet dersom en ikke følger norsk lov, dersom en ikke følger opp forpliktelsene en har i henhold til regelverk vedtatt av Stortinget, eller i henhold til forskrifter fra regjeringens side. Det kan få konsekvenser om en blir utsatt for kontrolltilsyn, og det kan få store konsekvenser for bedrifter dersom en ikke følger norsk lov. Selvsagt skal en følge norsk lov, men denne saken handler som sagt om hvilke rapporteringskrav en skal stille overfor bedriftene.

Det var særdeles fornuftig da en fjernet kravet om årsberetning for små og mellomstore bedrifter – et innsparepotensial angitt fra Nærings- og fiskeridepartete-

mentet på 700 mill. kr årlig. I tillegg gir det en helt annen motivasjon, tror jeg, for mange gründere til å bidra til å skape arbeidsplasser og bidra til vekst når en kan bruke mer av sin kapasitet på både å skape verdier og fokusere på å følge de lovene som er, istedenfor å skulle fokusere på stadig nye krav til rapportering. Når representanter fra regjeringspartiene stolt viser eksempel på at en har fjernet skjema og krav til rapportering underveis i regjeringssperioden, kunne en kanskje tatt med i regnskapet de områdene der det har blitt nye skjemaer, nye regler og nye instruksjoner å måtte forholde seg til.

I denne saken handler det ikke om at det ikke kan finnes praktiske løsninger for hvordan man skal rapportere inn, men det handler om hva som faktisk er vesentlige spørsmål å rapportere inn i denne sammenhengen, som vil skape mer arbeid i norsk byråkrati når det gjelder å definere det, men også for bedriftene som skal etterleve det i neste omgang.

Kari Elisabeth Kaski (SV) [15:52:41]: Jeg må innrømme at det er med en viss oppgitthet at jeg både leser flertallets merknader i denne innstillingen og lytter til innleggene vi har hørt nå. Det er utrolig lite vilje til å se etter gode løsninger for at små og mellomstore bedrifter, som tross alt er de aller fleste bedriftene, skal kunne rapportere om vesentlig påvirkning når det gjelder arbeidsforhold, likestilling og ytre miljø.

Det er bred enighet her om at en slik rapportering ikke bør være urimelig byråkratiserende eller omfattende. Men flertallet er uinteressert i å se på alternative løsninger, og det overrasker meg. Det er også fascinerende å se den snuoperasjonen som Venstre, Senterpartiet og Kristelig Folkeparti har gjort i denne saken, de som senest i fjor støttet en videreføring av redegjørelsesplikten, et forslag som Venstre fremmet. Dette blir fullstendig undergravd av det vedtaket som disse partienes medlemmer av finanskomiteen gikk inn for under behandlingen av saken om endringer i regnskapsloven. Stortinget vedtok da – mot SVs stemmer – å fjerne regnskapsplikten for de aller fleste små og mellomstore bedrifter. Stortingsflertallet har altså vedtatt å drastisk svekke verktøykassen som skal sikre bedre miljø, likestilling og arbeidsforhold. Man kan jo lure på om den ene hånden vet hva den andre gjør.

Denne rapporteringen er ofte den eneste anledningen bedriftene har til å gå igjennom de spørsmålene vi snakker om nå. At mange bedrifter har behandlet dette overfladisk og summarisk, er ikke et argument for å fjerne kravene; det er et argument for å forbedre regelverket og gjøre det lettere og mer anvendelig å rapportere, slik som det foreslås her. Da er det ganske oppsiktsvekkende at vedtaket om å fjerne kravet til årsberetning ble vedtatt uten at en i tilstrekkelig grad har utredet og diskutert

de samfunnsmessige konsekvensene av disse forslagene. Det betyr at vi ikke vet hvordan det kommer til å slå ut litt på sikt. Så i stedet for en føre var-tilnærming har stortingsflertallet en «håper det går bra»-tilnærming.

Det er tilsvarende oppsiktsvekkende at flertallet er helt uinteressert i hvordan dette kunne vært rapportert om på en enklere måte. Det betyr at stortingsflertallet er helt uinteressert og uengasjert i om norske bedrifter leverer på likestilling, arbeidsforhold og miljø. Stortingsflertallet vil ikke vite.

Flertallet skriver i innstillingen at man kan gi bedriftene mer støtte, støtte til innovasjon og miljøtiltak, og ikke minst kan man gi bedre rettleiding av bedriftene. Man vil altså redusere byråkratiet ett sted, men man synes det er helt uproblematisk å øke byråkratiet i det offentlige. Man er også tydeligvis fullstendig ukritisk til å gi masse penger til bedriftene uten å kreve et minimum av rapportering om samfunnsansvar hos bedriftene selv.

Vi trenger mer ansvarlighet og åpenhet i næringslivet – ikke mindre.

Grunde Almeland (V) [15:56:02]: Jeg har også lyst til å knytte noen korte kommentarer til dette forslaget fra Miljøpartiet De Grønne, som jeg på mange måter synes framstår bra fordi det viser at Miljøpartiet De Grønne også er opptatt av forenkling.

Så er det viktig å påpeke at siden 2013 har vi gjennomført innsparinger for norsk næringsliv på mer enn 10 mrd. kr gjennom nettopp forenkling. Et prydeksempel på regjeringens innsats for forenkling har jo vært beslutningen om å fjerne krav til årsberetninger for småbedrifter. Bare dette forslaget har, som flere representanter allerede så riktig har påpekt, et innsparingspotensial på 700 mill. kr.

Det er generelt lite som tyder på at venstresiden er opptatt av forenkling, men det er jo bra at blokkuavhengige Miljøpartiet De Grønne viser interesse.

Jeg merker meg at SV stiller spørsmål om Venstres stilling i denne saken. Jeg vil bare si at SV kan ta det med ro, for selv en representant fra familie- og kulturkomiteen kan komme på talerstolen og snakke om dette forslaget, nettopp fordi vi vet hva de ulike hendene holder på med i Venstres stortingsgruppe. Regjeringen jobber også nå med vurderingen av utforming av arbeidsgiveres aktivitets- og redegjørelsesplikt, og jeg håper at opposisjonen og Miljøpartiet De Grønne klarer å levere også i den prosessen, klarer å støtte noen gode forslag og komme med noe annet enn et representantforslag som jeg med respekt å melde mener er uten en eneste ny idé til forenkling.

Det finnes nå en rekke nye forenklingstiltak på bordet fordi regjeringen vår prioriterer det, og fordi det er bra for vårt grønne næringsliv. Vi er ennå ikke i mål med

forenklingen og forbedringen av vilkårene for norske små og mellomstore bedrifter, men har vi klart å forenkle med 10 mrd. kr siden 2013, skal vi nok klare noen ytterligere forenklinger fram mot 2021.

Og så er det godt å vite at Miljøpartiet De Grønne også plutselig er blitt så opptatt av nettopp dette.

Per Espen Stoknes (MDG) [15:58:39]: Hovedbudskapet i komiteens innstilling er å avvise forslaget fordi vi skal forenkle gjennom å ta bort rapporteringskrav: Samfunnsansvar er viktig, men selskapene skal slippe å tenke på det, i alle fall årlig, og med dette velger stortingsflertallet ikke bare å være anti samfunnsansvar, de er også anti marked, anti kunnskap, anti konkurransekraft og anti lønnsomhet, i tillegg til å være anti etisk.

Finansdepartementets svar og flertallets innstilling vitner om stor kunnskapsmangel om nyere økonomisk forskning. Oxford University, sammen med Arabesque, en «think tank», gjennomførte for et par år siden en «review» av 200 vitenskapelige studier, en såkalt metastudie med tittelen From the Stockholder to the Stakeholder og konkluderte med at 180 av 200 studier viste en sterk og tydelig sammenheng mellom god bærekraftsrapportering og bedret renommé, bedret produktivitet og bedret risikohåndtering. Andre land trapper derfor opp, allikevel går Norge motsatt vei. For meg er dette litt uforståelig. I academia gjelder datagrunnlag, metode og robusthet i funnene som basis for konklusjon og anbefaling, men her, i politikken, gjelder flokktilhørighet og allianser langt over kunnskap og data. Antikunnskapen er at forskningen glatt ignoreres så lenge den kan assosieres med forslag fremmet av et annet parti, «not invented here-syndromet» som det heter på strategispråket, som har vegret seg for å ta inn nye ideer og kunnskap fordi noen andre enn en selv har fremmet det.

Ja, det norske gamle rapporteringssystemet var rigid og utdatert. Ja, det var på høy tid å gjøre noe med det. Da burde det være innlysende at man forbedret det. I stedet valgte regjeringen i desember å hive ut babyen, samfunnsansvaret, med badevannet, forenklingensøsket. Med det bruker man forenkling til fordumming.

Bevisstheten om og medarbeidernes engasjement i likestilling, trivsel og ytre miljø er sterkt produktivitetfremmende. Det er opptil 16 pst. forbedring av produktivitet i noen studier. Nå overlater man til hver enkelt småbedrifts eget initiativ å holde på med dette i stedet for å designe et brukervennlig, databasert og funksjonelt rapporteringssystem, f.eks. en enkel app tilpasset bedriftens størrelse og bransje.

Så til slutt: Gratulerer til Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre, som for andre gang på et halvt år har lagt til rette for mindre produktivitet, svakere renommé og dårligere risikohåndtering i norske bedrifter! Og så Venstre,

da, som skal fremme et grønt skifte ved å frita 95 pst. av bedriftene for ressursansvarsrapportering. Og til Kristelig Folkeparti, verdipartiet, som i praksis prioriterer kortsiktig kapital foran samfunnsansvar: Gratulerer! Det er slik behandling som kan få meg til å være glad for at det snart er sommer, så jeg kan komme ut av politikken og over i academia igjen.

Jeg tar opp forslaget som Miljøpartiet De Grønne står bak sammen med andre partier.

Presidenten: Da har representanten Per Espen Stoknes tatt opp det forslaget han refererte til.

Statsråd Siv Jensen [16:02:05]: Stortinget vedtok ved lov 15. desember 2017 bl.a. at plikten i regnskapsloven til å utarbeide årsberetning ikke lenger skal gjelde for såkalte små foretak. Jeg er glad for at et stort flertall i Stortinget støttet regjeringens forslag.

Nærings- og fiskeridepartementet har anslått at det aktuelle fritaket kan gi en mulig årlig innsparing på drøyt 700 mill. kr for de næringsdrivende, noe som er en betydelig innsparing.

Jeg mener at årsberetningen for mange små foretak ofte har vært preget av en pliktøvelse, og at det ofte brukes standardformuleringer. Jeg deler regnskapslovutvalgets vurdering av at krav til omtale av et forhold, som f.eks. likestilling og miljø, ikke nødvendigvis har særlig betydning for hvordan forholdet i praksis følges opp. Et flertall i komiteen er også av den oppfatningen. Jeg mener videre at utarbeidelsen av årsberetning for små foretak ofte ikke gir informasjon som forsvarer kostnadene.

Representanten Stoknes fremholder i sitt forslag at det at de gamle rapporteringskravene ikke har fungert etter sin hensikt, ikke bør være et argument for å fjerne dem helt. Komiteens mindretall mener at man i stedet skal se på hvordan regelverket kan forbedres og forenkles, med bedre informasjon om hvordan rapporteringen bør gjennomføres.

Den gjennomførte lovendringen vil redusere de økonomiske og administrative byrdene for regnskapspliktige små foretak. Det er regjeringens politikk å fortsette arbeidet med forenklinger for næringslivet, med særlig vekt på små og mellomstore bedrifter. Små bedrifter er avgjørende for verdiskaping, arbeidsplasser og aktivitet i hele landet. Det er, som fremholdt av komiteens flertall, viktig å legge til rette for bl.a. initiativ og skaperkraft.

Selv om små foretak ikke lenger vil være pålagt å utarbeide og offentliggjøre årsberetning, har de selvsagt et ansvar etter bl.a. arbeidsmiljøloven og likestillingsloven. De kravene som stilles i slike lover, gjør at alle bedrifter må ha en aktiv og kritisk holdning til hvordan de påvirker samfunn og miljø. Bedriftene står også fritt til å rapportere om forhold de selv ser på som betydningsfulle. Jeg tror ikke vi uten videre skal legge til grunn at rigide

rapporteringskrav er det beste virkemidlet for at bedriftene på en god måte skal forholde seg til samfunnet rundt.

Jeg mener derfor, som komiteens flertall, at vi nå bør vinne erfaring med de forenklingene som er gjennomført i regnskapsloven, bl.a. at plikten til å utarbeide årsberetning ikke lenger skal gjelde for små foretak. Det er ikke tid for å innføre nye rapporteringskrav nå.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Rigmor Aasrud (A) [16:04:37]: I sitt innlegg understreker statsråden at hun er opptatt av forenklinger for næringslivet, og regjeringen har opprettet et regelråd som skal bidra til at disse forenklingene blir gjennomført på en positiv måte for næringslivet. Ut fra årsrapporten for Regelrådet for 2017 har Finansdepartementet blitt testet på ti forskrifter. Av de ti er det kun tre som har fått grønt lys, fire har fått gult lys, og tre har fått rødt lys. Er statsråden fornøyd med måten hennes departement forenkler på, når Regelrådet ikke gir godkjent på det arbeidet som gjennomføres?

Statsråd Siv Jensen [16:05:18]: Jeg har registrert at det har pågått en debatt i mediene i det siste – i dag, i hvert fall – om Regelrådet, og jeg tror vi får ta den debatten i en annen sammenheng enn denne.

Rigmor Aasrud (A) [16:05:32]: Da må jeg få lov å spørre, for denne saken dreier seg jo grunnleggende om forenklinger, og da synes jeg det er noe enkelt. Jeg har ikke fulgt debatten i dag, men jeg sjekket årsberetningen til Regelrådet for en stund siden, og der framkommer det altså at sju av ti forskrifter som har passert finansministerens kontor, ikke har fått bestått av Regelrådet. Og det måtte da være en fin anledning til å si at man kanskje kunne forbedre seg på det området og bli bedre på forenklinger.

Statsråd Siv Jensen [16:06:06]: Det gjør jeg gjerne! Jeg er konsekvent opptatt av at vi skal forenkle der vi kan, og at vi skal forbedre der vi kan, men samtidig er det også slik at vi gjennom en del forskrifter og lovreguleringer har andre hensyn å ta. Av og til kommer disse hensynene i konflikt med hverandre. Av og til er det andre hensyn vi skal ivareta, men jeg kan love representanten Aasrud at mitt engasjement for forenkling og forbedring er sterkt.

Kari Elisabeth Kaski (SV) [16:06:35]: Man ser en utvikling på flere områder, både nasjonalt og internasjonalt – kanskje særlig internasjonalt – der en ser at finansielle investorer i større grad har oppmerksomhet rundt selskapers bærekraft, innsats for miljøet, innsats for klima og samfunn, og vektleggingen av og rapporte-

ringen på det er sentralt. Blant annet er jo oljefondet, som vi skal diskutere ved en annen anledning, opptatt av rapportering knyttet til klimarisiko.

Så jeg mener at man her går noen skritt tilbake. Jeg vil derfor spørre statsråden om man i dette forenklingsarbeidet har sett på den utviklingen som pågår internasjonalt knyttet til rapportering på bærekraft og samfunnsansvar, og i det hele tatt hatt noen interesse av om det finnes enklere måter å gjennomføre rapporteringen på for norske bedrifter, enn de såkalte rigide rapporteringskravene som statsråden refererte til.

Statsråd Siv Jensen [16:07:45]: Jeg går mer enn gjerne i dialog med representanten Kaski og andre om å se på enklere måter å rapportere på. Men det er jo slik at én ting er hva myndighetene skal pålegge små og mellomstore bedrifter å rapportere om, en annen ting er hva de selv ønsker å rapportere om, basert på krav de møter fra ulike investormiljøer rundt omkring. Dette er litt det samme som representanten Stoknes var inne på i sitt innlegg, at mye av dette finner sin løsning i markedet, mellom bedriftene og investorene. Det er ikke slik at alt dette løser seg bare ved at myndighetene finner en måte å regulere det på.

Per Espen Stoknes (MDG) [16:08:39]: 90 pst. av studiene viser at høy bærekraftstandard gir lavere kapitalkostnad for selskapene. God rapportering på bærekraft gir altså lavere kapitalkostnad for selskaper. 88 pst. av studiene viser at en solid bærekraftsatsing gir høyere produktivitet for firmaene. Hvis man skal ha bærekraftsrapportering på en meningsfull måte, må det kunne være sammenlignbart fra ett selskap til et annet. Hvis man overlater det helt til markedet, vil ulike standarder gjøre at dette ikke blir brukbart, verken for selskapenes ledelse eller for investorene. Hva er statsrådens kommentar til at det er så sterk sammenheng mellom god bærekraftsrapportering og kapitalkostnad og produktivitet?

Statsråd Siv Jensen [16:09:41]: Jeg merket meg innlegget til representanten Stoknes. Jeg merket meg også at hans konklusjon var at hvis regjeringen, stortingsflertallet og andre mener at dette er en unødvendig måte å rapportere på, har vi rett og slett misforstått noe, vi handler mot bedre vitende, og vi gjør ikke det som er i bedriftenes interesse. Jeg er uenig i den tilnærmingen. Jeg mener helt oppriktig at hvis bedriften selv mener at de kan redusere sine kostnader, få bedre tilgang på kapital gjennom å rapportere på ulike mål, så gjør de det. Det gjør de helt uavhengig av hvilke minimumskrav myndighetene stiller til dem. Det vi har vært opptatt av, er å legge til rette for forenkling i regelverksutforming, men det er jo ikke til hinder for at bedriftene kan bred-

de seg ut, orientere om hva slags arbeid de bedriver, enten det gjelder bærekraft eller andre ting. Og det er jeg helt sikker på at mange bedrifter også gjør.

Per Espen Stoknes (MDG) [16:10:41]: Kan det være tilfellet at statsråden mener at hvis myndighetene lar være å engasjere seg, vil markedets usynlige hånd komme opp med velfungerende standarder som gjør at alle bedrifter velger å ta det i bruk?

Statsråd Siv Jensen [16:10:52]: Jeg er overbevist om at det er en grense for politikk. Jeg mener at vi politikere skal blande oss inn der hvor det er nødvendig og riktig av oss å gjøre det, og så skal vi avstå fra å gjøre det der hvor det ikke er nødvendig. Det er ikke slik at myndighetene kan fikse alt for alle til enhver tid. Det er snarere tvert imot sånn at mye finner sin løsning i markedet mellom aktørene. Jeg opplever vel egentlig at måten representanten Stoknes tilnærmer seg dette på, stiller selskapene litt i miskreditt, at de ikke klarer dette selv uten en veldig inngripende aktivitet fra myndighetenes side. Jeg tror ikke noe på det. Jeg tror at bedriftene agerer i sin egen interesse, og hvis det er i deres egen interesse å få frem disse spørsmålene på en tydelig måte, så kommer de til å gjøre det. Hvis ikke kan de i gitte situasjoner tape oppslutning i markedet.

Presidenten: Replikordskiftet er dermed omme.

De talere som heretter får ordet, har også en taletid på inntil 3 minutter.

Per Espen Stoknes (MDG) [16:12:14]: Jeg tegnet meg fordi det var sånn en massiv vegg fra regjeringspartiene her med tanke på å konstruere en veldig kunstig motsetning mellom papir og analyse på den ene siden og handling og overskudd på den andre siden. Representanten Stokkebø står her og sier selvfølgeligheter som at han aldri har sett en standardisert papirrapport redde verden. Nei, det har selvfølgelig ikke jeg heller. Jeg begriper ikke hva det utsagnet har å gjøre med forslaget vi diskuterer. Det virker som at hvis man bare bruker mindre tid på skjema og mer tid på å gjøre, kommer det handlekraft og jobber og verdier av seg selv. Problemet er – jeg har selv vært næringslivsleder, jeg har vært rådgiver for mange av Norges store selskaper, jeg er også selv investor, og jeg har aldri sett verdiskaping over lang tid skje uten god dokumentasjon, uten budsjettering og målstyring – at hvis man ikke vet hvilke mål man styrer etter, og prioriterer målene, vet man at man kommer i alle fall ikke dit.

Jeg er helt enig i det Høyres, Venstres og Fremskrittspartiets representanter sier – ja, små selskaper er fantastiske. De holder hjulene i gang i Norge, de skaper jobber, de støtter idrett, de deltar i lokalsamfunnet – det er helt

fantastisk. Men det som er problemet her, er at det manes fram en motsetning mellom verdiskapingen i små bedrifter på den ene siden og forståelse av hva man holder på med, på den andre siden. Det dette handler om, er en strategisk analyse som tar med seg mer enn bare de finansielle resultatene, en strategisk analyse som kan balansere finansielle opp mot sosiale og økologiske verdidimensjoner. Dette er på full fart inn i internasjonalt næringsliv. Ja, det finnes gode internasjonale standarder på gang, ja, det finnes mange initiativer, men for bedrifter flest blir dette en jungel.

Så kom representanten fra Venstre og sa at det ikke var lansert en eneste ny idé. Men da har man ikke lest forslaget, for en av de nye ideene som står der, er at det skal utvikles f.eks. en app – en app som gjør det mulig, basert på bedriftens størrelse og bransje, som veileder en raskt gjennom det viktigste, en såkalt vesentlighetsanalyse, «materiality analysis».

Så en bevissthet om hvordan man gjør det, må være faktabasert og ikke være basert på en forakt for systematisk refleksjon, for årlige oppsummeringer og en strategisk prioritering av ulike mål.

Aleksander Stokkebø (H) [16:15:02]: Nå synes jeg det er representanten fra Miljøpartiet De Grønne som prøver å fortegne bildet.

Da jeg i mitt innlegg tidligere refererte til at standard rapportering aldri før har reddet verden – så vidt jeg kan se, i hvert fall – var det nettopp med bakgrunn i de tilbakemeldingene jeg får når jeg er ute og snakker med norske bedrifter. Jeg snakket sist med en bedrift her forleden, en regnskapsbedrift som hjelper mange små foretak med å gjennomføre denne årsrapporteringen, som kunne melde om at det i stor grad var standardrapportering, som ikke medførte vesentlige forbedringer for miljøet og bedre samfunnspåvirkning fra bedriftene.

Dette forslaget om å fjerne årsberetningen er nettopp faktabasert, det er grunnet i en utredning. Representanten argumenterer med at dette ikke er faktabasert – da kan han gå tilbake og se på den utredningen som ligger til grunn for disse endringene vi nå gjør.

Med Høyre i regjering skal vi redusere byråkratiet, vi skal sørge for at bedriftene får bruke mer tid på jobbskaping og verdier og mindre på skjemautfylling. Derfor er jeg veldig, veldig glad for at det var nettopp dette samarbeidet som vant valget i høst.

Presidenten: Representanten Per Espen Stoknes har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Per Espen Stoknes (MDG) [16:16:26]: Jeg må bare avslutte med å si at det var morsomt å høre representanten Stokkebø reprodusere den samme motsetnin-

gen, at nytteløs papirrapportering på den ene siden står i motsetning til reelle bedrifters verdiskaping på den andre siden.

Det er ingen tvil, hvis man leser Dokument 8-forslaget, om at det systemet vi hadde, ikke fungerte. Det var spørsmål om å få på plass, i lys av ny kunnskap, hvordan samfunnsansvarsrapportering på en enkel måte kan inngå i bedriftenes strategiske drift, og det er noe helt annet enn å lesse ned bedrifter med stadig større rapporteringsbyrder over tid. Her handler det om å gjøre en vesentlighetsanalyse, det vil si at man får hjelp til å forstå hvilke faktorer det er avgjørende for bedriften å være obs på i sin daglige drift. Det er det det handler om, ikke om å lage mer byråkrati.

Presidenten: Representanten Aleksander Stokkebø har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Aleksander Stokkebø (H) [16:17:22]: En rapport her og en rapport der – det blir mange rapporter av det. Det er enkelt å si at man kan innføre litt mer rapportering her, det skader ikke, men når man summerer opp, blir byrden stor. Derfor er jeg glad for at vi har redusert rapporteringsbyrden. «Mange bekker små gjør en stor å» er det noe som heter. Med denne regjeringen går det i hvert fall riktig vei.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 8.

Votering

Etter at det var ringt til votering, uttalte

presidenten: Da er Stortinget klar til å gå til votering. I sak nr. 1 foreligger det ikke noe voteringstema.

Votering i sak nr. 2

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende vedtak til

l o v

om endringer i utlendingsloven (behandling av personopplysninger)

I

I lov 15. mai 2008 nr. 35 om utlendingers adgang til riket og deres opphold her gjøres følgende endringer:

Kapittel 11 del I overskriften skal lyde:

I. Almennelige regler om saksbehandlingen, *behandlingen av personopplysninger m.m.*

§ 80 skal lyde:

§ 80 *Forholdet til forvaltningsloven og personopplysningsloven*

Forvaltningsloven og personopplysningsloven gjelder når ikke annet følger av loven her.

Ny § 83 a skal lyde:

§ 83 a *Behandling av personopplysninger*

Utlendingsmyndighetene kan behandle personopplysninger, herunder personopplysninger som nevnt i personvernforordningen artikkel 9 og 10, når dette er nødvendig for å utøve myndighet eller utføre andre oppgaver etter loven her.

Utlendingsmyndighetene kan behandle personopplysninger som nevnt i første ledd når det er nødvendig i forbindelse med tildeling av økonomiske ytelser til utlending som er innkvartert etter § 95, ved utøvelse av omsorgsansvaret for enslige, mindreårige asylsøkere eller i forbindelse med assistert retur.

Kongen kan gi forskrift om behandlingen, blant annet om formålet med behandlingen, behandlingsansvar, hvilke personopplysninger som kan behandles, hvem det kan behandles personopplysninger om, bruk av automatiserte avgjørelser, adgangen til viderebehandling, utlevering, registerføring og tilgang til registre.

§ 84 a oppheves.

II

Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Det voterer over lovens overskrift og loven i sin helhet.

Votering:

Lovens overskrift og loven i sin helhet ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Lovvedtaket vil bli ført opp til andre gangs behandling i et senere møte i Stortinget.

Votering i sak nr. 3

Presidenten: Under debatten har Karin Andersen satt fram fem forslag på vegne av Sosialistisk Venstreparti.

Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget ber regjeringen følge opp forslagene i NOU 2011:14 Bedre integrering – Mål, strategier, tiltak, herunder en tiårig innsats for å få flere i jobb.»

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at det legges til rette for at introduksjonsordningen kan kobles opp mot fagopplæringen og voksenopplæringen, slik at videregående fagopplæring kan påbegynnes og fullføres.»

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sikre at universitets- og høyskolesektoren tilbyr relevante og reelt kvalifiserende kompletterende utdanningstilbud til innvandrere med gjennomført eller påbegynt høyere utdanning, i tråd med anbefalingene i NOU 2017:2.»

Forslag nr. 4 lyder:

«Stortinget ber regjeringen revidere introduksjonsordningen slik at all grunnleggende kvalifisering kan tas og fullføres innenfor ordningen og at regelverket tilpasses slik at nødvendig fleksibilitet med hensyn til lengde ivaretas.»

Forslag nr. 5 lyder:

«Stortinget ber regjeringen innføre kvalitetskrITERIER for språkopplæringen i introduksjonsprogrammet og i ordningen med rett og plikt til norsk og samfunnskunnskap for voksne.»

Miljøpartiet De Grønne og Rødt har varslet støtte til forslagene.

V o t e r i n g :

Forslagene fra Sosialistisk Venstreparti ble med 97 mot 9 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 16.28.56)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

vedtak:

A.

L o v

om endringer i introduksjonsloven (opplæring i mottak og behandling av personopplysninger mv.)

I

I lov 4. juli 2003 nr. 80 om introduksjonsordning og norskopplæring for nyankomne innvandrere gjøres følgende endringer:

§ 1 skal lyde:

§ 1 *Lovens formål*

Formålet med denne loven er å styrke nyankomne innvandreres mulighet for deltakelse i yrkes- og samfunnslivet, og deres økonomiske selvstendighet. *Loven skal videre legge til rette for at asylsøkere raskt får kjennskap til norsk språk, kultur og samfunnsliv.*

§ 2 første ledd skal lyde:

Rett og plikt til deltakelse i introduksjonsprogram gjelder for nyankommet utlending mellom 18 og 55 år som har behov for grunnleggende kvalifisering og som har fått

- a) asyl, jf. utlendingsloven § 28,
- b) oppholdstillatelse etter innreisetillatelse som overføringsflyktning, jf. utlendingsloven § 35 tredje ledd,
- c) fornybar oppholdstillatelse etter utlendingsloven § 38 første ledd på grunnlag av søknad om asyl, eller kollektiv beskyttelse i massefluktsituasjon, jf. utlendingsloven § 34,
- d) oppholdstillatelse som familiemedlemmer til personer som nevnt i bokstav a, b og c, jf. utlendingsloven kapittel 6. For å være omfattet av denne bestemmelsen er det et vilkår at personer som nevnt i bokstav a, b og c ikke har vært bosatt i en kommune i mer enn fem år før det søkes om familiegjennforening eller
- e) fornybar oppholdstillatelse etter utlendingsloven § 53 første ledd bokstav b, § 53 annet ledd eller § 53 tredje ledd. For personer som nevnt i første punktum gjelder retten og plikten til å delta i introduksjonsprogram i to år fra det tidspunkt det er gitt oppholdstillatelse på grunnlagene som er nevnt.

§ 4 tredje ledd bokstav c skal lyde:

- c) *arbeids- eller utdanningsrettede tiltak.*

§ 5 skal lyde:

§ 5 *Programmets varighet*

Programmet kan vare i inntil to år, med tillegg av godkjent permisjon. *Når det vil styrke den enkeltes mulighet for overgang til arbeid eller ordinær utdanning, eller styrke muligheten for å nå målsettingen i den individuelle planen, kan programmet forlenges til inntil tre år.*

§ 6 skal lyde:

§ 6 *Individuell plan*

Det skal utarbeides en individuell plan for den som skal delta i introduksjonsprogram. *Planen skal utformes på bakgrunn av en kartlegging av vedkommendes opplæringsbehov og av hvilke tiltak vedkommende kan nyttiggjøre seg. Planen skal bygge videre på tiltak som vedkommende har gjennomført før bosetting i kommunen.*

Planen skal minst inneholde programmets start og tidsfaser og en angivelse av tiltakene i programmet.

Det skal begrunnes i planen hvilke arbeids- eller utdanningsrettede tiltak, jf. § 4 tredje ledd bokstav c, som er valgt, og hvordan disse vil styrke den enkeltes mulighet for deltakelse i yrkeslivet.

Planen skal utarbeides i samråd med vedkommende.

Planen skal tas opp til ny vurdering jevnlig, og alltid ved vesentlige endringer i den enkeltes livssituasjon og ved forlengelse av introduksjonsprogrammet etter § 5.

Den individuelle planen i introduksjonsprogrammet skal ses i sammenheng med den individuelle planen for opplæring i norsk og samfunnskunnskap.

§ 19 annet ledd annet punktum oppheves.

§ 20 skal lyde:

§ 20 Forskrifter

Departementet kan gi forskrift til utfylling og gjennomføring av kapittelet her, herunder om målene for opplæringen, fravær og permisjon, og om innholdet i og gjennomføringen av prøver i norsk og samfunnskunnskap. Departementet kan også gi forskrift om reaksjoner ved overtredelse av bestemmelser om gjennomføring av prøver i norsk og samfunnskunnskap.

Nytt kapittel 4 A med §§ 20 a til 20 c skal lyde:

Kapittel 4 A Opplæring i mottak

§ 20 a Plikt til deltakelse i opplæring i mottak

Plikt til deltakelse i opplæring i norsk og opplæring i norsk kultur og norske verdier gjelder for asylsøkere over 16 år i mottak. Plikten til deltakelse inntreffer etter registrering i mottaket. Plikten gjelder ikke for

- asylsøkere som er omfattet av 48-timers-prosedyren
- asylsøkere som er omfattet av Dublin-prosedyren
- asylsøkere over 18 år som har blitt nektet realitetsbehandling av søknad om oppholdstillatelse
- asylsøkere som har fått vedtak fra Utlendingsdirektoratet om avslag eller innvilgelse av søknad om oppholdstillatelse.

Dersom særlige helsemessige eller andre tungtveiende grunner tilsier det, kan kommunen etter søknad frita asylsøkeren fra plikten til deltakelse etter første ledd.

Dersom asylsøkeren deltar i opplæring i norsk etter opplæringslova, kan kommunen etter søknad frita asylsøkeren fra plikten til deltakelse i opplæring i norsk etter første ledd.

§ 20 b Kommunens ansvar for opplæring i mottak

Kommunen skal sørge for opplæring i norsk og opplæring i norsk kultur og norske verdier så snart som mulig etter at asylsøkere som omfattes av plikten etter § 20 a, er registrert i et mottak i kommunen.

§ 20 c Forskrifter

Departementet kan gi forskrift til utfylling og gjennomføring av kapittelet her, herunder om kommunens ansvar, omfanget av og innholdet i opplæringen.

§ 21 annet ledd skal lyde:

Som enkeltvedtak etter denne loven regnes avgjørelser om

- tildeling av introduksjonsprogram, introduksjonsstønning og opplæring i norsk og samfunnskunnskap
- vesentlig endring av individuell plan
- stansning av introduksjonsprogrammet eller opplæring i norsk og samfunnskunnskap for den enkelte
- permisjon
- trekk i introduksjonsstønningen med 50 prosent eller mer av en enkelt utbetaling, og som minst tilsvarer 1/12 av folketrygdens grunnbeløp
- avslag eller innvilgelse av søknad om fritak fra plikt til opplæring etter § 20 a annet og tredje ledd.

§ 23 skal lyde:

§ 23 Fylkesmannens tilsynsvirksomhet

Fylkesmannen skal føre tilsyn med kommunens oppfyllelse av plikter etter kapitlene 2 til 4 A og registrering i personregister etter § 25 a annet ledd av opplysninger om deltakelse i introduksjonsprogram, opplæring i norsk og samfunnskunnskap og opplæring i norsk og opplæring i norsk kultur og norske verdier i mottak.

Reglene i kommuneloven kapittel 10 A gjelder for tilsyn etter første ledd.

Departementet kan gi forskrift om tilsynet.

§ 24 skal lyde:

§ 24 Kommunens plikt til å føre internkontroll

Kommunen skal føre internkontroll for å sikre at virksomhet og tjenester etter kapitlene 2 til 4 A og registrering i personregister etter § 25 a annet ledd av opplysninger om deltakelse i introduksjonsprogram, opplæring i norsk og samfunnskunnskap og opplæring i norsk og opplæring i norsk kultur og norske verdier i mottak er i samsvar med kravene i loven. Kommunen må kunne gjøre rede for hvordan den oppfyller denne plikten.

Departementet kan gi forskrift om plikten til å føre internkontroll.

§ 25 skal lyde:

§ 25 Behandling av personopplysninger

Offentlige organer kan behandle personopplysninger, herunder sensitive personopplysninger, når det er nødvendig for å utføre oppgaver i forbindelse med

- tiltak for å gi asylsøkere kjennskap til norsk språk, kultur og samfunnsliv
- tiltak for å gi innvandrere kunnskap og ferdigheter for å kunne delta i det norske samfunnslivet
- gjennomføring av prøver for dokumentasjon av norskkunnskaper og samfunnskunnskap
- bosetting av innvandrere

- e) utbetaling av tilskudd for tiltak som nevnt i bokstav a, b og d

Personopplysninger nevnt i første ledd kan innhentes fra utlendingsmyndighetene og folkeregistermyndigheten uten hinder av lovbestemt taushetsplikt. Når hensynet til barnets beste gjør det nødvendig, kan personopplysninger nevnt i første ledd innhentes fra barnevernet og krisesentre uten hinder av lovbestemt taushetsplikt.

Personopplysninger nevnt i første ledd kan utveksles mellom offentlige organer som har behov for opplysningene for å utføre oppgaver nevnt i første ledd, uten hinder av lovbestemt taushetsplikt. Unntaket fra taushetsplikten gjelder ikke taushetsplikt etter helsepersonelloven. Der som det er tilstrekkelig for å oppnå formålet, skal opplysningene kun utleveres i statistisk form eller ved at individualiserende kjennetegn utelates på annen måte.

Like med offentlige organer regnes organisasjoner og private som utfører oppgaver nevnt i første ledd for stat, fylkeskommune eller kommune.

Departementet kan gi forskrift om behandlingen av personopplysninger etter denne loven, herunder om krav til behandlingen, innhenting av personopplysninger og hvilke personopplysninger som kan behandles. Det kan også gis forskrift om innhenting av personopplysninger fra helsepersonell og om utlevering av personopplysninger til utlendingsmyndighetene.

Ny § 25 a skal lyde:

§ 25 a Personregister og plikt til å registrere opplysninger

Det skal opprettes nasjonale personregistre for formålene nevnt i § 25 første ledd. Utlevering av personopplysninger til organer nevnt i § 25 første ledd kan skje gjennom direkte søketilgang i slike personregistre.

Kommunen har plikt til å registrere personopplysninger om personer i kommunen som omfattes av introduksjonsloven i personregister nevnt i første ledd.

Departementet kan gi forskrift om nasjonale personregistre etter denne paragrafen og om kommunens plikt til å registrere personopplysninger.

Ny § 25 b skal lyde:

§ 25 b Pålegg om å utlevere personopplysninger

Når det er nødvendig i den enkelte sak, kan offentlige organer som har oppgaver etter denne loven, pålegge følgende organer å utlevere personopplysninger om asylsøkere og innvandrere uten hinder av lovbestemt taushetsplikt:

- a) Integrerings- og mangfoldsdirektoratet
- b) Kompetanse Norge
- c) Arbeids- og velferdsetaten
- d) Utlendingsdirektoratet
- e) Utlendingsnemnda
- f) folkeregistermyndigheten

- g) kommunene

Unntaket fra taushetsplikten gjelder ikke taushetsplikt etter helsepersonelloven.

Departementet kan gi forskrift om adgangen til å pålegge utlevering av personopplysninger etter denne paragrafen.

II

Loven trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Det voteres over lovens overskrift og loven i sin helhet.

Votering:

Lovens overskrift og loven i sin helhet ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Lovvedtaket vil bli ført opp til andre gangs behandling i et senere møte i Stortinget.

Videre var innstilt:

B.

I

Stortinget ber regjeringen om å komme tilbake til Stortinget med forslag til hvordan de ulike opplæringsløpene i introduksjonsprogrammet og norsk-opplæringen/voksenopplæringen kan samkjøres og effektiviseres slik at deltakelsen i disse programmene i større grad tilrettelegger for yrkesdeltakelse.

II

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en plan for hvordan Nav, IMDi og kommunene gjennom introduksjonsprogrammet kan jobbe sammen og skaffe flere relevante praksisplasser for deltakerne i introduksjonsprogrammet.

III

Stortinget ber regjeringen vurdere å innføre utdanningsløp for noen fagbrev i introduksjonsordningen.

IV

Stortinget ber regjeringen utvide målgruppen for Jobbsjansen.

Presidenten: Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti har varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble med 54 mot 51 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 16.30.26)

Videre var innstilt:

V

Stortinget ber regjeringen sikre at deltakere i introduksjonsprogrammet får foreldreveiledningskurs, samt innføring i norsk barnehage- og skolesystem og barnevern.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 4

Presidenten: Under debatten er det satt fram i alt 17 forslag. Det er

- forslagene nr. 1–5, fra Martin Henriksen på vegne av Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti
- forslagene nr. 6–11, fra Martin Henriksen på vegne av Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti
- forslag nr. 12, fra Marit Knutsdatter Strand på vegne av Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti
- forslagene nr. 13 og 14, fra Marit Knutsdatter Strand på vegne av Senterpartiet
- forslag nr. 15, fra Hans Fredrik Grøvan på vegne av Kristelig Folkeparti
- forslagene nr. 16 og 17, fra Bjørnar Moxnes på vegne av Rødt

Det voteres over forslag nr. 16, fra Rødt. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen i forbindelse med statsbudsjett for 2019 legge fram en finansieringsplan for hvordan bemanningsnormen kan utvides til å gjelde i hele barnehagens åpningstid, og som sikrer at kommunene kompenseres for merkostnader.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Rødt ble med 101 mot 2 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 16.31.46)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 17, fra Rødt. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at eventuelle forslag om ekstrabevilgninger til å finansiere bemanningsnormen forbeholdes ideelle og kommunale barnehager, eller på annet vis sikrer at barnehager og barnehagekjeder med lavere bemanning og store overskudd ikke får ekstra bevilgning.»

Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Rødt ble med 96 mot 9 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 16.32.06)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 14, fra Senterpartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen utsette iverksettelsen av bemanningsnormen til 1. august 2019. Det innføres en overgangsordning for private barnehager til og med 2020.»

V o t e r i n g :

Forslaget fra Senterpartiet ble med 92 mot 11 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 16.32.25)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 13, fra Senterpartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen foreta en fullstendig kostnadsanalyse og komme tilbake til Stortinget i forbindelse med statsbudsjettet for 2019 med forslag som sikrer at pedagog- og bemanningsnormene fullfinansieres på kommunenivå ved ikrafttredelse.»

Rødt har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Senterpartiet ble med 91 mot 12 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 16.32.44)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 7, fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen innføre en overgangsordning for private barnehager, særlig rettet inn mot de små og ideelle barnehagene, til og med 2020, samt at kommunene kompenseres slik at de er bedre i stand til å gjennomføre endringene allerede fra høsten 2018.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti ble med 64 mot 39 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 16.33.03)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 15, fra Kristelig Folkeparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake i statsbudsjettet for 2019 med en plan for gjennomføring av bemanningsnormen som inneholder dekning av merkostnader for både offentlige og private barnehageeiere, og som sikrer at normen oppfylles i alle barnehager i løpet av overgangsordningen med varighet fram til 1. august 2019. Planen skal innrettes med sikte på en rettferdig fordeling mellom kommunene og bærekraftig økonomi i de små private barnehagene ved innføring av normen.»

Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti har varslet subsidiær støtte til forslaget.

Voteringstavlene viste at det var avgitt 53 stemmer for og 49 stemmer mot forslaget fra Kristelig Folkeparti.

(Voteringsutskrift kl. 16.33.25)

Lars Haltbrekken (SV) (fra salen): President! Jeg stemte feil.

Presidenten: Da tar vi voteringen på nytt.

Votering:

Forslaget fra Kristelig Folkeparti ble bifalt med 54 mot 50 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 16.34.02)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 8, fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen presisere overfor kommunene at normen fortrinnsvis skal oppfylles gjennom å øke allerede eksisterende stillinger, og iverksette tiltak for å øke andelen heltidsstillinger i barnehagesektoren.»

Rødt har varslet støtte til forslaget.

Voteringstavlene viste at det var avgitt 62 stemmer mot og 40 stemmer for forslaget fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti.

(Voteringsutskrift kl. 16.34.26)

Steinar Reiten (KrF) (fra salen): President! Jeg fikk ikke stemt.

Presidenten: Da tar vi voteringen på nytt.

Votering:

Forslaget fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti ble med 65 mot 39 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 16.35.18)

Presidenten: Det voteres over forslagene nr. 6 og 9–11, fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti.

Forslag nr. 6 lyder:

«Stortinget ber regjeringen vurdere innføring av flere sanksjonsmuligheter ved brudd på barnehage-loven og bemanningsnormen, ut over midlertidig eller varig stenging av barnehagen.»

Forslag nr. 9 lyder:

«Stortinget ber regjeringen tydeliggjøre barnehagelovens definisjon av hva som regnes som «tilstrekkelig bemanning for pedagogisk virksomhet», slik at det sikres reell effekt av normen, og gjøre tilsyn enklere for kommuner og fylkesmann.»

Forslag nr. 10 lyder:

«Stortinget ber regjeringen foreslå tiltak som strammer inn på manglende vikarbruk ved fravær.»

Forslag nr. 11 lyder:

«Stortinget ber regjeringen innføre et særskilt krav til bemanning for barnehager med særlig lange åpningstider, eksempelvis åpningstider på over 10,5 timer per dag.»

Miljøpartiet De Grønne og Rødt har varslet støtte til forslagene.

Votering:

Forslagene fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti ble med 63 mot 41 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 16.35.39)

Presidenten: Det voteres over forslagene nr. 1–5, fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti.

Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget ber regjeringen iverksette en evaluering av normen, som ferdigstilles senest innen to år etter ikrafttredelse, som skal bidra til at kommuner og private eiere tar normen i bruk etter intensjonen og gi et kunnskapsgrunnlag som kan bidra til å avgjøre hva slags endringer som eventuelt bør gjøres for å sikre at normen blir et godt kvalitetsverktøy.»

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen gjennomføre en ny barnetilsynsundersøkelse for å få oppdatert informasjon om barnas oppholdstid i barnehagen og når i løpet av barnehagedagen barna oppholder seg i barnehagen, og vurdere behovet for endringer i bemanningsnormen knyttet til dette.»

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge frem et forslag om opptrapping til krav om at 50 pst. av de ansatte skal være barnehagelærere og minimum 25 pst. skal være fagarbeidere.»

Forslag nr. 4 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at kravet om at lærlinger ikke skal kunne brukes i grunnbemanningen i barnehagene, ikke fører til redusert inntak av lærlinger i sektoren.»

Forslag nr. 5 lyder:

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå finansieringssystemet for private og kommunale barnehager.»

Miljøpartiet De Grønne og Rødt har varslet støtte til forslagene.

V o t e r i n g :

Forslagene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti ble med 53 mot 51 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 16.36.00)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k :

A.

L o v

om endringer i barnehageloven mv. (minimumsnorm for grunnbemanning, plikt til å samarbeide om barnas overgang fra barnehage til skole og SFO mv.)

I

I lov 17. juli 1998 nr. 61 om grunnskolen og den videregående opplæringa gjøres følgende endringer:

§ 2-12 tredje ledd skal lyde:

For private grunnskolar gjeld også §§ 2-2, 2-5 første, andre, tredje og sjette ledd, 2-11, 8-2, 9-1, 9-2, 9-3, 9-4, 9-5, 9-6, kapittel 9 A, §§ 10-1, 10-2, 10-6, 10-6a, 10-9, 11-1, 11-2, 11-4, 11-7, 11-10, 13-3b, 13-5, 13-7a, 13-10, 14-1, 14-4, 15-3 og 15-4.

Ny § 13-5 skal lyde:

§ 13-5 *Plikt til å samarbeide med barnehagen om overgangen til skolen*

Skolen skal samarbeide med barnehagen om barna sin overgang frå barnehage til skole og skolefritidsordning. Samarbeidet skal bidra til at barna får ein trygg og god overgang.

Skoleeigaren har hovudansvaret for samarbeidet og skal utarbeide ein plan for overgangen frå barnehage til skole og skolefritidsordning.

II

I lov 4. juli 2003 nr. 84 om frittstående skolar skal ny § 5-5 lyde:

§ 5-5 *Plikt til å samarbeide med barnehagen om overgangen til skolen*

Skolen skal samarbeide med barnehagen om barna sin overgang frå barnehage til skole. Samarbeidet skal bidra til at barna får ein trygg og god overgang.

Skoleeigaren har hovudansvaret for samarbeidet og skal utarbeide ein plan for overgangen frå barnehage til skole.

III

I lov 17. juni 2005 nr. 64 om barnehager gjøres følgende endringer:

Ny § 2 a skal lyde:

§ 2 a *Plikt til å samarbeide med skolen om overgangen fra barnehage til skole*

Barnehagen skal samarbeide med skolen om barnas overgang fra barnehage til skole og skolefritidsordning, jf. opplæringslova § 13-5 og friskolelova § 5-5. Samarbeidet skal bidra til at barna får en trygg og god overgang.

§ 17 tredje ledd oppheves.

Nåværende § 17 fjerde ledd blir nytt tredje ledd.

Ny § 17 a skal lyde:

§ 17 a *Pedagogisk bemanning*

Pedagogiske ledere må ha utdanning som barnehagelærer. Likeverdig med barnehagelærerutdanning er annen treårig pedagogisk utdanning på høghskolenivå med videreutdanning i barnehagepedagogikk.

Departementet kan gi forskrift om pedagogisk bemanning og dispensasjon, forskrift om godkjenning av yrkeskvalifikasjoner fra utlandet og forskrift om unntak fra utdanningskravet for personale som arbeider i barnehagen på nattid.

§ 18 skal lyde:

§ 18 *Grunnbemanning*

Bemanningen må være tilstrekkelig til at personalet kan drive en tilfredsstillende pedagogisk virksomhet.

Barnehagen skal minst ha én ansatt per tre barn når barna er under tre år og én ansatt per seks barn når barna

er over tre år. Barn skal regnes for å være over tre år fra og med august det året de fyller tre år.

Kommunen kan gi dispensasjon fra kravet til grunnbemanning i andre ledd første punktum for inntil ett år av gangen når særlige hensyn tilsier det. Barnehageeieren skal legge uttalelse fra barnehagens samarbeidsutvalg ved søknaden.

Kommunens vedtak etter tredje ledd kan påklages til fylkesmannen.

Ny § 18 b skal lyde:

§ 18 b *Krav om norskferdigheter for personer med utenlandske yrkeskvalifikasjoner som styrer eller pedagogisk leder*

For å bli fast eller midlertidig ansatt som styrer eller pedagogisk leder, må personer med utenlandske yrkeskvalifikasjoner dokumentere norskferdigheter ved å ha

- a) gjennomført og bestått opplæring i norsk på videregående skole
- b) bestått eksamen fra trinn 3 i norsk for utenlandske studenter ved universitetene
- c) bestått eksamen fra 1-årig høyskolestudium i norsk språk og samfunnskunnskap for utenlandske studenter
- d) bestått test i norsk – Høyere nivå (Bergenstesten), eller ha
- e) avlagt norskprøve og oppnådd nivå B2 på delprøvene i skriftlig framstilling, leseforståelse, lytteforståelse og muntlig kommunikasjon.

Barnehageeier kan godta annen dokumentasjon av norskferdigheter.

Kravet om norskferdigheter gjelder ikke for personer som har norsk, samisk, svensk eller dansk som førstespråk. Kravet om norskferdigheter gjelder heller ikke for stillinger i barnehager som gir et tilbud på et annet språk enn norsk.

Departementet kan gi forskrift om dispensasjon fra kravet om norskferdigheter.

§ 19 i skal lyde:

§ 19 i *Barn med behov for alternativ og supplerende kommunikasjon (ASK)*

Barn som helt eller delvis mangler funksjonell tale og har behov for alternativ og supplerende kommunikasjon, skal få bruke egnede kommunikasjonsformer og nødvendige kommunikasjonsmidler i barnehagen.

Spesialpedagogisk hjelp etter § 19 a inkluderer nødvendig opplæring i bruk av alternativ og supplerende kommunikasjon.

Nåværende § 19 i blir ny § 19 j.

IV

Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer.

Presidenten: Det voteres alternativt mellom A § 18 og forslag nr. 12, fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«Barnehageloven § 18 skal lyde:

§ 18 Grunnbemanning:

Bemanningen må være tilstrekkelig til at personalet kan drive en tilfredsstillende pedagogisk virksomhet.

Barnehagen skal minst ha én ansatt per tre barn når barna er under tre år og én ansatt per seks barn når barna er over tre år. Barn skal regnes for å være over tre år fra og med august det året de fyller tre år.» Rødt har varslet støtte til forslaget.

Voteringstavlene viste at ved alternativ votering mellom komiteens innstilling og forslaget fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti ble det avgitt 84 stemmer for innstillingen og 19 stemmer for forslaget.

(Voteringsutskrift kl. 16.36.45)

Solfrid Lerbrekk (SV) (frå salen): President! Eg stemte feil.

Jon Engen-Helgheim (FrP) (fra salen): President! Jeg stemte også feil.

Presidenten: Det er varmt i salen. Kanskje vi alle må skjerpe oss litt.

Da tar vi voteringen på nytt.

V o t e r i n g :

Ved alternativ votering mellom komiteens innstilling og forslaget fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti ble innstillingen bifalt med 85 mot 19 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 16.37.48)

Presidenten: Det voteres over resten av stor bokstav A.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Det voteres over lovens overskrift og loven i sin helhet.

V o t e r i n g :

Lovens overskrift og loven i sin helhet ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Lovvedtaket vil bli ført opp til andre gangs behandling i et senere møte i Stortinget.

Videre var innstilt:

B.

I

Stortinget ber regjeringen gjennomgå regelverket for krav til stedlig leder i barnehager, og tilse at unntaksbestemmelsen er slik at den ikke benyttes til å redusere kostnader i barnehagesektoren.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Videre var innstilt:

II

Stortinget ber regjeringen i sitt videre arbeid med regulering av barnehagesektoren se på modeller i finansieringssystemet som så langt som mulig ivaretar et mangfold av barnehager og barnehageeiere, samt reduserer etterslepet i tilskuddsgrunnlaget overfor private barnehager.

Presidenten: Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt har varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g s t a v l e n e viste at det var avgitt 63 stemmer for og 39 stemmer imot komiteens innstilling.
(Voteringsutskrift kl. 16.38.42)

Sigbjørn Gjelsvik (Sp) (fra salen): President! Jeg fikk ikke votert.

Presidenten: Da legger vi det til stemmetallene. Da skal voteringsresultatet være 64 stemmer for og 39 stemmer imot komiteens innstilling.

Videre var innstilt:

III

Stortinget ber regjeringen tydeliggjøre forventningene til innkalling av vikarer i kommunale barnehager og at alle relevante kostnader til vikarbruk tas med i regnskapet til kommunene.

Presidenten: Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti har varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble bifalt med 66 mot 38 stemmer.
(Voteringsutskrift kl. 16.39.25)

Videre var innstilt:

IV

Stortinget ber regjeringen fastsette overgangsregler for bemanningsnorm i barnehagen i forskrift, slik at barnehageeiere har frem til 1. august 2019 til å oppfylle kravet til minimumsbemanning.

V

Stortinget ber regjeringen ved evalueringen av kommunens tilsynsansvar sikre at det etableres et uavhengig tilsynssystem for barnehagesektoren.

Presidenten: Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt har varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble bifalt med 53 mot 51 stemmer.
(Voteringsutskrift kl. 16.39.50)

Videre var innstilt:

VI

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget våren 2019 og våren 2020 med informasjon om hvordan innføringen av bemanningsnormen og skjerpet pedagognorm har påvirket pedagogtetteten og voksnettheten i barnehagene.

Presidenten: Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt har varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble bifalt med 53 mot 50 stemmer.
(Voteringsutskrift kl. 16.40.11)

Votering i sak nr. 5

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k :

I

Stortinget ber regjeringen utarbeide en kunnskapsoversikt om forskning på de yngste barna i skolen, slik at den kan tas i bruk i arbeidet med fagfornyelsen, og på egnet måte komme tilbake til Stortinget.

II

Stortinget ber regjeringen igangsette en ekstern evaluering av forholdet mellom intensjonene og prinsippene for skolestart for seksåringene, slik de ble uttrykt i Reform 97, sammenliknet med dagens situasjon for seksåringene i skolen. Som en del av dette arbeidet skal det innhentes mer kunnskap om hvordan seksåringene ivaretas i skolen, som for eksempel lærernes pedagogiske praksis overfor de yngste, overgangen fra barnehage til skole, organisering av skoledagen og læringsmiljøet. Regjeringen bes komme tilbake til Stortinget med resultatene på egnet måte.

III

Stortinget ber regjeringen sørge for at fagfornyelsen tilrettelegger for og ivaretar de yngste barna i skolen og overgangen fra barnehage til skole, og melde tilbake på egnet vis til Stortinget.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 6

Presidenten: Under debatten er det satt fram to forslag. Det er

- forslag nr. 1, fra Marianne Synnes på vegne av Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre
- forslag nr. 2, fra Grunde Almeland på vegne av Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre

Det votes over forslag nr. 1, fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre. Forslaget lyder:

«Universitets- og høyskoleloven § 3-6 femte ledd skal lyde:

(5) Departementet kan i forskrift fastsette spesielle opptakskrav når hensynet til gjennomføringen av studiet gjør dette nødvendig. Styret ved universiteter og høyskoler kan i tillegg i forskrift fastsette egne, strenge, spesielle opptakskrav til enkeltstudier når hensynet til gjennomføringen av studiet gjør dette nødvendig. Forslag til nye opptakskrav må sendes på ordinær høring og må kunngjøres senest tre år før søknadsfristen for det aktuelle studiet går ut. Departementet kan pålegge institusjonene å samordne sin praksis».

V o t e r i n g s t a v l e n e viste at det var avgitt 55 stemmer imot og 48 stemmer for forslaget fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre.

(Voteringsutskrift kl. 16.41.16)

Åsunn Lyngedal (A) (fra salen): Jeg fikk ikke stemt.

Presidenten: Da registrerer vi en ekstra stemme her. Det blir da 55 stemmer imot forslaget og 49 stemmer for, og forslaget er dermed ikke bifalt.

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k :

A.

L o v

om endringer i universitets- og høyskoleloven (NOKUTs oppgaver, eksamen og personvern mv.)

I

I lov 1. april 2005 nr. 15 om universiteter og høyskoler gjøres følgende endringer:

§ 2-1 første ledd skal lyde:

(1) NOKUT er *et statlig* forvaltningsorgan som er *faglig uavhengig i oppgavene nevnt i tredje og fjerde ledd.*

§ 3-9 annet og femte ledd skal lyde:

(2) Styret oppnevner sensor ved eksamen, prøve, bedømmelse av oppgave eller annen vurdering når resultatet inngår på vitnemålet eller innregnes i karakter for vedkommende studium. Det skal være minst to sensorer, hvorav minst én ekstern, ved bedømmelse av kandidatens selvstendige arbeid i høyere grad. *Det skal utarbeides skriftlig sensorveiledning til alle eksamener.*

(5) Ved ny sensurering etter §§ 5-2 og 5-3 benyttes minst to nye sensorer, hvorav minst én ekstern. Endring kan gjøres både til gunst og ugunst for klager. Hvis den endelige karakter er fastsatt på grunnlag av både skriftlig og muntlig prøve og karakteren *endres etter ny sensur av den skriftlige del av eksamenen*, holdes ny muntlig prøve til fastsetting av endelig karakter.

§ 4-8 annet og femte ledd skal lyde:

(2) En student som grovt klanderverdig har opptrådt på en slik måte at det er skapt fare for liv eller helse for pasienter, brukere, barnehagebarn, elever eller andre som studenten har å gjøre med som del i klinisk undervisning eller praksisstudier, eller som gjør seg skyldig i grove brudd på taushetsplikt eller i grovt usømmelig opptreden overfor disse, kan etter vedtak av styret selv eller institusjonens klagenemnd, jf. § 5-1, utestenges fra studier med klinisk undervisning og praksisstudier og fratras retten til å gå opp til eksamen i disse studiene ved institusjoner under denne lov i inntil tre år. Institusjonen skal informere *Helsedirektoratet* om utestenging etter dette alternativ når det gjelder studenter som følger utdanninger som kan utløse rett til autorisasjon etter helsepersonelloven § 48 første ledd.

(5) Kandidaten har rett til å la seg bistå av advokat eller annen talsperson fra sak om bortvisning eller ute-stenging er reist, eventuelt fra skriftlig advarsel etter første ledd er gitt. Utgiftene til dette dekkes av institusjonen, etter sats fastsatt etter forskrift om salær fra det offentlige til advokater mv. 3. desember 1997 nr. 1441. Fin-ner styret selv eller institusjonens klagenemnd, jf. § 5-1, at det er brukt lengre tid enn hva som er rimelig og nød-vendig, kan salæret settes ned. Vedtak om salærnedset-telse kan påklages til departementet eller særskilt klage-organ oppnevnt av dette, jf. § 5-1 syvende ledd.

§ 4-9 tredje ledd skal lyde:

(3) Den som er dømt eller har vedtatt forelegg for for-hold som innebærer at hun eller han må anses som uskikket til å delta i arbeid med pasienter, brukere, bar-nehagebarn, elever eller andre, kan utestenges fra prak-sisstudier eller klinisk undervisning hvor slik deltakelse må anses som uforsvarlig på grunn av den kontakt stu-denten får med disse i denne forbindelse.

§ 4-14 skal lyde:

§ 4-14 Nasjonal vitnemåls- og karakterportal

(1) Nasjonal vitnemåls- og karakterportal skal sikre sannferdig informasjon om vitnemål og karakterer og forhindre bruk av forfalskede vitnemål og karakterut-skrifter. Staten ved departementet eier portalen.

(2) En persons fødselsnummer, D-nummer og infor-masjon som kan identifisere utdanningsinstitusjonene som i databasene sine har opplysninger om personens ut-danningsresultater, innhentes automatisk til portalen, uavhengig av om portalen er tatt i bruk av den infor-masjonen gjelder. Vitnemål og karakterer skal kun innhen-tes fra utdanningsinstitusjonene når portalen er tatt i bruk av den informasjonen gjelder. Den personen infor-masjonen gjelder for, bestemmer hvem som skal få til-gang til informasjonen i portalen, hvilken informasjon de skal få tilgang til, og for hvilket tidsrom.

(3) Forvaltningsorganet som er ansvarlig for Vitne-målsportalene, er også behandlingsansvarlig for person-opplysningene i portalen. Departementet kan gi forskrift om portalen, blant annet om hvilke opplysninger som skal registreres og hvordan opplysningene skal behandles.

Ny § 4-15 skal lyde:

§ 4-15 Innhenting og behandling av personopplysninger i studieadministrative systemer

(1) Utdanningsinstitusjonen kan behandle person-opplysninger om en søker, student eller doktorgradskan-didat når formålet med behandlingen er å ivareta den re-gistrertes rettigheter, eller å oppfylle institusjonens opp-gaver og plikter etter universitets- og høyskoleloven.

(2) Utdanningsinstitusjonen kan behandle opplys-ninger om navn, fødselsnummer, midlertidig fødselsnum-mer, D-nummer og karakterer fra videregående opplæ-ring og universiteter og høyskoler hentet fra offentlige myndigheter, offentlige systemer for vitnemål, statlige, fyl-keskommunale og private utdanningsinstitusjoner når dette er nødvendig for å oppfylle formålet som er nevnt i første ledd. Innhenting av opplysningene kan skje elektro-nisk.

(3) Utdanningsinstitusjonen kan også behandle opp-lysninger om helse, sosiale forhold og andre sensitive opp-lysninger som studenten selv har gitt institusjonen, eller har samtykket til at institusjonene skal få, når disse opp-lysningene er nødvendige for formål som nevnt i første ledd. Disse begrensningene i institusjonens adgang til å behandle opplysninger om helse, sosiale forhold og andre sensitive opplysninger gjelder ikke for nødvendig behand-ling etter §§ 4-10 og 4-12.

(4) Utdanningsinstitusjonen kan fatte vedtak ved helt eller delvis automatisert saksbehandling i sine studiead-ministrative systemer. Den personen som vedtaket retter seg mot, kan kreve at vedtaket overprøves manuelt av ut-danningsinstitusjonen.

(5) Utdanningsinstitusjonen kan motta og behandle studentens politiattest elektronisk i sine studieadmi-nistrative systemer på studier der det kreves at studenten skal legge frem politiattest, jf. § 4-9. Poliattiattest som er ut-stedt og signert digitalt, kan kun leveres til utdannings-institusjonen i digital form. Det forutsettes at studenten selv innhenter og formidler politiattesten til utdanningsinsti-tusjonen.

(6) Departementet kan gi forskrift om behandling og registrering av personopplysninger i studieadministrative systemer.

Ny § 4-16 skal lyde:

§ 4-16 Innhenting og behandling av personopplysninger i Samordna opptak

(1) Samordna opptak er en nasjonal samordningstje-neste for behandling av søknader om opptak til høyere ut-danning. Samordna opptak, utdanningsinstitusjonene og andre organer som deltar i det samordnede opptaket kan behandle personopplysninger om en søker, når formålet er å behandle en søknad om opptak til høyere utdanning.

(2) Bestemmelsene i § 4-15 annet, tredje og fjerde ledd gjelder tilsvarende for Samordna opptak.

(3) Forvaltningsorganet som er ansvarlig for Samord-na opptak er behandlingsansvarlig for personopplysnin-gene i det samordnede opptaket. Departementet kan gi forskrift om behandling og registrering for det samordne-de opptaket.

§ 5-3 skal lyde:

§ 5-3 Klage over karakterfastsetting – rett til begrunnelse

(1) Kandidaten har rett til å få en begrunnelse for karakterfastsettingen av sine prestasjoner. Ved muntlig eksamen eller bedømmelse av praktiske ferdigheter må krav om slik begrunnelse fremsettes umiddelbart etter at karakteren er meddelt. Ved annen bedømmelse må krav om begrunnelse, dersom kandidaten får meddelt karakteren elektronisk og kan fremsette krav om begrunnelse på tilsvarende måte, fremsettes innen én uke fra karakteren ble kunngjort. Ved annen type kunngjøring må krav om begrunnelse fremsettes innen én uke fra kandidaten fikk kjennskap til karakteren, likevel ikke mer enn tre uker fra karakteren ble kunngjort.

(2) Begrunnelse skal normalt være gitt innen to uker etter at kandidaten har bedt om dette. I begrunnelsen skal det gjøres rede for de generelle prinsipper som er lagt til grunn for bedømmelsen og for bedømmelsen av kandidatens prestasjon. *Institusjonen bestemmer om sensor skal gi begrunnelsen muntlig eller skriftlig.*

(3) *Sensorveiledningen* skal være tilgjengelig for kandidatene etter at karakterer er fastsatt.

(4) En kandidat kan klage skriftlig over karakteren for sine egne prestasjoner innen tre uker etter at eksamensresultat er kunngjort. Ny sensurering skal da foretas. *Det er individuell klagerett ved gruppeeksamen. En eventuell endring av karakter etter klage vil kun gjelde for den som har klaget.* Ved ny sensurering skal sensorene ikke få opprinnelig karakter, sensors begrunnelse for denne eller studentens begrunnelse for klagen. Er krav om begrunnelse for karakterfastsetting eller klage over formelle feil ved oppgavegivning, eksamensavvikling eller gjennomføring av vurderingen fremsatt, løper klagefristen etter denne paragraf fra kandidaten har fått begrunnelsen eller endelig avgjørelse av klagen foreligger. Ved bruk av løpende vurdering kan institusjonen bestemme om kandidaten skal fremsette klage etter vurdering av separat prøve, oppgave eller annen vurdering, eller om klage skal fremsettes når resultatet fra fag, emne eller emnegruppe er kunngjort.

(5) Bedømmelse av muntlig prestasjon og vurdering av praksisstudier eller lignende som etter sin art ikke lar seg etterprøve, kan ikke påklages. Forprøver kan bare påklages når prøven ikke er bestått. Institusjonen kan, dersom sensurtidspunktet kunngjøres senest når forprøven avholdes, fastsette kortere klagefrist enn tre uker ved ikke bestått forprøve. Klagefristen kan ikke settes kortere enn én uke.

(6) *Hvis karakteren ved ny sensur avviker med to eller flere karakterer fra opprinnelig sensur, skal utdanningsinstitusjonen foreta ytterligere en vurdering før endelig karakter fastsettes.*

(7) *Karakterfastsetting ved ny sensurering etter denne paragrafen kan ikke påklages.*

§ 5-4 skal lyde:

§ 5-4 Organ for internasjonalt utdanningssamarbeid

(1) *Departementet har opprettet et forvaltningsorgan som skal arbeide for å samordne og fremme internasjonalt utdanningssamarbeid gjennom hele utdanningsløpet. Forvaltningsorganet er administrativt underlagt departementet.*

(2) Enkeltvedtak om tildeling av midler som *forvaltningsorganet* fatter, kan påklages til det organet som har delegert vedtaksmyndigheten. Klageorganet kan ikke overprøve *forvaltningsorganets* skjønnsmessige vurderinger.

(3) Departementet kan gi forskrift om *forvaltningsorganets* saksbehandling, mandat, organisering og øvrige administrative forhold.

§ 6-5 skal lyde:

§ 6-5 Midlertidig ansettelse i undervisnings- og forskerstillinger

(1) Dersom det til fast undervisnings- og forskerstilling ved en høyere utdanningsinstitusjon ikke har meldt seg søker som etter fastsatte vilkår eller ansettelsesmyndighetens vurdering er klart kvalifisert for fast ansettelse, og det ikke er sannsynlig at kvalifisert søker vil melde seg ved ny kunngjøring, kan likevel en søker ansettes for begrenset tid når:

- muligheten for tidsbegrenset ansettelse er nevnt i kunngjøringen, og
- vedkommende, etter ansettelsesmyndighetens vurdering, har forutsetninger for å skaffe seg de nødvendige kvalifikasjoner i løpet av ansettelsesperioden.

Ansettelsesmyndigheten fastsetter ansettelsesperioden, som ikke må vare over tre år. Ansettelsesperioden kan likevel forlenges med den tid det tar å få gjennomført en forsvarlig vurdering av vedkommendes kvalifikasjoner, men ikke ut over seks måneder. Tidsrommet kan deretter ikke forlenges, og ny tidsbegrenset ansettelse av vedkommende kan heller ikke skje. Ved utløpet av ansettelsesperioden har vedkommende krav på å bli vurdert for fast ansettelse før stillingen kunngjøres på ny. *Blir arbeidstakeren ikke funnet kvalifisert til fast ansettelse, må vedkommende fratruke uten oppsigelse, selv om ansettelsestiden har vart i mer enn tre år.*

(2) Dersom det ikke har vært mulig å få søkere som tilfredsstillt kompetansekravene for ansettelse etter første ledd, og det på grunn av undervisningssituasjonen er helt nødvendig å foreta ansettelse, kan det foretas midlertidig ansettelse for inntil tre år i lavere stilling som vedkommende tilfredsstillt kompetansekravene til.

(3) Permisjoner som vedkommende har krav på etter lov eller tariffavtale, skal ikke medregnes ved beregning av ansettelsesperioden etter første og annet ledd.

(4) Ved statlige universiteter og høyskoler skal vikar for arbeidstaker som har permisjon for å være valgt eller åremålsansatt leder fratret stillingen uten oppsigelse når stillingens faste innehaver gjeninntretr, selv om vikariatet har vart i mer enn tre år. Har vikariatet vart i mer enn tre år, skal vedkommende om mulig tilbys annen passende stilling i virksomheten. Vikaren har også fortrinnsrett til ansettelse i staten på samme vilkår som etter statsansatte-loven §§ 19 og 24. Fortrinnsrett til ansettelse i staten inntretr ved fratreden og varer inntil to år etter fratreden.

§ 7-6 annet og tredje skal lyde:

(2) Avgjørelse om generell godkjenning etter § 3-4, godskriving og faglig godkjenning etter § 3-5, opptak av studenter etter §§ 3-6 og 3-7, rett til å gå opp til eksamen etter § 3-10, rett til utsatt eksamen etter § 4-5, annullering av eksamen eller prøve etter § 4-7, bortvisning og utestenging etter §§ 4-8 til 4-10, tvungen avslutning av doktorgradsutdanning etter § 4-13 og klage over formelle feil ved eksamen etter § 5-2, regnes som enkeltvedtak etter forvaltningsloven. Det samme gjelder vedtak om tilrettelegging etter § 4-3, vedtak om sensur etter § 3-9 og klage på karakterfastsetting etter § 5-3.

(3) Universiteter og høyskoler skal regnes som offentlige organer etter likestillings- og diskrimineringsloven § 28.

Ny § 7-8 skal lyde:

§ 7-8 Rapportering til database for statistikk om høyere utdanning

(1) Personopplysninger som nevnt i annet og tredje ledd kan behandles i en database for statistikk om høyere utdanning for å legge til rette for å utarbeide statistikk, og å gjennomføre utredninger og forskning, og for departementets forvaltning og styring av høyere utdanning.

(2) For studenter ved universiteter og høyskoler kan følgende personopplysninger behandles:

- a) fødselsnummer
- b) midlertidig fødselsnummer
- c) navn
- d) statsborgerskap
- e) opplysninger knyttet til utdanning fra universiteter og høyskoler som studieprogresjon og karakterer

(3) For doktorgradskandidater og ansatte ved universiteter og høyskoler kan følgende personopplysninger behandles:

- a) fødselsnummer
- b) midlertidig fødselsnummer
- c) ID-type og ID-nummer
- d) navn

e) statsborgerskap

f) opplysninger knyttet til stillingsforhold og finansiering av stillingen

(4) Departementet kan pålegge universiteter og høyskoler å rapportere personopplysninger som nevnt i annet og tredje ledd til databasen for statistikk om høyere utdanning. Innhentning av opplysningene kan skje elektronisk.

(5) Personopplysningene i databasen kan utleveres og sammenstilles til forskning og utredning i samsvar med formålet i første ledd. Opplysningene kan også utleveres til andre departementer og statlige organer som etter personopplysningsloven har adgang til å behandle slike opplysninger.

(6) Departementet er behandlingsansvarlig for databasen. Departementet kan gi forskrift om behandlingen av opplysninger i databasen.

§ 8-1 annet ledd skal lyde:

(2) Styret skal ha representanter fra studenter og ansatte. Styret skal ha en sammensetning på minst fem medlemmer. Hvis styret har mer enn ti medlemmer, skal hver av gruppene studenter og ansatte ha minst to medlemmer hver. Kravene i likestillings- og diskrimineringsloven § 28, jf. § 7-6 tredje ledd, om representasjon av begge kjønn, skal være oppfylt innen den enkelte valgkrets.

§ 8-4 tredje ledd skal lyde:

(3) Hvis departementet ber om det, skal nærstående til private universiteter og høyskoler gi departementet innsyn i dokumentasjon om avtaler som nevnt i første ledd.

§ 8-5 skal lyde:

§ 8-5 Tilsyn

(1) Departementet fører tilsyn med private universiteter og høyskoler.

(2) Private universiteter og høyskoler plikter å bistå under tilsynet. De skal gi opplysninger som kan ha betydning for oppfyllelse av krav gitt i eller i medhold av denne loven. Departementet kan kreve at institusjonen dokumenterer og redegjør for slike opplysninger, for eksempel ved å utlevere eller sammenstille regnskapsmateriale med bilag, korrespondanse og styreprotokoller. Tilsynsmyndigheten skal få adgang til de lokale institusjonen disponerer.

(3) Tilsynsmyndigheten kan kreve at revisor og regnskapsfører utleverer opplysninger etter andre ledd uten hinder av lovbestemt eller avtalt taushetsplikt.

(4) Departementet kan gi forskrift om institusjonens plikt til å bistå under tilsynet, blant annet om hvordan opplysninger skal gis, og om adgang til institusjonens lokaler.

§ 8-6 skal lyde:

§ 8-6 *Rapportering*

(1) Private universiteter og høyskoler skal rapportere regnskapsinformasjon og sammenstilte data om studietilbud, studenter og personale til departementet.

(2) Private universiteter og høyskoler må gi særskilt melding til departementet ved fusjon, fisjon, salg, om-danning og avvikling av virksomheten. *De skal melde fra før slike endringer gjennomføres.*

(3) Departementet kan gi forskrift om *private institusjoners rapporteringsplikt og meldeplikt, hva rapporteringer skal inneholde og formkrav.*

§ 8-7 annet ledd skal lyde:

(2) Private universiteter og høyskoler skal ha et økonomisk skille mellom de akkrediterte *delene av virksomheten* og *de ikke-akkrediterte delene av virksomheten*. Regnskapene skal *kunne* dokumentere at *institusjonen opprettholder et slikt skille mellom delene av virksomheten.*

§ 8-8 skal lyde:

§ 8-8 *Pålegg om retting*

Hvis departementet avdekker brudd på bestemmelser gitt i eller i medhold av denne loven *eller i grunnlaget for tilskuddet*, kan departementet pålegge institusjonen å rette *dette* innen en gitt frist.

§ 8-9 skal lyde:

§ 8-9 *Krav om tilbakebetaling av statstilskudd*

Hvis statstilskudd disponeres i strid med bestemmelser gitt i eller i medhold av denne lov eller grunnlaget for tilskuddet, kan departementet kreve tilskuddet *tilbakebetalt*. *Vedtak* om tilbakebetaling av statstilskudd er tvangsgrunnlag for utlegg.

§ 8-10 første ledd skal lyde:

(1) For å sikre at pålegg *som er gitt etter § 8-8 blir fulgt*, kan departementet bestemme at den pålegget retter seg mot, skal betale en *tvangsmulkt* til staten. Tvangsmulkten fastsettes som løpende dagsmulkt fra utløpet av fristen som er satt i pålegget, og inntil forholdet er rettet.

§ 8-11 første og annet ledd skal lyde:

(1) *Hvis en institusjon overtrer bestemmelser gitt i eller i medhold av denne loven*, kan departementet ilegge *institusjonen et overtredelsesgebyr*. Overtredelsesgebyr kan ilegges foretak selv om ingen enkeltperson har utvist skyld.

(2) Størrelsen på overtredelsesgebyret fastsettes i *hvert enkelt tilfelle*. *Et endelig vedtak om overtredelsesgebyr er tvangsgrunnlag for utlegg.*

§ 8-12 første ledd skal lyde:

(1) *Hvis en institusjon ikke retter alvorlige forhold som er i strid med bestemmelser gitt i eller i medhold av denne loven, innen fristen etter § 8-8*, kan departementet trekke akkrediteringen av institusjonen eller studietilbudet *tilbake*.

§ 9-4 niende ledd skal lyde:

(9) Kravene i *likestillings- og diskrimineringsloven § 28 om representasjon av begge kjønn* skal være oppfylt innen den enkelte valgkrets.

§ 10-3 femte ledd skal lyde:

(5) Direktøren er ansvarlig for at den samlede økonomi- og formuesforvaltning skjer i samsvar med departementets generelle bestemmelser om økonomiforvaltningen og forutsetninger for tildeling av bevilgninger. Direktøren utarbeider og legger fram for styret *budsjettforslag* og årsregnskap, og holder rektor løpende orientert om regnskapets stilling i forhold til budsjettet og om andre forhold av betydning for institusjonenes virksomhet.

II

Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Det voteres over lovens overskrift og loven i sin helhet.

V o t e r i n g :

Lovens overskrift og loven i sin helhet ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Lovvedtaket vil bli ført opp til andre gangs behandling i et senere møte i Stortinget.

Videre var innstilt:

B.

Stortinget ber regjeringen som del av den helhetlige gjennomgangen av regelverket for universiteter og høyskoler, utrede og foreslå hvordan man trinnvis kan innføre en faglig mentorordning for alle studenter på bachelornivå i høyere utdanning.

Presidenten: Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre har varslet at de vil stemme imot.

Voteringsstavlene viste at det var avgitt 52 stemmer for og 48 stemmer imot komiteens innstilling.

(Voteringsutskrift kl. 16.42.32)

Presidenten: Presidenten ser at det er såpass mange som har stemt feil, at vi tar voteringen om igjen.

Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre har varslet at de vil stemme imot.

Votering:

Komiteens innstilling ble bifalt med 56 mot 48 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 16.43.12)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 2, fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget i statsbudsjettet for 2019 med en redegjørelse om oppfølgingen av utredningen av mentorordning i høyere utdanning, samt gi en beskrivelse av hvordan det trinnvis kan innføres en mentorordning for bachelorstudenter og studenter i andre deler av studieløpet.»

Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt har varslet subsidiær støtte til forslaget.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 7

Presidenten: Under debatten er det satt fram i alt tre forslag. Det er forslagene nr. 1–3, fra Sigbjørn Gjelsvik på vegne av Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt.

Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget ber regjeringa seinast hausten 2019 kome tilbake til Stortinget med ei uavhengig juridisk vurdering av om implementeringa av MiFID II og MiFIR før behandling i Stortinget er i strid med intensjonen i Grunnlova § 49.»

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringa så snart som mogleg og seinast hausten 2019 kome tilbake til Stortinget med eit lovframlegg om å endre verdipapirhandelloven slik at såkalla tredjestatsforetak ikkje skal ha betre vilkår i Noreg enn krava i MiFIR, og at det heller ikkje skal vere forskriftsheimel til å gje slike vilkår.»

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringa så snart som mogleg og seinast hausten 2019 kome tilbake til Stortinget med eit framlegg om å forby returprovisjonar.»

Votering:

Forslagene fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt ble med 84 mot 19 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 16.44.05)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende vedtak til

I o v

om endringer i verdipapirhandelloven og oppheving av børsloven mv.

I

I lov 29. juni 2007 nr. 75 om verdipapirhandel gjøres følgende endringer:

Del 1. overskriften skal lyde:

Del 1. Formål, virkeområde og sentrale definisjoner

Kapittel 1 skal lyde:

Kapittel 1. Formål og virkeområde

§ 1-1 Lovens formål

Lovens formål er å legge til rette for sikker, ordnet og effektiv handel i finansielle instrumenter og å sikre investorbekyttelse.

§ 1-2 Lovens stedlige virkeområde

Loven gjelder for virksomhet i Norge, med mindre noe annet er bestemt. Kongen avgjør i hvilken utstrekning loven skal gjøres gjeldende for Norges økonomiske sone og for Svalbard, Jan Mayen og bilandene.

§ 1-3 Forskrifter

Departementet kan i forskrift gi nærmere bestemmelser om verdipapirforetak, markedsoperatør, regulert marked, datarapporteringsforetak og markedsaktører for øvrig dersom dette i særlige tilfeller er nødvendig av hensyn til sikker, ordnet og effektiv handel i finansielle instrumenter, beskyttelse av forbrukere eller Norges utenrikspolitiske interesser.

Kapittel 2 skal lyde:

Kapittel 2. Definisjoner

§ 2-1 Investeringstjenester og investeringsvirksomhet

(1) Med investeringstjenester og investeringsvirksomhet menes:

1. mottak og formidling av ordre knyttet til ett eller flere finansielle instrumenter,
2. utførelse av ordre på vegne av kunde,

3. omsetning av finansielle instrumenter for egen regning,
4. aktiv forvaltning,
5. investeringsrådgivning,
6. fulltegningsgaranti for finansielle instrumenter eller plassering av finansielle instrumenter med fulltegningsgaranti,
7. plassering av finansielle instrumenter der foretaket ikke avgir fulltegningsgaranti,
8. drift av en multilateral handelsfasilitet,
9. drift av en organisert handelsfasilitet.

(2) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 2-2 Finansielle instrumenter

(1) Med finansielle instrumenter menes:

1. omsettelige verdipapirer,
2. pengemarkedsinstrumenter,
3. andeler i innretning for kollektiv investering,
4. opsjoner, terminer, bytteavtaler, fremtidige renteavtaler og alle andre derivatkontrakter som gjelder verdipapirer, valutaer, renter, avkastning eller utslippskvoter, eller andre derivater, finansindekser eller finansielle mål som kan gjøres opp fysisk eller kontant,
5. opsjoner, terminer, bytteavtaler, forwardkontrakter og alle andre derivatkontrakter som gjelder varer og som må gjøres opp kontant, eller som kan gjøres opp kontant dersom en av partene ønsker det av en annen grunn enn mislighold eller annen hendelse som fører til heving av kontrakten,
6. opsjoner, terminer, bytteavtaler og alle andre derivatkontrakter som gjelder varer og som kan gjøres opp fysisk, forutsatt at de omsettes på et regulert marked, en multilateral handelsfasilitet eller en organisert handelsfasilitet, unntatt engroshandlede energiprodukter som handles på en organisert handelsfasilitet og må gjøres opp fysisk,
7. opsjoner, terminer, bytteavtaler, forwardkontrakter og alle andre derivatkontrakter som gjelder varer og har egenskaper som andre finansielle derivater, som kan gjøres opp fysisk dersom ikke annet er nevnt i nr. 6, og som ikke har et kommersielt formål,
8. derivater for overføring av kredittrisiko,
9. finansielle differansekontrakter,
10. opsjoner, terminer, bytteavtaler, fremtidige renteavtaler og alle andre derivatkontrakter som gjelder klimavariasjoner, fraktrater eller inflasjonsrater eller andre offisielle økonomiske statistikker, som må gjøres opp kontant eller kan gjøres opp kontant dersom en av partene ønsker det av en annen grunn enn mislighold eller en annen hendelse som fører til

heving av kontrakten, samt alle andre derivatkontrakter som gjelder eiendeler, rettigheter, forpliktelser, indekser og mål som ikke ellers er nevnt i bestemmelsen her, og som har egenskaper som andre finansielle derivater, idet det blant annet tas hensyn til om de omsettes på et regulert marked, på en multilateral handelsfasilitet eller en organisert handelsfasilitet,

11. utslippskvoter etter klimavoteloven.

(2) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 2-3 Definisjoner knyttet til investeringstjenester og investeringsvirksomhet

(1) Med utførelse av ordre på vegne av kunde menes inngåelse av avtaler om kjøp eller salg av finansielle instrumenter på vegne av kunder, herunder avtaler om salg av finansielle instrumenter på tidspunktet for utstedelsen når utsteder er verdipapirforetaket eller kredittinstitusjonen selv.

(2) Med omsetning av finansielle instrumenter for egen regning menes handel mot foretakets egen beholdning.

(3) Med aktiv forvaltning menes diskresjonær forvaltning av investorers portefølje av finansielle instrumenter på individuell basis og etter investors fullmakt.

(4) Med investeringsrådgivning menes personlig anbefaling til en kunde, på kundens eller verdipapirforetakets initiativ, om en eller flere transaksjoner knyttet til bestemte finansielle instrumenter.

(5) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 2-4 Definisjoner knyttet til finansielle instrumenter

(1) Med omsettelige verdipapirer menes de klasser av verdipapirer som kan omsettes på kapitalmarkedet, herunder:

1. aksjer og andre verdipapirer som kan sidestilles med aksjer, samt depotbevis for slike,
2. obligasjoner og andre gjeldsinstrumenter, samt depotbevis for slike,
3. alle andre verdipapirer som gir rett til å erverve eller selge slike omsettelige verdipapirer, eller som gir rett til kontant oppgjør avregnet mot omsettelige verdipapirer, valutaer, rentesatser eller renteavkastning, varer eller andre indekser eller andre referanser.

(2) Med depotbevis menes verdipapirer som kan omsettes på kapitalmarkedet, som representerer eierskap til verdipapirer utstedt av en utenlandsk utsteder, og som kan tas opp til handel på regulert marked og kan handles på selvstendig grunnlag.

(3) Med pengemarkedsinstrumenter menes de klasser av instrumenter som normalt omsettes i pengemarkedet, slik som statskasseveksler og innskuddsbevis, med unntak av betalingsmidler.

(4) Med børshandlede fond menes fond der minst én andels- eller aksjeklasse handles hele dagen på minst én handelsplass og med minst én prisstiller som treffer tiltak for å sikre at prisen på fondets andeler eller aksjer på handelsplassen ikke avviker betydelig fra deres netto andelsverdi og eventuelt fra deres veiledende netto andelsverdi.

(5) Med sertifikater menes finansielle instrumenter som nevnt i verdipapirmarkedsforordningen artikkel 2 nr. 1 punkt 27.

(6) Med strukturerte finansielle produkter menes finansielle instrumenter som nevnt i verdipapirmarkedsforordningen artikkel 2 nr. 1 punkt 28.

(7) Med derivater menes finansielle instrumenter som nevnt i verdipapirmarkedsforordningen artikkel 2 nr. 1 punkt 29.

(8) Med varederivater menes finansielle instrumenter som nevnt i verdipapirmarkedsforordningen artikkel 2 nr. 1 punkt 30.

(9) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 2-5 Nærstående

Som noens nærstående menes:

1. ektefelle eller en person som vedkommende bor sammen med i ekteskapslignende forhold,
2. mindreårige barn til vedkommende selv, samt mindreårige barn til en person som nevnt i nr. 1 som vedkommende bor sammen med,
3. selskap innen samme konsern som vedkommende,
4. selskap hvor vedkommende selv eller noen som er nevnt i nr. 1, 2 eller 5, har slik innflytelse som nevnt i aksjeloven § 1-3 annet ledd, allmennaksjeloven § 1-3 annet ledd eller selskapsloven § 1-2 annet ledd,
5. noen som det må antas at vedkommende har forpliktende samarbeid med når det gjelder å gjøre bruk av rettighetene som eier av et finansielt instrument, herunder samarbeid der et tilbud vanskelig gjøres eller hindres.

§ 2-6 Tilknyttede tjenester

(1) Med tilknyttede tjenester menes:

1. oppbevaring og administrasjon av finansielle instrumenter på kunders vegne, inkludert forvaltning av kontanter og sikkerhetstillelse, samt andre forvaltningstjenester. Dette omfatter ikke virksomhet som består i levering og vedlikehold av verdipa-

pirkontoer etter avsnitt A punkt 2 i vedlegg til forordning (EU) nr. 909/2014,

2. yting av kreditt til en investor som foretar transaksjoner i finansielle instrumenter, når foretaket som yter kreditten er involvert i transaksjonen,
3. rådgivning om foretaks kapitalstruktur, industrielle strategi og beslektede spørsmål, samt rådgivning og tjenester i forbindelse med fusjoner og oppkjøp av foretak,
4. tjenester i tilknytning til valutavirksomhet når dette skjer i forbindelse med ytelse av investeringstjenester,
5. utarbeidelse og formidling av investeringsanbefalinger, finansielle analyser og andre former for generelle anbefalinger vedrørende transaksjoner i finansielle instrumenter,
6. tjenester i tilknytning til fulltegningsgaranti,
7. tjenester i tilknytning til underliggende til derivater og varederivater som definert i § 2-4 nr. 7 og 8, når disse tjenestene har sammenheng med investeringstjenester eller tilknyttede tjenester.

(2) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 2-7 Definisjoner knyttet til foretak, handelsplasser mv.

(1) Med verdipapirforetak menes et foretak som yter en eller flere investeringstjenester overfor tredjepersoner eller driver investeringsvirksomhet på forretningsmessig basis.

(2) Med kredittinstitusjon menes et foretak som nevnt i finansforetaksloven § 1-5 fjerde ledd.

(3) Med markedsoperatør menes den som organiserer eller driver et regulert marked og kan være det regulerte markedet selv.

(4) Med regulert marked menes et multilateralt system som regelmessig legger til rette for kobling i systemet av flere tredjeparters kjøps- og salgsinteresser i finansielle instrumenter som er tatt opp til handel på markedet, i samsvar med objektive handelsregler fastsatt av markedet selv og kravene fastsatt i denne lov med forskrifter, slik at det kan inngås bindende handel.

(5) Med multilateral handelsfasilitet eller MFH menes et multilateralt system som legger til rette for kobling i systemet av flere tredjeparters kjøps- og salgsinteresser i finansielle instrumenter i samsvar med objektive handelsregler, slik at det kan inngås bindende handel.

(6) Med organisert handelsfasilitet eller OHF menes et multilateralt system som ikke er et regulert marked eller en multilateral handelsfasilitet, der flere tredjeparters kjøps- og salgsinteresser i obligasjoner, strukturerte

finansielle produkter, utslippskvoter eller derivater kan samvirke slik at det kan inngås bindende handel.

(7) Med børs menes regulert marked med tillatelse etter § 13-1.

(8) Med handelsplass menes et regulert marked, en multilateral handelsfasilitet eller en organisert handelsfasilitet.

(9) Med multilateralt system menes et system der flere tredjeparters kjøps- og salgsinteresser i finansielle instrumenter kan samvirke i systemet.

(10) Med systematisk internaliserer menes et verdipapirforetak som på organisert, regelmessig og systematisk måte og i et betydelig omfang, handler for egen regning ved utførelse av kundeordre utenfor handelsplass uten å drive et multilateralt system. Om handelen er regelmessig og systematisk vurderes ut fra antall handler verdipapirforetaket utfører for egen regning utenfor handelsplass. Om omfanget er betydelig vurderes ut fra enten størrelsen på handelen verdipapirforetaket utfører utenfor handelsplass sammenlignet med verdipapirforetakets totale handel i det enkelte finansielle instrumentet, eller ut fra størrelsen på handelen utført av verdipapirforetaket utenfor handelsplass sammenlignet med den totale handelen i EØS i det enkelte finansielle instrumentet. Verdipapirforetak kan velge å registrere seg som systematisk internaliserer selv om det ikke tilfredsstillende kriteriene i denne bestemmelsen.

(11) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 2-8 Andre definisjoner

(1) Med strukturerte innskudd menes innskudd hvor hovedstolen skal tilbakebetales i sin helhet ved forfall og hvor avkastningen kan avhenge av:

1. en indeks eller en kombinasjon av indekser som ikke i sin helhet er knyttet til en renteindeks,
2. et finansielt instrument eller en kombinasjon av finansielle instrumenter,
3. en vare eller en kombinasjon av varer eller andre fysiske eller ikke-fysiske eiendeler, eller
4. en valuta eller en kombinasjon av valutaer.

(2) Med prisstiller menes person som på kontinuerlig grunnlag tilbyr kjøp eller salg av finansielle instrumenter for egen regning, til priser som personen selv fastsetter.

(3) Med tilknyttet agent menes fysisk eller juridisk person som på bare ett verdipapirforetaks ansvar og regning, markedsfører investeringstjenester eller tilknyttede tjenester, skaffer oppdrag, mottar og formidler instruksjoner eller ordrer i relasjon til investeringstjenester eller finansielle instrumenter, plasserer finansielle instrumenter eller gir råd om slike finansielle instrumenter eller tjenester, jf. § 10-22.

(4) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her, herunder definisjoner av andre relevante uttrykk i loven eller forskrifter til loven.

Kapittel 8 skal lyde:

Kapittel 8. Gjennomføring av verdipapirmarkedsforordningen

§ 8-1 *Gjennomføring av europaparlaments- og rådsforordning (EU) nr. 600/2014*

(1) EØS-avtalen vedlegg IX forordning (EU) nr. 600/2014 (om markeder for finansielle instrumenter (verdipapirmarkedsforordningen)) som endret ved forordning (EU) nr. 1033/2016 gjelder som lov med de tilpasninger som følger av vedlegg IX, protokoll 1 til avtalen og avtalen for øvrig.

(2) Når det i loven her vises til verdipapirmarkedsforordningen, menes forordningen slik den er gjennomført i første ledd.

(3) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her og i forskrift gjøre endringer i, herunder fastsette unntak fra, bestemmelsene gjennomført i første ledd til gjennomføring av Norges forpliktelser etter EØS-avtalen.

Kapittel 9 og 10 skal lyde:

Kapittel 9. Søknad om og vilkår for tillatelse

I. Søknad, saksbehandlingsregler og tilbakekall

§ 9-1 *Tillatelse til å yte investeringstjenester og investeringsvirksomhet samt tilknyttede tjenester*

(1) Investeringstjenester som ytes overfor tredjepersoner, og investeringsvirksomhet som drives på forretningsmessig basis, kan bare utøves av verdipapirforetak som har tillatelse til dette fra Finanstilsynet, og av kredittinstitusjoner som har tillatelse til å yte slike tjenester og drive slik virksomhet etter finansforetaksloven. I tillatelsen skal det angis hvilke investeringstjenester og tilknyttede tjenester foretaket kan yte. Verdipapirforetaket skal søke Finanstilsynet om godkjenning før det tilbyr tilknyttede tjenester utover det som fremgår av tillatelsen.

(2) Tillatelse etter første ledd skal bare gis der konsesjonsmyndigheten anser at vilkårene for å yte investeringstjenester eller drive investeringsvirksomhet i §§ 9-9 til 9-25 og §§ 9-38 til 9-48 er oppfylt, og der organiseringen av foretaket og forholdet til nære forbindelser er av en slik art at det kan gjennomføres et effektivt og betryggende tilsyn med verdipapirforetaket. Med nære forbindelser menes et forhold som definert i fi-

nanstilsynsloven § 3 a annet ledd med tilhørende forskriftsbestemmelser.

(3) Tjenester som nevnt i § 2-1 første ledd nr. 1 til 7 som ytes på forretningsmessig basis i forbindelse med andeler i selskap som definert i selskapsloven § 1-2 første ledd bokstav a, b, c og e og andeler i tilsvarende utenlandske selskaper, kan bare ytes av foretak som har tillatelse til å yte tilsvarende investeringstjenester etter første ledd.

(4) Bestemmelsene i kapittel 9 og 10 og forskrifter gitt i medhold av disse, med unntak av §§ 9-32 og 9-33, gjelder tilsvarende ved yting av tjenester som nevnt i tredje ledd.

(5) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 9-2 Systematisk internalisering

(1) Verdipapirforetak skal gi melding til Finanstilsynet ved oppstart eller opphør av systematisk internalisering.

(2) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 9-3 Unntak fra krav om tillatelse

(1) Kravet om tillatelse i § 9-1 og de øvrige bestemmelsene i kapittel 9 og 10 gjelder ikke for:

1. Norges Bank,
2. Folketrygdfondet,
3. offentlige myndigheter som forvalter offentlig gjeld, samt institusjoner som er opprettet av to eller flere EØS-stater for å yte finansiell bistand til medlemmer med betydelige økonomiske problemer,
4. forvaltningsselskaper for verdipapirfond,
5. forsikringselskaper,
6. pensjonskasser,
7. depotmottakere for verdipapirfond, pensjonskasser og alternative investeringsfond,
8. foretak med tillatelse til å drive virksomhet som opsjonssentral, oppgjørssentral eller verdipapirregister,
9. forvaltere av alternative investeringsfond.

(2) Første ledd gjelder tilsvarende for:

1. den som yter investeringstjenester ved enkelte anledninger som ledd i annen lovregulert eller selvregulert yrkesvirksomhet,
2. den som bare yter investeringstjenester overfor selskap innen samme konsern,
3. den som bare yter investeringstjenester som ledd i forvaltning av en ordning for arbeidstakeres eierandeler,
4. den som bare yter investeringstjenester som nevnt i nr. 2 og 3,

5. den som bare driver investeringsrådgivning under utøvelsen av annen yrkesvirksomhet, forutsatt at det ikke ytes særskilt vederlag for investeringsrådgivningen,

6. den som ikke yter andre investeringstjenester eller driver annen investeringsvirksomhet enn handel for egen regning i finansielle instrumenter som ikke er varederivater, utslippskvoter eller derivater på slike. Kravet om tillatelse etter § 9-1 og de øvrige bestemmelsene i kapittel 9 og 10 gjelder likevel hvis foretaket:

- a) er prisstiller,
- b) er medlem eller deltaker på et regulert marked eller en multilateral handelsfasilitet, eller har direkte elektronisk tilgang til en handelsplass, jf. § 9-22, med mindre det dreier seg om et ikke-finansielt foretak som utfører transaksjoner på en handelsplass som på en objektivt målbar måte reduserer risiko direkte relatert til forretningsvirksomheten eller likviditetsfinansieringen til foretaket eller foretak i samme konsern,
- c) driver med høyfrekvent algoritmehandel, jf. § 9-22, eller
- d) handler for egen regning ved utførelse av kundeordre,

7. a) den som handler foregen regning, herunder prisstillere, ivarederivater eller utslippskvoter eller derivater på slike, unntatt personer som handler foregen regning når de utfører kundeordre, eller

b) den som yter investeringstjenester, unntatt handel for egen regning, i varederivater eller utslippskvoter eller derivater på slike, til kundene eller leverandørene av sin hovedvirksomhet, forutsatt:

- i) at dette for hvert av disse tilfellene, på individuelt nivå og på samlet nivå, er en tilknytning til deres hovedvirksomhet på konsernplan, og at hovedvirksomheten ikke er å anse som yting av investeringstjenester etter direktiv 2014/65/EU eller bankvirksomhet etter direktiv 2013/36/EU eller å opptre som prisstiller i forbindelse med varederivater,
- ii) at disse personene ikke driver med høyfrekvent algoritmehandel, jf. § 9-22, og
- iii) at disse personene hvert år underretter Finanstilsynet om at de benytter dette unntaket, og på anmodning opplyser Finanstilsynet om grunnlaget for at de anser at deres virksomhet etter bokstav a og b er en til-

knyttet virksomhet til deres hovedvirksomhet,

8. den som er operatør av overføringsnett som definert i artikkel 2 nr. 4 i direktiv 2009/72/EF eller artikkel 2 nr. 4 i direktiv 2009/73/EF når operatøren utfører sine oppgaver, og enhver person som opptrer som tjenesteyter på operatørens vegne med sikte på å utføre operatørens oppgaver, etter disse direktivene eller etter forordning (EF) nr. 714/2009 eller forordning (EF) nr. 715/2009, eller etter regler eller retningslinjer vedtatt i henhold til dette regelverket, og enhver operatør eller forvalter av et energibalanseringssystem, et rørledningsnett eller et system for å opprettholde balansen mellom tilbudet av og etterspørselen etter energi. Dette unntaket fra kravet etter § 9-1 første ledd og de øvrige bestemmelsene i kapittel 9 og 10 får bare anvendelse på personer når de driver investeringsvirksomhet eller yter investeringstjenester i forbindelse med varederivater for å utføre oppgaver som nevnt i første punktum. Kravet om tillatelse i § 9-1 og de øvrige bestemmelsene i kapittel 9 og 10 gjelder likevel ved drift av et annenhåndsmarked, herunder en plattform for handel med finansielle overføringsrettigheter på annenhåndsmarkeder,
9. den som er kvotepliktig etter klimakvoteloven, og som ikke yter andre investeringstjenester eller driver annen investeringsvirksomhet enn handel for egen regning i utslippskvoter, med mindre den kvotepliktige utfører kundeordre eller driver med høyfrekvent algoritmehandel, jf. § 9-22,
10. den som bare yter tjenester som nevnt i § 9-1 tredje ledd overfor kunder som påtar seg et samlet forpliktet investeringsbeløp som minst svarer til 5 000 000 kroner, eller overfor profesjonelle kunder som nevnt i § 10-6.

(3) Bestemmelsene i § 9-23 om algoritmehandel, § 9-24 om direkte elektronisk tilgang og § 9-25 om alminnelig clearingmedlem gjelder likevel for medlemmer eller deltakere på et regulert marked eller en multilateral handelsfasilitet som er omfattet av unntakene i første ledd nr. 4, 5, 6 eller 9, eller annet ledd nr. 7 eller 9.

(4) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 9-4 Lovens anvendelse for kredittinstitusjoner

(1) Følgende bestemmelser gjelder ikke for kredittinstitusjoner som har tillatelse til å yte en eller flere investeringstjenester eller drive investeringsvirksomhet:

1. § 9-6, § 9-7, § 9-9, § 9-10, § 9-11 annet ledd nr. 1 til 5 og §§ 9-12 til 9-15,
2. § 9-18 annet ledd annet punktum,

3. § 9-32 annet og tredje ledd og § 9-33 annet og tredje ledd,

4. §§ 9-39 til 9-49,

5. § 20-2.

(2) § 9-38 gjelder ikke for kredittinstitusjoner som er bank, og som kun yter investeringstjenester som nevnt i verdipapirhandelloven § 2-1 første ledd nr. 1 og nr. 5, dersom banken er medlem av Bankenes sikringsfond og ikke håndterer kunders finansielle instrumenter eller midler utenom å formidle oppgjør.

(3) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 9-5 Lovens anvendelse ved salg og rådgivning knyttet til strukturerte innskudd

(1) Følgende bestemmelser og forskrifter gitt i medhold av disse skal gjelde for verdipapirforetak og kredittinstitusjoner når de selger eller gir råd til kunder om strukturerte innskudd:

1. § 9-11, § 9-16 første ledd nr. 1, 2, 6 og 8, § 9-19 og § 9-38,
2. §§ 10-2 til 10-18 og §§ 10-21 til 10-23,
3. Kapittel 19 til 21

(2) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 9-6 Søknad om tillatelse

(1) I søknad om tillatelse skal det opplyses om hvilke av tjenestene som nevnt i § 2-1 foretaket skal yte. Søknaden skal også inneholde opplysninger som viser at de lovbestemte kravene i kapittel 9 og 10 er oppfylt, og andre opplysninger av betydning for vurderingen av om tillatelse skal gis. Konesjonsmyndighetene kan be om ytterligere opplysninger.

(2) Foretakets vedtekter, driftsplan og interne rutiner for organisering som nevnt i § 9-16 til § 9-19 skal være vedlagt søknaden.

(3) Tillatelse kan bare gis etter samråd med myndighetene i annen EØS-stat dersom søkeren er:

1. datterforetak av et verdipapirforetak eller en kredittinstitusjon med tillatelse i en annen EØS-stat,
2. datterforetak av et hovedforetak for et annet verdipapirforetak eller en kredittinstitusjon med tillatelse i en annen EØS-stat, eller
3. kontrollert av de samme fysiske eller juridiske personer som kontrollerer et verdipapirforetak med tillatelse i en annen EØS-stat.

(4) Vedtak om tillatelse skal meddeles søkeren snarest mulig og senest seks måneder etter at søknaden ble mottatt. Dersom søknaden ikke inneholder de opplysninger som er nødvendige for å avgjøre om tillatelse skal gis, regnes fristen fra det tidspunktet slike opplysninger ble mottatt.

(5) Verdipapirforetaket kan starte sin virksomhet umiddelbart etter at tillatelse er gitt.

(6) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 9-7 Endring og tilbakekall av tillatelse

(1) Finanstilsynet kan helt eller delvis endre, herunder sette nye vilkår, eller tilbakekalle tillatelse til å yte investeringstjenester eller drive investeringsvirksomhet dersom verdipapirforetaket:

1. ikke gjør bruk av tillatelsen innen tolv måneder, gir uttrykkelig avkall på tillatelsen eller har opphørt å yte investeringstjenester eller drive investeringsvirksomhet i mer enn seks måneder,
2. har fått tillatelsen ved bruk av uriktige opplysninger eller andre uregelmessigheter,
3. ikke lenger oppfyller vilkårene for tillatelsen, herunder kravene til ansvarlig kapital,
4. foretar alvorlige eller systematiske overtredelser av bestemmelser gitt i eller i medhold av lov, slik at det er grunn til å frykte at fortsettelse av virksomheten kan skade foretakets kunder, tilliten til verdipapirmarkedet eller institusjonene som virker i markedet, eller
5. ikke etterkommer pålegg gitt i medhold av § 19-7.

(2) Første ledd gjelder tilsvarende for tillatelse gitt i medhold av § 9-8.

(3) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 9-8 Markedsoperatørens adgang til å drive multilateral handelsfasilitet eller organisert handelsfasilitet

Departementet kan gi markedsoperatør tillatelse til å drive en multilateral handelsfasilitet eller en organisert handelsfasilitet dersom operatøren oppfyller kravene i loven her.

II. Vilkår for tillatelse

§ 9-9 Organisasjonsform

(1) Tillatelse til å yte investeringstjenester eller drive investeringsvirksomhet kan gis til aksjeselskap eller allmennaksjeselskap.

(2) Selskapet skal ha forretningskontor og hovedkontor i Norge.

(3) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her og i forskrift gjøre unntak fra kravet til foretaksform i første ledd, og kan i tilfelle fastsette nærmere regler om organisering av virksomheten mv.

§ 9-10 Krav til ledelsen av foretaket

(1) Styremedlemmer, daglig leder og andre som faktisk deltar i ledelsen av et verdipapirforetak, skal til en-

hver tid ha tilstrekkelige kvalifikasjoner og erfaring, ha ført en hederlig vandel og for øvrig ikke ha utvist utilbørlig atferd som gir grunn til å anta at stillingen eller vervet ikke vil kunne ivaretas på en forsvarlig måte. Personer som nevnt i første punktum skal fremlegge ordi- nær politiattest etter politiregisterloven § 40.

(2) Personer som nevnt i første ledd skal sette av tilstrekkelig tid til å utføre sine oppgaver i verdipapirforetaket. Ved vurderingen av hvor mange verv og stillinger en person kan ha i tillegg til vervet eller stillingen i verdipapirforetaket, skal det tas hensyn til individuelle forhold og arten, omfanget og kompleksiteten av verdipapirforetakets virksomhet.

(3) Personer som nevnt i første ledd i et verdipapirforetak som er å anse som vesentlig vurdert ut fra størrelse og virksomhetens art, omfang og kompleksitet, kan kun inneha én av følgende kombinasjoner av stillinger og verv samtidig:

1. én stilling som daglig leder kombinert med to styreverv,
2. fire styreverv.

(4) Stilling eller verv i organisasjoner som ikke hovedsakelig har kommersielle formål, regnes ikke med etter tredje ledd. Stilling som daglig leder eller styreverv i foretak innenfor samme konsern, eller i foretak som er medlemmer av samme sikringsordning, forutsatt at vilkårene i artikkel 113 nr. 7 i forordning (EU) nr. 575/2013 er oppfylt, eller foretak hvor verdipapirforetaket eier en kvalifisert eierandel, jf. § 9-12, regnes som én stilling eller ett verv. Finanstilsynet kan gi tillatelse til at personer som nevnt i tredje ledd kan inneha ytterligere ett styreverv. Tredje ledd gjelder ikke for personer som representerer den norske stat.

(5) Foretakets styre skal samlet ha bred erfaring og tilstrekkelig kunnskap og kompetanse til å kunne forstå foretakets virksomhet, herunder de største risikofaktorene som er forbundet med virksomheten.

(6) Styremedlemmer skal utvise hederlighet, integritet og uavhengighet for effektivt å kunne vurdere og føre tilsyn med, og ved behov utfordre, beslutningene som treffes av foretakets daglige ledelse. Styret, daglig leder eller andre som faktisk deltar i ledelsen kan under enhver omstendighet ikke være til skade for en effektiv, sunn og fornuftig ledelse av foretaket eller for markedets integritet.

(7) Verdipapirforetak skal sette av tilstrekkelige ressurser til opplæring av personer som nevnt i første ledd.

(8) Verdipapirforetak skal sikre en tilstrekkelig bredde av kvalifikasjoner og kompetanse ved rekruttering av personer som nevnt i første ledd, og skal fastsette retningslinjer for å fremme mangfold ved slik rekruttering.

(9) Verdipapirforetak skal gi Finanstilsynet melding ved endring av styrets sammensetning og ved skifte av daglig leder eller andre som faktisk deltar i ledelsen av virksomheten. Verdipapirforetaket skal fremlegge alle opplysninger som er nødvendige for å vurdere om verdipapirforetaket oppfyller kravene i bestemmelsen her og § 9-11.

(10) Den faktiske ledelsen av et verdipapirforetak skal forestås av minst to personer som oppfyller kravene i første og annet ledd. Finanstilsynet kan ved forskrift eller enkeltvedtak gjøre unntak fra kravet i første punktum.

(11) Styreleder kan ikke være daglig leder i foretaket, med mindre dette er tilfredsstillende begrunnet av foretaket og godkjent av Finanstilsynet.

(12) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 9-11 Styrets oppgaver og ansvar

(1) Styret har det overordnede ansvar for forvaltningen av verdipapirforetaket og skal føre tilsyn med foretakets virksomhet. Styret skal sørge for at foretaket organiseres og ledes på en effektiv og fornuftig måte, herunder på en måte som forhindrer interessekonflikter, og som fremmer markedets integritet og kundenes interesser.

(2) Følgende prinsipper skal legges til grunn for styrets forvaltning og tilsyn med verdipapirforetaket:

1. Styret skal fastlegge og føre tilsyn med gjennomføringen av foretakets strategiske mål, risikostrategi og overordnede styrings- og kontrollordninger.
2. Styret skal sikre at systemene for regnskapsføring og finansiell rapportering er robuste, innbyr til tillit og er i samsvar med lov, forskrift og relevante standarder.
3. Styret skal føre tilsyn med offentliggjørings- og kommunikasjonsprosesser.
4. Styret skal føre effektivt tilsyn med foretakets daglige ledelse.
5. Styret skal fastlegge og føre tilsyn med organiseringen av foretakets virksomhet, herunder ressursene, prosedyrene og systemene for foretakets virksomhetsutøvelse og tjenesteyting, samt kompetansekrav for ansatte, sett hen til arten, omfanget og kompleksiteten av foretakets virksomhet og de krav som stilles til foretaket.
6. Styret skal fastlegge og føre tilsyn med strategier for foretakets virksomhetsutøvelse og tjenesteyting, sett hen til foretakets risikotoleranse samt kundene og deres behov, og herunder gjennomføre stresstester ved behov.
7. Styret skal fastlegge og føre tilsyn med en godtgjøringsstrategi for ansatte som deltar i tjenesteyting til

kunder, for å fremme ansvarlig forretningsførsel og rettferdig behandling av kunder, samt å unngå interessekonflikter.

(3) Styret skal overvåke og regelmessig vurdere hvor effektiv verdipapirforetakets organisering og ledelse er, samt vurdere egnetheten og gjennomføringen av foretakets strategiske mål og strategier for utøvelsen av foretakets virksomhet, herunder de tjenestene som ytes til foretakets kunder. Styret skal treffe egnede tiltak for å rette opp eventuelle mangler.

(4) Styremedlemmene skal ha tilstrekkelig tilgang til opplysninger og dokumenter som de trenger for å føre tilsyn med beslutninger som treffes av foretakets daglige ledelse.

(5) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

(6) Departementet kan fastsette forskrift om nominasjonskomité.

§ 9-12 Eierforhold mv.

(1) Den som er eier av kvalifisert eierandel i et verdipapirforetak, skal være egnet til å sikre en forsvarlig og betryggende forvaltning av foretaket.

(2) Med kvalifisert eierandel menes en eierandel som representerer ti prosent eller mer av kapitalen eller stemmene i verdipapirforetaket, eller som for øvrig gjør det mulig å utøve en vesentlig innflytelse i ledelsen av foretaket og dets virksomhet. Like med vedkommende eiers egne eierandeler regnes eierandeler som eies av eierens nærstående etter § 2-5.

(3) Ved beregning av kvalifisert eierandel omfattes ikke eierandeler eller stemmeretter som er overtatt av en kredittinstitusjon eller et verdipapirforetak som følge av at foretaket yter investeringstjenester eller investeringsvirksomhet som angitt i § 2-1 første ledd nr. 6, forutsatt at disse ikke brukes til å utøve innflytelse i foretaket og blir avhendet innen ett år etter overtagelsen.

(4) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 9-13 Melding om erverv av eierandeler i verdipapirforetak mv.

(1) Enhver fysisk eller juridisk person, eller slike personer som opptrer samordnet, som har besluttet direkte eller indirekte å erverve en kvalifisert eierandel i et verdipapirforetak, må sende skriftlig melding om dette til Finanstilsynet. Det samme gjelder direkte eller indirekte erverv som vil medføre at en kvalifisert eierandel økes slik at den vil utgjøre eller overstige henholdsvis 20, 30 eller 50 prosent av kapitalen eller stemmene i verdipapirforetaket, eller slik at eierandelen gir bestemmende innflytelse som nevnt i aksjeloven § 1-3 i verdipapirforetaket. § 9-12 tredje ledd gjelder tilsvarende.

(2) Erverv som omfattes av første ledd, kan bare gjennomføres etter at tillatelse er gitt av Finanstilsynet.

(3) Melding etter første ledd skal angi størrelsen på den eierandelen det tas sikte på å erverve, og informasjon som er nødvendig for å gjennomføre egnethetsvurdering etter § 9-15.

(4) Enhver som har besluttet å avhende en kvalifisert eierandel eller redusere den slik at eierandelen blir mindre enn en av grensene som nevnt i første ledd, skal gi skriftlig melding om dette til Finanstilsynet.

(5) Et verdipapirforetak skal uten ugrunnet opphold gi Finanstilsynet melding dersom det blir kjent med erverv som innebærer at noen er eller blir eier av kvalifiserte eierandeler i foretaket. Det samme gjelder erverv som innebærer at en eierandel vil utgjøre eller overstige de grensene som er angitt i første ledd. Meldeplikten gjelder også ved avhendelse av kvalifiserte eierandeler eller avhendelse som innebærer at grensene som angitt i første ledd nås eller passerer.

(6) Verdipapirforetak skal minst en gang i året oversende oversikt over eiere av kvalifiserte eierandeler til Finanstilsynet.

(7) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 9-14 Saksbehandlingsfrister mv.

(1) Finanstilsynet skal umiddelbart, og senest innen to virkedager etter å ha mottatt melding etter § 9-13 første ledd, skriftlig bekrefte mottaket overfor erververen. Det samme gjelder etter mottak av opplysninger som angitt i § 9-13 tredje ledd.

(2) Finanstilsynet skal vurdere meldingen innen 60 arbeidsdager, regnet fra det tidspunktet Finanstilsynet har bekreftet mottak av meldingen og opplysninger som angitt i § 9-13 tredje ledd. Ved bekreftelsen etter første ledd skal Finanstilsynet underrette den aktuelle erververen om når vurderingsperioden utløper.

(3) Dersom Finanstilsynet har fremsatt skriftlig krav om ytterligere opplysninger før det er gått 50 virkedager av vurderingsperioden, avbrytes fristen som angitt i annet ledd inntil svaret fra erververen er mottatt. Et slikt avbrudd skal ikke overstige 20 virkedager. Finanstilsynet kan be om flere opplysninger enn angitt i første punktum, men dette kan ikke føre til ytterligere avbrudd i vurderingsperioden.

(4) Finanstilsynet kan forlenge avbruddet som angitt i tredje ledd med inntil 30 virkedager dersom erververen er hjemmehørende eller underlagt lovgivning i en stat utenfor EØS, eller dersom erververen verken er underlagt tilsyn i medhold av verdipapirfondloven, finansforetaksloven eller denne loven.

(5) Dersom Finanstilsynet ikke skriftlig motsetter seg det planlagte ervervet innen utløpet av fristen etter

annet ledd, jf. tredje og fjerde ledd, skal tilsynet anses å ha gitt tillatelse til erverv av den eierandelen som er angitt i meldingen til Finanstilsynet etter § 9-13 første ledd.

(6) Finanstilsynet kan sette frist for gjennomføring av ervervet.

(7) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 9-15 Egnethetsvurdering ved erverv mv.

(1) Ved avgjørelsen av om det skal gis tillatelse etter § 9-13 annet ledd, skal Finanstilsynet vurdere om erververen er egnet, og om ervervet av eierandelen er finansielt betryggende. Formålet er å sikre at verdipapirforetaket får en forsvarlig og betryggende ledelse, og det skal tas hensyn til erververs sannsynlige innflytelse på verdipapirforetaket. I vurderingen av ervervet skal Finanstilsynet ta i betraktning følgende forhold:

1. erververens omdømme,
2. omdømmet og erfaringen til personer som etter ervervet vil inngå i styret eller øvrig ledelse av verdipapirforetakets virksomhet,
3. erververens økonomiske soliditet, særlig tatt i betraktning de former for virksomhet som foretaket driver eller må antas å involvere seg i etter ervervet,
4. om verdipapirforetaket fortsatt vil være i stand til å oppfylle tilsynskrav som følger av denne loven og øvrig relevant finansregulering, særlig om konsernet foretaket vil inngå i etter ervervet, er organisert på en slik måte at det muliggjør effektivt tilsyn og effektiv utveksling av informasjon og fordeling av tilsynsoppgaver mellom berørte tilsynsmyndigheter, og
5. om det er grunn til å anta at det i forbindelse med ervervet foregår eller blir gjort forsøk på hvitvasking av penger eller finansiering av terrorvirksomhet, eller at ervervet vil øke risikoen for dette.

(2) Tillatelse etter § 9-13 annet ledd kan bare nektes dersom Finanstilsynet finner at det er rimelig grunnlag for tvil om erververens egnethet eller om ervervet av eierandelen er finansielt betryggende, jf. første ledd, eller dersom plikten til å gi melding ikke er oppfylt eller opplysninger fremlagt av erververen er ufullstendige eller uriktige.

(3) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 9-16 Generelle krav til organisering av virksomheten

(1) Verdipapirforetak skal innrette sin virksomhet på følgende måte:

1. Foretaket skal ha tilstrekkelige og betryggende retningslinjer, rutiner og kontrollmetoder som skal

- sikre at foretaket, dets ledere, ansatte og tilknyttede agenter etterlever sine forpliktelser etter lov og forskrifter.
2. Foretaket skal være oppbygd og organisert på en slik måte at risikoen for interessekonflikter mellom foretaket og dets kunder, eller foretakets kunder seg imellom, begrenses til et minimum, jf. § 10-2.
  3. Foretaket skal treffe rimelige tiltak som skal sikre kontinuitet og regelmessighet i investeringstjenestevirksomheten, herunder ha nødvendige systemer, ressurser og prosedyrer.
  4. Foretaket skal treffe betryggende tiltak slik at operasjonell risiko begrenses til et minimum når det benytter seg av en tredjepart til å utføre operasjonelle funksjoner, jf. annet ledd.
  5. Foretaket skal ha effektive kontroll- og sikkerhetsordninger for informasjonsbehandlingssystemer, gode administrasjons- og regnskapsrutiner, tilfredsstillende interne kontrollordninger og effektive prosedyrer for risikovurdering, samt stillingsinstruksjoner som særskilt regulerer ansvarsfordelingen mellom daglig leder og andre ledere av virksomheten.
  6. Foretaket skal ha tilfredsstillende interne retningslinjer, rutiner og kontrollmetoder for personlige transaksjoner som foretas av foretakets ledere, ansatte og tilknyttede agenter.
  7. Foretaket skal ha systemer som sikrer pålitelig og korrekt informasjonsoverføring, og som sikrer at opplysningene til enhver tid behandles fortrolig, samt reduserer risikoen for dataforfalskning, informasjonslekkasje og annen ulovlig tilgang til informasjonen.
  8. Foretaket skal sørge for dokumentasjon av alle investeringstjenester og all investeringsvirksomhet, herunder alle utførte transaksjoner, som skal være minst så fyllestgjørende at Finanstilsynet kan kontrollere om de regler Finanstilsynet har ansvar for, er overholdt. Slik dokumentasjon skal oppbevares i minst fem år, eller lengre tid dersom Finanstilsynet bestemmer det.
  9. Foretaket skal ha interne instruksjoner for de ansattes adgang til å være medlem av styre, bedriftsforsamling eller foretaksforsamling eller ha slik innflytelse som nevnt i aksjeloven § 1-3 annet ledd i selskaper. Slike instruksjoner skal også omfatte styremedlemmer som har slik innflytelse i verdipapirforetaket som nevnt i aksjeloven § 1-3 annet ledd. Tilsvarende instruksjoner skal utarbeides for tilfeller der det er gitt unntak etter § 10-4 annet ledd.
  10. Foretaket skal ha retningslinjer og rutiner for beregning og utbetaling av resultatavhengig godtgjørelse.

(2) Verdipapirforetak som utkontrakterer funksjoner, kan ikke overlate viktige operasjonelle funksjoner til tredjepart dersom dette fører til at:

1. foretakets internkontroll og evne til å påse etterlevelsen av dets forpliktelser blir merkbart forringet, eller
2. Finanstilsynets mulighet for å føre tilsyn med virksomheten merkbart forringes eller vanskeliggjøres.

(3) Styret og daglig leder skal utarbeide interne retningslinjer og instruksjoner i samsvar med første ledd.

(4) Departementet kan ved forskrift fastsette nærmere regler om godtgjørelsesordninger i verdipapirforetak. Bestemmelsene i finansforetaksloven §§ 15-1 til 15-5 gjelder tilsvarende.

(5) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 9-17 Telefonsamtaler og elektronisk kommunikasjon

(1) Dokumentasjon etter § 9-16 første ledd nr. 8 skal omfatte opptak av alle telefonsamtaler og lagring av all elektronisk kommunikasjon i tilknytning til at det ytes investeringstjenester og utøves investeringsvirksomhet som nevnt i § 2-1 første ledd nr. 1 til 7. Dokumentasjonen skal også omfatte samtaler og kommunikasjon som er ment å føre til at det ytes investeringstjenester eller utøves investeringsvirksomhet.

(2) For å oppfylle kravene i første ledd skal verdipapirforetaket treffe alle rimelige tiltak for å ta opp og lagre relevante telefonsamtaler og elektronisk kommunikasjon som foretas med, sendes fra eller mottas av utstyr som verdipapirforetaket gjør tilgjengelig for en ansatt eller underleverandør, eller som verdipapirforetaket godtar eller tillater at en ansatt eller underleverandør bruker. Verdipapirforetaket skal også treffe alle rimelige tiltak for å hindre at en ansatt eller en underleverandør foretar, sender eller mottar relevante telefonsamtaler og elektronisk kommunikasjon på privateid utstyr som verdipapirforetaket ikke kan dokumentere eller kopiere.

(3) Verdipapirforetaket skal informere sine kunder om at telefonsamtaler eller elektronisk kommunikasjon mellom verdipapirforetaket og dets kunder vil bli tatt opp og lagret. Verdipapirforetaket kan ikke per telefon eller elektronisk kommunikasjon yte investerings-tjenester til eller drive investeringsvirksomhet overfor kunder som ikke har fått informasjon etter første punktum. Slik informasjon kan gis én gang før investerings-tjenester ytes eller investeringsvirksomhet utøves.

(4) Samtaler eller kommunikasjon som nevnt i første ledd som ikke gjennomføres via telefon eller elektronisk, skal dokumenteres i et varig medium. Slike samtaler

ler fra personlige møter skal registreres i skriftlige protokoller eller notater.

(5) Dokumentasjonen etter denne bestemmelsen skal oppbevares i minst fem år, eller lengre tid dersom Finanstilsynet bestemmer det, og skal på anmodning gjøres tilgjengelig for den berørte kunden.

(6) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 9-18 Kundemidler og sikkerhetsstillelse mv.

(1) Verdipapirforetak skal treffe betryggende tiltak slik at kundens finansielle instrumenter holdes atskilt fra foretakets finansielle instrumenter. Verdipapirforetak kan bare benytte kundens finansielle instrumenter for egen regning dersom kunden uttrykkelig har gitt samtykke til dette.

(2) Verdipapirforetak skal treffe betryggende tiltak slik at kundemidler holdes atskilt fra foretakets midler. Verdipapirforetak kan ikke benytte kundemidler for egen regning.

(3) Et verdipapirforetak skal ikke inngå avtaler med ikke-profesjonelle kunder om finansiell sikkerhetsstillelse i form av overdragelse av eiendomsrett med sikte på å sikre eller dekke kundens nåværende eller fremtidige forpliktelser.

(4) Departementet kan fastsette ytterligere krav til sikring av kundens finansielle instrumenter og kundemidler, samt fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 9-19 Produkthåndtering

(1) Verdipapirforetak som produserer finansielle instrumenter for salg til kunder, skal ha en hensiktsmessig prosess for godkjenning av det enkelte finansielle instrument og vesentlige endringer i et eksisterende finansielt instrument før det markedsføres eller distribueres til kunder. Som en del av godkjenningsprosessen for produktet skal foretaket identifisere en målgruppe av slutt kunder for det enkelte finansielle instrumentet, sikre at all relevant risiko for målgruppen er vurdert, og at det finansielle instrumentet og distribusjonsstrategien oppfyller kravene etter § 10-9 annet ledd.

(2) Verdipapirforetak skal også regelmessig gjennomgå de finansielle instrumentene som foretaket tilbyr eller markedsfører. Ved gjennomgangen skal verdipapirforetaket ta i betraktning hendelser som kan få vesentlig innvirkning på den potensielle risikoen for den identifiserte målgruppen, og vurdere om det finansielle instrumentet fortsatt er forenelig med målgruppens behov, og om foretakets distribusjonsstrategi fortsatt er hensiktsmessig.

(3) Verdipapirforetak som produserer finansielle instrumenter, skal gi eventuelle distributører tilgang til

alle relevante opplysninger om det enkelte finansielle instrumentet og godkjenningsprosessen etter første ledd, herunder opplysninger om den identifiserte målgruppen.

(4) Dersom et verdipapirforetak tilbyr eller anbefaler finansielle instrumenter som det ikke selv har produsert, skal verdipapirforetaket ha egnede rutiner og systemer for å innhente opplysninger som nevnt i tredje ledd. Verdipapirforetaket skal sikre at relevante ansatte forstår egenskapene ved det enkelte finansielle instrumentet og den identifiserte målgruppen for instrumentet.

(5) Departementet kan gi utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 9-20 Klagebehandling

Departementet kan i forskrift gi regler om klagebehandling, herunder at verdipapirforetak skal være tilsluttet utenrettslig tvisteløsningsordning godkjent i medhold av lov.

§ 9-21 Filial

(1) Et verdipapirforetak skal gi melding til Finanstilsynet før det oppretter filial i Norge. Filialen skal ha en leder som oppfyller kravene i § 9-10 første ledd.

(2) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 9-22 Definisjoner av algoritmehandel og direkte elektronisk tilgang

(1) Med algoritmehandel menes handel med finansielle instrumenter der en dataalgoritme automatisk, med begrenset eller ingen menneskelig medvirkning, bestemmer individuelle parametere for en ordre, herunder om ordren skal legges inn, tidspunktet, prisen eller størrelsen på ordren, eller hvordan ordren skal håndteres etter at den er lagt inn. Begrepet omfatter ikke systemer som bare anvendes for å videresende ordrer til en eller flere handelsplasser for å behandle ordrer uten fastsettelse av handelsparametere, eller for å bekrefte ordrer eller behandle utførte transaksjoner etter at handelen er gjennomført.

(2) Med høyfrekvent algoritmehandel menes algoritmehandel som kjennetegnes av:

1. en infrastruktur som skal redusere latenstiden, herunder minst ett av følgende systemer for algoritmebasert registrering av ordrer: samløkalisering, nærhetsbaserte vertstjenester eller direkte elektronisk høyhastighetstilgang,
2. at systemet uten menneskelig medvirkning til den enkelte handel eller ordre tar beslutninger om ordren skal legges inn, om generering, videresending eller utførelse av ordren, og

3. store mengder ordrer, kvoteringer eller kanselleringer den enkelte handelsdag.

(3) Med direkte elektronisk tilgang menes en ordning der medlem, deltaker eller kunde på en handelsplass gir en person tillatelse til å bruke sin handelsidentitet slik at personen kan sende elektroniske ordrer knyttet til et finansielt instrument direkte til handelsplassen, herunder ordninger som innebærer at en person bruker medlemmets, deltakerens eller kundens infrastruktur, eller annet tilkoblingssystem stilt til disposisjon fra medlemmet, deltakeren eller kunden, for å overføre ordrene (direkte markedsadgang), og andre ordninger der en slik infrastruktur ikke brukes (sponset tilgang).

(4) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 9-23 Algoritmehandel

(1) Verdipapirforetak som utfører algoritmehandel, skal ha effektive systemer og risikokontroller som er egnet for virksomheten, for å sikre at foretakets handelssystemer er robuste, har tilstrekkelig kapasitet og er underlagt hensiktsmessige terskler og grenser for handler. Slike systemer og kontroller skal også hindre at det sendes uriktige ordrer eller at systemene skaper eller bidrar til uro i markedet. Verdipapirforetaket skal også ha effektive systemer og risikokontroller som sikrer at handelssystemene ikke kan brukes til formål som er i strid med reglene i kapittel 3 eller med reglene til en handelsplass som foretaket er tilknyttet.

(2) Verdipapirforetak som utfører algoritmehandel, skal ha effektive beredskapsplaner og -systemer for å håndtere en eventuell svikt i dets handelssystemer og skal påse at systemet er fullt testet og tilfredsstillende overvåket slik at det oppfylder kravene i bestemmelsen her.

(3) Verdipapirforetak som utfører algoritmehandel, skal gi melding om dette til Finanstilsynet og den nasjonale tilsynsmyndigheten til handelsplassen der verdipapirforetaket er medlem eller deltaker og utfører algoritmehandel.

(4) Verdipapirforetaket skal dokumentere sine strategier for algoritmehandel, parametere og begrensninger for handelen, de viktigste kontrollmekanismene for regeletterlevelse og risikokontroll som er innført for å sikre at vilkårene i første ledd er oppfylt, samt informasjon om testingen av systemene. Dokumentasjonen skal skje på en slik måte at Finanstilsynet kan kontrollere at kravene i loven er oppfylt. Finanstilsynet kan til enhver tid be om at foretaket fremlegger denne dokumentasjonen og ytterligere opplysninger om foretakets algoritmehandel og systemene som anvendes for denne handelen.

(5) Verdipapirforetak som utfører høyfrekvent algoritmehandel, skal oppbevare nøyaktige og kronologiske opplysninger om alle plasserte ordrer, herunder kansellerte ordrer, utførte ordrer og priser stilt på handelsplasser i et godkjent format, og skal på anmodning gjøre opplysningene tilgjengelige for Finanstilsynet.

(6) Verdipapirforetak som utfører algoritmehandel som del av en prisstillerstrategi, skal, sett hen til det spesifikke markedets likviditet, omfang og art, samt egenkapene til instrumentet som det handles med, utføre denne prisstillingen kontinuerlig i en bestemt andel av handelsplassens åpningstid, unntatt under særlige omstendigheter, slik at handelsplassen tilføres likviditet på en regelmessig og forutsigbar måte. Verdipapirforetaket skal inngå en skriftlig avtale med handelsplassen, som minst fastsetter verdipapirforetakets forpliktelser etter første punktum, og skal ha effektive systemer og kontroller for å sikre at foretaket til enhver tid overholder sine forpliktelser etter avtalen.

(7) Verdipapirforetak anses å følge en prisstillerstrategi etter sjetten ledd dersom foretaket handler for egen regning som medlem eller deltaker på en eller flere handelsplasser, og har en strategi som omfatter å stille bindende og samtidige kjøps- og salgskurser av sammenlignbar størrelse og til konkurransedyktige priser som relaterer seg til et eller flere finansielle instrumenter på en enkelt handelsplass eller på tvers av flere handelsplasser, slik at det samlede markedet regelmessig og hyppig tilføres likviditet.

(8) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 9-24 Direkte elektronisk tilgang

(1) Verdipapirforetak som tilbyr direkte elektronisk tilgang til en handelsplass, skal ha effektive systemer og kontroller som sikrer:

1. at egnetheten til kunder som gis tilgang, vurderes og kontrolleres på hensiktsmessig måte,
2. at kunder som gis tilgang, hindres i å overskride egnede forhåndsbestemte handels- og kredittgrenser,
3. at handel utført av kunder som anvender tjenesten, overvåkes på en hensiktsmessig måte, og
4. at egnede risikokontroller hindrer handel som kan skape risiko for verdipapirforetaket eller uro i markedet eller være i strid med reglene i kapittel 3 eller handelsplassens regler.

(2) Verdipapirforetak som tilbyr direkte elektronisk tilgang, skal sikre at kunder som gis slik tilgang, oppfyller handelsplassens regler og kravene i loven her med unntak av kapittel 3 til 8 og kapittel 13. Verdipapirforetaket skal overvåke transaksjonene for å kunne identifisere overtredelse av disse reglene, uordnede handelsfor-

hold eller atferd som kan innebære markedsmisbruk og som skal rapporteres til Finanstilsynet. Verdipapirforetaket skal sikre at det foreligger en skriftlig avtale med kunder som gis direkte elektronisk tilgang. Avtalen skal omfatte de viktigste rettigheter og forpliktelser som følger av tjenesteytelsen, og det skal fremgå at verdipapirforetaket ifølge avtalen forblir ansvarlig etter loven her.

(3) Et verdipapirforetak som tilbyr direkte elektronisk tilgang til en handelsplass, skal gi melding om dette til Finanstilsynet og tilsynsmyndigheten for handelsplassen der foretaket tilbyr direkte elektronisk tilgang.

(4) Verdipapirforetaket skal dokumentere systemene og kontrollene som beskrevet i denne bestemmelsen, og det skal dokumentere at disse er anvendt på en slik måte at Finanstilsynet kan kontrollere om kravene i loven er oppfylt. Finanstilsynet kan til enhver tid be om at foretaket fremlegger denne dokumentasjonen.

(5) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 9-25 Alminnelig clearingmedlem

(1) Verdipapirforetak som opptrer som et alminnelig clearingmedlem for kunde, skal ha effektive systemer og kontroller for å sikre at clearingtjenester bare tilbys til kunder som er egnede og oppfyller klart fastlagte kriterier, og at kundene pålegges hensiktsmessige krav for å redusere risikoen for verdipapirforetaket og markedet. Verdipapirforetaket skal sikre at det foreligger en skriftlig avtale med kunden om de viktigste rettighetene og forpliktelsene som gjelder clearingtjenesten.

(2) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

III. Særlige krav til multilaterale handelsfasiliteter og organiserte handelsfasiliteter

§ 9-26 Handelsprosessen og gjennomføring av transaksjoner på multilaterale handelsfasiliteter og organiserte handelsfasiliteter

(1) Operatøren av en multilateral handelsfasilitet eller en organisert handelsfasilitet skal:

1. ha klare regler og rutiner for rettferdig og ordnet handel, og fastlegge objektive kriterier for effektiv utførelse av ordrer, og ha ordninger for forsvarlig styring av den tekniske driften av fasiliteten, herunder beredskapsplaner og systemer for å håndtere risiko for systemforstyrrelser,
2. ha klare og offentliggjorte regler for hvilke finansielle instrumenter som skal kunne handles i systemet, og påse at det finnes tilstrekkelig offentlig informasjon til at en bruker kan foreta en velfundert investeringsbeslutning, sett hen til type bruker og type finansielt instrument,

3. ha klare og ikke-diskriminerende regler basert på objektive kriterier om tilgang til fasiliteten,
4. ha ordninger for å kunne identifisere og håndtere potensielle negative virkninger for driften av fasiliteten eller for dens deltakere eller brukere, av eventuelle interessekonflikter mellom på den ene side fasiliteten, operatøren eller dens eiere og på den annen side en velfungerende fasilitet,
5. tilfredsstille kravene i §§ 11-19 til 11-24 og § 11-26, og ha alle nødvendige systemer, prosedyrer og ordninger for å gjøre dette,
6. tydelig informere sine deltakere om deres ansvar for oppgjør og sørge for at det legges til rette for effektiv og rettidig gjennomføring av oppgjør av transaksjoner som er utført i handelssystemet på fasiliteten,
7. ha minst tre aktive brukere eller deltakere som kan delta i prisdannelsen,
8. umiddelbart etterkomme pålegg fra Finanstilsynet om å suspendere eller stryke et finansielt instrument fra handel, jf. § 9-30.

(2) Hvis et omsettelig verdipapir som er opptatt til handel på et regulert marked, omsettes på en multilateral handelsfasilitet eller en organisert handelsfasilitet uten utstederens samtykke, skal utstederen ikke underlegges informasjonsplikter som følge av omsetningen på fasiliteten.

(3) En multilateral handelsfasilitet og en organisert handelsfasilitet skal ved søknad om tillatelse gi Finanstilsynet en detaljert beskrivelse av hvordan fasiliteten fungerer, herunder enhver tilknytning til eller deltakelse fra et regulert marked, annen multilateral handelsfasilitet eller organisert handelsfasilitet eller en systematisk internaliserer som operatøren eier, og en liste over deres deltakere og brukere.

(4) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 9-27 Særlige krav til multilaterale handelsfasiliteter

(1) Operatøren av en multilateral handelsfasilitet skal ha ikke-diskresjonære handelsregler for utførelse av ordrer i fasilitetens systemer.

(2) Reglene i § 9-26 første ledd nr. 3 om tilgang til fasiliteten skal være i samsvar med § 12-4 tredje ledd.

(3) Operatøren av en multilateral handelsfasilitet skal:

1. treffe nødvendige tiltak for å håndtere risikoer fasiliteten er utsatt for, etablere hensiktsmessige ordninger og systemer for å identifisere alle vesentlige risikoer for driften og ha effektive tiltak for å redusere risikoene,
2. sørge for at det legges til rette for effektiv og rettidig gjennomføring av transaksjoner som er utført på fasilitetens systemer,

3. til enhver tid ha tilgang til tilstrekkelige finansielle ressurser for å legge til rette for en velfungerende fasilitet, sett hen til type og omfang av transaksjoner som utføres på fasiliteten, og type og omfang av risikoer fasiliteten er utsatt for.

(4) Kravene i §§ 10-9 til 10-18, § 10-19 tiende ledd, § 10-20 første ledd og § 10-21 gjelder ikke for transaksjoner som inngås mellom deltakerne av den multilaterale handelsfasiliteten, eller mellom fasiliteten og dens deltakere, etter fasilitetens regler og under anvendelse av fasilitetens systemer. Kravene i §§ 10-9 til 10-21 gjelder likevel overfor deltakernes kunder når de på vegne av kundene utfører ordre via den multilaterale handelsfasiliteten

(5) Operatøren av en multilateral handelsfasilitet kan ikke utføre ordre mot egen beholdning eller ved prinsipalmatchingshandel. Med prinsipalmatchingshandel menes en transaksjon der den som legger til rette for transaksjonen går imellom kjøperen og selgeren og utfører begge sidene av transaksjonen simultant uten å eksponere seg for markedsrisiko, og hvor transaksjonen er priset slik at vedkommende verken har tap eller fortjeneste ut over avtalt provisjon, gebyr eller avgift for transaksjonen.

(6) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 9-28 Særlige krav til organiserte handelsfasiliteter

(1) Operatøren av en organisert handelsfasilitet skal treffe nødvendige tiltak for å forhindre at ordrer som plasseres på fasiliteten, utføres mot operatørens egen beholdning eller mot beholdningen til et selskap i samme konsern.

(2) Operatøren av en organisert handelsfasilitet kan utføre ordrer ved prinsipalmatchingshandel, jf. § 9-27 femte ledd, i obligasjoner, strukturerte finansielle produkter, utslippskvoter og derivater som ikke er underlagt clearingplikt etter EMIR artikkel 5 som gjennomført i § 17-1, forutsatt at kunden samtykker i dette. Operatøren skal etablere ordninger som sikrer at foretaket ikke går utover rammene for prinsipalmatchingshandel, jf. § 9-27 femte ledd.

(3) Operatøren av en organisert handelsfasilitet kan bare drive egenhandel som ikke er prinsipalmatchingshandel, jf. § 9-27 femte ledd, i statsobligasjoner som det ikke er et likvid marked for.

(4) Med likvid marked menes et marked for et finansielt instrument eller en klasse av finansielle instrumenter som det til enhver tid finnes klare og villige kjøpere og selgere til. I vurderingen av om markedet har en slik karakter, skal det hensyntas særlige markedsstrukturer for det enkelte finansielle instrumentet eller den enkelte klassen av finansielle instrumenter, og vurderingen skal baseres på følgende kriterier:

1. den gjennomsnittlige transaksjonshyppigheten og størrelsen under ulike markedsvilkår, hensyntatt produktenes art og livssyklus i den berørte klassen av finansielle instrumenter,
2. antallet og typen markedsdeltakere, herunder forholdet mellom antallet markedsdeltakere og antallet instrumenter som handles når det gjelder et visst produkt, og
3. gjennomsnittlig differanse mellom kjøpskurs og salgskurs dersom slike opplysninger er tilgjengelige.

(5) En organisert handelsfasilitet og en systematisk internaliserer kan ikke drives i samme juridiske enhet. En organisert handelsfasilitet kan heller ikke ha tilknytning til en systematisk internaliserer som gjør det mulig å matche ordrer på fasiliteten og ordrer eller prisstillelse i den systematiske internalisereren. En organisert handelsfasilitet kan ikke ha slik tilknytning til en annen organisert handelsfasilitet at det muliggjør matching mellom ordrer i de to fasilitetene.

(6) Utførelse av en ordre på en organisert handelsfasilitet skal skje på diskresjonært grunnlag ved at operatøren kan velge om ordren skal utføres på en eller begge følgende måter:

1. ved beslutning om å plassere eller å trekke ordren på fasiliteten,
2. ved beslutning om ikke å matche en konkret kundeordre med andre ordrer som er tilgjengelige i fasilitetens systemer på et gitt tidspunkt, forutsatt at dette er i henhold til instruksjon mottatt fra kunden og i samsvar med forpliktelsene etter §§ 10-19 og 10-20.

(7) Operatøren av en organisert handelsfasilitet kan beslutte om, når og hvor stor del av to eller flere ordrer som skal matches i systemet. Operatøren kan legge til rette for forhandlinger mellom to kunder med sikte på å få i stand en transaksjon.

(8) Finanstilsynet kan kreve at operatøren av en organisert handelsfasilitet, enten i forbindelse med søknad om tillatelse eller ved behov, gir en detaljert begrunnelse for hvorfor handelssystemet til fasiliteten ikke anses som et regulert marked, en multilateral handelsfasilitet eller en systematisk internaliserer. Det skal gis en detaljert beskrivelse av hvordan skjønnnet vil bli utøvet, herunder når en ordre vil bli trukket og når og hvordan to eller flere ordrer vil bli matchet på fasiliteten. Det skal videre gis opplysninger om bruken av prinsipalmatchingshandler.

(9) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 9-29 Markedsovervåkning på multilaterale handelsfasiliteter og organiserte handelsfasiliteter

(1) Operatør av en multilateral handelsfasilitet eller en organisert handelsfasilitet skal etablere effektive ord-

ninger og prosedyrer som sikrer en regelmessig overvåkning av brukernes etterlevelse av fasilitetens egne regler. Operatøren av fasiliteten skal overvåke innsendte ordrer, kanselleringer av ordrer og transaksjoner i fasiliteten med sikte på å avdekke brudd på relevante lover og regler, herunder reglene om markedsmissbruk i kapittel 3, fasilitetens egne regler og andre rettsstridige handelsforhold, samt forstyrrelser i handelssystemet knyttet til et finansielt instrument. Operatøren av fasiliteten skal anvende nødvendige ressurser for å sørge for at overvåkningen er effektiv.

(2) Operatøren av en multilateral handelsfasilitet eller en organisert handelsfasilitet skal umiddelbart gi melding til Finanstilsynet ved mistanke om vesentlige brudd på relevante lover og regler, herunder reglene om markedsmissbruk i kapittel 3, fasilitetens egne regler og andre rettsstridige handelsforhold, samt ved forstyrrelser i handelssystemet knyttet til et finansielt instrument.

(3) Operatøren av en multilateral handelsfasilitet eller en organisert handelsfasilitet skal bistå Finanstilsynet ved mistanker om markedsmissbruk, jf. kapittel 3. Bistanden skal gis uten kostnad for Finanstilsynet.

(4) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 9-30 Suspensjon og strykning av finansielle instrumenter fra handel

(1) Operatør av en multilateral handelsfasilitet eller organisert handelsfasilitet kan suspendere eller stryke et finansielt instrument fra handel på fasiliteten hvis det ikke lenger tilfredsstillers fasilitetens vilkår eller regler. Dette gjelder likevel ikke hvis det kan ventes å medføre vesentlig ulempe for eierne av instrumentet eller fasilitetens oppgaver og funksjon å suspendere eller stryke instrumentet.

(2) Ved suspensjon eller strykning av et finansielt instrument skal operatøren for den multilaterale handelsfasiliteten eller organiserte handelsfasiliteten også suspendere eller stryke eventuelle derivatinstrumenter som har det aktuelle finansielle instrumentet som underliggende, der dette er nødvendig for å fremme hensikten med suspensjonen eller strykningen av det underliggende finansielle instrumentet.

(3) Den som suspenderer eller stryker et finansielt instrument fra handel, skal umiddelbart offentliggjøre beslutningen og gi Finanstilsynet opplysninger om dette.

(4) Finanstilsynet skal kreve at andre markedsplasser og systematiske internaliserere som handler det aktuelle finansielle instrumentet, suspenderer eller stryker instrumentet fra handel dersom beslutningen om suspensjon eller strykning er begrunnet i overtakelsestilbud, mistanke om markedsmissbruk eller ikke-offentlig-

gjøring av innsideinformasjon om utstederen eller det finansielle instrumentet i strid med §§ 3-2 og 5-2, med mindre dette kan medføre vesentlig ulempe for eierne av instrumentet eller fasilitetens funksjon. Finanstilsynet skal umiddelbart offentliggjøre beslutningen og gi Den europeiske verdipapir- og markedstilsynsmyndighet og relevante tilsynsmyndigheter i andre EØS-stater opplysninger om dette.

(5) Finanstilsynet kan beslutte at en operatør av en multilateral handelsfasilitet eller en organisert handelsfasilitet skal suspendere eller stryke et finansielt instrument på fasiliteten i medhold av første og annet ledd hvis det ikke lenger tilfredsstillers vilkårene for opptak til handel.

(6) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

IV. Vekstmarked for små og mellomstore bedrifter

§ 9-31 Vekstmarked for små og mellomstore bedrifter

(1) Finanstilsynet kan etter søknad fra operatør av en multilateral handelsfasilitet registrere fasiliteten som vekstmarked for små og mellomstore bedrifter.

(2) Med små og mellomstore bedrifter menes i bestemmelsen her bedrifter som har en gjennomsnittlig markedsverdi på mindre enn et beløp i norske kroner som svarer til 200 millioner euro beregnet på grunnlag av sluttkursen for de tre foregående kalenderårene.

(3) Registrering som vekstmarked for små og mellomstore bedrifter kan bare skje dersom:

1. minst 50 prosent av utstederne av de finansielle instrumentene som er opptatt til handel på en multilateral handelsfasilitet, er små og mellomstore bedrifter på det tidspunkt den multilaterale handelsfasiliteten registreres som et vekstmarked for små og mellomstore bedrifter, og i hvert kalenderår deretter,
2. det er fastsatt egnede kriterier for opptak til handel av finansielle instrumenter fra utstedere på markedet og deres løpende forpliktelser,
3. det før opptak til handel er offentliggjort tilstrekkelige opplysninger til at investorer kan ta en velbegrunnet beslutning om hvorvidt de skal investere i de finansielle instrumentene, enten i et egnet opptaksdokument eller et prospekt dersom kravene i kapittel 7 får anvendelse på et tilbud til offentligheten,
4. en utsteder på markedet fremlegger, eller det fremlegges på vegne av denne, regelmessige og egnede periodiske finansielle rapporter,
5. utstedere på markedet som definert i forordning (EU) nr. 596/2014 artikkel 3 nr. 1 punkt 2, personer med overordnet ansvar som definert i forordningen

artikkel 3 nr. 1 punkt 25, og personer med nær forbindelse til slike, som definert i nevnte forordningen artikkel 3 nr. 1 punkt 26, oppfyller relevante krav etter forordningen,

6. påkrevde opplysninger om utstederne på markedet oppbevares og offentliggjøres,
7. det er innført effektive systemer og kontroller for å hindre og avdekke markedsmissbruk på vedkommende marked i samsvar med kravene i kapittel 3.

(4) Finanstilsynet kan avregistrere en multilateral handelsfasilitet som et vekstmarked for små og mellomstore bedrifter dersom verdipapirforetaket eller markedsoperatøren som driver den multilaterale handelsfasiliteten, søker om avregistrering, eller den multilaterale handelsfasiliteten ikke lenger oppfyller kravene i tredje ledd.

(5) Et finansielt instrument som opptas til handel på et vekstmarked for små og mellomstore bedrifter, skal bare kunne handles på et annet vekstmarked for små og mellomstore bedrifter dersom utstederen har blitt underrettet om dette og ikke har gjort innsigelse. Utstederen skal ikke underlegges forpliktelser med hensyn til foretaksstyring eller offentliggjøring av informasjon som følge av handelen på det andre vekstmarkedet.

(6) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

V. Grensekryssende virksomhet og filialetablering i annen EØS-stat

§ 9-32 Melding om utøvelse av virksomhet i annen EØS-stat

(1) Verdipapirforetak som ønsker å yte investerings-tjenester eller drive investeringsvirksomhet samt tilknyttede tjenester direkte fra forretningssted i Norge til annen EØS-stat, skal gi Finanstilsynet melding om dette.

(2) Meldingen skal inneholde følgende opplysninger:

1. i hvilken EØS-stat foretaket har til hensikt å utøve virksomhet (vertsstaten), og
2. en virksomhetsplan som beskriver hvilke investeringstjenester, investeringsvirksomhet og tilknyttede tjenester som foretaket har til hensikt å utøve. Dersom verdipapirforetaket har til hensikt å benytte tilknyttede agenter etablert i Norge, skal foretaket gi opplysninger om dette, herunder identiteten til de tilknyttede agentene.

(3) Finanstilsynet skal videresende meldingen til tilsynsmyndigheten i vertsstaten innen én måned etter at fullstendig melding som nevnt i første ledd er mottatt, herunder om bruk av tilknyttede agenter og identiteten til disse. Finanstilsynet skal umiddelbart underrette verdipapirforetaket om oversendelsen. Verdipapirforeta-

ket kan starte utøvelsen av sin virksomhet fra det tidspunktet slik underretning er mottatt.

(4) Verdipapirforetak eller markedsoperatør som driver en multilateral handelsfasilitet eller en organisert handelsfasilitet, og som ønsker å utøve slik virksomhet i annen EØS-stat, skal gi Finanstilsynet melding om dette. Meldingen skal inneholde opplysninger om hvilken EØS-stat foretaket har til hensikt å utøve virksomhet i. Finanstilsynet skal oversende meldingen til tilsynsmyndigheten i vertsstaten innen én måned etter å ha mottatt den. Finanstilsynet skal på forespørsel og innen rimelig tid oversende til tilsynsmyndigheten i vertsstaten opplysninger om identiteten til den multilaterale handelsfasilitetens fjerndeltakere som er etablert i vertsstaten.

(5) Kredittinstitusjoner som ønsker å yte tjenester som nevnt i første ledd gjennom tilknyttet agent etablert i Norge, skal gi Finanstilsynet melding om dette. Meldingen skal inneholde opplysninger om identiteten til de tilknyttede agentene. Finanstilsynet skal oversende meldingen til tilsynsmyndigheten i vertsstaten innen én måned etter å ha mottatt den.

(6) Foretaket skal skriftlig informere Finanstilsynet om endringer i opplysningene som nevnt i annet, fjerde og femte ledd minst én måned før gjennomføring av endringen. Finanstilsynet skal informere tilsynsmyndigheten i vertsstaten om endringen.

(7) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 9-33 Melding om etablering av filial eller bruk av tilknyttet agent etablert i annen EØS-stat

(1) Verdipapirforetak som ønsker å yte investerings-tjenester eller drive investeringsvirksomhet samt tilknyttede tjenester i en annen EØS-stat gjennom etablering av en filial, eller ved å benytte en tilknyttet agent etablert i en annen EØS-stat, skal gi Finanstilsynet melding om dette.

(2) Meldingen skal inneholde følgende:

1. opplysning om i hvilken EØS-stat foretaket har til hensikt å etablere filial eller har til hensikt å benytte tilknyttet agent etablert der uten å etablere filial (vertsstaten),
2. en virksomhetsplan som beskriver de tjenester eller den investeringsvirksomhet som skal utøves,
3. en beskrivelse av filialens organisering, herunder om filialen har til hensikt å benytte tilknyttede agenter etablert i vertsstaten, og eventuelt hvilke tilknyttede agenter dette gjelder,
4. en beskrivelse av den planlagte bruken av tilknyttede agenter og organisasjonsstrukturen som viser hvordan agentene inngår i verdipapirforetakets foretaksstruktur, herunder rapporteringslinjer, der-

som foretaket bruker tilknyttede agenter etablert i vertsstaten og ikke har opprettet en filial,

5. opplysning om adresse i vertsstaten der dokumenter kan innhentes,
6. navn på personene som utgjør filialens eller den tilknyttede agentens ledelse.

(3) Finanstilsynet skal oversende meldingen til tilsynsmyndigheten i vertsstaten innen tre måneder etter å ha mottatt den og underrette verdipapirforetaket om dette. Finanstilsynet skal også oversende opplysninger om eventuelle erstatningsordninger som har til formål å verne filialens kunder. Så snart verdipapirforetaket har mottatt melding fra vertsstatens tilsynsmyndighet, kan filialen etableres og starte sin virksomhet. Tilsvarende gjelder dersom verdipapirforetaket ikke har mottatt melding fra vertsstatens tilsynsmyndighet innen to måneder etter at den har mottatt melding fra Finanstilsynet.

(4) Kredittinstitusjoner som ønsker å yte tjenester som nevnt i første ledd gjennom tilknyttet agent etablert i annen EØS-stat, skal gi Finanstilsynet melding om dette. Meldingen skal inneholde opplysninger som nevnt i annet ledd.

(5) Oversendelse til vertsstatens tilsynsmyndighet etter tredje og fjerde ledd skal ikke foretas dersom Finanstilsynet har grunn til å betvile at verdipapirforetakets administrative organisering eller økonomiske stilling er god nok, tatt i betraktning den virksomhet som er planlagt. Finanstilsynets beslutning skal i tilfelle begrunnes overfor verdipapirforetaket innen tre måneder etter at Finanstilsynet har mottatt alle opplysninger i saken.

(6) Foretaket skal skriftlig informere Finanstilsynet om endringer i opplysningene som nevnt i annet og fjerde ledd minst én måned før gjennomføring av endringen. Finanstilsynet skal informere tilsynsmyndigheten i vertsstaten om endringen.

(7) Finanstilsynet skal underrette tilsynsmyndigheten i vertsstaten dersom det foretas endringer i opplysninger som er gitt om eventuelle erstatningsordninger som har til formål å verne filialens kunder.

(8) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 9-34 Virksomhet i Norge fra foretak med hovedsete i annen EØS-stat

(1) Verdipapirforetak og kredittinstitusjoner med hovedsete i en annen EØS-stat (hjemstaten) kan yte investeringstjenester og drive investeringsvirksomhet i Norge på følgende måter:

1. direkte fra forretningssted i hjemstaten, også gjennom bruk av tilknyttet agent etablert i hjemstaten, eller

2. gjennom etablering av filial eller bruk av tilknyttet agent etablert i Norge.

(2) Foretak etter første ledd må ha tillatelse til å yte slike investeringstjenester og være underlagt tilsyn i hjemstaten. Foretaket kan bare yte tilknyttede tjenester sammen med investeringstjenester eller investeringsvirksomhet.

(3) Foretaket kan yte de aktuelle investeringstjenester og drive investeringsvirksomhet i Norge etter første ledd nr. 1 fra det tidspunkt Finanstilsynet har mottatt melding fra tilsynsmyndigheten i hjemstaten.

(4) Innen to måneder etter at Finanstilsynet har mottatt melding fra tilsynsmyndighetene i hjemstaten om etablering av filial eller bruk av tilknyttet agent etter første ledd nr. 2, skal Finanstilsynet bekrefte overfor foretaket at meldingen er mottatt. Filialen kan etableres så snart Finanstilsynet har gitt slik bekreftelse, eller senest to måneder etter at Finanstilsynet har mottatt meldingen.

(5) Dersom verdipapirforetak med hovedsete i en annen EØS-stat benytter en tilknyttet agent etablert i Norge, ansees agenten tilknyttet filialen dersom det er etablert filial. Den tilknyttede agenten er under alle omstendigheter underlagt tilsvarende regler som gjelder for filialer etter loven her. For den tilknyttede agenten gjelder § 10-22 tilsvarende.

§ 9-35 Verdipapirhandellovens anvendelse for filial eller norsk tilknyttet agent av verdipapirforetak med hovedsete i annen EØS-stat

(1) For foretak med hovedsete i en annen EØS-stat som yter investeringstjenester eller driver investeringsvirksomhet i Norge gjennom filial eller tilknyttet agent etablert i Norge, jf. § 9-34 første ledd nr. 2, gjelder §§ 10-9 til 10-22, artikkel 14 til 26 i verdipapirmarkedsforordningen og forskrifter fastsatt i medhold av disse, samt kapittel 20 og 21.

(2) Departementet kan gjøre unntak fra bestemmelsen her der virksomheten er begrenset, eller der foretakets virksomhet er regulert av tilsvarende bestemmelser fastsatt av myndighetene i foretakets hjemstat.

(3) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

VI. Foretak med hovedsete utenfor EØS

§ 9-36 Etablering av filial av foretak med hovedsete utenfor EØS

(1) Tredjestatsforetak kan gis tillatelse av Finanstilsynet til å yte investeringstjenester og drive investeringsvirksomhet i Norge gjennom etablering av norsk filial. Med tredjestatsforetak i bestemmelsen her menes foretak med hovedsete utenfor EØS som ville vært å

anse som verdipapirforetak eller kredittinstitusjon som yter investeringstjenester eller driver investeringsvirksomhet om det hadde hatt hovedsete i EØS.

(2) Tillatelse etter første ledd kan gis dersom:

1. foretaket er underlagt betryggende tilsyn i hjemstaten og oppfyller kravene som gjelder for å drive virksomheten i hjemstaten,
2. foretakets hjemstat tar behørig hensyn til anbefalingene fra Financial Action Task Force om bekjempelse av hvitvasking av penger og finansiering av terrorisme,
3. det er etablert tilfredsstillende samarbeid om tilsyn mellom tilsynsmyndighetene i foretakets hjemstat og Norge,
4. filialen kan disponere en tilstrekkelig startkapital,
5. personene som utgjør filialens ledelse, tilfredsstiller kravene i § 9-10,
6. foretakets hjemstat og Norge har undertegnet en avtale som tilfredsstiller standardene fastsatt i artikkel 26 i OECDs mønsteravtale om beskatning av inntekter og kapital, og som sikrer effektiv utveksling av opplysninger i skattesaker, herunder eventuelle multilaterale skatteavtaler, og
7. foretaket er medlem i en erstatningsordning for investorer som er godkjent eller anerkjent i samsvar med direktiv 97/9/EF.

(3) Søknad om tillatelse etter første ledd skal inneholde følgende:

1. navnet på myndigheten som er ansvarlig for tilsynet med foretaket i hjemstaten. Dersom flere myndigheter er ansvarlige for tilsynet, skal det gis opplysninger om deres respektive ansvarsområder,
2. alle relevante opplysninger om foretaket, herunder navn, organisasjonsform, forretningskontor og adresse, medlemmer av styre og øvrig ledelse og relevante aksjeeiere,
3. en virksomhetsplan som angir hvilke investeringstjenester som skal ytes, eller hvilken investeringsvirksomhet som skal drives, samt filialens organisasjonsstruktur, herunder en beskrivelse av en eventuell utkontraktering av vesentlige driftsfunksjoner,
4. navnene på personene som utgjør filialens ledelse, og relevante dokumenter som viser at kravene i § 9-10 er oppfylt,
5. opplysninger om startkapitalen som er fritt disponibelt for filialen.

(4) Krav om tillatelse etter første ledd gjelder ikke dersom:

1. Finanstilsynet har truffet vedtak om likeverdighet i medhold av syvende ledd og foretaket har tillatelse etter artikkel 46 til 49 i verdipapirmarkedsforordningen, eller

2. det ytes tjenester direkte fra forretningssted utenfor EØS utelukkende på kundens eget initiativ. Et slikt initiativ fra en kunde gir ikke rett til å markedsføre nye kategorier av investeringsprodukter eller investeringstjenester overfor den berørte kunden uten tillatelse.

(5) Tillatelse etter første ledd skal bare gis der Finanstilsynet anser at vilkårene for tillatelse etter annet til tredje ledd er oppfylt. Vedtak om tillatelse skal meddeles søkeren senest seks måneder etter at søknaden ble mottatt. Dersom søknaden ikke inneholder opplysninger som er nødvendige for å avgjøre om tillatelse skal gis, regnes fristen fra tidspunktet slike opplysninger ble mottatt.

(6) Departementet kan i forskrift gi bestemmelser om at foretak med hovedsete utenfor EØS, kan yte investeringstjenester og drive investeringsvirksomhet uten tillatelse etter første ledd også i andre tilfeller enn etter fjerde ledd, og kan for øvrig gi utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

(7) Finanstilsynet kan i forskrift gi bestemmelser om at rettslige og tilsynsmessige rammer i tredjestater er likeverdige.

§ 9-37 Verdipapirhandellovens anvendelse for filial av foretak med hovedsete utenfor EØS

(1) For filialer med tillatelse etter § 9-36 gjelder følgende av lovens bestemmelser og forskrifter fastsatt i medhold av disse:

1. § 9-7, § 9-10, §§ 9-16 til 9-19, §§ 9-22 til 9-30 og § 9-38
2. § 10-2, §§ 10-9 til 10-17, § 10-19, § 10-20 og § 10-21 første ledd,
3. § 10-23 og kapittel 20,
4. kapittel 19 dersom dette er bestemt av Finanstilsynet på bakgrunn av tilsynsavtale med hjemstatsmyndigheten,
5. artikkel 3 til 26 i verdipapirmarkedsforordningen.

(2) Departementet kan gi utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

VII. Verdipapirforetakenes sikringsfond

§ 9-38 Verdipapirforetakenes sikringsfond

(1) Verdipapirforetak skal være medlem av Verdipapirforetakenes sikringsfond.

(2) Fondets formål er å gi dekning for krav som skyldes medlemmenes behandling av kunders midler og finansielle instrumenter ved manglende økonomisk evne hos medlemmene.

(3) Fondets forpliktelser finansieres av medlemmene slik at deres ansvar er prinsipielt proratarisk, subsidiært solidarisk.

(4) Fondet kan ikke gjøre gjeldende andre innsigelser overfor skadelidte enn de innsigelser verdipapirforetaket selv har overfor skadelidte.

(5) Forpliktelsen fastsatt i første ledd skal anses oppfylt for strukturerte innskudd dersom det strukturerte innskuddet utstedes av en kredittinstitusjon som er medlem i en innskuddsgarantiordning anerkjent etter direktiv 2014/49/EU.

(6) Departementet kan i forskrift gi nærmere regler om fondet, herunder om fondets virksomhet og finansiering, hvem som plikter å være medlem av fondet, ansvarets omfang og om rettigheter og plikter for medlemmene og mulige skadelidte.

(7) Departementet kan i forskrift bestemme i hvilken grad reglene om Verdipapirforetakenes sikringsfond skal gjelde for kredittinstitusjoner og utenlandske foretak som yter investeringstjenester i Norge. Departementet kan i forskrift bestemme at enkelte grupper av investorer eller enkelte typer krav ikke behøver å være dekket av fondet.

VIII Kapitalforhold mv.

§ 9-39 Startkapital

(1) Verdipapirforetak med tillatelse til å yte investeringstjenester eller drive investeringsvirksomhet som nevnt i § 2-1 første ledd nr. 3, 6, 8 og 9 skal ha en startkapital på et beløp i norske kroner som minst svarer til 730 000 euro.

(2) Verdipapirforetak som kun har tillatelse til å yte en eller flere av investeringstjenestene eller drive investeringsvirksomhetene som nevnt i § 2-1 første ledd nr. 1, 2, 4, 5 og 7, og som ikke har tillatelse til å håndtere kunders finansielle instrumenter eller finansielle midler, skal ha en startkapital på et beløp i norske kroner som minst svarer til 50 000 euro.

(3) Øvrige verdipapirforetak skal ha en startkapital på et beløp i norske kroner som minst svarer til 125 000 euro.

(4) Startkapitalkravet skal være oppfylt til enhver tid.

(5) Som startkapital regnes innbetalt aksjekapital, overkursfond og annen egenkapital.

(6) Departementet kan i forskrift fastsette nærmere regler om startkapital.

§ 9-40 Minstekrav til ansvarlig kapital

(1) Et verdipapirforetak skal til enhver tid ha en ren kjernekapital som utgjør minst fire og en halv prosent av et beregningsgrunnlag som følger av § 9-41. Et verdipapirforetaks kjernekapital skal til enhver tid utgjøre minst seks prosent av det samme beregningsgrunnlaget. Et verdipapirforetaks ansvarlige kapital skal til enhver

tid utgjøre minst åtte prosent av det samme beregningsgrunnlaget.

(2) Et verdipapirforetaks ansvarlige kapital består av kjernekapital og tilleggskapital. Kjernekapitalen består av ren kjernekapital og annen godkjent kjernekapital.

(3) Departementet kan i forskrift fastsette bestemmelser om hva som skal anses som ren kjernekapital, annen godkjent kjernekapital og tilleggskapital, samt sammensetningen av ansvarlig kapital og for øvrig fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 9-41 Beregningsgrunnlag

(1) Beregningsgrunnlaget for minstekravet til ansvarlig kapital skal tilsvare summen av beregningsgrunnlagene for kredittrisiko, markedsrisiko og operasjonell risiko.

(2) Beregningsgrunnlaget for kredittrisiko skal fastsettes med utgangspunkt i risikovekter etter standardmetoden fastsatt i forskrift, eller med utgangspunkt i risikoparametere helt eller delvis fastsatt av foretaket selv på bakgrunn av interne målemetoder for klassifisering og kvantifisering av kredittrisiko.

(3) Beregningsgrunnlaget for markedsrisiko skal fastsettes med utgangspunkt i regler etter standardmetoden fastsatt i forskrift, eller med utgangspunkt i interne målemetoder for markedsrisiko.

(4) Beregningsgrunnlaget for operasjonell risiko skal fastsettes som en andel av gjennomsnittlig inntekt etter basismetoden fastsatt i forskrift, en andel av inntekten innenfor de ulike forretningsområder multiplisert med en indikator på tapserfaring etter sjablongmetoden fastsatt i forskrift, eller på bakgrunn av interne målemetoder for operasjonell risiko etter avansert metode.

(5) Finanstilsynet kan i forskrift eller ved enkeltvedtak fritta verdipapirforetak som ikke har tillatelse til å yte investeringstjenestene som nevnt i § 2-1 første ledd nr. 3 og 6, fra krav til ansvarlig kapital for operasjonell risiko.

(6) Et verdipapirforetak kan ikke uten tillatelse fra Finanstilsynet bruke interne målemetoder for kredittrisiko, markedsrisiko eller operasjonell risiko for beregning av kravet til ansvarlig kapital.

(7) Finanstilsynet kan i særlige tilfeller og for en tidsbegrenset periode samtykke i at et verdipapirforetak kan ha lavere kapitaldekning enn det som følger av bestemmelsen her og § 9-40.

(8) Departementet kan i forskrift fastsette bestemmelser om:

1. beregningsgrunnlaget for kredittrisiko, markedsrisiko og operasjonell risiko, herunder regler som sikrer at beregningsgrunnlaget i tilstrekkelig grad reflekterer risikoen i verdipapirforetakets eiendeler,

2. bruk av interne målemetoder for kredittrisiko, markedsrisiko og operasjonell risiko,
3. hvilke sikkerheter det kan tas hensyn til ved beregningen av minstekrav til kapital,
4. at ren kjernekapital eller kjernekapital minst skal utgjøre en bestemt prosent av verdien av verdipapirforetakets eiendeler og ikke-balanseførte forpliktelser, beregnet uten risikovekting, og regler for slike beregninger om uvektet kjernekapitalandel.

§ 9-42 *Krav til bevaringsbuffer, systemrisikobuffer, buffer for systemviktige foretak og motsyklisk kapitalbuffer*

(1) Et verdipapirforetak skal ha en bevaringsbuffer bestående av ren kjernekapital som skal utgjøre to og et halvt prosentpoeng i tillegg til minstekravet til kapital etter § 9-40 første ledd.

(2) Et verdipapirforetak skal ha en systemrisikobuffer bestående av ren kjernekapital i tillegg til minstekravet til kapital etter § 9-40 første ledd og bevaringsbuffer etter første ledd. Departementet fastsetter kravet til systemrisikobufferen i forskrift. Kravet kan i særlige tilfeller settes høyere eller lavere enn tre prosent.

(3) Et verdipapirforetak som er systemviktig, skal ha en buffer bestående av ren kjernekapital i tillegg til minstekravet til kapital etter § 9-40 første ledd, bevaringsbuffer etter første ledd og systemrisikobuffer etter annet ledd. Departementet fastsetter kravet til slik buffer i forskrift. Departementet kan i forskrift fastsette kriterier for hvilke foretak som skal regnes som systemviktige, og fastsette særlige virksomhetsregler og soliditetskrav for slike foretak.

(4) Et verdipapirforetak skal ha en motsyklisk kapitalbuffer bestående av ren kjernekapital som skal utgjøre mellom 0 og 2,5 prosentpoeng i tillegg til minstekravet til kapital etter § 9-40 første ledd, bevaringsbuffer etter første ledd, systemrisikobuffer etter annet ledd og buffer for systemviktige foretak etter tredje ledd. Departementet fastsetter kravet til den motsykliske kapitalbufferen i forskrift. Kravet kan i særlige tilfeller settes høyere enn to og et halvt prosentpoeng.

(5) Hvis et verdipapirforetak ikke oppfyller de fire nevnte bufferkravene, skal foretaket utarbeide en plan for økning av ren kjernekapitaldekning, og det kan ikke uten samtykke fra Finanstilsynet utbetale utbytte til eiere og bonus til ansatte.

(6) Departementet kan i forskrift fastsette bestemmelser om bevaringsbuffer, systemrisikobuffer, buffer for systemviktige foretak og motsyklisk kapitalbuffer, om beregningen av bufferkravene og om konsekvenser dersom kravene ikke er oppfylt og for øvrig fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

(7) Departementet kan i forskrift unnta verdipapirforetak fra bestemmelsene i paragrafen her.

§ 9-43 *Likviditet og stabil finansiering*

(1) Et verdipapirforetak skal sørge for at det til enhver tid har tilstrekkelige likvider til at det kan dekke sine forpliktelser ved forfall.

(2) Et verdipapirforetak skal ha en dokumentert likviditetsstrategi og sørge for forsvarlig likviditetsstyring etter retningslinjer fastsatt av styret. Verdipapirforetakets system for styring og kontroll skal være tilpasset arten, kompleksiteten og omfanget av virksomheten og etablere metoder for å måle likviditetsrisikoen.

(3) Finner Finanstilsynet at likviditetsrisikoen knyttet til virksomheten ikke er forsvarlig, kan Finanstilsynet gi pålegg om å iverksette tiltak for å rette på forholdet.

(4) Departementet kan i forskrift fastsette minstekrav til verdipapirforetakets beholdning av likvide eiendeler og minstekrav til verdipapirforetakets sammensetning av finansieringskilder for å sikre stabil finansiering av virksomheten og motvirke risiko knyttet til inndekning av fremtidig innlånsbehov.

(5) Departementet kan i forskrift unnta verdipapirforetak fra hele eller deler av bestemmelsen her.

§ 9-44 *Unntak fra allmennaksjeloven § 8-1 og aksjeloven § 8-1*

Allmennaksjeloven § 8-1 annet ledd og aksjeloven § 8-1 annet ledd gjelder ikke for verdipapirforetak.

§ 9-45 *Høyeste engasjement med en enkelt motpart*

(1) Et verdipapirforetak kan ikke ha høyere samlet engasjement med en enkelt motpart enn det som til enhver tid er forsvarlig.

(2) Departementet kan i forskrift sette grense for høyeste samlede engasjement med en enkelt motpart, herunder om beregningsmåte for engasjement i og utenfor balansen.

(3) Departementet kan fastsette at en slik grense også skal gjelde engasjementer med to eller flere motparter, når bestemmende innflytelse eller økonomiske forbindelser mellom disse er slik at økonomiske problemer hos den ene kan medføre betalingsvanskeligheter for den andre. Departementet kan for øvrig fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 9-46 *Konsolidering*

(1) Kravene i dette kapitlet skal anvendes på konsolidert grunnlag dersom verdipapirforetaket:

1. har en direkte eller indirekte eierandel på 20 prosent eller mer av stemmene eller kapitalen i et annet foretak,

2. har felles ledelse med et annet foretak, eller
3. har morselskap, med mindre halvparten eller mer av virksomheten i konsernet er virksomhet som ikke er konsesjonspliktig og underlagt kapitalkrav som i kapittelet her eller tilsvarende kapitalkrav.

(2) Finanstilsynet kan i forskrift eller ved enkeltvedtak gjøre unntak fra første ledd nr. 2.

(3) Ved konsolidering av datterselskaper skal konsernregnskap basert på prinsippet om fullkonsolidering legges til grunn. Ved konsolidering av annet enn datterselskaper skal prinsippet om forholdsmessig konsolidering legges til grunn.

(4) Departementet kan i forskrift gi nærmere regler om konsolidering, herunder om hva som skal regnes som datterforetak eller morselskap etter første ledd.

§ 9-47 *Vurdering av samlet kapitalbehov og tilsynsmessig oppfølging*

(1) Et verdipapirforetak skal til enhver tid ha oversikt over, og med jevne mellomrom vurdere, hvilke enkelte risikoer og samlet risiko, herunder systemrisiko, som er knyttet til virksomheten. Et verdipapirforetak skal til enhver tid ha ansvarlig kapital som er forsvarlig ut fra risikoen ved og omfanget av den virksomhet foretaket driver.

(2) Ved vurderingen av risiko knyttet til virksomheten og samlet risikoeksponering skal det tas hensyn til kredittrisiko, likviditetsrisiko, finansieringsrisiko, markeds- og valutarisiko, operasjonell risiko, systemrisiko og annen risiko knyttet til de enkelte virksomhetsområdene. Vurderingen skal omfatte risikoeksponering som følge av at foretakets eiendeler blir overdratt til eller stilt som sikkerhet overfor andre foretak.

(3) Et verdipapirforetak skal vurdere kapitalbehovet på kort og lengre sikt og hvordan dette kapitalbehovet kan tilfredsstilles. Vurderingen av kapitalbehov skal omfatte størrelsen på og sammensetningen og fordelingen av kapitalen sett i forhold til arten og omfanget av den risiko som til enhver tid er knyttet til virksomheten, og til den risiko som vil kunne oppstå.

(4) Styret skal overvåke og styre verdipapirforetakets samlede risiko og jevnlig vurdere om foretakets styrings- og kontrollordninger er tilpasset risikonivå og omfanget av virksomheten. Departementet kan i forskrift fastsette bestemmelser om overvåking, vurdering, styring og kontroll av risiko og kapitalbehov. Departementet kan fastsette høyere kapitalkrav eller virksomhetsbegrensninger for å sikre at ansvarlig kapital er i samsvar med foretakets risikoeksponering.

(5) Finanstilsynet skal se til at de verdipapirforetak det har tilsyn med, har hensiktsmessige og klare retningslinjer og rutiner, i samsvar med lov og bestemmelser gitt i medhold av lov, for vurdering, styring og kon-

troll av risiko og kapitalbehov. Finanstilsynet skal vurdere de risikoer som verdipapirforetaket er og kan bli eksponert for, og den risiko som verdipapirforetaket representerer for det finansielle systemet.

(6) Finanstilsynet kan pålegge foretakene å ha en høyere ansvarlig kapital enn de lovbestemte minstekravene, jf. finanstilsynsloven § 4 første ledd nr. 4.

(7) Departementet kan i forskrift fastsette bestemmelser om interne retningslinjer og rutiner for vurdering, styring og kontroll av risiko og kapitalbehov.

§ 9-48 *Opplysningskrav*

(1) Et verdipapirforetak skal offentliggjøre informasjon om virksomheten, risikoen knyttet til foretaket og ansvarlig kapital etter bestemmelser fastsatt i forskrift.

(2) Departementet kan i forskriften også stille krav til dokumentasjon, herunder gjøre unntak fra personopplysningsloven.

§ 9-49 *Retting og pålegg*

(1) Verdipapirforetak som ikke oppfyller kravene etter §§ 9-39 til 9-48 eller forskrifter fastsatt i medhold av disse bestemmelsene, skal straks iverksette nødvendige tiltak for å rette opp dette. Ved manglende etterlevelse av kravene kan Finanstilsynet pålegge foretaket:

1. å endre organiseringen, styringen og kontrollen av virksomheten og de strategier, prosesser, retningslinjer og rutiner som virksomheten drives etter,
2. et høyere kapitalkrav enn minstekrav som følger av §§ 9-39 til § 9-42,
3. å endre eller begrense virksomheten,
4. å redusere risikoen knyttet til virksomheten, herunder produkter og systemer,
5. å redusere forskjellen i løpetid mellom foretakets forpliktelser og eiendeler,
6. å begrense omfanget av prestasjonsbetinget godtgjørelse,
7. å benytte årets resultat til å øke kjernekapitaldekningen og ikke å utbetale utbytte og rente på kjernekapital.

(2) Finanstilsynet kan gi pålegg etter første ledd som felles pålegg for en gruppe av foretak som er utsatt for samme type risiko eller medfører samme type risiko for det finansielle systemet.

Kapittel 10. Verdipapirforetakets virksomhet mv.

I. Generelle bestemmelser

§ 10-1 *Løpende overensstemmelse med vilkår for tillatelse*

(1) Verdipapirforetak skal innrette sin virksomhet slik at den til enhver tid er i overensstemmelse med reglene i kapittel 9 og de vilkår som er satt for tillatelsen, og

skal opplyse Finanstilsynet om vesentlige endringer i forutsetningene som lå til grunn for tillatelsen.

(2) Departementet kan gi utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 10-2 *Interessekonflikter*

(1) Verdipapirforetak plikter å treffe alle egnede tiltak for å identifisere og for å hindre eller håndtere interessekonflikter mellom foretaket og kundene og kundene imellom, herunder konflikter som følge av vederlag fra andre enn kunden eller av verdipapirforetakets godtgjørelses- eller insentivordninger.

(2) Dersom tiltakene etter § 9-16 første ledd nr. 2 ikke med rimelig sikkerhet forhindrer risiko for at kundens interesser blir skadelidende, skal foretaket tydelig opplyse kunden om mulige interessekonflikter, og om tiltakene som er truffet for å redusere denne risikoen. Verdipapirforetaket kan ikke yte investeringstjenester eller tilknyttede tjenester overfor kunden før kunden har fått slike opplysninger.

(3) Opplysningene nevnt i annet ledd skal gis på et varig medium, og de skal være tilstrekkelig detaljerte til at kunden ut fra sine forutsetninger kan ta en velbegrunnet beslutning om den tjenesten interessekonflikten gjelder.

(4) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 10-3 *Verdipapirforetaks adgang til å drive annen næringsvirksomhet*

(1) Verdipapirforetak kan utover det som følger av § 9-1, ikke drive annen næringsvirksomhet uten at dette har naturlig sammenheng med utøvelsen av investeringstjenestene eller investeringsvirksomheten.

(2) Finanstilsynet kan i særlige tilfeller gjøre unntak fra første ledd.

(3) Dersom det svekker verdipapirforetakets uavhengige stilling, kan verdipapirforetaket ikke:

1. ha ubegrenset ansvar i annet foretak,
2. ha eiendeler i og delta i driften av annen næringsvirksomhet, eller
3. ha slik innflytelse som nevnt i aksjeloven § 1-3 annet ledd i et annet foretak.

(4) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 10-4 *Ansattes adgang til å drive næringsvirksomhet mv.*

(1) Ansatte i verdipapirforetak som normalt har innsyn i eller arbeider med foretakets investeringstjenester eller investeringsvirksomhet, må ikke være medlem av styre, bedriftsforsamling eller foretaksforsamling i foretak med finansielle instrumenter som er gjenstand

for organisert omsetning eller forvaltningsselskap for verdipapirfond. Slike ansatte må heller ikke ha slik innflytelse som nevnt i aksjeloven § 1-3 annet ledd i slikt foretak.

(2) Daglig leder kan i særlige tilfeller gjøre unntak fra bestemmelsen i første ledd. Styret skal orienteres om beslutningen. Styret kan i særlige tilfeller gjøre unntak fra bestemmelsen i første ledd for daglig leder.

(3) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 10-5 *Taushetsplikt for verdipapirforetak og dets ansatte mv.*

(1) Ansatte, tillitsmenn og personer med bestemmende innflytelse i verdipapirforetak har taushetsplikt om det de under sin virksomhet får kjennskap til om andres forhold, med mindre annet er bestemt i lov eller forskrift gitt med hjemmel i lov.

(2) Første ledd gjelder tilsvarende for enhver som utfører arbeid for verdipapirforetaket, selv om vedkommende ikke er ansatt i foretaket.

(3) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

II. **Klassifisering av kunder**

§ 10-6 *Profesjonelle kunder*

(1) Følgende kunder anses som profesjonelle i relasjon til alle investeringstjenester, all investeringsvirksomhet og alle finansielle instrumenter:

1. foretak som har fått tillatelse til, eller er lovregulert for å utøve virksomhet på, finansmarkedene i EØS eller tredjestat og er å anse som, eller driver tilsvarende virksomhet som:
  - a) kredittinstitusjoner,
  - b) verdipapirforetak,
  - c) forsikringsselskaper,
  - d) andre godkjente eller lovregulerte finansforetak,
  - e) innretninger for kollektiv investering og forvaltningsselskaper for slike innretninger,
  - f) pensjonsforetak og forvalter for slike foretak,
  - g) vare- og varederivatforhandlere,
  - h) lokale foretak,
  - i) andre institusjonelle investorer,
2. store foretak som oppfyller minst to av følgende krav til størrelse på foretaksnivå:
  - a) regnskapsmessig balanse på et beløp i norske kroner som minst svarer til 20 000 000 euro,
  - b) årlig netto omsetning på et beløp i norske kroner som minst svarer til 40 000 000 euro,

- c) egenkapital på et beløp i norske kroner som minst svarer til 2 000 000 euro,
3. nasjonale og regionale myndigheter, herunder offentlige organer som forvalter offentlig gjeld på nasjonalt eller regionalt plan, sentralbanker og internasjonale og overnasjonale institusjoner,
4. andre institusjonelle investorer som har som hovedvirksomhet å investere i finansielle instrumenter, herunder enheter som driver med verdipapirisering av eiendeler eller andre finansielle transaksjoner.

(2) Verdipapirforetak skal informere kunde som nevnt i første ledd skriftlig om at kunden anses for å være profesjonell, om at den har adgang til å be om en annen kategorisering, og om hvilken betydning kategoriseringen har for graden av investorbekyttelse.

(3) Dersom en profesjonell kunde ber om behandling som ikke-profesjonell kunde, og verdipapirforetaket samtykker til det, skal verdipapirforetaket og kunden inngå skriftlig avtale om dette. Avtalen skal spesifisere om den gjelder generelt eller i forbindelse med en eller flere angitte transaksjoner, investeringstjenester eller produkttyper.

(4) Verdipapirforetak skal ha skriftlige interne retningslinjer og rutiner for kategorisering av kunder. Profesjonelle kunder er ansvarlige for at verdipapirforetaket holdes løpende underrettet om enhver endring som vil kunne påvirke klassifiseringen. Bli verdipapirforetaket kjent med at kunden ikke lenger oppfyller vilkårene for å bli kategorisert som profesjonell kunde, skal verdipapirforetaket treffe passende forholdsregler.

(5) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 10-7 Ikke-profesjonelle kunder

(1) Som ikke-profesjonell kunde regnes enhver kunde som verken anses som profesjonell etter § 10-6 eller er omklassifisert til profesjonell etter § 10-8.

(2) En ikke-profesjonell kunde kan be om å bli behandlet som en profesjonell kunde dersom minst to av følgende tre kriterier er oppfylt:

1. kunden har foretatt transaksjoner av betydelig størrelse på det relevante marked gjennomsnittlig ti ganger per kvartal i de foregående fire kvartaler,
2. størrelsen på kundens finansielle portefølje (kontantbeholdning og finansielle instrumenter) overstiger et beløp i norske kroner som svarer til 500 000 euro,
3. kunden arbeider eller har arbeidet innen finansiell sektor i minst ett år i stilling som krever kunnskap om de relevante transaksjoner eller investeringstjenester.

(3) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 10-8 Krav til prosedyre ved avkall på beskyttelse som ikke-profesjonell

(1) Ved anmodning som nevnt i § 10-7 annet ledd skal kunden skriftlig meddele verdipapirforetaket at vedkommende ønsker å bli behandlet som profesjonell. Kunden skal også meddele om dette gjelder generelt, eller bare i relasjon til en bestemt investeringstjeneste, transaksjon eller produkt. Verdipapirforetaket skal gi kunden en tydelig skriftlig advarsel om den investorbekyttelsen og de rettigheter kunden gir avkall på. Kunden skal i et annet dokument enn kundeavtalen erklære skriftlig at følgene av å gi avkall på denne investorbekyttelsen er forstått.

(2) Verdipapirforetaket skal treffe alle rimelige tiltak for å sikre at en kunde som anmoder om å bli behandlet som profesjonell kunde, oppfyller kravene i § 10-7 annet ledd før det beslutter å imøtekomme anmodningen.

(3) Verdipapirforetak kan bare etterkomme anmodning som nevnt i § 10-7 annet ledd om foretaket med rimelig sikkerhet kan fastslå at kunden har den nødvendige erfaring, kunnskap og ekspertise til å fatte investeringsbeslutninger i relasjon til relevante investeringstjenester, finansielle instrumenter eller transaksjoner og forstår risikoen forbundet med disse.

(4) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

III. Investorbekyttelse

§ 10-9 God forretningsskikk

(1) Verdipapirforetak skal utøve sin virksomhet i samsvar med god forretningsskikk. Foretaket skal oppføre ærlig, redelig og profesjonelt i tråd med kundenes beste interesse og påse at markedets integritet ivaretas på beste måte. Foretaket skal ellers oppfylle kravene etter bestemmelsen her og §§ 10-10 til 10-17, og forskrifter gitt i medhold av disse bestemmelsene.

(2) Verdipapirforetak som produserer finansielle instrumenter for salg til kunder, skal sikre at disse er utformet slik at de oppfyller behovene hos en identifisert målgruppe av slutt kunder, jf. § 9-19 første ledd, og at strategien for distribusjon av de finansielle instrumentene er tilpasset den identifiserte målgruppen. Foretaket skal gjennomføre rimelige tiltak for å sikre at det finansielle instrumentet bare distribueres til den identifiserte målgruppen.

(3) Verdipapirforetak skal forstå de finansielle instrumentene foretaket tilbyr eller anbefaler. Foretaket skal vurdere om de finansielle instrumentene møter behovene hos kundene verdipapirforetaket yter inve-

steringstjenester til, og skal blant annet ta i betraktning den identifiserte målgruppen av slutt kunder i denne vurderingen. Verdipapirforetaket skal sikre at det bare tilbyr eller anbefaler finansielle instrumenter når dette er i kundens interesse.

(4) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 10-10 Informasjon til kunden

(1) Verdipapirforetak skal påse at all informasjon til kunder eller potensielle kunder er balansert, klar og ikke villedende. Markedsføringsinformasjon skal tydelig angis som sådan.

(2) Verdipapirforetak skal i god tid før det yter investeringstjeneste eller tilknyttet tjeneste gi kunder og potensielle kunder relevant informasjon om verdipapirforetaket og de tjenester det yter, finansielle instrumenter og foreslåtte investeringsstrategier, utførelsesplasser og alle kostnader og gebyrer i samsvar med bestemmelsen her.

(3) Verdipapirforetak skal i god tid før det yter investeringsrådgivning informere kunder eller potensielle kunder:

1. om det ytes uavhengig investeringsrådgivning eller investeringsrådgivning som ikke er uavhengig,
2. om rådgivningen er basert på en bred eller mer begrenset analyse av forskjellige typer finansielle instrumenter, og særlig om utvalget er begrenset til finansielle instrumenter som utstedes eller leveres av foretak som verdipapirforetaket har nære forbindelser til etter § 9-1 annet ledd, eller om andre juridiske eller økonomiske forbindelser er så nære at det kan utgjøre en risiko for at det uavhengige grunnlaget for investeringsrådgivningen svekkes,
3. om verdipapirforetaket vil gi kunden en periodisk egnethetsvurdering.

(4) Informasjonen om finansielle instrumenter og foreslåtte investeringsstrategier etter annet ledd, skal omfatte hensiktsmessig veiledning og advarsel om risiko forbundet med investeringer i de aktuelle instrumentene eller foreslåtte investeringsstrategiene, og informasjon om det finansielle instrumentet er tiltenkt ikke-profesjonelle eller profesjonelle kunder. Ved utformingen av informasjonen skal den identifiserte målgruppen av slutt kunder, jf. § 10-9 annet ledd, tas i betraktning.

(5) Informasjonen om alle kostnader og gebyrer etter annet ledd skal omfatte opplysninger om både investeringstjenester og tilknyttede tjenester, herunder rådgivningskostnader og kostnadene for de finansielle instrumentene som anbefales eller markedsføres. Foretaket skal opplyse om hvordan kunden kan betale kostnader og gebyrer, herunder eventuelle tredjepartsbetalinger.

(6) Informasjonen om alle kostnader og gebyrer som ikke skyldes underliggende markedsrisiko, skal sammenstilles på en slik måte at kunden kan forstå den samlede kostnaden og den kumulative effekten på investeringens avkastning. Foretaket skal på kundens forespørsel spesifisere hver enkelt kostnad. Opplysningene skal, dersom det er aktuelt, gis regelmessig og minimum årlig gjennom investeringens løpetid.

(7) Opplysninger etter første til sjetten ledd skal gis i forståelig form og på en slik måte at kunder og potensielle kunder har en rimelig mulighet til å forstå arten av og risikoen forbundet med investeringstjenesten og de finansielle instrumentene som tilbys, og på denne bakgrunn være i stand til å fatte en informert investeringsbeslutning. Opplysningene kan gis i et standardisert format.

(8) Kravene til opplysninger etter første til syvende ledd gjelder ikke når en investeringstjeneste tilbys som en del av et finansielt produkt som er underlagt informasjonskrav etter finansavtaleloven.

(9) Når en investeringstjeneste tilbys sammen med en annen tjeneste eller et annet produkt som en del av en pakke eller som et vilkår for den samme avtalen eller pakken, skal foretaket informere kunden om det er mulig å kjøpe de ulike tjenestene og produktene separat. Foretaket skal fremlegge en oversikt over de samlede kostnadene ved hvert enkelt produkt og tjeneste. Dersom det er sannsynlig at risikoen forbundet med en slik avtale eller pakke som tilbys til en ikke-profesjonell kunde, er forskjellig fra risikoen forbundet med tjenestene eller produktene enkeltvis, skal foretaket fremlegge en tilstrekkelig beskrivelse av de enkelte tjenestene eller produktene i avtalen eller pakken, samt hvordan samspeilet endrer risikoen.

(10) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 10-11 Særskilte krav for uavhengig investeringsrådgivning

(1) Verdipapirforetak som informerer kunden om at det yter uavhengig investeringsrådgivning etter § 10-10 tredje ledd nr. 1, skal vurdere et tilstrekkelig utvalg av tilgjengelige finansielle instrumenter. Utvalget må være tilstrekkelig diversifisert ut fra type og utsteder eller produkttilbyder til å sikre at kundens investeringsmål kan oppfylles på egnet måte. Utvalget kan ikke være begrenset til produkter og finansielle instrumenter som utstedes eller tilbys av:

1. foretaket selv eller enheter med nære forbindelser til foretaket etter § 9-1 annet ledd, eller
2. andre enheter som foretaket har så nære juridiske eller økonomiske forbindelser med at det kan innebære en risiko for at det uavhengige grunnlaget for investeringsrådgivningen svekkes.

(2) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 10-12 *Vederlag fra eller til andre enn kunden*

(1) Et verdipapirforetak kan i forbindelse med at det yter investeringstjenester eller tilknyttede tjenester, ikke motta vederlag fra, eller yte vederlag til, andre enn kunden med mindre vederlaget er egnet til å forbedre kvaliteten på tjenesten til kunden, og det ikke svekker foretakets evne til å opptre ærlig, redelig og profesjonelt i samsvar med kundens beste interesser.

(2) Som vederlag etter første ledd omfattes alle former for penge- og naturalytelser. Første ledd omfatter ikke utgifter som muliggjør eller er nødvendige for å gjennomføre investeringstjenesten, herunder kostnader til depotbank, handelsplasser, verdipapirregistre, oppgjørssentraler og juridisk bistand. Slike utgifter må etter sin art ikke gi opphav til konflikt med foretakets plikt til å opptre ærlig, redelig og profesjonelt i samsvar med kundens beste interesser.

(3) Kunden skal før tjenesten ytes motta korrekt, fullstendig og forståelig informasjon om vederlag etter første ledd, herunder vederlagets art og verdi, eller beregningsmåte dersom verdien ikke kan fastsettes. Dersom vederlaget skal overføres til kunden, skal det gis informasjon om fremgangsmåten for slik overføring. Informasjonen skal gis skriftlig.

(4) Et verdipapirforetak som yter aktiv forvaltning eller informerer kunden om at det yter uavhengig investeringsrådgivning, jf. § 10-10 tredje ledd nr. 1, kan ikke motta og beholde vederlag fra andre enn kunden. Dette gjelder likevel ikke mindre naturalytelser som kan forbedre kvaliteten på tjenesten til kunden og er av slik art og et slikt omfang at foretakets evne til å ivareta kundens beste interesser ikke svekkes. Kunden skal gis skriftlig informasjon om mindre naturalytelser foretaket mottar og beholder.

(5) Departementet kan fastsette forskrift med bestemmelser som i særlige tilfeller forbyr eller stiller ytterligere krav til mottak av vederlag fra, eller yting av vederlag til, andre enn kunden. Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 10-13 *Avlønning av ansatte*

(1) Verdipapirforetak skal ikke avlønne ansatte eller evaluere ansattes prestasjoner på en slik måte at evnen til å påse at kundens interesser ivaretas på beste måte, svekkes. Foretaket skal herunder ikke benytte avlønningsordninger, salgsmål eller andre insentiver som kan påvirke ansatte til å anbefale et bestemt finansielt instrument til en ikke-profesjonell kunde fremfor et annet finansielt instrument som er bedre egnet for kunden.

(2) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 10-14 *Kompetansekrav for ansatte*

(1) Verdipapirforetak skal sikre at personer som yter investeringsrådgivning eller gir informasjon om finansielle instrumenter, investeringstjenester eller tilknyttede tjenester, har den kunnskap og kompetanse som kreves for å sikre at foretakets virksomhet oppfyller kravet til god forretningsskikk og øvrige krav som følger av §§ 10-10 til 10-17.

(2) Næringsorganisasjon eller tilknyttet juridisk enhet som gir opplæring til og autoriserer personer ansatt i verdipapirforetak, tilknyttet agent eller filial av utenlandsk foretak som yter investeringstjenester eller driver investeringsvirksomhet i Norge, kan behandle slike opplysninger som nevnt i personvernforordningen artikkel 10 som ledd i vurderingen av om en ansatt skal gis autorisasjon, fratas autorisasjon eller gis advarsel.

(3) Departementet kan gi utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 10-15 *Vurdering av egnethet og hensiktsmessighet*

(1) Verdipapirforetak som yter investeringsrådgivning eller driver aktiv forvaltning, skal innhente nødvendige opplysninger om kundens eller den potensielle kundens kunnskap og erfaring fra det aktuelle investeringsområdet, samt kundens finansielle situasjon og investeringsmål, herunder kundens risikotoleranse og evne til å bære tap. Undersøkelsene skal sette foretaket i stand til å anbefale den investeringstjenesten og de finansielle instrumentene som egner seg for vedkommende, og spesielt at de er i samsvar med kundens risikotoleranse og evne til å bære tap. Dersom foretaket anbefaler en pakke av tjenester eller produkter sammen satt etter § 10-10 niende ledd, skal den samlede pakken være egnet.

(2) Et verdipapirforetak skal når det yter andre investeringstjenester enn investeringsrådgivning eller aktiv forvaltning, søke å innhente opplysninger om kundens eller den potensielle kundens kunnskap og erfaring fra det aktuelle investeringsområdet. Foretakets undersøkelser skal sette det i stand til å vurdere om den påtenkte investeringstjenesten eller det påtenkte investeringsproduktet er hensiktsmessig for kunden. Dersom en pakke av tjenester eller produkter sammen satt etter § 10-10 niende ledd er aktuell, skal foretaket vurdere om den samlede pakken er hensiktsmessig.

(3) Hvis verdipapirforetaket vurderer at investeringstjenesten eller investeringsproduktet ikke er hensiktsmessig etter annet ledd, skal kunden eller den potensielle kunden advares om dette. Dersom kunden eller den potensielle kunden velger å ikke gi opplysning

ger som verdipapirforetaket plikter å innhente, eller gir ufullstendige opplysninger, skal foretaket advare om at dette gjør at foretaket ikke kan vurdere hva som er hensiktsmessig for vedkommende.

(4) Annet og tredje ledd gjelder ikke når verdipapirforetaket yter investeringstjenester som utelukkende består av mottak, formidling og utførelse av ordre, med eller uten tilknyttede tjenester, forutsatt at følgende vilkår er oppfylt:

1. tjenestene gjelder finansielle instrumenter som ikke er komplekse,
2. tjenestene ytes på kundens eller den potensielle kundens initiativ,
3. kunden eller den potensielle kunden underrettes klart om at verdipapirforetaket ikke har plikt til å vurdere hensiktsmessigheten av instrumentet eller tjenesten, og at den investorbeskyttelsen som denne plikten medfører dermed ikke er til stede, og
4. verdipapirforetaket etterlever kravene til håndtering av interessekonflikter etter § 10-2.

(5) Unntaket etter fjerde ledd gjelder ikke når det ytes kreditt etter § 2-6 nr. 2 som overstiger tidligere innvilget kredittramme.

(6) Advarsler etter tredje ledd kan gis i et standardisert format.

(7) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 10-16 Ikke-komplekse finansielle instrumenter

(1) Følgende finansielle instrumenter regnes ikke som komplekse etter § 10-15 fjerde ledd nr. 1:

1. aksjer opptatt til handel på et regulert marked eller et likeverdig tredjestatsmarked eller på en multilateral handelsfasilitet, med unntak av aksjer med derivatelement og aksjer i alternative investeringsfond,
2. obligasjoner eller andre gjeldsinstrumenter opptatt til handel på et regulert marked eller et likeverdig tredjestatsmarked eller på en multilateral handelsfasilitet, og som ikke inneholder et derivatelement eller har en struktur som gjør det vanskelig for kunden å forstå risikoen,
3. pengemarkedsinstrumenter som ikke inneholder et derivatelement eller har en struktur som gjør det vanskelig for kunden å forstå risikoen,
4. aksjer eller andeler i UCITS som definert i verdipapirfondloven § 1-2 nr. 4, unntatt strukturerte UCITS som omhandlet i forordning (EU) nr. 583/2010 artikkel 36 nr. 1 annet avsnitt,
5. strukturerte innskudd som ikke har en oppbygning som gjør det vanskelig for kunden å forstå avkastningsrisikoen eller kostnadene ved førtidig oppsigelse av produktet,

6. andre finansielle instrumenter som ikke er å anse som komplekse sett hen til formålet med § 10-15 fjerde ledd.

(2) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her, herunder bestemmelser om hva som er å anse som likeverdig tredjestatsmarked.

§ 10-17 Rapportering til kunder mv.

(1) Verdipapirforetak skal ha et kunderegister som omfatter dokumentene som regulerer avtaleforholdet mellom partene, herunder dokumenter som viser betingelsene for foretakets tjenesteyting overfor kunden. Partenes avtalte rettigheter og plikter kan fremgå i registeret ved henvisning til andre dokumenter eller til offentligrettslig regulering.

(2) Verdipapirforetak skal gi kunden hensiktsmessige rapporter om tjenestene foretaket har utført. Rapportene skal omfatte periodisk informasjon til kunden hvor det tas hensyn til arten og kompleksiteten til de finansielle instrumentene og tjenestene som er ytt. Rapportene skal også omfatte relevante kostnader i tilknytning til transaksjoner og tjenester som er utført for kundens regning.

(3) Verdipapirforetak skal når det yter investeringsrådgiving til en ikke-profesjonell kunde, gi kunden en erklæring om egnethet før transaksjonen gjennomføres. Egnethetserklæringen skal spesifisere foretakets råd og begrunne hvordan rådet svarer til kundens preferanse, mål og andre egenskaper.

(4) Dersom transaksjonsavtalen inngås ved fjernkommunikasjon, kan erklæring etter tredje ledd gis umiddelbart etter at det er inngått avtale dersom:

1. bruken av fjernkommunikasjonsmiddelet forhindret foretaket i å gi informasjonen tidligere,
2. kunden har samtykket til å motta egnethetserklæringen umiddelbart etter at transaksjonen er utført, og
3. verdipapirforetaket har gitt kunden anledning til å utsette transaksjonen for å motta egnethetserklæringen på forhånd.

(5) Når et verdipapirforetak yter aktiv forvaltning til en ikke-profesjonell kunde eller har informert en slik kunde om at foretaket vil gi kunden en periodisk egnethetsvurdering, skal den periodiske informasjonen til kunden omfatte en oppdatert erklæring om hvordan investeringen svarer til kundens preferanse, mål og andre egenskaper.

(6) Dokumentasjon etter annet til femte ledd skal gis på et varig medium.

(7) Kravene i denne bestemmelsen og i §§ 10-14 til 10-16 gjelder ikke kredittavtaler knyttet til boligeiendom som er underlagt reglene om vurdering av forbrukers kredittverdighet etter finansavtaleloven kapittel 3,

dersom det utstedes en pantobligasjon som sikkerhet for kredittavtalen, og det i den forbindelse ytes en investeringstjeneste til forbrukeren.

(8) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 10-18 Tjenesteyting via annet verdipapirforetak

(1) Dersom et verdipapirforetak formidler instruksjoner om å utføre investeringstjenester eller tilknyttede tjenester på vegne av en kunde til et annet verdipapirforetak, kan verdipapirforetaket som mottar instruksjonene, legge til grunn informasjonen som gis om kunden og eventuelle anbefalinger i forbindelse med tjenesten eller transaksjonen som kunden har fått fra det andre verdipapirforetaket.

(2) Verdipapirforetaket som formidler instruksjonene, forblir i slike tilfeller ansvarlig for at informasjonen er fullstendig og korrekt, og at eventuelle anbefalinger eller råd er egnet for kunden.

(3) Verdipapirforetaket som mottar instruksjonene, plikter å utføre de aktuelle tjenester basert på informasjonen og anbefalinger som nevnt i første ledd i samsvar med alle relevante bestemmelser i kapittel 10.

(4) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 10-19 Best mulig resultat ved utførelse av ordre

(1) Verdipapirforetak skal ved utførelse av en kundeordre, gjennomføre tilstrekkelige tiltak for å oppnå best mulig resultat for kunden. Pris, kostnader, hurtighet, sannsynlighet for gjennomføring og oppgjør av ordren, ordrens størrelse og art og andre relevante forhold for å utføre kundeordren skal hensyntas. Dersom kunden har gitt spesifikke instruksjoner, skal ordre utføres i samsvar med disse.

(2) Ved utførelse av ordre på vegne av en ikke-profesjonell kunde, bestemmes best mulige resultat ut fra det samlede vederlaget kunden skal betale i forbindelse med ordreførelsen. Det samlede vederlaget skal omfatte prisen på det finansielle instrumentet og kostnader ved ordreførelsen. Kostnadene skal inkludere samtlige direkte kostnader for kunden i forbindelse med utførelsen, herunder avgifter for bruk av utførelsesplass, sentrale motparter og verdipapirregistre, samt andre kostnader og avgifter til en tredjepart som er involvert i utførelsen av ordren.

(3) For å sikre best mulig resultat for kunden når ordren kan utføres på flere utførelsesplasser, og for å sammenligne resultatene som kan oppnås for kunden på de ulike utførelsesplassene nevnt i verdipapirforetakets retningslinjer for ordreførelse, skal verdipapirforetaket ta hensyn til egne provisjoner og kostnader ved å utføre ordren på de ulike utførelsesplassene.

(4) Verdipapirforetak skal ha effektive systemer, prosedyrer og ordninger for å sikre etterlevelse av bestemmelsen i første ledd. Verdipapirforetaket skal blant annet utarbeide og benytte retningslinjer for utførelse av kundeordrer.

(5) Verdipapirforetakets retningslinjer skal for hver type finansielt instrument foretaket handler med, inneholde informasjon om de ulike utførelsesplasser som benyttes, og hvilke faktorer som bestemmer valget av utførelsesplass. Retningslinjene skal minst omfatte de utførelsesplassene som vanligvis gir best resultat ved utførelse av kundeordrer.

(6) Før utførelse av en kundeordre skal verdipapirforetaket opplyse om foretakets retningslinjer for ordreførelse og innhente kundens samtykke til disse. Verdipapirforetaket skal på en lettfattelig og tydelig måte gi kunden informasjon om hvordan ordre blir utført av foretaket.

(7) Dersom retningslinjene tillater at kundeordrer utføres utenfor en handelsplass, skal kundene gis informasjon om dette. Verdipapirforetaket skal innhente uttrykkelig samtykke fra kunden før foretaket utfører kundens ordre utenfor en handelsplass. Slikt samtykke kan innhentes gjennom en generell avtale eller i forbindelse med den enkelte transaksjon.

(8) Verdipapirforetak skal kontrollere sine systemer og retningslinjer for ordreførelse for å avdekke og utbedre eventuelle svakheter. Blant annet skal verdipapirforetaket jevnlig evaluere om bruk av utførelsesplassene som nevnt i retningslinjene, er egnet til å oppnå best mulig resultat for kundene, eller om det er behov for endringer. I vurderingen skal verdipapirforetaket legge vekt på informasjon som er offentliggjort etter § 10-20. Verdipapirforetaket skal opplyse om alle vesentlige endringer i foretakets systemer og retningslinjer for ordreførelse til kunder som foretaket har en løpende relasjon med.

(9) På kundens forespørsel skal verdipapirforetaket kunne påvise at kundeordrene er utført i tråd med foretakets retningslinjer.

(10) Etter at verdipapirforetaket har utført en kundeordre, skal foretaket informere kunden om hvor ordren ble utført.

(11) Verdipapirforetak skal ikke motta penge- eller naturalytelser for å utføre ordrer ved en bestemt handelsplass eller utførelsesplass som strider imot bestemmelsene i § 9-16 første ledd nr. 2, § 10-2 eller § 10-12.

(12) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 10-20 Offentliggjøring av informasjon om ordreførelse

(1) Handelsplasser og systematiske internaliserere skal minst en gang i året offentliggjøre opplysninger om

kvaliteten på ordreførelsen for finansielle instrumenter som er omfattet av handelsplikten i verdipapirmarkedsforordningen artikkel 23 og 28. Tilsvarende skal utførelsesplasser minst en gang i året offentliggjøre opplysninger om kvaliteten på ordreførelsen for finansielle instrumenter som ikke er underlagt denne handelsplikten. Slike rapporter skal offentliggjøres vederlagsfritt og inneholde opplysninger om pris, kostnader, hurtighet og sannsynlighet for gjennomføring av ordren for hvert enkelt finansielt instrument.

(2) Verdipapirforetak som utfører ordrer, skal årlig offentliggjøre informasjon om de fem utførelsesplasser der foretaket har hatt høyest handelsvolum det foregående året innenfor hver kategori av finansielle instrumenter. Offentliggjøringen skal inneholde informasjon om kvaliteten på ordreførelsen.

(3) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 10-21 Håndtering av kundeordre

(1) Verdipapirforetak skal etablere prosedyrer og ordninger som sikrer hurtig, rettferdig og effektiv utførelse av kundeordrer, vurdert i forhold til verdipapirforetakets øvrige kundeordrer og foretakets handel for egen regning. Prosedyrene og ordningene skal legge til rette for utførelse av sammenlignbare kundeordrer i den rekkefølgen de er kommet inn.

(2) Dersom en kundeordre som angir pris og antall i aksjer notert på regulert marked eller handlet på en handelsplass, ikke kan utføres umiddelbart på grunn av markedsforholdene, og verdipapirforetaket ikke har mottatt annen instruks fra kunden, skal foretaket straks treffe tiltak for raskest mulig utførelse ved å offentliggjøre ordren på en måte som er tilgjengelig for markedsaktørene. Plikten til å offentliggjøre ordren anses oppfylt dersom ordren gjøres tilgjengelig på en handelsplass.

(3) Finanstilsynet kan frita verdipapirforetak fra plikten til å offentliggjøre ordren etter annet ledd dersom ordren er stor i forhold til den normale markedsstørrelsen etter artikkel 4 i verdipapirmarkedsforordningen.

(4) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 10-22 Tilknyttede agenter

(1) Verdipapirforetak kan benytte tilknyttede agenter for å markedsføre sine tjenester, skaffe oppdrag, motta og formidle instruksjoner eller ordrer i relasjon til investeringstjenester eller finansielle instrumenter, plassere finansielle instrumenter og gi råd om de finansielle instrumenter, investeringstjenester og tilknyttede tjenester som verdipapirforetaket tilbyr, forutsatt at verdipapirforetaket selv har tillatelse til å yte slike tjenes-

ter. Virksomhet som tilknyttet agent krever ikke tillatelse etter § 9-1. Agenten kan være tilknyttet bare ett verdipapirforetak.

(2) Verdipapirforetak er ansvarlig for all virksomhet som agenten forestår på foretakets vegne, og skal ved bruk av agent påse at foretaket fortsatt overholder sine plikter etter denne loven. Verdipapirforetaket plikter å påse at tilknyttede agenter alltid opplyser om agentforholdet ved kontakt med kunder eller potensielle kunder. Opplysningene må minst omfatte verdipapirforetakets identitet, de tjenester som tilbys i agentforholdet, samt at verdipapirforetaket fullt ut er ansvarlig for agentens virksomhet. Opplysningene skal gis skriftlig eller over telefon med lydopptak.

(3) Tilknyttede agenter skal registreres i et offentlig tilgjengelig register. Registeret skal føres av Finanstilsynet. Registeret skal inneholde opplysninger om tilknyttede agenter etablert i Norge, og om norske verdipapirforetakets tilknyttede agenter etablert i en annen EØS-stat. Verdipapirforetak kan bare benytte tilknyttede agenter som er registrert i Norge eller i tilsvarende register i en annen EØS-stat. Verdipapirforetaket skal melde fra til Finanstilsynet dersom tilknytningen til en agent opphører.

(4) Tilknyttede agenter skal ha tilstrekkelig godt omdømme og besitte nødvendig kunnskap og kompetanse til å yte de tilbudte tjenestene, og til å gi relevante opplysninger til kunder. Registrering i Norge kan bare skje dersom verdipapirforetaket bekrefter at foretakets tilknyttede agent er egnet. Finanstilsynet kan nekte registrering av en tilknyttet agent dersom agenten ikke anses egnet.

(5) Verdipapirforetak skal iverksette nødvendige tiltak for å unngå at eventuell virksomhet som agenten driver utenfor denne lovens virkeområde, får negative virkninger for virksomheten agenten driver på vegne av verdipapirforetaket.

(6) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 10-23 Tjenesteyting overfor kvalifiserte motparter

(1) Verdipapirforetak med tillatelse til å yte tjenester som nevnt i § 2-1 første ledd nr. 1 til 3, kan medvirke til eller gjennomføre transaksjoner med kvalifiserte motparter uten å overholde kravene etter § 10-9, § 10-10 første, åttende og niende ledd, §§ 10-11 til 10-16, § 10-17 første og syvende ledd, § 10-19, § 10-20 og § 10-21 første ledd i forbindelse med disse transaksjonene eller tilknyttede tjenester som er direkte relatert til disse transaksjonene.

(2) Følgende skal regnes som kvalifiserte motparter i bestemmelsen her:

1. verdipapirforetak,

2. kredittinstitusjoner,
3. forsikringsselskap,
4. innretninger for kollektiv investering og forvaltere for slike innretninger,
5. pensjonsforetak og forvaltningsselskaper for slike foretak,
6. andre godkjente eller lovregulerte finansforetak,
7. offentlige myndigheter på nasjonalt nivå, inkludert sentralbanker og overnasjonale organisasjoner.

(3) Kravene i §§ 10-9 til 10-21 skal likevel gjelde dersom en kvalifisert motpart anmoder om dette overfor verdipapirforetaket.

(4) Verdipapirforetak skal opptre ærlig, redelig og profesjonelt overfor en kvalifisert motpart og kommunisere på en måte som er redelig, klar og ikke villedende, tatt i betraktning den kvalifiserte motpartens art og virksomhet.

(5) Verdipapirforetak som inngår i transaksjoner etter første ledd med kvalifiserte motparter, skal innhente uttrykkelig bekreftelse fra den kvalifiserte motparten om at vedkommende samtykker til å bli behandlet som kvalifisert motpart. Bekreftelsen kan innhentes gjennom en generell avtale eller i forbindelse med den enkelte transaksjonen.

(6) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen, herunder utvide kretsen av kvalifiserte motparter, samt fastsette særlige regler i forbindelse med utvidelsen.

§ 10-24 *Nemndsbehandling av tvister*

Finansforetaksloven § 16-3 gjelder tilsvarende for verdipapirforetak.

§ 10-25 *Lenke til nettbasert prisportal*

Departementet kan i forskrift fastsette en plikt for verdipapirforetak til å lenke til prisopplysninger i nettbaserte prisportaler.

Etter kapittel 10 skal del 4 til 6 lyde:

Del 4. Regulerte markeder

Kapittel 11. Søknad og vilkår for tillatelse for regulert marked

I. Tillatelse, søknad og tilbakekall

§ 11-1 *Tillatelse til å drive et regulert marked og løpende overensstemmelse med vilkår*

(1) Et regulert marked kan bare drives av markedsoperatør som har tillatelse til dette fra departementet.

(2) Tillatelse etter første ledd skal bare gis der departementet anser at vilkårene etter kapittel 11 og 12 og utfyllende forskrifter er oppfylt.

(3) Markedsoperatøren er ansvarlig for at det regulerte markedet og markedsoperatøren selv innretter virksomheten slik at den til enhver tid er i overensstemmelse med loven her og de vilkår som er satt for tillatelsen, og skal opplyse departementet om vesentlige endringer i forutsetningene som lå til grunn for tillatelsen. Markedsoperatøren skal kunne utøve rettigheter på vegne av det regulerte markedet etter loven her.

(4) Foretak som ikke har tillatelse som markedsoperatør for regulert marked etter denne loven, kan ikke benytte betegnelsen regulert marked i eller som tillegg til sitt navn, eller ved omtale av sin virksomhet, dersom bruken er egnet til å gi inntrykk av at foretaket har tillatelse etter denne loven.

(5) Departementet kan i forskrift fastsette hvilke bestemmelser etter loven som skal gjelde både markedsoperatøren og regulert marked der disse er to ulike rettssubjekt.

(6) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 11-2 *Søknad om tillatelse*

(1) I søknad om tillatelse skal markedsoperatøren fremlegge alle opplysninger som departementet trenger for å sikre at de lovbestemte kravene for regulert marked og markedsoperatør er oppfylt, herunder en virksomhetsplan der det blant annet gis opplysninger om arten av virksomheten og organiseringen av denne. Utkast til regler og forretningsvilkår skal vedlegges søknaden. Departementet kan be om ytterligere opplysninger.

(2) Vedtak om tillatelse skal meddeles søkeren snarest mulig og senest seks måneder etter at søknaden ble mottatt. Dersom søknaden ikke inneholder opplysninger som er nødvendige for å avgjøre om tillatelse skal gis, regnes fristen fra det tidspunktet slike opplysninger ble mottatt.

(3) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 11-3 *Endring og tilbakekall av tillatelse*

(1) Departementet kan helt eller delvis endre, herunder sette nye vilkår, eller tilbakekalle tillatelse til en markedsoperatør dersom:

1. markedsoperatøren ikke gjør bruk av tillatelsen innen tolv måneder, gir uttrykkelig avkall på tillatelsen eller har opphørt å drive regulert marked i mer enn seks måneder,
2. markedsoperatøren har fått tillatelsen ved bruk av uriktige opplysninger eller andre uregelmessigheter,
3. markedsoperatøren ikke lenger oppfyller vilkårene for tillatelsen, herunder krav til ansvarlig kapital,

4. markedsoperatøren foretar alvorlige eller systematiske overtredelser av bestemmelser gitt i eller i medhold av lov, slik at det er grunn til å frykte for at fortsettelse av virksomheten kan skade aktører på det regulerte markedet, tilliten til verdipapirmarkedet eller institusjonene som virker i markedet, eller
5. markedsoperatøren ikke etterkommer pålegg gitt i medhold av § 19-7 eller finanstilsynsloven § 4 første ledd nr. 7.

(2) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 11-4 *Sammenslåing og deling av regulert marked mv.*

(1) Vedtak om sammenslåing eller deling av markedsoperatører skal meddeles departementet minst tre måneder før vedtaket gjennomføres. Tilsvarende gjelder ved avhendelse av en vesentlig del av konsesjonspliktig virksomhet. Departementet avgjør i tvilstilfelle om avhendelsen omfatter en vesentlig del av den konsesjonspliktige virksomheten. Departementet kan innen tre måneder fra melding er mottatt nekte sammenslåing, deling eller avhendelse, sette vilkår for gjennomføring av transaksjonen eller endre tillatelsen.

(2) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 11-5 *Virksomhet i utlandet*

(1) En markedsoperatør for norsk regulert marked som skal utøve virksomhet i utlandet gjennom datterselskap eller filial, skal ha tillatelse fra departementet.

(2) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

II. **Vilkår for tillatelse**

§ 11-6 *Organisasjonsform*

(1) En markedsoperatør for regulert marked skal være organisert som allmennaksjeselskap.

(2) Departementet kan gjøre unntak fra kravet til foretaksform og fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 11-7 *Krav til ledelsen av markedsoperatøren*

(1) Markedsoperatøren skal ha et styre med minst fem medlemmer. Daglig leder kan ikke være medlem av styret.

(2) Styremedlemmer, daglig leder og andre som faktisk deltar i ledelsen av markedsoperatøren, skal ha tilstrekkelige kvalifikasjoner og erfaring, ha ført en hederlig vandel og for øvrig ikke ha utvist utilbørlig atferd som gir grunn til å anta at stillingen eller vervet ikke vil kunne ivaretas på forsvarlig måte. Personer som nevnt i førs-

te punktum skal fremlegge ordinær politiattest etter politiregisterloven § 40.

(3) Bestemmelsene i § 9-10 annet til niende ledd gjelder tilsvarende for markedsoperatører.

(4) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 11-8 *Styrets oppgaver og ansvar*

(1) Styret har det overordnede ansvar for forvaltningen av markedsoperatøren og skal føre tilsyn med foretakets virksomhet. Styret skal sørge for at foretaket organiseres og ledes på en effektiv og fornuftig måte, herunder på en måte som sikrer at de ulike delene av virksomheten holdes atskilt og forhindrer interessekonflikter, og som fremmer markedets integritet.

(2) Styret skal overvåke og regelmessig vurdere hvor effektiv markedsoperatørens organisering og ledelse er, og treffe egnede tiltak for å avhjelpe eventuelle mangler.

(3) Styremedlemmene skal ha tilstrekkelig tilgang til opplysninger og dokumenter som de trenger for å føre tilsyn med beslutninger som treffes av markedsoperatørens daglige ledelse.

(4) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 11-9 *Nominasjonskomité*

Departementet kan i forskrift fastsette regler om krav om nominasjonskomité for markedsoperatøren.

§ 11-10 *Eierkontroll for regulert marked som ikke er børs*

(1) Den som er eier av en betydelig eierandel i markedsoperatør for regulert marked som ikke er børs, eller i det regulerte markedet selv, skal være egnet til å sikre en god og fornuftig forvaltning av foretaket.

(2) Med betydelig eierandel menes direkte eller indirekte eierandel som representerer minst 10 prosent av aksjekapitalen eller stemmene i en markedsoperatør for regulert marked som ikke er børs, eller i det regulerte markedet selv, eller som på annen måte gjør det mulig å utøve betydelig innflytelse over forvaltningen av foretaket eller det regulerte markedet selv. Likt med eie av aksjer etter første punktum regnes erverv av rett til å bli eier av aksjer når dette må anses som reelt aksjeeie.

(3) Erverv som fører til at erververen blir eier av en betydelig eierandel, kan bare gjennomføres etter at melding om dette på forhånd er sendt Finanstilsynet. Det samme gjelder erverv som øker eierandelen slik at denne direkte eller indirekte overstiger 20, 30 eller 50 prosent av aksjekapitalen eller stemmene. Annet ledd annet punktum gjelder tilsvarende.

(4) Likt med aksjeeierens egne aksjer etter første til tredje ledd regnes aksjer som eies eller erverves av aksje-

eierens nærstående som definert i § 2-5. Departementet avgjør i tvilstilfelle om aksjer som aksjeeieren ikke eier, skal likestilles med egne aksjer.

(5) Melding om erverv etter tredje ledd skal inneholde opplysninger som er nødvendige for å gjennomføre eierkontroll etter denne bestemmelsen. Den som erverver en betydelig eierandel, skal fremlegge ordinær politiattest etter politiregisterloven § 40 dersom Finanstilsynet ber om det. Markedsoperatøren skal offentliggjøre opplysninger om egne og det regulerte markedets eiere og eierandeler.

(6) Finanstilsynet skal innen tre måneder fra melding som nevnt i annet og tredje ledd er komplett, nekte slikt erverv dersom vedkommende aksjeeier ikke anses egnet til å sikre en god og fornuftig forvaltning av foretaket.

(7) Ved avhendelse av en eierandel som medfører at eierandelens størrelse kommer under grensene som nevnt i annet eller tredje ledd, skal det gis melding til Finanstilsynet.

(8) Departementet kan i forskrift gi utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 11-11 Internkontroll

(1) Styret i markedsoperatøren skal fastsette retningslinjer for internkontroll og skal forvise seg om at internkontrollen etableres, gjennomføres og dokumenteres på en forsvarlig måte i samsvar med styrets retningslinjer og pålegg.

(2) Daglig leder skal sørge for at internkontroll etableres og gjennomføres i samsvar med lov og forskrifter samt styrets retningslinjer og pålegg.

(3) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 11-12 Revisor

Finanstilsynet kan gi nærmere regler om revisors arbeidsoppgaver i en markedsoperatør.

§ 11-13 Taushetsplikt

(1) Tillitsvalgte og ansatte i en markedsoperatør plikter å hindre at uvedkommende får adgang eller kjennskap til det som de i sitt arbeid får vite om andres forretningsmessige eller personlige forhold med mindre noe annet følger av denne eller annen lov. Vedkommende må heller ikke gjøre bruk av slike opplysninger ved ervervsvirksomhet eller ved kjøp og salg av finansielle instrumenter. Bestemmelsene i forvaltningsloven §§ 13 a til 13 e gjelder tilsvarende.

(2) Taushetsplikten gjelder også etter at vedkommende har sluttet i tjenesten eller vervet.

(3) Taushetsplikt etter første og annet ledd er ikke til hinder for at opplysninger gis tilsynsmyndighetene.

(4) Departementet kan i forskrift eller ved enkeltvedtak gjøre unntak fra taushetsplikten overfor annet regulert marked, verdipapirregister, sentral motpart, utenlandske tilsynsmyndigheter, andre offentlige myndigheter og internasjonale eller overnasjonale institusjoner.

(5) Taushetsplikt etter bestemmelsen her og forskrifter fastsatt i medhold av fjerde og sjette ledd gjelder tilsvarende for andre personer som mottar opplysninger underlagt lovpålagt taushetsplikt fra markedsoperatøren.

(6) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 11-14 Habilitetskrav

(1) Tillitsvalgte og ansatte i en markedsoperatør må ikke delta i behandlingen eller avgjørelsen av spørsmål som har slik særlig betydning for egen del eller for noen nærstående at vedkommende må anses for å ha en fremtredende personlig eller økonomisk særinteresse i saken. Vedkommende må heller ikke delta i behandlingen eller avgjørelsen av noe spørsmål som har fremtredende økonomisk særinteresse for selskap, forening eller annen offentlig eller privat institusjon som vedkommende er knyttet til.

(2) Departementet kan i forskrift fastsette begrensninger i ansattes og tillitsvalgtes adgang til å ha styreverv eller biverv i selskap hvis finansielle instrumenter er opptatt til notering og handel på vedkommende regulerte marked. Departementet kan fastsette tilsvarende begrensning for ansatte og tillitsvalgte i foretak som inngår i samme konsern som det regulerte markedet. Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 11-15 Adgangen til å eie finansielle instrumenter m.m.

(1) Markedsoperatøren kan ikke eie finansielle instrumenter som er opptatt til notering og handel på et regulert marked som det driver, eller eie rettigheter til slike, med unntak av obligasjoner utstedt av en EØS-stat.

(2) Ansatte i markedsoperatøren kan bare erverve eller avhende finansielle instrumenter i den utstrekning det følger av forskrift fastsatt av departementet. Departementet kan i forskrift fastsette begrensninger i tillitsvalgtes adgang til å foreta slike transaksjoner, og kan fastsette forskrift om at ansatte og tillitsvalgte skal melde egne handler og handler foretatt av nærstående til det regulerte markedet eller Finanstilsynet. Reglene i annet punktum gjelder tilsvarende for ansatte og tillitsvalgte i foretak som inngår i samme konsern som det regulerte markedet.

(3) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 11-16 *Krav til ansvarlig kapital*

(1) En markedsoperatør skal til enhver tid ha en ansvarlig kapital som er forsvarlig ut fra risikoen ved og omfanget av virksomheten i foretaket.

(2) Ved vurderingen av foretakets risiko skal det blant annet tas hensyn til virksomhetsrisiko, kontraktsrisiko, operasjonell risiko og annen særlig risiko som foretakets virksomhet er eksponert for.

(3) Departementet kan gi nærmere regler om hva som skal regnes som foretakets ansvarlige kapital, samt om minstekrav til ansvarlig kapital.

§ 11-17 *Likviditetskrav*

(1) En markedsoperatør skal ha en beholdning av likvide midler, eller tilgang til slike, som anses betryggende ut fra foretakets virksomhet og situasjon.

(2) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 11-18 *Organisatoriske krav*

(1) Et regulert marked skal fastsette interne regler og treffe nødvendige tiltak som til enhver tid sikrer:

1. identifisering og håndtering av interessekonflikter mellom det regulerte markedet, dets eiere eller markedsoperatør på den ene siden, og markedets oppgaver og funksjoner på den annen side,
2. identifisering og håndtering av vesentlige risikoer som virksomheten utsettes for, at markedet har systemer for en forsvarlig drift av det tekniske systemet, herunder effektive ordninger i tilfelle teknisk avbrudd,
3. transparente og ikke-diskresjonære handelsregler og prosedyrer etter § 12-2, herunder etablering av objektive kriterier for effektiv gjennomføring av ordrer,
4. at det legges til rette for effektiv og rettidig gjennomføring av transaksjoner i systemet.

(2) Markedsoperatøren kan ikke utføre kundeordrer mot egen beholdning eller ved prinsipal-matchingshandel, jf. § 9-27 femte ledd, på et regulert marked som det driver.

(3) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 11-19 *Robuste systemer og automatiske handelssperrer på regulert marked*

(1) Et regulert marked skal ha effektive systemer, prosedyrer og ordninger som til enhver tid sikrer at handelssystemet:

1. er robust og har tilstrekkelig kapasitet for å kunne håndtere høye ordre- og meldingsvolum,
2. sikrer velordnet handel ved alvorlig markedsuro,
3. er fullt gjennomtestet.

(2) Et regulert marked skal ha beredskapsplaner og systemer som sikrer kontinuerlig drift ved svikt i handelssystemet.

(3) Et regulert marked skal ha effektive systemer og prosedyrer og treffe nødvendige tiltak for å avvise ordrer som overstiger nærmere bestemte volum- og pristerkler, eller som er åpenbart feilaktige.

(4) Det regulerte markedet kan midlertidig stanse eller begrense handelen for en kort periode ved betydelige prissvingninger for et finansielt instrument på det regulerte markedet eller et annet relatert marked. Det regulerte markedet kan i særlige tilfeller kansellere, endre eller korrigere enhver transaksjon.

(5) Det regulerte markedets parametere for stans av handelen skal være hensiktsmessige og ta hensyn til likviditeten innen forskjellige aktivaklasser og underkategorier, markedsmodellens art og type aktører. Parametere skal settes slik at betydelige forstyrrelser i handelen unngås.

(6) Det regulerte markedet skal underrette Finanstilsynet om parametere for stans av handel og vesentlige endringer av disse. Et regulert marked som anses vesentlig ut fra likviditeten i det finansielle instrumentet, skal melde stans av handelen i et finansielt instrument til Finanstilsynet. Det regulerte markedet skal ha hensiktsmessige systemer og rutiner for slik melding.

(7) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 11-20 *Avtaler med prisstillere*

(1) Et regulert marked skal ha skriftlige avtaler med alle verdipapirforetak som opptrer som prisstillere.

(2) Et regulert marked skal ha ordninger som sikrer at et tilstrekkelig antall verdipapirforetak inngår avtale med det regulerte markedet om å stille bindende priser slik at markedet tilføres likviditet på en regelmessig og forutsigbar basis, dersom dette er hensiktsmessig ut fra arten og omfanget av handelen på det regulerte markedet.

(3) Avtalene som nevnt i første ledd skal spesifisere hvilke forpliktelser prisstilleren har til å tilføre likviditet og eventuelle andre forpliktelser som pålegges prisstilleren ved deltakelse i ordningen som nevnt i annet ledd. Avtalene skal også spesifisere hvilke insentiver i form av rabatter eller annet som tilbys verdipapirforetaket for å tilføre likviditet på regelmessig og forutsigbar basis og eventuelle andre rettigheter som tilbys ved deltakelse i ordningen som nevnt i annet ledd.

(4) Det regulerte markedet skal overvåke og håndheve prisstillernes etterlevelse av avtalene. Det regulerte markedet skal underrette Finanstilsynet om innholdet i avtalene og ved forespørsel fremskaffe alle nødvendige opplysninger.

(5) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 11-21 Algoritmehandel

(1) Et regulert marked skal ha effektive systemer og prosedyrer og treffe nødvendige tiltak for å forhindre at algoritmebaserte handelssystemer skaper eller bidrar til uordnede markedsforhold, og for å håndtere slike markedsforhold dersom de likevel oppstår.

(2) Et regulert marked skal ha systemer som begrenser andelen ikke-utførte ordrer i forhold til transaksjonene som kan gjennomføres i systemet av et medlem, slik at det er mulig å bremse ordrestrømmen dersom det er risiko for at kapasiteten i systemet overstiges.

(3) Et regulert marked skal ha systemer for å håndheve krav til minste tillatte kursendring som kan anvendes på markedet, jf. § 11-24.

(4) Et regulert marked skal kreve at medlemmene gjør hensiktsmessige tester av sine algoritmer, og skal stille testmiljøer tilgjengelig for slik testing.

(5) Et regulert marked skal ved hjelp av melding fra medlemmene kunne identifisere hvilke ordrer som er generert gjennom algoritmehandel, hvilke algoritmer som er benyttet for ulike ordrer, og hvilke personer som har initiert disse.

(6) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 11-22 Direkte elektronisk tilgang

(1) For et regulert marked som tillater direkte elektronisk tilgang, gjelder følgende:

1. Det regulerte markedet skal ha effektive systemer og prosedyrer og treffe nødvendige tiltak for å sikre at bare medlemmer som har tillatelse som verdipapirforetak etter direktiv 2014/65/EU eller som kredittinstitusjon etter direktiv 2013/36/EU, tilbyr slik tilgang. Tilsvarende gjelder for å sikre at medlemmene har fastsatt hensiktsmessige kriterier om egnethet for brukere av tilgangen, og at medlemmene har ansvaret for ordrer og handler som utføres ved anvendelse av tjenesten i samsvar med loven her, jf. § 9-24.
2. Det regulerte markedet skal ha hensiktsmessige regler for risikokontroll og terskler for handel gjennom direkte elektronisk tilgang, og skal kunne skille, og ved behov stanse, ordrer og handler utført gjennom slik tilgang uten å stoppe andre ordrer fra samme medlem.

3. Det regulerte markedet skal ha ordninger for suspensjon eller opphør av direkte elektronisk tilgang gitt av et medlem dersom kravene etter bestemmelsen her ikke overholdes.

(2) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 11-23 Samlokaliseringstjenester og avgiftsstruktur

(1) Et regulert marked skal ha klare, rettfærdige og ikke-diskriminerende regler om samlokaliseringstjenester.

(2) Et regulert marked skal ha en avgiftsstruktur, herunder for utførelse av ordrer og for rabatter, som er klar, rettfærdig og ikke-diskriminerende. Avgiftsstrukturen skal ikke motivere til å legge inn, endre eller kansellere ordrer eller utføre transaksjoner på en måte som bidrar til uordnede markedsforhold eller markedsmisbruk.

(3) Et regulert marked skal stille krav om prisstillelse i enkeltaksjer eller en kurv av aksjer i bytte mot eventuelle rabatter som gis.

(4) Avgifter kan fastsettes for hvert finansielt instrument. Avgift for kansellerte ordrer kan fastsettes ut fra hvor lenge ordren ligger inne før kansellering. Det kan fastsettes høyere avgifter for en ordre som i ettertid kanselleres, og for medlemmer som kansellerer en høy andel av ordrene de legger inn, og for medlemmer som benytter høyfrekvente algoritmer i den utstrekning de høyere avgiftene gjenspeiler den ekstra belastningen slik handel er for kapasiteten i handelssystemet.

(5) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 11-24 Minste tillatte kursendring

(1) Et regulert marked skal ha regler om minste tillatte kursendring for aksjer, depotbevis, børshandlede fond, sertifikater og andre lignende finansielle instrumenter.

(2) Reglene etter første ledd skal:

1. reflektere det aktuelle finansielle instrumentets likviditetsprofil på forskjellige markeder og gjennomsnittlige differanser mellom kjøpskurs og salgskurs,
2. ta i betraktning behovet for stabile kurser uten å begrense ytterligere reduksjon av differansen mellom kjøpskurs og salgskurs mer enn nødvendig,
3. tilpasse minste tillatte kursendring for det enkelte finansielle instrument på en hensiktsmessig måte.

(3) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 11-25 Synkronisering

(1) Et regulert marked og dets medlemmer skal synkronisere klokker som anvendes for å registrere dato og

tid for hendelser på et regulert marked som er underlagt av rapporteringsplikt.

(2) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 11-26 *Transaksjonsrapportering på vegne av verdipapirforetak*

(1) Et regulert marked som rapporterer transaksjoner etter artikkel 26 i verdipapirmarkedsforordningen på vegne av verdipapirforetak, skal ha pålitelige sikkerhetssystemer som garanterer sikkerhet og autentisering ved informasjonsoverføringen, reduserer risikoen for dataforfalskning og ulovlig tilgang, og som forebygger informasjonslekkasje og sikrer at opplysningene til enhver tid behandles fortrolig. Et regulert marked skal opprettholde tilstrekkelige ressurser og ha reserve-systemer på plass, slik at disse tjenestene kan tilbys og opprettholdes til enhver tid.

(2) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

Kapittel 12. Virksomhetskrav for regulerte markeder

§ 12-1 *Virksomhetsbegrensninger*

(1) Markedsoperatøren for et regulert marked kan i tillegg til å drive regulert marked bare drive virksomhet som har naturlig sammenheng med drift av det regulerte markedet, og som ikke svekker tilliten til det regulerte markedets integritet og uavhengighet. Departementet avgjør i tvilstilfelle om vilkårene i første punktum er oppfylt.

(2) Dersom en markedsoperatør driver oppgjørsvirksomhet etter kapittel 17, må virksomheten drives i eget foretak. Departementet kan i forskrift eller enkeltvedtak gjøre unntak fra bestemmelsen i første punktum.

(3) Finanstilsynet kan pålegge en markedsoperatør som driver annen virksomhet, å drive denne i et eget foretak.

(4) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 12-2 *Opptak til handel av finansielle instrumenter mv.*

(1) Det regulerte markedet skal ha klare og oversiktlige regler om opptak av finansielle instrumenter til handel. Reglene skal sørge for at finansielle instrumenter kan handles på en rettferdig, velordnet og effektiv måte, samt at omsettelige verdipapirer, jf. § 2-4 første ledd, er fritt omsettelige.

(2) Ved opptak av derivater til handel skal reglene sørge for at derivatkontraktene er utformet på en slik måte at de legger til rette for en velordnet prisdannelse og effektive oppgjørsbetingelser.

(3) Det regulerte markedet skal ha effektive ordninger for å påse at utstedere av omsettelige verdipapirer som er tatt opp til handel, oppfyller sine forpliktelser etter kapittel 5 og 7.

(4) Det regulerte markedet skal ha ordninger som legger til rette for medlemmenes tilgang til opplysninger som offentliggjøres etter kapittel 5 og 7.

(5) Det regulerte markedet skal ha nødvendige ordninger for å vurdere regelmessig at vilkårene for opptak til handel av finansielle instrumenter etterleves.

(6) Omsettelige verdipapirer som allerede er tatt opp til handel på et annet regulert marked, kan tas opp til handel på et regulert marked uten utstederens samtykke, forutsatt at reglene i kapittel 7 oppfylles. Det regulerte markedet skal gi utstederen melding om at opptak til handel finner sted. Utstederen skal ikke underlegges informasjonsforpliktelser som følge av opptaket.

(7) Markedsoperatøren kan kreve at en utsteder av finansielle instrumenter som er eller søkes tatt opp til handel på det regulerte markedet, og utstederens tillitsvalgte og ansatte, uten hinder av taushetsplikt gir de opplysninger som er nødvendige for at markedsoperatøren skal kunne oppfylle sine lovbestemte plikter. Første punktum gjelder tilsvarende for andre som regelmessig utfører ledelsesfunksjoner for utstederen. Første punktum gjelder videre tilsvarende for annen person som har søkt om opptak til handel av finansielle instrumenter.

(8) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 12-3 *Suspensjon og strykning av finansielle instrumenter*

(1) Markedsoperatøren kan suspendere eller stryke et finansielt instrument fra handel på det regulerte markedet hvis det ikke lenger tilfredsstillende det regulerte markedets vilkår. Markedsoperatøren kan likevel ikke suspendere eller stryke et finansielt instrument på det regulerte markedet hvis dette kan ventes å medføre vesentlig ulempe for eierne av instrumentet eller markedets oppgaver og funksjon.

(2) Ved suspensjon eller strykning av et finansielt instrument skal markedsoperatøren for det regulerte markedet også suspendere eller stryke eventuelle derivatinstrumenter som har det aktuelle finansielle instrumentet som underliggende, der dette er nødvendig for å fremme hensikten med suspensjonen eller strykningen av det underliggende finansielle instrumentet.

(3) Den som suspenderer eller stryker et finansielt instrument fra handel på et regulert marked, skal umiddelbart offentliggjøre beslutningen og informere Finanstilsynet om dette.

(4) Finanstilsynet skal kreve at andre handelsplasser og systematiske internaliserere som handler det aktuel-

le finansielle instrumentet, suspenderer eller stryker instrumentet fra handel dersom beslutningen om suspensjon eller strykning er begrunnet i overtakelsestilbud, mistanke om markedsmissbruk eller manglende offentliggjøring av innsideinformasjon om utstederen eller det finansielle instrumentet i strid med § 3-2 og § 5-2, med mindre dette kan medføre vesentlig ulempe for eierne av instrumentet eller markedets funksjon. Finanstilsynet skal umiddelbart offentliggjøre beslutningen og gi Den europeiske verdipapir- og markedstilsynsmyndighet og relevante tilsynsmyndigheter i andre EØS-stater opplysninger om dette.

(5) Finanstilsynet kan beslutte at markedsoperatøren skal suspendere eller stryke et finansielt instrument på et regulert marked i medhold av første og annet ledd hvis det ikke lenger tilfredsstillende vilkårene for opptak til handel.

(6) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 12-4 Medlemskap på regulert marked

(1) Et regulert marked skal ha oversiktlige og ikke-diskriminerende regler basert på objektive kriterier om medlemskap og tilgang til markedet.

(2) Reglene som nevnt i første ledd skal beskrive et medlems forpliktelser som følger av:

1. reguleringen av og virksomheten til det regulerte markedet,
2. markedets handelsregler,
3. profesjonelle standarder for ansatte i verdipapirforetak eller kredittinstitusjoner som deltar på markedet,
4. vilkårene som gjelder for medlemmer som ikke er verdipapirforetak eller kredittinstitusjoner,
5. regler og prosedyrer for oppgjør og clearing av transaksjoner som gjelder på markedet.

(3) Et regulert marked kan oppta verdipapirforetak og kredittinstitusjoner som medlem. Et regulert marked kan også oppta andre juridiske og fysiske personer som medlem, såfremt disse:

1. har tilstrekkelig godt omdømme,
2. har tilstrekkelig evne, kompetanse og erfaring knyttet til handel og transaksjoner,
3. har, der hvor det er relevant, tilstrekkelige organisatoriske ordninger, og
4. har nødvendige finansielle ressurser, tatt i betraktning ulike ordninger for å garantere riktig oppgjør av transaksjoner.

(4) Kravene i §§ 10-9 til 10-21 gjelder ikke for transaksjoner som sluttes mellom medlemmer på et regulert marked. Kravene i §§ 10-9 til 10-21 gjelder likevel overfor medlemmers kunder når de på vegne av kundene utfører ordre på et regulert marked.

(5) Markedsoperatøren skal gi foretak med hovedkontor i en annen EØS-stat og som har tillatelse til å yte investeringstjenester eller drive investeringsvirksomhet, adgang til medlemskap på regulert marked på like vilkår som andre medlemmer.

(6) Markedsoperatøren skal gi Finanstilsynet melding hvis den har til hensikt å etablere ordninger i annen EØS-stat som kan lette fjernmedlemmers adgang til og mulighet for å handle på markedet. Finanstilsynet skal innen én måned gi opplysningene til tilsynsmyndigheten i den andre EØS-staten.

(7) Markedsoperatøren skal regelmessig oversende en liste over det regulerte markedets medlemmer til Finanstilsynet.

(8) Medlemmer på regulert marked samt tillitsvalgte og ansatte hos medlemmer er uten hinder av taushetsplikt forpliktet til å gi markedsoperatøren for det regulerte markedet de opplysninger som er nødvendige for at markedsoperatøren skal kunne oppfylle sine plikter etter denne loven og annen lovgivning.

(9) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 12-5 Markedsovervåkning

(1) Et regulert marked skal etablere effektive ordninger og prosedyrer, herunder ha nødvendige ressurser, som sikrer en regelmessig overvåking av medlemmers etterlevelse av markedets egne regler. Regulerte markeder skal overvåke innsendte ordrer, kanselleringer av ordrer og transaksjoner på markedet med sikte på å avdekke brudd på relevante lover og regler, herunder reglene om markedsmissbruk i kapittel 3, markedets egne regler og andre rettsstridige handelsforhold, samt forstyrrelser i handelssystemet knyttet til et finansielt instrument.

(2) Markedsoperatøren for det regulerte markedet skal umiddelbart gi melding til Finanstilsynet ved mistanke om vesentlige brudd på relevante lover og forskrifter, markedets egne regler eller andre rettsstridige handelsforhold, samt ved forstyrrelser i handelssystemet knyttet til et finansielt instrument.

(3) Markedsoperatøren kan kreve at et verdipapirregister og en sentral motpart uten hinder av taushetsplikt gir opplysninger som er nødvendige for at det regulerte markedet skal kunne oppfylle sine plikter etter første og annet ledd. Opplysningene kan ikke benyttes til andre formål.

(4) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 12-6 Valg av oppgjørssystem

Medlemmer på et regulert marked skal ha rett til å velge oppgjørssystem for transaksjoner med finansielle

instrumenter som er inngått på markedet, dersom følgende vilkår er oppfylt:

1. det foreligger forbindelser og avtaler mellom det valgte oppgjørssystemet og andre systemer eller ordninger som er nødvendige for å sikre et effektivt og økonomisk oppgjør av den aktuelle transaksjonen, og
2. Finanstilsynet samtykker i at anvendelse av et annet oppgjørssystem enn det som er utpekt av det regulerte markedet, gir tekniske betingelser som er egnet til å sikre at finansmarkedene virker på en smidig og ordnet måte.

§ 12-7 Opptak til handel av finansielle instrumenter utstedt av et regulert marked

(1) Et regulert marked kan ikke oppta til handel omsettelige verdipapirer utstedt av markedsoperatøren for det regulerte markedet, foretak i samme konsern som markedsoperatøren, eller finansielle instrumenter knyttet til slike, uten samtykke fra departementet.

(2) Departementet kan gi samtykke til at et regulert marked opptar til handel omsettelige verdipapirer som er utstedt av et foretak som inngår i konsernforhold med markedsoperatøren for vedkommende regulerte marked eller finansielle instrumenter knyttet til slike. Det kan stilles vilkår for slikt samtykke, herunder at foretak skal underlegges særlig tilsyn fra Finanstilsynet, samt at foretak skal ha opplysningsplikt overfor Finanstilsynet.

(3) Departementet kan gi nærmere regler om prosedyrer, beslutning og kontroll vedrørende slikt opptak, om løpende handel og om tilsyn med utsteder og det regulerte markedet.

§ 12-8 Daglig mulkt

En markedsoperatør kan pålegge et foretak eller en person som ikke oppfyller sin opplysningsplikt etter § 12-2 syvende ledd og § 12-4 åttende ledd eller forskrift gitt i medhold av disse bestemmelsene, en daglig mulkt inntil opplysningsplikten er oppfylt. Pålegg om mulkt er tvangsgrunnlag for utlegg. Departementet kan i forskrift gi nærmere regler om ileggelse av daglig mulkt.

§ 12-9 Overtredelsesgebyr

Ved brudd på §§ 11-20 til 11-22, § 11-25 eller kapittel 12 eller forskrifter gitt til utfylling av disse bestemmelsene, eller ved vesentlige brudd på et regulert markeds regler eller forretningsvilkår, kan markedsoperatøren pålegge utstederen av finansielle instrumenter notert på vedkommende regulerte marked eller medlemmer på vedkommende regulerte marked å betale et overtredelsesgebyr. Departementet kan gi nærmere regler om ileggelse av overtredelsesgebyr.

§ 12-10 Forvaltningslovens anvendelse på vedtak truffet av markedsoperatør

Når en markedsoperatør treffer avgjørelser etter kapittel 6 og 7, §§ 12-2, 12-3, 12-4, 12-8, 12-9, 13-2 og § 21-3 tredje ledd, skal forvaltningsloven kapittel III, IV, V, VI og VIII, med unntak av § 13, få anvendelse. Departementet kan fastsette nærmere regler om saksbehandlingen.

§ 12-11 Oppnevning av klagenemnd og kompetanse mv.

(1) Departementet kan oppnevne en egen klagenemnd for å avgjøre klager på vedtak som nevnt i § 12-10. Klagenemnden skal ha en leder og en nestleder som begge skal ha juridisk embetseksamen. Departementet kan i forskrift fastsette at også andre vedtak fattet av markedsoperatør enn de som er nevnt i § 12-10 skal kunne påklages, og fastsette unntak fra klageadgangen.

(2) Klagenemnden kan i tvister mellom private parter opptre som voldgiftsrett etter nærmere regler fastsatt av departementet.

(3) Forvaltningsloven kommer til anvendelse for klagenemndens virksomhet. Departementet kan fastsette nærmere regler om frister, innholdet av klage, tilsvarende og muntlig forhandling og om klagenemndens sammensetning og virksomhet. Slike regler kan utfylle, supplere eller avvike fra regler gitt i eller i medhold av denne lov.

(4) Taushetsplikt etter § 11-13 og forskrifter fastsatt i medhold av § 11-13 gjelder tilsvarende for klagenemnden.

§ 12-12 Dekning av klagenemndens utgifter

(1) Klagenemndens utgifter dekkes av regulerte markeder på bakgrunn av en fordeling fastsatt av departementet etter forslag fra klagenemnden. Departementet fastsetter medlemmenes godtgjørelse.

(2) Det kan kreves gebyr for behandling av klage etter § 12-11. Departementet kan gi nærmere regler om når gebyr skal kreves, om gebyrenes størrelse og om innkrevningen.

(3) Departementet kan gi nærmere regler om når en part kan bli tilkjent saksomkostninger fra det offentlige, og om en parts rett til dekning av saksomkostninger fra andre parter.

§ 12-13 Søksmålsadgang

(1) Søksmål mot vedtak som omhandlet i § 12-10 kan ikke reises før klageadgangen er utnyttet. Klagenemnden kan i særlige tilfeller fatte vedtak om at det likevel kan reises søksmål mot avgjørelsen. Frist for søksmål er seks måneder fra det tidspunktet klagen er avgjort eller tillatelse til søksmål er gitt.

(2) Søksmål mot vedtak truffet av markedsoperatøren for regulert marked, reises mot vedkommende fore-

tak. Staten kan på ethvert trinn tre inn i saken som parts-
hjelper og kan etter avtale med markedsoperatøren
overta saken.

(3) Departementet kan fastsette utfyllende forskrif-
ter til bestemmelsen her.

Kapittel 13. Tillatelse og virksomhetskrav som børs

§ 13-1 Tillatelse til å drive virksomhet som børs mv.

(1) En børs kan bare drives av en markedsoperatør
som har tillatelse til dette fra departementet.

(2) Foretak som ikke har tillatelse som markedsope-
ratør for børs etter denne loven, kan ikke benytte beteg-
nelsen børs i eller som tillegg til sitt navn, eller ved om-
tale av sin virksomhet, dersom bruken er egnet til å gi
inntrykk av at foretaket har tillatelse etter denne loven.

(3) Vedtektene og endringer i disse skal forelegges
departementet til godkjenning. Departementet kan gi
forskrift om innhold og godkjenning av markedsopera-
tørens vedtekter.

(4) Vedtak om avhendelse av en vesentlig del av den
konsesjonspliktige virksomheten, skal treffes av gene-
ralforsamlingen med flertall som for vedtektsendring.

(5) Departementet kan i forskrift fastsette hvilke be-
stemmelser etter loven som skal gjelde både markeds-
operatøren og børs der disse er to ulike rettssubjekt.

(6) Departementet kan fastsette utfyllende forskrif-
ter til bestemmelsen her.

§ 13-2 Opptak til handel av finansielle instrumenter på børs

(1) Finansielle instrumenter kan opptas til handel
på børs etter reglene i § 12-2, og forskrift gitt i medhold
av § 12-2, og børsens egne regler dersom vedkommende
børs finner at de finansielle instrumentene er egnet for
dette og kan forventes å bli gjenstand for regelmessig
omsetning.

(2) Departementet kan fastsette utfyllende forskrif-
ter til bestemmelsen her.

§ 13-3 Eierkontroll i børs

(1) Erverv som fører til at erververen blir eier av en
betydelig eierandel i en markedsoperatør for en børs, el-
ler i børsen selv, krever tillatelse fra departementet. Med
betydelig eierandel menes direkte eller indirekte eier-
andel som representerer minst 10 prosent av aksjekapi-
talen eller stemmene, eller som på annen måte gjør det
mulig å utøve betydelig innflytelse over forvaltningen
av foretaket. Likt med erververens egne aksjer regnes ak-
sjer som eies eller erverves av aksjeeiere som nevnt i § 2-
5. Likestilt med eie av aksjer etter første til tredje punk-
tum regnes erverv av rett til å bli eier av aksjer når dette
må anses som reelt aksjeeie.

(2) Ethvert erverv som øker eierandelen slik at den-
ne direkte eller indirekte overstiger 20, 30 eller 50 pro-
sent av aksjekapitalen eller stemmene i en børs, krever
tillatelse fra departementet. Første ledd tredje og fjerde
punktum gjelder tilsvarende.

(3) Søknad om tillatelse etter første og annet ledd
sendes særskilt for hver aksjeeier som ved ervervet di-
rekte eller indirekte får en eierandel i en børs som utgjør
eller overstiger 10, 20, 30 eller 50 prosent.

(4) Tillatelse etter første og annet ledd kan bare gis
når erververen anses egnet til å sikre en god og fornuftig
forvaltning av foretaket. Ved denne vurderingen skal det
særlig legges vekt på:

1. erververens tidligere handlemåte,
2. erververens tilgjengelige økonomiske ressurser og
hensynet til forsvarlig virksomhet,
3. om eierskapet vil kunne føre til uønskede virknin-
ger for finansmarkedenes virkemåte, eller børsens
evne til å betjene det norske kapitalmarkedet,
4. muligheten for å utøve et effektivt tilsyn, herunder
om det er etablert samarbeid med tilsynsmyndighe-
tene i erververens hjemland,
5. om eierskapet vil kunne påvirke rettigheter og plik-
ter for aktørene på vedkommende børs,
6. om den bakenforliggende eierstrukturen hos erver-
veren er i samsvar med de hensyn som ivaretas i
denne bestemmelse,
7. om det er grunn til å anta at det i forbindelse med
ervertet foregår eller blir gjort forsøk på hvitvasking
av penger eller finansiering av terrorvirksomhet,
eller at ervertet vil øke risikoen for dette.

(5) Søknad om tillatelse etter første og annet ledd
skal sendes Finanstilsynet med kopi til departementet.
Den som erverver en betydelig eierandel, skal fremlegge
ordinær politiattest etter politiregisterloven § 40 der-
som Finanstilsynet ber om det.

(6) Ved avhendelse av aksjer slik at eierandelen
kommer under grensene etter første og annet ledd, skal
det gis melding til Finanstilsynet.

(7) Departementet kan i forskrift gi utfyllende for-
skrifter til bestemmelsen her, herunder nærmere regler
om innholdet i søknad, regler for behandling av søkna-
den, samt regler om plikt til å gi melding om eiere av be-
tydelige eierandeler i foretaket, og om plikt for juridiske
personer som har betydelige eierandeler i foretaket, til å
gi melding om hvem som inngår i styret og ledelsen.

§ 13-4 Erverv uten tillatelse

(1) Dersom en aksjeeier har ervertet aksjer uten
nødvendig tillatelse etter § 13-3, kan departementet
fastsette en frist for å redusere eierandelen eller søke om
nødvendig tillatelse. Dersom denne fristen overskrides,
kan departementet selge aksjene. Reglene om tvangs-

dekning i finansielle instrumenter i tvangsfullbyrdelsesloven gjelder så langt de passer. Tvangsfullbyrdelsesloven § 10-6, jf. § 8-16, kommer ikke til anvendelse. Aksjeeieren skal varsles om at tvangssalg vil bli foretatt senest to uker før salget gjennomføres.

(2) Inntil nedsalg eller tvangssalg har funnet sted kan aksjeeieren for den del av aksjene som overstiger tillatt nivå, ikke utøve andre rettigheter i selskapet enn retten til å heve utbytte og til å utøve fortrinnsrett ved kapitalforhøyelse.

(3) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 13-5 Kontrollkomité

Departementet kan i forskrift fastsette regler om at en markedsoperatør for børs skal ha en kontrollkomité, herunder regler om kontrollkomiteens sammensetning, oppgaver, instruks og melding til Finanstilsynet.

§ 13-6 Stans i handel

(1) Departementet kan i ekstraordinære situasjoner vedta at all notering og handel ved børs skal stanses. Så vidt mulig skal børsens og Finanstilsynets uttalelse innhentes før beslutning fattes. Dersom departementets vedtak ikke kan forventes, kan Finanstilsynet treffe slik avgjørelse. Dersom Finanstilsynets vedtak ikke kan forventes, kan børsen treffe slik avgjørelse.

(2) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

Del 5. Datarapporteringstjenester

Kapittel 14. Tillatelse og vilkår for datarapporteringstjenester

§ 14-1 Definisjoner av datarapporteringstjenester

(1) Med datarapporteringstjenester menes:

1. drift av en godkjent offentliggjøringsordning,
2. drift av et konsolidert offentliggjøringsystem,
3. drift av en godkjent rapporteringsordning.

(2) Med en godkjent offentliggjøringsordning menes et foretak med tillatelse til å offentliggjøre handelsrapporter på vegne av et verdipapirforetak etter verdipapirmarkedsforordningen artikkel 20 og 21.

(3) Med et konsolidert offentliggjøringsystem menes et foretak med tillatelse til å samle inn handelsrapporter om finansielle instrumenter etter verdipapirmarkedsforordningen artikkel 6, 7, 10, 12, 13, 20 og 21 fra regulert marked, multilateral handelsfasilitet, organisert handelsfasilitet og godkjent offentliggjøringsordning, og til å konsolidere dem til en kontinuerlig, elektronisk, direkte datastrøm med opplysninger om priser og volum for hvert enkelt finansielt instrument.

(4) Med en godkjent rapporteringsordning menes et foretak med tillatelse til å rapportere opplysninger om transaksjoner på vegne av verdipapirforetak til tilsynsmyndigheten eller Den europeiske verdipapir- og markedstilsynsmyndighet.

(5) Med datarapporteringstjenester menes foretak som yter datarapporteringstjenester på forretningsmessig basis.

(6) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 14-2 Tillatelse til å yte datarapporteringstjenester

(1) Datarapporteringstjenester som ytes på forretningsmessig basis av foretak med hovedsete i Norge, kan bare ytes etter tillatelse fra Finanstilsynet. I tillatelsen skal det angis hvilke datarapporteringstjenester foretaket kan yte.

(2) En markedsoperatør eller et verdipapirforetak som har tillatelse til å drive en handelsplass, kan yte datarapporteringstjenester uten særskilt tillatelse dersom det dokumenteres at foretaket oppfyller kravene i dette kapitlet. Hvilke datarapporteringstjenester foretaket kan yte, skal fremgå av foretakets tillatelse.

(3) Tillatelse kan bare gis dersom Finanstilsynet anser at vilkårene for å yte datarapporteringstjenester etter dette kapitlet er oppfylt.

(4) Foretak som yter datarapporteringstjenester, plikter å innrette sin virksomhet slik at den til enhver tid er i overensstemmelse med reglene i dette kapitlet og de vilkår som er satt for tillatelsen. Foretaket skal opplyse Finanstilsynet om vesentlige endringer i forutsetningene som lå til grunn for tillatelsen.

(5) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 14-3 Søknad om tillatelse

(1) I søknad om tillatelse skal alle opplysninger som er nødvendig for å vise at foretaket tilfredsstiller kravene i dette kapitlet, fremlegges, herunder en driftsplan som viser hvilke tjenester som er planlagt og foretakets organisering.

(2) Vedtak om tillatelse skal meddeles søkeren snarest mulig og senest seks måneder etter at en fullstendig søknad er innlevert.

(3) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 14-4 Endring og tilbakekall av tillatelser

(1) Finanstilsynet kan helt eller delvis endre, herunder sette nye vilkår, eller tilbakekalle tillatelsen til å yte datarapporteringstjenester dersom foretaket:

1. ikke gjør bruk av tillatelsen innen tolv måneder, gir uttrykkelig avkall på den eller ikke har ytt noen

- datarapporteringstjenester i de foregående seks månedene,
2. har fått tillatelsen ved hjelp av uriktige opplysninger eller andre uregelmessigheter,
  3. ikke lenger oppfyller vilkårene for tillatelsen,
  4. foretar alvorlige eller systematiske overtredelser av bestemmelser gitt i eller i medhold av lov, slik at det er grunn til å frykte for at fortsettelse av virksomheten kan skade foretakets kunder, brukerne av rapportert data, tilliten til verdipapirmarkedet eller institusjonene som virker i markedet, eller
  5. foretaket ikke etterkommer pålegg gitt i medhold av § 19-7 eller finanstilsynsloven § 4 første ledd nr. 7.

(2) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 14-5 *Krav til ledelsen i datarapporteringsforetak*

(1) Styremedlemmer, daglig leder og andre som faktisk deltar i ledelsen av et datarapporteringsforetak, skal ha tilstrekkelige kvalifikasjoner og erfaring, ha ført en hederlig vandel og for øvrig ikke ha utvist utilbørlig atferd som gir grunn til å anta at stillingen eller vervet ikke vil kunne ivaretas på forsvarlig måte. Personer omfattet av første punktum skal fremlegge ordinær politiattest etter politiregisterloven § 40.

(2) Bestemmelsene i § 9-10 annet ledd og femte til niende ledd gjelder tilsvarende for datarapporteringsforetak.

(3) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 14-6 *Styrets oppgaver og ansvar*

Bestemmelsene i § 11-8 gjelder tilsvarende for styret i et datarapporteringsforetak.

§ 14-7 *Organisatoriske krav til godkjente offentliggjøringsordninger*

(1) En godkjent offentliggjøringsordning skal ha egne retningslinjer og ordninger for å offentliggjøre opplysningene som kreves etter artikkel 20 og 21 i verdipapirmarkedsforordningen så nær sanntid som mulig, og på rimelige forretningsmessige vilkår.

(2) Opplysningene etter første ledd skal gjøres tilgjengelige vederlagsfritt 15 minutter etter at den godkjente offentliggjøringsordningen har offentliggjort dem.

(3) Offentliggjøringen etter første ledd skal skje effektivt og konsekvent og på en måte som sikrer rask tilgang til opplysningene.

(4) Offentliggjøringen skal være ikke-diskriminerende og i et format som legger til rette for konsolidering

av opplysningene med tilsvarende opplysninger fra andre kilder.

(5) Opplysningene som offentliggjøres etter første ledd, skal minst omfatte følgende:

1. det finansielle instrumentets identifikasjon,
2. prisen for den gjennomførte transaksjonen,
3. transaksjonsvolumet,
4. transaksjonstidspunktet,
5. tidspunktet da transaksjonen ble rapportert,
6. prisnoteringen for transaksjonen,
7. koden for handelsplassen der transaksjonen ble gjennomført, eller dersom transaksjonen ble gjennomført gjennom en systematisk internaliserer, koden «SI» eller eventuelt «OTC», og
8. angivelse av at transaksjonen var omfattet av særlige vilkår dersom det er relevant.

(6) En godkjent offentliggjøringsordning skal ha effektive administrative ordninger for å hindre interessekonflikter med kundene. En godkjent offentliggjøringsordning som også er en markedsoperatør eller et verdipapirforetak, skal behandle alle innsamlede opplysninger på en ikke-diskriminerende måte og ha egnede ordninger for å skille forskjellige forretningsfunksjoner.

(7) En godkjent offentliggjøringsordning skal ha pålitelige sikkerhetssystemer som er utformet for å garantere sikkerhet ved informasjonsoverføringen, redusere risikoen for dataforfalskning og ulovlig tilgang, og for å forebygge informasjonslekkasje før offentliggjøringen. Den godkjente offentliggjøringsordningen skal ha tilstrekkelige ressurser og reservesystemer på plass, slik at tjenestene kan tilbys og opprettholdes til enhver tid.

(8) En godkjent offentliggjøringsordning skal ha systemer som effektivt kan kontrollere om handelsrapportene er fullstendige, identifisere utelatelser og åpenbare feil og anmode om at eventuelle feilaktige rapporter overføres på nytt.

(9) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 14-8 *Organisatoriske krav til konsoliderte offentliggjøringsystemer*

(1) Et konsolidert offentliggjøringsystem skal ha egne retningslinjer og ordninger for å samle inn opplysningene som offentliggjøres etter artikkel 6 og 20 i verdipapirmarkedsforordningen, konsolidere dem i en kontinuerlig elektronisk datastrøm og gjøre opplysningene tilgjengelige for offentligheten så nær sanntid som teknisk mulig og på rimelige forretningsmessige vilkår. Opplysningene skal gjøres tilgjengelige på et ikke-diskriminerende grunnlag og i formater som markedsdel-takerne enkelt kan få tilgang til og bruke. Bestemmelse-ne i § 14-7 annet og tredje ledd gjelder tilsvarende for opplysninger etter første punktum.

(2) Første ledd gjelder tilsvarende for opplysningene som offentliggjøres etter artikkel 10 og 21 i verdipapirmarkedsforordningen.

(3) Bestemmelsene i § 14-7 femte ledd nr. 1 til nr. 8 gjelder tilsvarende for opplysningene som offentliggjøres etter første og annet ledd. Opplysningene som offentliggjøres etter første ledd skal også, dersom det er relevant, angi at en dataalgoritme i verdipapirforetaket var ansvarlig for investeringsbeslutningen og utførelsen av transaksjonen. Opplysningene som offentliggjøres etter første ledd, skal også angi hvilket av unntakene transaksjonen var omfattet av dersom det ble gjort unntak etter artikkel 4 nr. 1 bokstav a eller b i verdipapirmarkedsforordningen fra forpliktelsen til å offentliggjøre opplysningene etter artikkel 3 nr. 1 i nevnte forordning.

(4) Bestemmelsene i § 14-7 sjette og syvende ledd om håndtering av interessekonflikter, sikkerhetssystemer mv. gjelder tilsvarende for et konsolidert offentliggjøringsystem.

(5) Et konsolidert offentliggjøringsystem skal sikre at dataene som leveres, er konsolidert fra alle regulerte markeder, multilaterale handelsfasiliteter, organiserte handelsfasiliteter og godkjente offentliggjøringsordninger, og omfatter nærmere angitte finansielle instrumenter.

(6) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 14-9 *Organisatoriske krav til godkjente rapporteringsordninger*

(1) En godkjent rapporteringsordning skal ha egne retningslinjer og ordninger for å rapportere opplysningene som kreves etter artikkel 26 i verdipapirmarkedsforordningen, snarest mulig og senest ved utgangen av første virkedag etter den dagen transaksjonen fant sted. Slike opplysninger skal rapporteres i samsvar med kravene i verdipapirmarkedsforordningen artikkel 26.

(2) Bestemmelsene i § 14-7 sjette og syvende ledd om håndtering av interessekonflikter, sikkerhetssystemer mv. gjelder tilsvarende for en godkjent rapporteringsordning.

(3) En godkjent rapporteringsordning skal ha systemer som effektivt kan kontrollere om transaksjonsrapportene er fullstendige og identifisere utelatelser og åpenbare feil som er forårsaket av verdipapirforetaket. Dersom slike feil eller utelatelser forekommer, skal rapporteringsordningen opplyse verdipapirforetaket om dem og anmode om at eventuelle feilaktige rapporter overføres på nytt.

(4) En godkjent rapporteringsordning skal ha systemer som gjør det mulig for den godkjente rapporteringsordningen å oppdage feil eller utelatelser som

den selv har forårsaket, og å rette og overføre, eller eventuelt overføre på nytt, korrekte og fullstendige transaksjonsrapporter til Finanstilsynet.

(5) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 14-10 *Virksomhet i Norge fra foretak med hovedsete i en annen EØS-stat*

(1) Datarapporteringstjenester kan ytes i Norge av foretak med hovedsete i en annen EØS-stat.

(2) Foretak etter første ledd må ha tillatelse til å yte slike datarapporteringstjenester og være underlagt tilsyn i hjemstaten.

Del 6. Markedet for varederivater, utslippkvoter mv.

Kapittel 15. Fastsettelse, rapportering og håndheving av posisjongrenser

§ 15-1 *Fastsettelse av posisjongrenser*

(1) Finanstilsynet skal etablere og anvende klare kvantitative grenser for hvor stor nettoposisjon en fysisk eller juridisk person til enhver tid kan inneha i varederivater som handles på norske handelsplasser og økonomisk likeverdige OTC-kontrakter (posisjongrenser). Posisjongrensene skal etableres og anvendes for å motvirke markedsmissbruk og for å opprettholde ordnede prisdannelses- og oppgjørsvilkår.

(2) Posisjongrensene skal etableres på grunnlag av alle posisjoner som innehas av en fysisk eller juridisk person eller på dennes vegne samlet på konsernnivå.

(3) Det skal etableres posisjongrense for hvert enkelt varederivat som handles på handelsplass og økonomisk likeverdige OTC-kontrakter basert på en særskilt beregningsmetode. Beregningsmetoden anvendes for å fastsette posisjongrenser for spotmåneden og for andre måneder basert på egenskaper ved derivatet og markedet for den underliggende varen.

(4) Finanstilsynet skal vurdere og eventuelt endre posisjongrenser ved vesentlige endringer i den tilgjengelige mengden underliggende vare eller antallet åpne posisjoner, eller ved annen vesentlig endring i markedet.

(5) Finanstilsynet kan i særlige tilfeller fastsette strengere posisjongrenser enn det som følger av beregningsmetoden etter tredje ledd med utfyllende forskrifter, dersom dette er objektivt begrunnet og forholdsmessig. Tilsynsmyndigheten skal ved fastsettelse av strengere posisjongrenser ta hensyn til det konkrete markedets likviditet og hvor velfungerende det er. Den strengere posisjongrensen skal offentliggjøres på Finanstilsynets nettsider og gjelder maksimalt i seks måneder fra dagen den ble offentliggjort. Den strengere posisjongrensen kan fornyes for perioder på inntil seks

måneder av gangen. Dersom den strengere posisjonsgrensen ikke blir fornyet etter utløpet av seks månedersperioden, utløper den automatisk.

(6) Tilsynsmyndighet for handelsplass i annet EØS-land fastsetter posisjongrenser for varederivater som handles på handelsplass i vedkommende EØS-land og økonomisk likeverdige OTC-kontrakter.

(7) Når samme varederivat handles i betydelig volum på handelsplasser i flere EØS-land, fastsettes posisjongrensene av tilsynsmyndighet for handelsplassen med det største handelsvolumet i dette varederivatet (sentral tilsynsmyndighet).

(8) Ingen skal inneha posisjoner i varederivatkontrakter som overstiger posisjongrenser etablert av tilsynsmyndigheten etter første, sjette eller syvende ledd og i samsvar med direktiv 2014/65/EU artikkel 57.

(9) Ikke-finansielle foretak kan søke om unntak fra kravet etter åttende ledd for posisjoner som på en objektivt målbar måte reduserer risikoene direkte knyttet til foretakets forretningsvirksomhet. Søknaden skal rettes til tilsynsmyndigheten som har fastsatt posisjongrensen for det aktuelle derivatet.

(10) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 15-2 Kontroll av posisjonshåndtering

(1) Et verdipapirforetak eller en markedsoperatør som driver en handelsplass der det handles varederivater, skal foreta kontroll av posisjonshåndteringen. Som ledd i denne kontrollen skal handelsplassen ha myndighet til å:

1. overvåke personers åpne posisjoner,
2. få tilgang til opplysninger, herunder all relevant dokumentasjon, fra personer om:
  - a) størrelsen på og formålet med en inngått posisjon eller eksponering,
  - b) reelle eller underliggende eiere,
  - c) eventuelle avtalte ordninger om samhandling,
  - d) eventuelle tilknyttede eiendeler eller forpliktelser i det underliggende markedet,
3. kreve at en person midlertidig eller varig avslutter eller reduserer en posisjon og ensidig treffe egnede tiltak for å sikre at posisjonen avsluttes eller reduseres dersom personen ikke etterkommer kravet, og
4. kreve at en person midlertidig tilbakefører likviditet til markedet til avtalt pris og i avtalt omfang for å redusere virkningen av en stor og dominerende posisjon.

(2) Verdipapirforetaket eller markedsoperatøren skal gjennomføre kontroll etter første ledd på en transparent og ikke-diskriminerende måte og gi markedsdeltakerne relevante opplysninger om kontrollen. Kontrollen skal tilpasses markedsdeltakernes art og sammen-

setning og deres bruk av varederivatkontrakter som er tatt opp til handel på handelsplassen.

(3) Verdipapirforetaket eller markedsoperatøren skal gi Finanstilsynet informasjon om posisjonshåndteringskontrollen for den enkelte handelsplass den driver.

(4) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 15-3 Rapportering av posisjoner

(1) Et verdipapirforetak eller en markedsoperatør som driver en handelsplass der det handles varederivater, utslippskvoter eller derivater med utslippskvoter som underliggende, skal rapportere posisjoner på følgende måte:

1. Dersom antall personer og deres åpne posisjoner overskrider en minstegrense, skal verdipapirforetaket eller markedsoperatøren offentliggjøre en ukentlig rapport om de samlede posisjonene som innehas av de forskjellige kategoriene av personer som nevnt i fjerde ledd, for de forskjellige varederivatene eller utslippskvotene eller derivater av slike som handles på deres handelsplasser. Rapporten skal angi:
  - a) antallet lange og korte posisjoner per kategori,
  - b) endringer i posisjonene siden forrige rapport,
  - c) prosentandelen av det samlede antallet åpne posisjoner for hver kategori, og
  - d) antallet personer som innehar en posisjon i hver kategori.
2. Den ukentlige rapporten skal sendes til Finanstilsynet og Den europeiske verdipapir- og markedsstilsynsmyndighet.
3. Verdipapirforetaket eller markedsoperatøren skal minst daglig gi Finanstilsynet en fullstendig oversikt over posisjoner som innehas av alle personer på den berørte handelsplassen, herunder medlemmene og deres kunder.

(2) Et verdipapirforetak som handler varederivater, utslippskvoter eller derivater med utslippskvoter som underliggende utenfor en handelsplass, skal minst daglig gi tilsynsmyndigheten til handelsplassen der varederivatene, utslippskvotene eller derivatene med utslippskvoter som underliggende handles, en fullstendig oversikt over sine posisjoner, herunder posisjoner som innehas av kundene og kundenes kunder igjen ned til sluttkundenivå, i

1. nevnte instrumenter som handles på en handelsplass, og
2. i økonomisk likeverdige OTC-kontrakter.

(3) Medlemmer på regulert marked, deltakere på multilaterale handelsfasiliteter og kunder av organiserte handelsfasiliteter skal minst daglig rapportere følgen-

de til verdipapirforetaket eller markedsoperatøren som driver handelsplassen:

1. opplysninger om sine egne posisjoner som innehas gjennom kontrakter som handles på denne handelsplassen, og
2. opplysninger om posisjonene som innehas av kundene og kundenes kunder ned til sluttkundenivå.
  - (4) Et verdipapirforetak eller en markedsoperatør som driver en handelsplass, skal klassifisere personer som innehar posisjoner i varederivater, utslippskvoter eller derivater med utslippskvoter som underliggende ut fra arten av deres hovedvirksomhet, som enten:
    1. verdipapirforetak eller kredittinstitusjon,
    2. investeringsfond, enten et foretak for kollektiv investering i omsettelige verdipapirer etter direktiv 2009/65/EF, eller en forvalter av alternative investeringsfond etter direktiv 2011/61/EF,
    3. andre finansforetak, herunder forsikringsforetak og gjensikringsforetak etter direktiv 2009/138/EF, og tjenestepensjonsforetak etter direktiv 2003/41/EF,
    4. kommersiell aktør, eller
    5. operatører med kvoteplikt etter direktiv 2003/87/EF.

(5) I rapportene nevnt i første ledd nr. 1 og oversiktene nevnt i annet ledd skal det skilles mellom posisjoner som på en objektivt målbar måte reduserer risikoene tilknyttet forretningsvirksomheten, og andre posisjoner.

(6) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 15-4 Opplysningsplikt og pålegg

(1) Finanstilsynet kan kreve opplysninger, herunder all relevant dokumentasjon, om størrelse og formål med posisjoner og eksponeringer som innehas gjennom varederivater, og om eventuelle eiendeler eller forpliktelser i det underliggende markedet.

(2) Finanstilsynet kan kreve at størrelsen på en posisjon reduseres til en størrelse lik eller under en posisjonsgrense etablert etter § 15-1 og utfyllende forskrifter dersom vedkommende opptre i strid med reglene i dette kapittel med tilhørende forskrifter, eller det anses nødvendig av hensyn til å motvirke markedsmissbruk, eller opprettholde ordnede prisdannelses- og oppgjørsvilkår.

(3) Finanstilsynet kan fatte vedtak om pålegg om å avstå fra å inngå nye varederivatkontrakter dersom vedkommende opptre i strid med reglene i dette kapittel med tilhørende forskrifter, eller det anses nødvendig av hensyn til å motvirke markedsmissbruk eller opprettholde ordnede prisdannelses- og oppgjørsvilkår.

(4) Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter til bestemmelsen her.

§ 15-5 Anvendelsesområde

(1) § 15-4 om opplysningsplikt og pålegg og § 21-4 om overtredelsesgebyr for overtredelse av § 15-1 gjelder uavhengig av om markedsaktøren er etablert eller har virksomhet i Norge, så lenge det gjelder en posisjon i et varederivat som handles på en handelsplass i Norge eller i økonomisk likeverdige OTC-kontrakter og posisjonsgrensen er etablert av Finanstilsynet etter § 15-1 og utfyllende forskrift.

(2) Posisjonsgrenser etablert av tilsynsmyndighet etter § 15-1 første, sjette og syvende ledd i samsvar med direktiv 2014/65/EU artikkel 57, skal legges til grunn ved Finanstilsynets vedtak etter verdipapirhandelloven § 15-4 om opplysningsplikt og pålegg og verdipapirhandelloven § 21-4 om overtredelsesgebyr for overtredelse av verdipapirhandelloven § 15-1.

Nåværende del 4 blir ny del 7.

I ny del 7 blir kapittel 12 til 14 nytt kapittel 16 til 18.

I nytt kapittel 19 til 21 gjøres følgende endringer:

§ 17-2 skal lyde:

§17-2. Nasjonal tilsynsmyndighet

Finanstilsynet er vedkommende myndighet etter bestemmelsene gjennomført i § 17-1 første ledd eller i forskrift gitt til utfylling av disse bestemmelsene.

§ 17-3 annet ledd skal lyde:

(2) Taushetsplikten etter første ledd er ikke til hinder for utlevering av opplysninger til regulert marked som er nødvendige for at regulert marked skal kunne oppfylle sine plikter etter § 12-5.

§ 17-3 tredje ledd skal lyde:

(3) Når EFTA-domstolen behandler en sak som angår bestemmelsene gjennomført i § 17-1 første ledd eller i forskrift gitt til utfylling av disse bestemmelsene, kan enhver uten hinder av lovbestemt taushetsplikt gi domstolen de opplysninger som domstolen kan kreve i medhold av avtale om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde og avtale mellom EFTA-statene om opprettelse av et overvåkingsorgan og en domstol.

§ 17-6 første ledd skal lyde:

(1) Stedlig tilsyn etter EMIR artikkel 63 som gjennomført i § 17-1 første ledd, krever tillatelse fra tingretten.

§ 17-6 tredje ledd femte punktum skal lyde:

Dersom varsel om stedlig tilsyn kan unnlates etter EMIR

artikkel 63 jf. § 17-1, og Finanstilsynet eller EFTAs overvåkingsorgan anmoder retten om det, skal den begjæringen retter seg mot ikke varsles om begjæringen eller beslutningen.

§ 17-7 skal lyde:

§ 17-7. Tvangsfullbyrdelse

Finanstilsynet fører kontroll med tvangsgrunnlagets ekthet etter bestemmelsene om tvangsfullbyrdelse i EMIR artikkel 68 nr. 4 som gjennomført i § 17-1 første ledd.

§ 18-1 skal lyde:

§ 18-1 Anvendelsesområde

Dette kapitlet gjelder finansielle instrumenter som nevnt i § 2-4 syvende ledd og avtaler om handel med valuta. Departementet kan i forskrift bestemme at dette kapitlet også skal gjelde avtaler om andre finansielle instrumenter.

§ 18-2 skal lyde:

§ 18-2 Motregning

Skriftlig avtale mellom to parter om at partenes forpliktelser etter avtaler som nevnt i § 18-1 skal motregnes til markedskurs løpende eller ved mislighold, kan gjøres gjeldende uten hinder av dekningsloven §§ 7-3 og 8-1.

Nåværende del 5 blir ny del 8.

I ny del 8 blir nåværende kapittel 15 til 17 nytt kapittel 19 til 21.

§ 19-1 annet ledd første punktum skal lyde:

Tilsyn med *virksomheten til verdipapirforetak, handelsplasser, markedsoperatører, datarapporteringsforetak* og sentrale motparter, samt med overholdelse av denne lovs bestemmelser, skal føres av Finanstilsynet.

§ 19-1 fjerde ledd skal lyde:

(4) *Ved mistanke om brudd på kapittel 3 eller ureglementerte markedsforhold eller ved vesentlige brudd på reglene til et regulert marked plikter det regulerte markedet og selskap i samme konsern straks å melde fra til og bistå Finanstilsynet. Opplysningene og bistanden skal gis uten kostnad for Finanstilsynet.* Dersom et regulert marked har grunn til å anta at det er benyttet urimelige forretningsmetoder, opptrådt i strid med god forretnings-skikk eller for øvrig handlet i strid med bestemmelsene i denne lov, skal dette meddeles Finanstilsynet.

§ 19-2 første ledd skal lyde:

(1) Verdipapirforetak, sentrale motparter, *datarapporteringsforetak og markedsoperatør* plikter å gi Finanstilsynet de opplysninger som måtte bli krevet om

forhold som angår dets forretning og virksomhet. *Tilsvarende gjelder foretak i samme konsern.* Tilsvarende gjelder også for verdipapirforetaks tilknyttede agenter. Foretaket plikter å fremvise og i tilfelle utlevere til kontroll oppgaver og lydopptak i henhold til § 9-16 første ledd nr. 8 og § 9-17 og øvrige dokumenter som angår virksomheten.

§ 19-2 syvende ledd første og annet punktum skal lyde:

Utstedere som nevnt i § 19-1 tredje ledd samt deres tillitsvalgte, ansatte og revisor plikter å gi Finanstilsynet de opplysninger om utsteders forhold som Finanstilsynet krever til gjennomføring av kontroll etter § 19-1 tredje ledd. Utstedere som nevnt i § 19-1 tredje ledd, deres tillitsvalgte, ledende ansatte og revisor skal gi melding til Finanstilsynet om finansiell rapportering fra utstederen som de anser ikke gir et rettvise bilde i overensstemmelse med det relevante regelverket for finansiell rapportering.

§ 19-2 niende ledd skal lyde:

(9) Finanstilsynet kan pålegge enhver å innhente den dokumentasjonen som tilsynet krever til gjennomføring av kontroll av at vedkommende har etterlevd bestemmelsene i EMIR som gjennomført i § 17-1 første ledd eller i forskrift gitt til utfylling av disse bestemmelsene.

§ 19-3 første ledd skal lyde:

(1) Dersom Finanstilsynet har mistanke om overtredelse av kapittel 3, 4, 5, *verdipapirmarkedsforordningen eller kapittel 9 til 15* eller forskrifter gitt i medhold av disse bestemmelsene, kan enhver pålegges å gi de opplysninger Finanstilsynet krever, herunder fremlegge dokumenter, teknisk lagret informasjon og utskrift fra lagringsmedium.

§ 19-3 fjerde ledd skal lyde:

(4) Denne bestemmelsen gjelder selv om det er avsluttet bevissikring etter § 19-5 og gis tilsvarende anvendelse der Finanstilsynet anmodes av annen stats myndighet som fører tilsyn som nevnt i finanstilsynsloven, om å innhente opplysninger på bakgrunn av mistanke om tilsvarende overtredelse av vedkommende stats lovgivning.

§ 19-4 annet punktum skal lyde:

Ved tilsidesettelse av opplysningsplikt gjelder § 21-1.

§ 19-6 tredje ledd og nytt fjerde ledd skal lyde:

(3) Enhver som utfører arbeid eller tjeneste for Finanstilsynet eller departementet, har taushetsplikt

overfor uvedkommende om opplysninger som omhandler tiltak og sanksjoner for overtredelse av bestemmelser i kapittel 3, 4, 5 eller 17 i loven her, dersom ofentliggjøring av opplysningene kan skape alvorlig uro på finansmarkedene eller påføre de berørte parter uforholdsmessig stor skade.

(4) *Enhver som utfører arbeid eller tjeneste for Finanstilsynet eller departementet, har taushetsplikt overfor uvedkommende om identiteten til personer som har gitt meldinger, tips eller liknende opplysninger om overtredelser av loven og tilhørende forskrifter, og om andre opplysninger som kan gjøre identiteten kjent, med mindre bruk av opplysningene er nødvendig som ledd i ytterligere undersøkelser av overtredelsen eller etterfølgende rettsforfølgning av saken. Taushetsplikten etter første punktum gjelder også identiteten til den fysiske personen opplysningene gjelder. Taushetsplikten etter første og annet punktum gjelder overfor sakens parter og deres representanter.*

§ 19-7 første ledd skal lyde:

(1) Finanstilsynet kan gi foretak som nevnt i § 19-1 annet ledd pålegg om retting dersom foretaket opptrer i strid med lov eller forskrift gitt med hjemmel i lov. Videre kan pålegg om retting gis til foretak som opptrer i strid med bestemmelsene i EMIR som gjennomført i § 17-1 første ledd eller forskrift gitt til utfylling av disse bestemmelsene. Pålegg om retting kan også gis dersom verdipapirforetak opptrer i strid med interne retningslinjer og instruksjoner som nevnt i § 9-16, eller markedsoperatør eller datarapporteringsforetak opptrer i strid med egne regler og forretningsvilkår. Tilsvarende gjelder dersom foretakets ledelse eller styre ikke oppfyller kravene til hederlig vandel og erfaring som fastsatt i § 9-10, § 11-7, § 14-5 eller EMIR artiklene 26 til 50 som gjennomført i § 17-1 første ledd eller forskrift gitt til utfylling av disse bestemmelsene.

§ 19-7 tredje til femte ledd skal lyde:

(3) Finanstilsynet kan forby verdipapirforetak å drive virksomhet som ikke anses tilfredsstillende regulert i lov, forskrift gitt med hjemmel i lov eller interne retningslinjer og instruksjoner som nevnt i § 9-16, når virksomheten kan påføre foretaket eller dets kunder uforvarlig stor risiko. Finanstilsynet kan også gi pålegg om at slik virksomhet bare kan finne sted på bestemte vilkår.

(4) Dersom en aksjeeier med betydelig eierandel ikke anses egnet til å sikre en god og fornuftig forvaltning av foretaket, eller en aksjeeier ikke har gitt melding til Finanstilsynet etter § 9-13 første ledd eller etter 11-10 tredje ledd, eller erverver aksjer i strid med Finanstilsynets vedtak etter § 9-13 annet ledd, § 11-10, eller § 13-3,

kan Finanstilsynet gi pålegg om at stemmerettighetene knyttet til aksjene ikke kan utøves, eller at aksjene skal avhendes, etter fremgangsmåten i § 13-4.

(5) Finanstilsynet kan gi pålegg om å oppfylle opplysnings- og meldeplikt etter § 19-2 syvende ledd. Finanstilsynsloven § 10 annet ledd gjelder tilsvarende.

§ 19-7 åttende ledd skal lyde:

(8) Finanstilsynet kan pålegge foretak som nevnt i § 19-1 tredje ledd å innhente den dokumentasjon som Finanstilsynet krever til gjennomføring av kontroll etter § 19-1 tredje ledd. Finanstilsynsloven § 10 annet ledd gjelder tilsvarende.

§ 19-8 første ledd skal lyde:

(1) Departementet kan i forskrift fastsette at en klagenemnd skal avgjøre klager på vedtak etter bestemmelser gitt i medhold av § 19-1 tredje ledd.

Gjeldende § 15-9 oppheves.

§ 20-1 første ledd skal lyde:

(1) Finanstilsynet kan til statistisk bruk pålegge verdipapirforetak som yter investeringstjenester gjennom filial eller tilknyttet agent i henhold til § 9-34 første ledd nr. 2, å avgi rapporter om sin virksomhet.

§ 20-2 skal lyde:

§ 20-2 *Kontroll med foretak med hovedsete i annen stat*

(1) Etter forutgående melding til Finanstilsynet kan vedkommende myndighet i verdipapirforetakets hjemstat, i samarbeid med Finanstilsynet, foreta stedlig kontroll i filial eller tilknyttet agent etablert i henhold til § 9-34 første ledd nr. 2. Etter anmodning fra vedkommende myndighet i hjemstaten kan Finanstilsynet foreta den nevnte kontroll.

(2) Første ledd er ikke til hinder for at Finanstilsynet kan foreta den stedlige kontroll som anses nødvendig for å kontrollere at de regler som gjelder for filialens eller den tilknyttede agentens virksomhet her i landet overholdes.

§ 20-3 første ledd skal lyde:

(1) Finanstilsynet skal gi verdipapirforetak som yter investeringstjenester i henhold til § 9-34 pålegg om retting, herunder opphør av virksomhet her i landet, dersom virksomheten drives i strid med lov eller forskrift.

Ny § 20-4 skal lyde:

§ 20-4 *Dokumentasjon fra norske filialer og tilknyttede agenter av foretak med hovedsete i annen EØS-stat*

Finanstilsynet skal ha tilgang til og føre tilsyn med dokumentasjon, herunder opptak av telefonsamtaler og lagring av elektronisk kommunikasjon, etter § 9-16 nr. 8 og

§ 9-17, foretatt av filial eller tilknyttet agent etablert i Norge etter § 9-34 første ledd nr. 2.

Ny § 20-5 skal lyde:

§ 20-5 Tilsyn med foretak utenfor EØS

Finanstilsynet fører tilsyn med filialer av foretak med hovedsete utenfor EØS som har tillatelse til å yte investerings tjenester eller drive investeringsvirksomhet etter § 9-36.

§ 21-1 femte ledd skal lyde:

(5) Finanstilsynet kan ilegge sentral motpart eller foretak eller personer tilknyttet sentral motpart som forsømmer sine plikter etter EMIR artikkel 4 til 13 og artikkel 26 til 54 som gjennomført i § 17-1 første ledd eller forskrift gitt til utfylling av disse bestemmelsene, en daglig mulkt som påløper inntil forholdet er rettet.

§ 21-2 første ledd skal lyde:

(1) Dersom det er oppnådd vinning ved en uaktsom eller forsettlig overtredelse av § 3-3 første ledd, § 3-4, § 3-6 første og annet ledd, § 3-7, § 3-8, § 3-9, § 3-10, § 9-8, § 10-3, § 10-4, § 10-9 til § 10-17, eller shortsalgforordningen artikkelene 12 til 15 som gjennomført i § 3-14 eller forskrifter gitt til utfylling av disse bestemmelsene, kan den som vinningen er tilfalt, pålegges helt eller delvis å avstå denne. Dette gjelder også når den som vinningen tilfaller, er en annen enn lovovertræderen. Kan størrelsen av vinningen ikke godtgjøres, fastsettes beløpet skjønnsmessig.

§ 21-3 annet ledd nr. 1 skal lyde:

1. overtrer § 3-4, § 3-5, § 3-7, § 3-11, § 7-2, § 7-3, § 7-7, § 7-10, § 9-1, § 9-16 første ledd nr. 8, § 9-17, § 10-3 til § 10-5, § 11-1, § 12-2 syvende ledd, § 12-4 åttende ledd, § 13-1 første ledd, § 15-2, § 15-3, § 19-2, § 19-3, eller EMIR artikkelene 4 til 13 og artikkelene 26 til 54 som gjennomført i § 17-1 første ledd eller shortsalgforordningen artikkelene 12 til 15 som gjennomført i § 3-14 eller forskrifter gitt til utfylling av disse bestemmelsene.

§ 21-3 annet ledd nr. 4 til 6 skal lyde:

4. overtrer plikten i § 9-18 til å oppbevare finansielle instrumenter og midler som tilhører investoren atskilt fra foretakets,
5. unnlater å etterkomme krav etter § 19-5 eller pålegg etter 19-7, eller
6. grovt eller gjentatte ganger overtrer § 3-6 tredje, fjerde eller sjette ledd, § 3-9, § 3-10, § 4-2, § 5-2, § 5-3 eller § 10-9 til § 10-17, jf. forskrifter gitt i medhold av disse bestemmelsene.

§ 21-4 første til tredje ledd skal lyde:

(1) Ved forsettlig eller uaktsom overtredelse av § 3-6 tredje, fjerde og sjette ledd, § 4-2, § 4-3 eller § 4-4 første eller annet ledd, § 15-3, verdipapirmarkedsforordningen artikkel 25 til 27 eller shortsalgforordningen artikkelene 5 til 11 som gjennomført i § 3-14 eller EMIR artikkelene 4 til 13 og artikkelene 26 til 54 som gjennomført i § 17-1 første ledd eller forskrift gitt til utfylling av disse bestemmelsene, kan Finanstilsynet ilegge overtredelsesgebyr. Medvirkning kan sanksjoneres på samme måte. Det samme gjelder forsøkshandlinger, jf. straffeloven § 16.

(2) Finanstilsynet kan ilegge foretak som nevnt i § 19-1 tredje ledd overtredelsesgebyr dersom foretakets finansielle rapportering eller rapportering om betaling til myndigheter, ikke er i samsvar med lov eller forskrift når overtredelsen har skjedd forsettlig eller uaktsomt. Klage over slikt vedtak følger reglene i § 19-8.

(3) Ved forsettlig eller uaktsom overtredelse av bestemmelsene i §§ 5-2 eller 5-3, samt forskrifter gitt for å utfylle disse bestemmelsene, kan Finanstilsynet ilegge overtredelsesgebyr. Første ledd annet og tredje punktum gjelder tilsvarende. Dersom Finanstilsynets myndighet til å føre tilsyn med overholdelsen av §§ 5-2 og 5-3 er delegert til regulert marked i henhold til § 19-1 annet ledd, kan vedkommende regulerte marked ilegge overtredelsesgebyr etter dette ledd. Klage over vedtak av regulert marked følger reglene i § 12-10. Bestemmelsen i § 19-6 tredje ledd gjelder tilsvarende for regulert marked.

Nåværende del 6 blir ny del 9.

I ny del 9 blir nåværende kapittel 18 og 19 nytt kapittel 22 og 23.

§ 22-2 overskrift og første ledd skal lyde:

§ 22-2 Videreføring av tillatelser og forskrifter mv.

(1) Tillatelser etter lov 19. juni 1997 nr. 79 om verdipapirhandel, og etter lov 29. juni 2007 nr. 74 om regulerte markeder og etter opphevede eller endrede bestemmelser i loven her, videreføres. Foretakene må innrette sin virksomhet etter bestemmelsene i loven her.

§ 22-2 femte ledd skal lyde:

(5) Forskrifter gitt i medhold av henholdsvis lov 19. juni 1997 nr. 79 om verdipapirhandel, lov 29. juni 2007 nr. 74 om regulerte markeder og i medhold av opphevede eller endrede bestemmelser i loven her, videreføres og gjelder inntil noe annet er bestemt.

II

I lov 10. april 2015 nr. 17 om finansforetak og finanskonsern gjøres følgende endringer:

§ 2-7 første ledd bokstav c skal lyde:

- c) forretninger for foretakets eller kundenes regning i penge-, valuta- og verdipapirmarkedet, *herunder investeringstjenester og investeringsvirksomhet etter verdipapirhandelloven § 2-1 samt tilknyttede tjenester etter verdipapirhandelloven § 2-6,*

§ 2-8 første ledd bokstav b skal lyde:

- b) forretninger for foretakets regning i penge-, valuta- og verdipapirmarkedet, *herunder investeringstjenester og investeringsvirksomhet etter verdipapirhandelloven § 2-1 samt tilknyttede tjenester etter verdipapirhandelloven § 2-6,*

III

Lov 29. juni 2007 nr. 74 om regulerte markeder oppheves.

IV

1. Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer. Kongen kan sette i kraft de enkelte bestemmelsene til forskjellig tid.
2. Departementet kan gi nærmere overgangsregler.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Det voteres over lovens overskrift og loven i sin helhet.

V o t e r i n g :

Lovens overskrift og loven i sin helhet ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Lovvedtaket vil bli ført opp til andre gangs behandling i et senere møte i Stortinget.

Votering i sak nr. 8

Presidenten: Under debatten har Per Espen Stoknes satt fram et forslag på vegne av Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede og anbefale løsninger for hvordan norske foretak best og enklest kan rapportere om sine vesentlige påvirkninger på arbeidsforhold, likestilling og ytre miljø.»

Presidenten: Høyre, Fremskrittspartiet, Senterpartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti har varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g s t a v l e n e viste at det var avgitt 63 stemmer imot og 41 stemmer for forslaget fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt.

(Voteringsutskrift kl. 16.45.12.)

Frida Melvær (H) (fra salen): Eg stemte feil.

Presidenten: Da er det ordnet. Det er 64 stemmer imot og 40 for forslaget. Forslaget er dermed ikke bifalt.

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k :

Dokument 8:173 S (2017–2018) – Representantforslag fra stortingsrepresentant Per Espen Stoknes om forbedring og forenkling av små og mellomstore bedrifters (SME) rapportering om vesentlig bærekraft- og samfunns påvirkning – vedtas ikke.

Presidenten: Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne har varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g s t a v l e n e viste at det var avgitt 63 stemmer for og 40 stemmer imot komiteens innstilling.

(Voteringsutskrift kl. 16.46.10.)

Kristin Ørmen Johnsen (H) (fra salen): Jeg fikk ikke stemt.

Presidenten: Da ble komiteens innstilling bifalt med 63 mot 41 stemmer.

Sak nr. 9 [16:46:30]

Referat

Presidenten: Det foreligger ikke noe referat. Dermed er dagens kart ferdigbehandlet.

Før møtet heves, vil presidenten minne om møtestart i morgen kl. 9. Forlanger noen ordet før møtet heves? – Møtet er hevet.

Møtet hevet kl. 16.47.

